

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะ
ทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

นายชนะ โนนทวงษ์
ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา
วิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

ชื่อเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัย นายชนะ โนนทวงษ์

ปีที่วิจัย 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น 3) เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม 4) ประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น และ 5) ประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนามีรูปแบบการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ 1) ครูผู้สอน จำนวน 36 คน 2) ผู้ปกครอง จำนวน 14 คน 3) นักเรียนชั้นอนุบาล – มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 229 คน จากโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยเริ่มทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 10 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสังเกตทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน 2) แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการทดสอบที (t-test dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า 3PDIE มืองคประกอบ ดังนี้ หลักการอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชนและครูในการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน โดยการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 2 ด้าน ประกอบด้วย ทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือ และทักษะทางสังคมด้านการแบ่งปัน โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และตัดสินใจ (Participation in decision making: PD) 2) การมีส่วนร่วมใน

การปฏิบัติ (Participation in implementation: PI) 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation: PE) เป็นขั้นตอนการพิจารณาผลการดำเนินการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนรวมกันระหว่างครูผู้สอน และผู้ปกครอง

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.35 และเมื่อพิจารณาเป็นรายขอ พบว่า ความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 5.00 รองลงมา คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้และแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.80 ส่วนการเรียงลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ด้านบทบาทครูมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3.80

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายขอ พบว่า ครูมีระดับความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้มากที่สุดทุกขอ ซึ่งครูผู้สอนเห็นวาระูปแบบส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบส่งผลให้ครูและตัวแทนชุมชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในส่วนของคณะครูผู้สอนเองได้รับประโยชน์คือการทำงานเป็นทีมมากขึ้น

5. ผลประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้ปกครองมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนแสดงทัศนะเพิ่มเติมว่า เพราะรูปแบบส่งผลให้บุตรหลานมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นแสดงการช่วยเหลือผู้อื่นและแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ตลอดจนขนมอบให้กับพี่น้อง และคนในบานอย่างเต็มใจ อีกทั้งรูปแบบส่งผลให้ชุมชนมีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน จึงมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมนี้เป็นอย่างมาก

กิตติกรรมประกาศ

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรูแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้ ได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จาก 1) ดร.อภิชาติ ธีระพันธ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยาลัยนานาชาติ 2) ดร.พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ วิทยาลัยนานาชาติ 3) รศ.ดร.วชิระ อินทร์อุดม ตำแหน่งข้าราชการบำนาญ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 4) ดร.เมืองคร สิริสาร ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนเนินยางประชาสามัคคี วิทยาลัยนานาชาติ 5) ดร.มงคล อติอนุวรรตน์ ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนเมืองพลพิทยาคม วิทยาลัยนานาชาติ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดทำงานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณคณะครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นทุกท่าน ที่ช่วยให้ความอนุเคราะห์สนับสนุนและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบพระคุณครอบครัวโนนทวงษ์ ที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือจนการวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ชนะ โนนทวงษ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. คำถามการวิจัย	6
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
4. สมมติฐานการวิจัย	7
5. ขอบเขตการวิจัย	7
6. นิยามศัพท์เฉพาะ	8
7. กรอบแนวคิดการวิจัย	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน	14
2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	29
3. การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม	36
4. ทักษะทางสังคม	67
5. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget Cognitive Development Theory)	79
6. ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม (Vygotsky's Sociocultural Theory)	83
7. ทฤษฎีสรรค์สร้างความรู้ (Constructivist Theory)	85
8. แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Education Perspective)	87
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	90

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน	103
ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาการ (Development) เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรูแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น	110
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Implementation)	126
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) การประเมินผล (Evaluation) และปรับปรุงรูปแบบ	132
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)	138
ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรูแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น	143
ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้	148
ขั้นตอนที่ 4 ผลการศึกษาทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรูแบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนภายหลังการทดลองใช้	163
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
1. วัตถุประสงค์	174
2. สรุปผลการวิจัย	174
3. อภิปรายผล	176
4. ข้อเสนอแนะ	180
บรรณานุกรม	182

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	194
ภาคผนวก ก	195
- รายนามผู้เชี่ยวชาญ	196
- หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ	197
- หนังสือเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ	202
- หนังสือตอบรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ	229
- การเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต	255
ภาคผนวก ข	256
- คู่มือครูการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน	257
ภาคผนวก ค	271
- แบบสังเกตทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน	272
ภาคผนวก ง	274
- แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน	275
ภาคผนวก จ	277
- ประวัติโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น	278
ประวัติผู้วิจัย	286

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สรุปแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา	64
2	ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน	72
3	แนวคิดของ เอเดลอร์ (Adler)	83
4	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)	109
5	กรอบโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้	112
6	เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนทักษะทางสังคม	
7	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้	124
8	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) ทดลองใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Implementation)	132
9	สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) การประเมินผล (Evaluation) และปรับปรุงรูปแบบ	137
10	คาเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน	147
11	ผลการประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนของกลุ่มทดลอง จำนวน 229 คน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ	149
12	ผลคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียน จำนวน 229 คน ก่อนและหลังการใช้ รูปแบบ	150
13	ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนประเมินโดยครูผู้สอน จำนวน 36 คน	151
14	ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ประเมินโดยผู้วิจัย	152
15	ผลการประเมินแผนการจัดการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนจำนวน 36 คน ที่ได้จากการประเมินของผู้วิจัย	153

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
16	ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยตัวครูผู้สอนทั้ง 36 คน	154
17	ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยผู้วิจัย	156
18	ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของครูผู้สอนประเมินโดยผู้วิจัย	158
19	ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยผู้ปกครอง จำนวน 14 คน	159
20	ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยครูผู้สอน จำนวน 36 คน	160
21	ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยผู้วิจัย	161
22	ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมที่ได้จากการประเมินของผู้ปกครอง จำนวน 14 คน ครูผู้สอนจำนวน 36 คน และผู้วิจัย	162
23	คะแนนที่ได้จากการประเมินความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนภายหลังการใช้รูปแบบ	163
24	คะแนนที่ได้จากการประเมินความรู้ความเข้าใจของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะทางสังคมภายหลังการใช้รูปแบบ	164
25	ความพึงพอใจของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม	166
26	ความพึงพอใจของผู้ปกครอง จำนวน 14 คน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม	169

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework)	11
2	กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)	12
3	องค์ประกอบของการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้	34
4	กระบวนการพัฒนาระบบการสอนแบบเส้นตรง	35
5	กระบวนการพัฒนาระบบการสอนแบบเส้นโค้ง	35
6	รูปแบบการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียน	43
7	แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา	47
8	กรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ	99
9	กรอบดำเนินการวิจัย	102
10	กรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ	108
11	ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานหลักการแนวคิดและองค์ประกอบ ของรูปแบบ	111
12	แนวคิดการมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนและผลที่ได้	116
13	โครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะ ทางสังคมสำหรับนักเรียน	117
14	ขั้นตอนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมไปใช้	128
15	รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น	144
16	เปรียบเทียบคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียนที่ได้จากการสังเกต ก่อนการทดลอง ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้	150

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การสื่อสาร วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นผลให้การดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ต้องเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น การใช้ชีวิตประจำวันที่เร่งรีบ การแข่งขันเพื่อการดำรงชีพ เป็นต้น สังคมปัจจุบันจึงเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าทางด้านจิตใจ ซึ่งแตกต่างจากสังคมไทยในอดีตที่ผ่านมาที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรให้ความสำคัญกับจิตใจและบุคคลมากกว่าวัตถุ ดังนั้น การศึกษาจึงควรส่งเสริมการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในงานวันครูโลก เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2549 ณ หอประชุมคุรุสภาความว่า “การที่จะทำให้เป้าหมายทางการศึกษาสำเร็จ จุลล่งไปได้ย่อมต้องอาศัยครูเป็นปัจจัยสำคัญที่จะบ่มเพาะนิสัยให้เด็กนักเรียนแต่ละคนสามารถพึ่งตนเองได้ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันต่อผู้อื่น” (รจนา เกาพันธ์, 2552: 9) การพัฒนาบุคคล ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพของสังคมไทยในยุคสังคมใหม่คือการพัฒนาทางด้านสังคม ซึ่งการพัฒนาในด้านนี้ต้องเริ่มพัฒนาปลูกฝังตั้งแต่เด็ก โดยเน้นการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม ดังที่แผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2555: 18) ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเตรียมความพร้อมของเด็กในทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา เนื่องจากเป็นช่วงวัยสำคัญในการวางรากฐานสติปัญญา ความสามารถ ความฉลาดทางอารมณ์ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมของบุคคล จึงคาดการณ์ได้ว่าประเทศจะก้าวหน้าได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกรวางรากฐานให้แก่บุคลากรในประเทศ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551: 21) การจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมากในการที่จะอบรมเลี้ยงดู และการดูแลเอาใจใส่ให้ได้รับการศึกษาสอดคล้องกับธรรมชาติ และความต้องการของเด็ก โดยเฉพาะทักษะทางสังคม เด็กควรได้รับการถ่ายทอดทัศนคติ ความเชื่อทางจิตใจและสังคมตั้งแต่เล็ก ๆ อันจะเป็นผลสืบเนื่องต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กเมื่อโตขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2552: 26) ที่กล่าวว่าทักษะทางสังคมทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้และเป็นทักษะหนึ่งที่ทุกคนต้องเรียนรู้และต้องมี

เด็กนักเรียนในโรงเรียนในช่วงวัยรุ่นที่ไม่มีครอบครัวคอยดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิดจึงทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น ทั้งด้านอารมณ์ พฤติกรรม การปรับตัวในสังคม และเป็นเด็กที่มีปมด้อย ขาดความอบอุ่น มีพัฒนาการล่าช้าทั้งการพูด สังคม อารมณ์ และสติปัญญา ไม่ให้ความสำคัญในการควบคุมอารมณ์ ไม่สนใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นคุณเคยกับการใช้กำลังใน

การแก้ปัญหา และนักเรียนในขวงวัยรุนแรงใหญ่มักมีบุคลิกภาพบกพร่อง เช่น บางคนไรความรูสึก บางคนไม่กล้าแสดงออก บางคนชอบเอาชนะจนไรเหตุผล และสวนใหญ่ไม่กลายอมรับความผิดและ จะโยนความผิดให้ผู้อื่น แต่เมื่อตองการจะทำอะไรมักจะไม่คิดกอนแมบางครั้งก็รูวาผิดแต่ไม่สนใจและ มักมีขอแกตัวไวพรอมแลว นักเรียนยังได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งจะทำให้เกิดความ วิตกกังวล ไม่มั่นใจเครียด วัยรุ่นเปนวัยพายุบุคมและมีความกดดัน มีการเปลี่ยนแปลงมากมายใน ตัวเอง สภาวะอารมณ์ไม่แน่นอน มีความสับสนและยุ่งยากเกี่ยวกับตนเอง (สกล วรเจริญศรี, 2550 : 20) ก้าวร้าว ทำลาย และแสดงออกไม่เหมาะสมมากขึ้น ปัญหาดังกลวามักจะรุนแรงขึ้นเมื่อนักเรียน เติบโตขึ้น

การพัฒนาทักษะทางสังคมเปนเรื่องที่สำคัญในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ถึงพฤติกรรมทาง สังคมที่เหมาะสมเปนการช่วยบุคคลในการปรับตัวใสอดคล้องกับบุคคลอื่นและสถานการณ์ต่าง ๆ และเนื่องจากทักษะการ สื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานรวมกันเปนทีม รวมทั้งความสามารถใน การเข้าใจถึงสถานการณ์ที่หลากหลาย กฎ กติกาพื้นฐานต่าง ๆ ในสังคม ความสามารถในการรู้จัก ผู้อื่น และการคิดคำนึงถึงบุคคลรอบข้างอย่างเขาอกเขาใจ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุก เพศทุกวัย ทั้งวัยเด็กที่ตองการพึ่งพา การเรียนรู้สิ่งใหม่ในชีวิต การตองการการยอมรับจากคนรอบข้าง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศศักดิ์, 2551 : 125) บุคคลที่ขาดทักษะทางสังคมจะมีความรู อึดอัด เมื่อตอง เขาเกี่ยวข้องกับสังคม มีความยุ่งยากใจในการตอบสนองที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นบุคคลที่ขาดทักษะ ทางสังคมจึงไม่สามารถเขาไปเกี่ยวข้องกับผู้อื่นใดอย่างมีความสุข และมักมีแนวโน้มเปนคนเงียบ หลีกเลี้ยงสังคมไม่มี ความมั่นใจในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาเมื่อเขาสังคม (ศิริเพิ่ม เชาวศิลป์, 2553 : 124) อีกทั้งการปรับตัวทางสังคมยังมีสวนสัมพันธ์กับปัญหาทางอารมณ์เด็ก กลวาคือ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์จะส่งผลให้เกิดปัญหาทางการปรับตัวทางสังคม เช่น ขาดความ เชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าแสดงออก ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนและบุคคลอื่น ก้าวร้าว รุนแรง เปนต้น การที่เด็กมีทักษะทางสังคมจะส่งผลให้เด็กประสบความสำเร็จ ตรงข้ามถ้าเด็กขาดทักษะทาง สังคมจะทำให้เด็กไม่ได้รับการยอมรับและส่งผลถึงการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับ ปัญหาที่พบในนักเรียนขวงวัยรุนแรงตอนตนของนักเรียนในโรงเรียนภูสิงห์ประชาเสริมวิทย์ ดังนั้น ความรู และทักษะทางสังคมเปนการสร้างความสัมพันธ์และการสื่อสาร ช่วยในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา พรอมทั้งจัดการกับอารมณ์และความเครียด ของตนเองใดอย่างเหมาะสม

สุมน อมรวิวัฒน์ (2553: 63) ได้กล่าวถึงทักษะทางสังคมที่เด็กจำเป็นต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับ การอดทน รอคอย เอื้อเฟื้อแบ่งปันและการฝึกให้เด็กใดช่วยเหลือผู้ใหญ่ในการทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น ช่วยเก็บของเข้าที่ ช่วยพ่อแม่จัดของตักบาตร เปนต้น ซึ่งการมีส่วนช่วยเหลือทำงานจะช่วยให้เด็ก เกิดความภาคภูมิใจ และเปนการฝึกความสามารถในตัวด้วย และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะตามวัย การพัฒนาการด้านสังคมของเด็ก พบว่า ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมให้เด็ก เกิดทักษะในด้านการแบ่งปัน การให้ความร่วมมือ และการช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากนี้ แคนด์เลอ

(Candler, 2007: 261) เสนอทักษะทางสังคมที่สำคัญไว้หลายทักษะ ทั้งนี้ได้รวมถึงทักษะทางด้านการแบ่งปัน และการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น จากการศึกษาทักษะทางสังคมสำหรับเด็กที่ควรได้รับการพัฒนาสรุปได้ว่า ทักษะด้านการแบ่งปัน และด้านการช่วยเหลือเป็นทักษะที่ต้องส่งเสริมให้เด็ก ทั้งนี้เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมนิสัยให้เป็นที่ยอมรับ และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาดังกล่าวจึงสรุปได้ถึงความสำคัญของชุมชนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งถือเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตในอนาคต ชุมชนมีบทบาทมากในฐานะเป็นพัฒนาการสังคมเด็ก ผู้ให้การดูแลเด็ก (Care giver) ปัจจุบันจะพบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก ทั้ง ๆ ที่ชุมชนคือผู้มีส่วนร่วมทางการศึกษาที่สำคัญสำหรับเด็ก จากการศึกษาวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเพียงแค่เข้ามาประชุมร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 8 (2) มาตรา (9) (6) ที่ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ปกครองเด็กจำนวนหนึ่ง พบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทของตนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาน้อยมาก ไม่ทราบวิธีการส่งเสริมพัฒนาการเด็กไม่ทราบบทบาทคนที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมเพียงพอในการเรียนรู้ ดังนั้นการที่เด็กจะได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครูกับชุมชน และชุมชนยังมีความสำคัญในการพัฒนาเด็ก เพราะเด็กใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับครอบครัวมากกว่าโรงเรียน ดังนั้นการที่ครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก และการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะชุมชนจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการกำหนดความมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดกับเด็กมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนได้มากขึ้น เอปสไตน์ (Epstain, 2008: 182) ชุมชนยังคงมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อพัฒนาการทุกด้านของเด็กและยังต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน เด็กเริ่มต้องการวิธีพัฒนาที่ซับซ้อนขึ้น มีการพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมมีรายละเอียดมากขึ้น จำเป็นที่ชุมชนและโรงเรียนต้องร่วมมือกันพัฒนาเด็กสืบต่อจากฐานชีวิตที่ได้เสริมสร้างไว้ตั้งแต่แรกเกิด (สุมนอมรวิวัฒน์, 2551: 39) จากการที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายชื่อว่า Goals 2000 : Education America Act ในปี 1994 และมีผลบังคับใช้ในปี 1996 เพื่อสนับสนุนการปรับปรุง การเรียนการสอน โดยการจัดสร้างกรอบแนวคิดและเป้าหมายการศึกษาของชาติเพื่อปฏิรูปการศึกษา เป้าหมายการศึกษาชาติที่กำหนดในกฎหมาย Goals 2000 : Education America Act โดยรัฐสภาได้กำหนดเป้าหมายไว้ 8 ประการ ซึ่งในประการที่ 8 ได้ระบุความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่าในปี ค.ศ. 2000 โรงเรียนทุกแห่งจะต้องส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของเด็กในด้านสังคม อารมณ์ และด้านวิชาการจุดประสงค์ของเป้าหมาย ดังนี้

1. ทุคมลรัฐพัฒนานโยบาย ให้การช่วยเหลือโรงเรียนและหน่วยงานการศึกษาในท้องถิ่นเพื่อจัดตั้งโครงการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วน ซึ่งสนองต่อความต้องการจำเป็นต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงผู้ปกครองนักเรียนที่ด้อยโอกาส หรือพูดสองภาษาหรือผู้ปกครองเด็กพิการ
2. ทุกโรงเรียนต้องร่วมมือกับชุมชนจัดตั้งหุ้นส่วนที่จะสนับสนุนงานด้านวิชาการของเด็ก และร่วมในการบริหารตัดสินใจที่โรงเรียน
3. ชุมชนจะต้องให้การช่วยเหลือ เพื่อประกันว่าโรงเรียนได้รับการสนับสนุนเพียงพอ และทำให้โรงเรียนและครูมีมาตรฐานที่ประกันคุณภาพได้

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2554: 95) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้หลายแนวทาง เช่น การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมจัดการศึกษา การสนับสนุนการจัดการศึกษา การกำกับดูแล นอกจากนี้ มอริสัน (Morison, 2000: 214) ได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมโดยเน้นการทำงาน คือ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานในชั้นเรียนตามความสามารถเป็นครั้ง ๆ เช่น การเป็นครูผู้ช่วย การเป็นพี่เลี้ยงเด็ก การช่วยดูแลเด็กในกิจกรรมทัศนศึกษา เป็นต้น การมีส่วนร่วมโดยเน้นกระบวนการ คือ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ ได้แก่ การวางแผนจัดการเรียนการสอน การคัดเลือกตำราและสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น การมีส่วนร่วมโดยเน้นการพัฒนา คือ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยมุ่งเน้นการพัฒนาความเข้าใจในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นต้น และการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ คือ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งสามวิธีที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด เนื่องจากเป็นการนำวิธีการทั้งสามมาประสานกันโดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ทำให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชนในทุกด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และตัวผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาท มีส่วนร่วมกับครูในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กได้ ครูและชุมชนต้องประสานความร่วมมือ และทำความเข้าใจร่วมกันอย่างชัดเจน เนื่องจากการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันโดยเกิดจากการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติหรือดำเนินงาน พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง ดังนั้น การร่วมมือและการทำความเข้าใจร่วมกันเป็นสิ่งที่สำคัญที่ส่งผลให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กระหว่างชุมชนและครูผู้สอนต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและต่อเนื่องตลอดเวลา

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนเฉพาะที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนสอนคนหูหนวกเป็นแห่งที่ 3 ในประเทศไทย และเป็นแห่งแรกของส่วนภูมิภาคชั้นที่จังหวัดขอนแก่น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 โดยปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 93 หมู่ที่ 17 ถนนเหล่านาคี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 0-4322-1751 โทรสาร 0-4322-2962 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนดำเนินการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามประกาศของ

กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปัจจุบันมีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 226 คน อัตราส่วนครู : นักเรียน = 1: 6

สภาพชุมชนโดยรอบบริเวณโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองอยู่ใกล้เคียงกับสถานศึกษา สถานประกอบการร้านค้า อาชีพหลักของชุมชน คือ ค้าขาย รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว ซึ่งแตกต่างจากสภาพชุมชนเดิมของผู้ปกครองและนักเรียนที่เป็นสภาพชุมชนในชนบทเป็นชุมชนของเกษตรกรรม ผู้ปกครองมีฐานะความเป็นอยู่และสภาพเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน บางครอบครัวได้อยู่พร้อมหน้ากัน มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน บางครอบครัวนั้นพ่อและแม่ต้องออกไปทำงานหาเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัวในเมืองบ้าง ในต่างประเทศบ้าง การทำงานต่างสถานที่เหล่านั้นย่อมหมายถึง สภาพที่พ่อแม่ต้องห่างจากบ้านห่างจากลูก และไม่สามารถอบรมเลี้ยงดูได้อย่างใกล้ชิดซิด ทำให้นักเรียนบางคนต้องไปอยู่กับผู้ปกครองที่ไม่ใช่พ่อแม่ของตนเอง เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย หรือ ญาติฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งการเลี้ยงดูของผู้ปกครองนั้นมีพื้นฐานที่ต่างต่างกัน นอกจากนี้ ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาห่างไกลจากโรงเรียน กล่าวคือจะอยู่ในเขตอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดใกล้เคียง จึงทำให้การเดินทางมาดูแลลูกหลานค่อนข้างยากลำบาก ประกอบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ จึงไม่สามารถมาให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่กับทางโรงเรียนได้ แต่ในการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับนักเรียนนั้น โรงเรียนจะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนร่วมกับเกี่ยวข้องทุกฝ่ายจึงจะสามารถดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์หรือประสบความสำเร็จได้ การที่นักเรียนจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น นักเรียนจะต้องมีทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานมีพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดี สามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม และมีความสามารถในการอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข ทักษะทางสังคมจึงมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกเพศทุกวัย รวมทั้งในวัยเด็ก เด็กทุกคนต้องการเพื่อนเล่น เพื่อนเรียน และเพื่อนร่วมกิจกรรม เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็ต้องการเพื่อนร่วมงาน เพื่อนคู่คิด เด็กทั่วไปจะได้รับการเตรียมความพร้อมทักษะด้านต่าง ๆ และเรียนรู้ทักษะทางสังคมจากการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวทุกวัน ซึ่งต่างกับนักเรียนของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและบางคนไม่สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ เนื่องจากผู้ปกครองแต่ละคนขาดทักษะในการสื่อสาร ทำให้มีปัญหาในการอบรมเลี้ยงดู เมื่อนักเรียนมาอยู่ร่วมกันในโรงเรียนในลักษณะโรงเรียนประจำ จึงมีอุปนิสัย ความประพฤติ ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ การปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนในวัยเดียวกันหรือต่างวัย พฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคนที่มาจากครอบครัวที่แตกต่างและหลากหลายวิธีการอบรมเลี้ยงดูเหล่านี้ ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลนักเรียนจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งที่จะบอกเล่าและแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลี้ยงดู ในอดีตที่ผ่านมาเพื่อจะได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมจึงจะส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนทั้งด้านพัฒนาการศึกษาและด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางใน

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ตลอดจนการพัฒนาความสัมพันธ์ให้เกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและครูผู้สอน เพื่อสนับสนุนด้านการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรสถานศึกษา และสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชน จากความจำเป็นและความสำคัญที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้น ประกอบกับการศึกษา การสังเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดคำถาม การวิจัย ดังนี้

2. คำถามการวิจัย

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีประสิทธิภาพหรือไม่

2.2 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพจริงตามบริบทของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นหรือไม่

2.3 ทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ภายหลังจากใช้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร

2.5 ครูผู้สอนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ในระดับใด

2.4 ผู้ปกครองของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ในระดับใด

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3.2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3.3 เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นก่อน และหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

3.4 เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3.5 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

4. สมมติฐานการวิจัย

ทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

5.1.1 ครูผู้สอน	จำนวน	36 คน
5.1.2 ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน	14 คน
5.1.3 นักเรียนชั้นอนุบาล – มัธยมศึกษาปีที่ 6	จำนวน	229 คน

5.2 ตัวแปรที่ศึกษา

5.2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

5.2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ประกอบด้วย

5.2.2.1 ทักษะทางสังคมของนักเรียน 2 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) ด้านการช่วยเหลือ
- 2) ด้านการแบ่งปัน

5.2.2.2 ความรู้ ความเข้าใจของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

5.2.2.3 ความรู้ ความเข้าใจของครูผู้สอนในด้านการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมและการพัฒนาทักษะทางสังคม

5.2.2.4 ความพึงพอใจของผู้ปกครองและครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

5.3 ระยะเวลา

ระยะเวลาของการทดลองใช้รูปแบบ เริ่มทำการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 ถึงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2560 รวม 10 สัปดาห์

6. นวัตกรรมเฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงนิยามความหมายและขอบเขตของศัพท์เฉพาะสำหรับการศึกษาวิจัย ดังนี้

6.1 การจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ หรือทักษะโดยการกระทำ หรือการกระตุ้นให้เด็กเกิดการคิด การค้นหา ค้นพบหรือการแสดงออก ซึ่งทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้ดี นำมาสู่การพัฒนาทักษะทางสังคมทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการให้ความช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปัน

6.2 การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทมากขึ้นในการจัดกิจกรรมร่วมกับครูในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมให้แก่เด็กนักเรียน ให้ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องสอดคล้องกันระหว่างชุมชนและโรงเรียน

6.3 การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ชุมชนใช้บริบททางวัฒนธรรมและบริบททางสังคม ค่านิยม ประสบการณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับครูผู้สอนในการวิเคราะห์วางแผนการจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียน มีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำแก่เด็ก มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมแก่เด็ก โดยชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมร่วมกับครู ประกอบด้วย

6.3.1 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation: PI) หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับครูผู้สอนตามที่ได้กำหนดไว้

6.3.2 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation: PE) หมายถึง การร่วมกับครูผู้สอนในการประเมินผลนักเรียนด้านการพัฒนาทักษะทางสังคม

6.4 การพัฒนารูปแบบ หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยประยุกต์แนวคิดของทริปป์และไบเชลเมเยอร์ (Tripp and Bichelmeyer, 1990: 155-158) ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างและพัฒนา รูปแบบการจัด การเรียนรู้ไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของรูปแบบ ได้แก่ การประเมินความจำเป็นและการวิเคราะห์เนื้อหา 2) การกำหนดหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การสร้างต้นแบบและการกำหนดแนวทางในการนำรูปแบบไปใช้ 4) การประเมินรูปแบบและการทดลองใช้ต้นแบบของรูปแบบ และ 5) การปรับปรุงรูปแบบ

6.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 3PDIE หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมในแต่ละวันมีหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติ การทดลอง โดยใช้เนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรมมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมผู้เรียน (Preparation) ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (Activity) และขั้นประเมินผล (Assessment) แต่ละขั้นมีรายละเอียด ดังนี้

6.5.1 **ขั้นเตรียมผู้เรียน (Preparation)** หมายถึง กระบวนการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมโดยใช้กิจกรรมการร้องเพลง ฟังนิทาน และการสนทนาซักถาม

6.5.2 **ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (Activity)** หมายถึง กระบวนการที่ผู้เรียนจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ครูผู้สอน บุคคลต่าง ๆ และผู้ปกครอง รูปแบบกิจกรรม มีการสนทนาพูดคุย ซักถาม ศึกษา ค้นคว้า การปฏิบัติ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาที่ใช้จัดการเรียนรู้ เน้นที่การพัฒนาทักษะทางสังคม

6.5.3 **ขั้นประเมินผล (Assessment)** หมายถึง กระบวนการประเมินผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรม และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำการประเมินทักษะทางสังคมของผู้เรียน

6.6 **ประสิทธิภาพของรูปแบบ** หมายถึง ประสิทธิภาพของแบบแผนหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่รูปแบบนั้นยึดถือ และได้รับการพิสูจน์หรือทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือเกิดการพัฒนามาตามจุดมุ่งหมายของรูปแบบ

6.7 **ทักษะทางสังคม** หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกของบุคคลในการช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ให้ความร่วมมือและทำงานร่วมกันในลักษณะกลุ่ม รู้จักแบ่งปัน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นฐานในการดำรงชีวิตภายในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดทักษะทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับทักษะทางสังคมที่มุ่งเน้นให้เกิดแก่นักเรียนได้แก่

6.7.1 **ด้านการช่วยเหลือ** หมายถึง การแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดของนักเรียนในการช่วยเพื่อนเก็บอุปกรณ์การเรียน ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดเก็บอุปกรณ์ในบ้านและการช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์

6.7.2 **ด้านการแบ่งปัน** หมายถึง การที่เด็กแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูด โดยการชักชวนให้อ่านหนังสือ หรือส่งสื่ออุปกรณ์ให้เพื่อนในขณะที่เรียน การแบ่งอาหาร ขนมให้เพื่อน ครู หรือผู้ปกครองอย่างเต็มใจ

6.8 **สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม** หมายถึง ข้อมูลของผู้ปกครองนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของผู้ปกครอง 3 ประการ ประกอบด้วย 1) อายุ 2) อาชีพ 3) รายได้

6.9 **ความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วม** หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบวัดประเมินผลของชุมชนที่ได้เข้าร่วมการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบประเมินแบบถูกผิด จำนวน 20 ข้อ

6.10 **ความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม** หมายถึง คะแนนที่ได้จากแบบประเมินผลครูผู้สอนที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด

6.11 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง ระดับความคิดเห็น ความรู้สึกต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งเป็น 2 ฉบับ คือ สำหรับผู้ปกครอง และครูผู้สอน

6.12 ผู้ปกครอง หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดู อุปการะและอบรมสั่งสอนแก่เด็กอย่างใกล้ชิดที่บ้านโดยผู้ปกครองอาจเป็นบิดา มารดา ญาติหรือผู้ที่บิดามารดาให้ความไว้วางใจฝากบุตร ธิตามาอยู่ด้วยซึ่งอาจมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของเด็ก ซึ่งเป็นผู้ปกครองเด็กนักเรียน

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น และออกแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของรูปแบบทดลองจนกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ดังกรอบแนวคิดการวิจัย

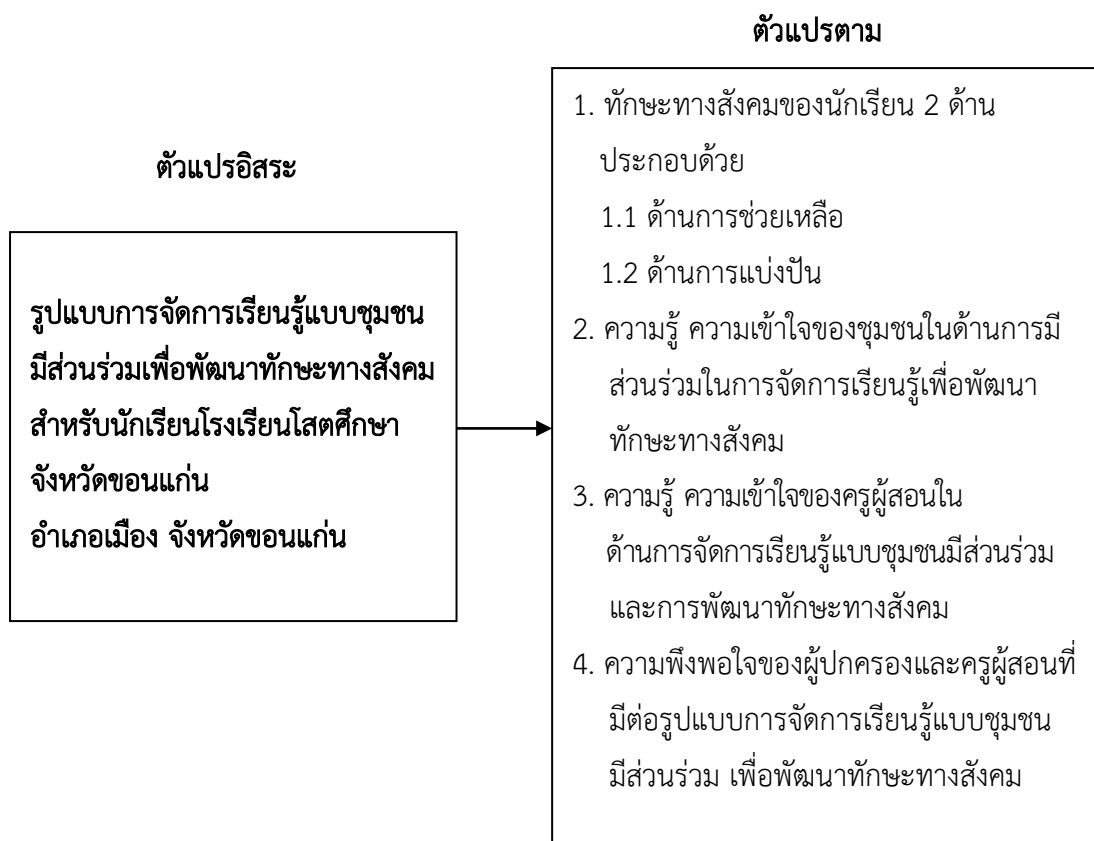
7. กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแบบแผนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เพื่อนำมาสู่กรอบแนวคิดของการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ดังนี้

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและบริบทของโรงเรียนโสตศึกษา
จังหวัดขอนแก่น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
 - 1.1 ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
 - 1.2 สาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน
 - 1.3 ประเภทของการสูญเสียการได้ยิน
 - 1.4 ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
 - 1.5 พัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
 - 1.6 วิธีการสื่อสารของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
 - 1.7 การจัดการศึกษาและการเรียนการสอนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน
2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
 - 2.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
 - 2.2 ประเภทของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
 - 2.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้
3. การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
 - 3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
 - 3.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
 - 3.3 ประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วม
 - 3.5 แนวคิด นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
 - 3.6 บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
 - 3.7 บทบาทชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 3.8 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
 - 3.9 ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วม
 - 3.10 ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. ทักษะทางสังคม
 - 4.1 ความหมายและความสำคัญของทักษะทางสังคม
 - 4.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

- 4.3 ลักษณะทางสังคม
- 4.4 องค์ประกอบทักษะทางสังคม
- 4.5 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
- 5. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget Cognitive Development Theory)
- 6. ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม (Vygotsky's Sociocultural Theory)
- 7. ทฤษฎีสรรค์สร้างความรู้ (Constructivist Theory)
- 8. แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Education Perspective)
- 9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 9.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

1.1 ความหมายของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 45) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ได้แก่ บุคคลที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงน้อยจนถึงหูหนวก ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

คนหูหนวก หมายถึง บุคคลที่สูญเสียการได้ยินมาก ไม่สามารถเข้าใจการพูดผ่านทางการได้ยินไม่ว่าจะใส่หรือไม่ใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งโดยทั่วไปหากตรวจการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยิน 90 เดซิเบล ขึ้นไป

คนหูตึง หมายถึง บุคคลที่มีการได้ยินเหลืออยู่เพียงพอที่จะได้ยินการพูดผ่านทางการได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟัง ซึ่งหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมาถึง 26 เดซิเบล

กรองทอง จุลรัชนิกร (2554 : 18) ได้ให้ความหมายของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง สมรรถภาพในการได้ยินลดน้อยลงกว่าระดับที่คนปกติได้ยิน การแบ่งระดับสมรรถภาพการได้ยินพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศที่ 500 1,000 และ 2,000 เฮิรตซ์ การได้ยินเสียงที่ระดับปกติ ค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศไม่เกิน 25 เดซิเบล ระดับผิดปกติมีค่าเฉลี่ยทางการได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศมากกว่า 25 เดซิเบล

ภูฟ้า เสวกพันธ์ (2555 : 79) ได้ให้ความหมายของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่า คนที่สูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับรุนแรงถึงระดับน้อย สมรรถภาพทางการได้ยินลดน้อยลงกว่าระดับที่คนปกติได้ยิน การแบ่งระดับสมรรถภาพการได้ยินพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศที่ 500 1,000 และ 2,000 เฮิรตซ์ การได้ยินเสียงที่ระดับปกติ ค่าเฉลี่ยของระดับเริ่มได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทางอากาศไม่เกิน 25 เดซิเบล ระดับผิดปกติ มีค่าเฉลี่ยทางการได้ยินเสียงบริสุทธิ์ทาง

อากาศมากกว่า 25 เดซิเบล (เดซิเบล เป็นหน่วยวัดความดังของเสียง) บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1) คนหูหนวก หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลผ่านทาง การได้ยิน ไม่ว่าจะใส่หรือไมใส่เครื่องช่วยฟังก็ตาม โดยทั่วไปหากการตรวจการได้ยินจะสูญเสียการได้ยินประมาณ 90 เดซิเบลขึ้นไป หมายถึง คนที่เริ่มได้ยินเสียงเมื่อเสียงดังไม่เกิน 25 เดซิเบล แต่คนหูหนวกจะเริ่มได้ยินเสียงเมื่อเสียงดังมากกว่า 90 เดซิเบล

2) คนหูตึง หมายถึง คนที่มีการได้ยินเล็กน้อยพอที่จะรับรู้ข้อมูลผ่านทาง การได้ยิน โดยทั่วไปจะใส่เครื่องช่วยฟังและหากตรวจการได้ยินจะพบว่ามี การสูญเสียการได้ยินน้อยกว่า 90 เดซิเบล ลงมา จนถึง 26 เดซิเบล ซึ่งคนหูตึงจะเริ่มได้ยินเสียงที่ดังมากกว่าที่ 26 เดซิเบล จนถึง 90 เดซิเบล

คำรัส ดาราศาสตร์ (2556 : 36) ได้กล่าวถึงคนพิการ หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือมีความบกพร่องทางการได้ยินที่สิ้นสุดการรักษาแล้ว หรือไม่สามารถรักษาให้เป็นปกติได้แล้วด้วยวิธีการใด ๆ แบ่งออกเป็น

คนหูตึง หมายถึง คนที่สามารถได้ยินเสียงพูดจากเครื่องช่วยฟังและสามารถพัฒนาให้สื่อความหมายด้วยภาษาพูดได้ อาจสูญเสียการได้ยินมากกว่าหรือน้อยกว่า 90 เดซิเบล

คนหูหนวก คือ คนที่ไม่สามารถได้ยินเสียงพูดจากเครื่องช่วยฟัง และต้องสื่อความหมายด้วยการพัฒนาภาษามือ มักสูญเสียการได้ยินมากกว่า 90 เดซิเบล

นิภาธร สารพันธ์ (2557 : 7) ได้กล่าวถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง คนที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถรับรู้ข้อมูลผ่านทาง การได้ยิน ไม่ว่าจะใส่หรือไมใส่เครื่องช่วยฟังก็ตาม โดยทั่วไปหากตรวจวัดการได้ยินจะมีการสูญเสียการได้ยินตั้งแต่ 90 เดซิเบล ขึ้นไป คือ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับเริ่มการได้ยินของคนทั่วไป เมื่อเสียงดังไม่เกิน 25 เดซิเบล คนหูหนวกจะเริ่มได้ยินเสียงดังที่ดังมากกว่า 90 เดซิเบล

จรัสลักษณ์ รัตนพันธ์ (2558 : 14-15) ได้กล่าวถึงเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้น หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องหรือสูญเสียการได้ยินจนเป็นเหตุให้การรับฟังเสียงต่าง ๆ ไม่ชัดเจนมี 2 ประเภท ดังนี้

1. เด็กหูตึง หมายถึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยิน ไม่เข้าใจคำพูดและการสนทนา โดยจำแนกตามเกณฑ์อัตราการได้ยินของหู ของราชวิทยาลัยโสต คอ นาสิกแพทย์ แห่งประเทศไทย ซึ่งใช้ค่าเฉลี่ยการได้ยินที่ความถี่ที่ 500 1,000 และ 2,000 เฮิร์ตซ์ (Hz) ในหูข้างที่ตึกว่า เด็กหูตึงอาจแบ่งระดับการได้ยิน ได้ 4 กลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 เด็กหูตึงระดับที่ 1 มีการได้ยินเฉลี่ยระหว่าง 26 - 40 เดซิเบล (dB) จะพบปัญหาในการรับฟังเสียงเบา ๆ อาทิเช่น เสียงกระซิบ เด็กกลุ่มนี้สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติในห้องเรียนได้ โดยจัดที่นั่งเล่นอย่างเหมาะสมให้สามารถมองเห็นคุณครูและเพื่อน ๆ ได้

1.2 เด็กหูตึงระดับที่ 2 มีการได้ยินเฉลี่ยระหว่าง 41-55 เดซิเบล (dB) จะมีปัญหาในการฟังเสียงพูดคุ้ยที่ดังในระดับปกติที่มีระยะ 3-5 ฟุต และไม่เห็นหน้าพูด ดังนั้นเมื่อพูดด้วยเสียงธรรมดาจะได้ยินไม่ชัด หรือไม่ได้ยิน รวมทั้งจับใจความไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการจัดเรียงความเล็กน้อย เช่น พูดไม่ชัด พูดเสียงเบา ออกเสียงเพี้ยน เป็นต้น

1.3 เด็กหูตึงระดับที่ 3 มีการได้ยินเฉลี่ยระหว่าง 56-70 เดซิเบล (dB) มักพบปัญหาในการรับฟังและการเข้าใจคำพูดเมื่อพูดกันด้วยเสียงดังเต็มที่ก็ยังไม่ได้ยิน มีปัญหาในการฟังเสียงหลาย ๆ เสียง พร้อมกัน เช่น เสียงในห้องประชุม เป็นต้น รวมถึงพบว่าเด็กมีการพัฒนาทางภาษา การพูดช้ากว่าปกติ เช่น เด็กพูดไม่ชัด เสียงเพี้ยน และเด็กบางคนไม่พูด เป็นต้น

1.4 เด็กหูตึงระดับที่ 3 มีการได้ยินเฉลี่ยระหว่าง 71-90 เดซิเบล (dB) เป็นกลุ่มเด็กที่หูตึงรุนแรงมาก มักพบปัญหาในการรับฟัง และการที่จะเข้าใจคำพูด เด็กสามารถได้ยินเสียงใกล้เคียงระยะทาง 1 ฟุต ซึ่งต้องตะโกนหรือใช้เครื่องขยายเสียงถึงจะได้ยินเสียง ถึงแม้ว่าเด็กกลุ่มนี้จะใช้เครื่องช่วยฟังก็มักพบปัญหาในการแยกเสียง อาจจะแยกเสียงสระได้ แต่แยกเสียงพยัญชนะไม่ได้ ซึ่งเด็กมักพูดไม่ชัด มีเสียงผิดปกติและไม่สามารถพูดได้

2. หูหนวก หมายถึง ผู้ที่สูญเสียการได้ยินมากจนไม่สามารถเข้าใจหรือใช้ภาษาพูดได้ ถึงแม้ว่าจะใช้เครื่องช่วยฟังก็ตาม แต่ถ้าวัดระดับการได้ยินที่ 500 1,000 และ 2,000 เฮิรตซ์ (Hz) มีการได้ยินเฉลี่ย 90 เดซิเบล (dB) ขึ้นไป

เบส และฮูเมส (Bess; & Humes, 2008 : 322) ให้ความหมายของความบกพร่องทางการได้ยินไว้ว่า เป็นอาการผิดปกติของการได้ยินตั้งแต่หูตึงเล็กน้อยถึงหูหนวก ได้แก่

หูหนวก คือ ความผิดปกติของกระบวนการได้ยิน ที่เครื่องช่วยฟังไม่สามารถช่วยได้อย่างเต็มที่

หูตึง คือ ความผิดปกติทางกระบวนการได้ยิน ที่เครื่องช่วยฟังสามารถช่วยได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจะใช้การได้ยินที่เหลืออยู่เป็นประโยชน์มากที่สุด การสูญเสียการได้ยินระดับหูตึงนี้จะทำให้ไม่สามารถแยกแยะเสียงที่เหมือนกันบางเสียงได้

สรุปได้ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึง เด็กที่มีการสูญเสียการได้ยินตั้งแต่ระดับหูตึงเล็กน้อยถึงขั้นระดับหูหนวก ซึ่งการได้ยินระดับหูตึงสามารถใช้เครื่องช่วยฟัง ช่วยในการฟังเสียงที่เหลืออยู่ให้เป็นประโยชน์ แต่ไม่สามารถแยกเสียงดังเสียงที่เหมือนกันได้ ส่วนการได้ยินระดับหูหนวก ไม่สามารถใช้เครื่องช่วยฟังในการได้ยินเสียงได้อย่างเต็มที่

1.2 สาเหตุของการสูญเสียการได้ยิน

ดาร์ส ดาราศาสตร์ (2556: 36-37) กล่าวถึงสาเหตุของความบกพร่องทางการได้ยินไว้ดังนี้

ความพิการเป็นที่เกิดจากพันธุกรรม

1. ความพิการของหูชั้นนอก ได้แก่ การไม่มีช่องหูชั้นนอก

2. ความพิการจากหูชั้นนอกรวมถึงหูชั้นกลาง เช่น การมีใบหูเล็กหรือผิดปกติ คางเล็ก หางตาเฉียงลง

3. ความพิการของหูชั้นใน ได้แก่ การไม่มีหูชั้นใน การเจริญเติบโตของโคเคลียไม่สมบูรณ์หรือเสื่อม

4. การเสื่อมของการได้ยินโดยไม่ทราบสาเหตุ

ความพิการที่ไม่ได้มีสาเหตุจากพันธุกรรม

1. ประสาทหูพิการที่เกิดในระยะมารดาตั้งครรภ์ที่พบบ่อย ได้แก่
มีโอกาสที่ลูกจะหูตึง

1) ทัดเยอรมัน มารดาที่เป็นหัดเยอรมันในระยะ 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์

2) การติดเชื้อไวรัสอื่น ๆ เช่น คางทูม ูสวัด โปลิโอ ไข้หวัดใหญ่

3) ประสาทหูพิการจากยา เช่น ควินิน ทาลิโดไมด์

4) สาเหตุอื่น ๆ เช่น มารดาเป็นเบาหวาน ภาวะขาดออกซิเจนของเด็ก และผลจากรังสี

2. ประสาทหูพิการระหว่างคลอด

1) สมองขาดออกซิเจน ทำให้เด็กเคลียร์และก้านสมองถูกทำลาย

2) การคลอดก่อนกำหนด พบว่า มีเลือดออกใน โคเคลีย

3. ประสาทหูพิการที่เกิดขึ้นภายหลังคลอด เช่น การอักเสบติดเชื้อของเยื่อหุ้มสมองและสมองอักเสบ คางทูม หัด และหูชั้นกลางอักเสบเรื้อรังลุกลามเข้าไปในหูชั้นใน ทำให้ประสาทหูเสื่อม

พอลและควิกเลย์ (Paul & Quigley, 1990 : 312) ได้แบ่งสาเหตุของความบกพร่องทางการได้ยินออกเป็นสาเหตุ ดังนี้

1. การสูญเสียการได้ยินที่พบตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุมาจากพันธุกรรมซึ่งบิดามารดาที่มีภาวะสูญเสียการได้ยินเป็นผลให้เด็กบกพร่องทางการได้ยิน รวมถึงที่มารดาเป็นโรคหัดเยอรมันหรือภาวะคลอดก่อนกำหนด อีกครั้งเกิดจากมารดาเป็นเบาหวาน ภาวะครรภ์เป็นพิษ หรือเด็กขาดออกซิเจน

2. การสูญเสียการได้ยินในภายหลัง การสูญเสียที่สามารถแบ่งออกได้เป็นการสูญเสียก่อนที่จะมีการพัฒนาทางภาษาและการสูญเสียหลังการที่มีการพัฒนาแล้ว มักพบว่าเกิดจากโรคบางชนิด เช่น โรคสมองอักเสบ หัดเยอรมัน หูน้ำหนวก รวมทั้งการได้รับยาบางชนิดที่มีผลข้างเคียงหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีเสียงดังเกินขนาดมากเป็นเวลานาน

องค์การอนามัยโลก (WHO, 2010 : Online) ได้กล่าวถึง สาเหตุของความบกพร่องทางการได้ยิน ดังนี้

1. สาเหตุจากกรรมพันธุ์ การมีบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวคนใดที่มีภาวะหูพิการตั้งแต่กำเนิดทำให้เด็กเกิดมามีโอกาสเสี่ยงที่จะมีความบกพร่องทางการได้ยินมาก

2. สาเหตุที่เกิดระหว่างการคลอด ซึ่งมีสาเหตุ ได้แก่

2.1 การคลอดก่อนกำหนด

2.2 มารดาเจ็บท้องคลอดนานผิดปกติ ทำให้เด็กทารกขาดอากาศหายใจ

2.3 การติดเชื้อหัดเยอรมัน หรือติดเชื้อต่าง ๆ ขณะตั้งครรภ์

2.4 การที่มารดาได้รับยาซึ่งมีปริมาณ 130 ชนิด เช่น ยาปฏิชีวนะ เพราะมีผลต่อประสาทหูชั้นในทารก

2.5 โรคดีซ่าน จะมีผลต่อเส้นประสาทการรับฟังในทารกแรกเกิด

3. สาเหตุจากโรคต่าง ๆ เช่น เยื่อหุ้มสมองอักเสบ หัด คางทูม เป็นต้น

4. สาเหตุจากการได้รับยาเป็นอันตรายต่อหูในทุกช่วงอายุ รวมถึงยาปฏิชีวนะ ยาต่อต้านมาลาเรีย

5. สาเหตุจากการถูกกระทบกระเทือนบริเวณหูอย่างรุนแรง

6. สาเหตุจากการมีหูหรือสิ่งแปลกปลอมเข้าอุดตันรูหู

7. สาเหตุจากการอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อหู เช่น การอยู่ในที่ที่มีเสียงดังมาก ๆ เช่น ฟังเสียงเพลงดัง หรือได้ยินเสียงดังมาก ๆ เช่น เสียงระเบิด เป็นต้น

8. สาเหตุจากการรับฟังเสียงเสื่อมตามวัย

สรุปได้ว่า สาเหตุของการสูญเสียการได้ยินมีสาเหตุมาจากหลายประการที่สำคัญ ประการแรกคือ หูหนวกก่อนคลอด แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ หูหนวกตามกรรมพันธุ์ หูหนวกที่ไม่ใช่กรรมพันธุ์ และสาเหตุอีกประการคือ หูหนวกหลังคลอด ซึ่งทารกที่เกิดมามีอวัยวะและประสาทหูผิดปกติแต่เกิดความรู้สึกขึ้นภายหลัง โดยมีสาเหตุจากโรคประสาทหู หูหนวกจากพิษยา และสารเคมี หรือทารกได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง

1.3 ประเภทของการสูญเสียการได้ยิน

วิชิต ชิวเรื่องโรจน์ (2550 : 29-32) แบ่งประเภทการสูญเสียการได้ยินหรือความบกพร่องทางการได้ยิน ดังนี้

1. การสูญเสียการได้ยินชนิดการนำเสียงบกพร่อง (conductive hearing loss) เป็นภาวะการนำเสียงบกพร่อง ซึ่งเป็นผลจากโรคที่ทำให้เกิดความผิดปกติที่หูชั้นนอกและชั้นกลาง นอกหน้าต่างรูปไปออกมา เป็นผลให้มีความผิดปกติของกลไกการส่งผ่านคลื่นเสียงไปสู่หูชั้นใน

2. การสูญเสียการได้ยินเสียงประสาทรับฟังเสียงบกพร่อง (sensorineural hearing loss) เป็นภาวะที่เกิดจากความผิดปกติที่หูชั้นในหรือประสาทรับฟังเสียง ทำให้มีความยากลำบากในการรับฟังเสียง โดยเฉพาะเสียงสนทนา คือ ได้ยินเสียงแต่ฟังไม่รู้เรื่อง

3. การสูญเสียการได้ยินชนิดการรับฟังเสียงบกพร่องแบบผสม (mixed hearing loss) เป็นภาวะที่เกิดจากความผิดปกติในการนำเสียงร่วมกับประสาทรับฟังเสียงบกพร่อง พบในโรคที่มีความผิดปกติที่หูชั้นนอก และหูชั้นกลาง ร่วมกับความผิดปกติของหูชั้นใน

4. การรับฟังเสียงบกพร่องจากสมองส่วนกลาง (central hearing loss) เป็นความบกพร่องของสมองส่วนกลาง คือ ได้ยินเสียงแต่ไม่สามารถแปลงสัญญาณเสียงนั้นได้ ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถทดสอบสัญญาณนั้นกลับไปด้วย

5. การรับฟังเสียงบกพร่องจากสภาวะทางจิตใจ (functional or psychological hearing loss) เกิดจากความผิดปกติทางจิตใจไม่ใช่สาเหตุทางกาย

โรงพยาบาลรามาธิบดี (2556 : ออนไลน์) แบ่งประเภทการสูญเสียการได้ยินหรือความบกพร่องทางการได้ยินตามลักษณะการทำงานในแต่ละส่วน ดังนี้

1. การนำเสียงบกพร่อง เป็นภาวะรับเสียงบกพร่องที่เกิดจากโรคพยาธิสภาพที่กำหนดให้เกิดความผิดปกติที่หูชั้นนอกและหูชั้นกลาง ซึ่งโรคเหล่านี้รักษาให้หายได้ด้วยการรักษาทางยาหรือการผ่าตัด

2. ประสาทรับฟังเสียงบกพร่อง เป็นภาวะที่เกิดจากความผิดปกติที่หูชั้นใน หรือประสาทรับฟังเสียงที่ทำให้เกิดความลำบากในการรับฟังเสียง โดยเฉพาะเสียงสนทนา คือ ได้ยินแต่ฟังไม่รู้เรื่อง

3. การรับฟังเสียงบกพร่องและแบบผสม เป็นภาวะที่เกิดจากการนำเสียงบกพร่องร่วมกับประสาทรับฟังเสียงบกพร่อง พบในบุคคลที่มีโรคที่มีความผิดปกติของหูชั้นนอก และหูชั้นกลางร่วมกับความผิดปกติของหูชั้นใน

4. การรับฟังเสียงบกพร่องจากสมองส่วนกลาง เป็นความบกพร่องของสมองส่วนกลางที่ทำให้ผู้ป่วยได้ยินเสียง แต่ไม่สามารถแปลความหมายของสัญญาณเสียงนั้น ๆ ได้ เช่น ผู้ป่วยที่มีโรคหลอดเลือดสมองตีบ แตก หรือตัน

5. การรับฟังเสียงบกพร่องจากสภาวะทางจิตใจ เป็นสภาวะที่เกิดจากความผิดปกติทางจิตใจไม่ได้เกิดจากสาเหตุทางร่างกาย ในการวินิจฉัยต้องอาศัยการตรวจโดยเฉพาะ และต้องปรึกษาแผนกจิตเวชเพื่อการรักษา

สรุปได้ว่า การสูญเสียการได้ยินหรือความบกพร่องทางการได้ยิน แบ่งประเภทตามลักษณะการทำงานในแต่ละส่วน ได้แก่ การสูญเสียการได้ยินประเภทของการนำเสียงบกพร่อง ประสาทรับฟังเสียงบกพร่อง การรับฟังเสียงบกพร่องแบบผสม การรับฟังเสียงบกพร่องจากสมองส่วนกลาง และการรับฟังเสียงบกพร่องจากสภาวะทางจิตใจ ซึ่งแต่ละประเภทมีสาเหตุของความผิดปกติในส่วนใดส่วนหนึ่งของหัวหรือสมอง รวมทั้งความผิดปกติที่เกิดจากจิตใจ

1.4 ลักษณะพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

นักการศึกษาพิเศษ ครู หรือนักการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้กล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ไว้ดังนี้

ศรียา นิยมธรรม (2550 : 130) ได้อธิบายลักษณะและพฤติกรรมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่า บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาเรื่องการสื่อสารด้วยการพูด ยิ่งเสียการได้ยินมากเท่าใดก็จะมีปัญหาทางด้านการเข้าใจคำพูดของคนอื่น หากถึงขั้นหูหนวก และไม่ได้รับการช่วยเหลือก็จะพูดไม่ได้ โดยทั่วไปบุคคลหูตึงเล็กน้อยอาจสังเกตได้ยาก มักไม่หันตามเสียงเรียกตอบไม่ตรงคำถาม จ้องหน้าพูดตลอดเวลา ใช้มือและท่าทางประกอบการพูดมากกว่าคนทั่วไป พฤติกรรมบางอย่างสังเกตได้ในชั้นเรียน ได้แก่ การพูดเสียงเบาหรือดังมาก มักขอให้โฆษณาพูดซ้ำ พูดไม่ชัด ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งได้ อ่านหนังสือไม่ค่อยได้ มักเขียนหนังสือผิด ผลการเรียนอ่อนลง ไม่ตอบคำถามเมื่อผู้พูดอยู่ข้างหลัง หรืออยู่ไกล บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอาจมีพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้หลายอย่าง จะพบมากในผู้ที่มีความบกพร่องในระดับรุนแรงหรือรุนแรงมาก กรณีบกพร่องในระดับเล็กน้อยหรือปานกลางอาจจะมีการแสดงออกเมื่อเริ่มเข้าโรงเรียน

สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ (2550 : 3) กล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีช่องทางการได้ยิน ดังนี้

1. การพูด เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีปัญหาทางการพูดเด็กอาจพูดไม่ได้หรือพูดไม่ชัด ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยินของเด็ก ที่สูญเสียการได้ยินเล็กน้อยอาจพอพูดได้ แต่ส่วนเด็กที่สูญเสียการได้ยินมากหรือหูหนวกอาจพูดไม่ได้เลย หากไม่ได้รับการสอนพูดตั้งแต่ในวัยเด็ก นอกจากนี้การพูดขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเมื่อสูญเสียการได้ยินอีกด้วย หากเด็กสูญเสียการได้ยินมาตั้งแต่กำเนิดก็จะมีปัญหาในการพูดอย่างมาก แต่ถ้าเด็กสูญเสียการได้ยินหลังจากที่พูดได้แล้วปัญหาในการพูดจะน้อยกว่าเด็กที่สูญเสียการได้ยินมาตั้งแต่กำเนิด ปัญหาในการพูดของเด็กนอกจากจะขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการสูญเสียการได้ยินแล้ว ยังขึ้นอยู่กับอายุของเด็กไม่สูญเสียการได้ยินอีกด้วย

2. ภาษา เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีปัญหาเกี่ยวกับภาษา เช่น มีความรู้เกี่ยวกับภาษาในวงจำกัด เรียงคำในประโยคผิดหลักภาษา เป็นต้น ปัญหาทางภาษาของเด็กแรกเกิด ปัญหาในการพูด คือ เด็กสูญเสียการได้ยินมากเท่าใดยิ่งมีปัญหามากขึ้น

3. ความสามารถทางสติปัญญา ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน อาจคิดว่าเด็กประเภทนี้มีระดับสติปัญญาต่ำ ความจริงแล้วไม่เช่นนั้น เพราะว่าท่านไม่สามารถสื่อสารกับเขาได้ หากท่านสามารถสื่อสารกับเขาได้อย่างดีแล้ว ท่านจะเห็นว่าเขาเป็นคนฉลาดก็ได้ ความจริงแล้วในระดับปัญญาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จากรายงานการวิจัย พบว่า มีการกระจายตัวคล้ายเด็กปกติบางคนอาจจะฉลาดน้อย บางคนอาจฉลาดมาก บางคนถึงขั้นเป็นอัจฉริยะก็มี จึงสรุปได้ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไม่ใช่เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำทุกคน

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจำนวนมากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวิธีการเรียนการสอนตลอดจนการวัดผลที่ปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันเหมาะที่จะนำมาใช้กับเด็กนักเรียนปกติมากกว่า วิธีการบางอย่างจึงไม่เหมาะสมสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ยิ่งไปกว่านั้นเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาทางภาษาและมีทักษะทางภาษาจำกัดซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำข้อสอบ ด้วยเหตุนี้เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจึงมีผลสัมฤทธิ์ ค่อนข้างต่ำกว่าเด็กปกติ

5. การปรับตัว เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีปัญหาในการปรับตัว สาเหตุส่วนใหญ่เกิดมาจากการสื่อสารกับผู้อื่น หากเด็กสามารถสื่อสารได้ดี ปัญหาทางอารมณ์อาจจะลดลงทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ แต่ถ้าเด็กไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี เด็กอาจเกิดความคับข้องใจ ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กทำให้เด็กต้องปรับตัวมากกว่าเด็กปกติเสียอีก

เกยูร วงศ์ก้อม (2553 : 28-29) ได้อธิบายลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่า ถ้ามองไปที่สภาพร่างกายจะไม่แตกต่างจากเด็กปกติ เพราะเด็กจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์และสังคมเหมือนกับเด็กปกติ แต่ถ้าสังเกตจากการสื่อสารจะพบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งมีลักษณะของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะพอสังเกตได้ ดังนี้

1. มีการใช้ภาษามือในการสื่อสาร โดยเฉพาะเด็กหูหนวกจะใช้ภาษามือ ส่วนเด็กที่สูญเสียการได้ยินว่าจะใช้การพูดหรือใช้ทั้งภาษาพูดและภาษามือ เพื่อให้มีความเข้าใจในการสื่อสารมากยิ่งขึ้น

2. การพูด และการพูดไม่ได้หรือพูดไม่ชัด ขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยินของเด็ก เด็กที่สูญเสียการได้ยินในระดับเล็กน้อยอาจจะพอพูดได้ ส่วนเด็กหูหนวกอาจจะไม่พูดเลยหากไม่ได้รับการสอนพูดตั้งแต่วัยเด็ก จึงจำเป็นต้องใช้ภาษามือแทนภาษาพูด นอกจากนี้การพูดยังขึ้นอยู่กับระยะเวลาหรืออายุของเด็กที่เริ่มสูญเสียการได้ยิน กล่าวคือ หากเด็กสูญเสียการได้ยินตั้งแต่กำเนิดจะมีการปัญหาในการพูดมากกว่าเด็กที่สูญเสียการได้ยินหลังจากที่มีการพูดแล้ว

3. การใช้ภาษาค่อนข้างจำกัดและไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ การแสดงออกถึงความเข้าใจทางภาษาเขียนจะพบว่า มีปัญหา มาก กล่าวคือ เด็กจะรู้คำศัพท์ในวงจำกัดไม่สามารถจะนำคำศัพท์นั้นไปขยายให้เกิดประโยชน์ที่หลากหลายได้ หรือไม่เข้าใจคำศัพท์เดียวกันแต่อยู่ต่างสถานการณ์ได้ รวมทั้งภาษาเขียนสลับของข้อความในประโยคทำให้ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนมากจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการสูญเสียการได้ยินมีผลต่อความสามารถในการเข้าใจภาษาทางการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน ส่วนภาษาที่เป็นสัญลักษณ์ พบว่า เด็กจะไม่มีปัญหารวมทั้งเด็กสูญเสียการได้ยินน้อยจะมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงหรือใกล้เคียงกับเด็กปกติ

5. มีสายตาที่ไวต่อสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็น
6. ชอบมีความสุขสนุกสนาน และชอบอยู่กับเพื่อนที่เป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินด้วยกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
7. มีความอยากรู้อยากเห็น และชอบแสดงออก
8. ชอบทำกิจกรรมที่เป็นทักษะที่ไม่ใช่ทักษะทางภาษา เช่น งานศิลปะ การทำอาหาร งานเย็บปักถักร้อย งานเสริมสวย งานช่าง หรืองานอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เป็นต้น
9. มีลักษณะรักสวยรักงามทั้งเด็กชายและเด็กหญิง
10. มักแสดงอารมณ์ออกมาอย่างเปิดเผยตามที่ตัวเองรู้สึก
11. มีความสามารถทางด้านต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ความสามารถทางการฟัง ภาษาที่หลากหลายของเด็กปกติ

สมเกต อุทโยธา (2554 : 49-50) กล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินดังนี้

1. การพูดเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จะมีปัญหาในการพูดเด็กอาจจะพูดไม่ได้หรือพูดไม่ชัดซึ่งขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียของการได้ยิน เช่น เด็กที่มีสูญเสียการได้ยินในระดับน้อยอาจพูดได้แต่เด็กที่สูญเสียการได้ยินระดับปานกลางอาจพูดได้แต่ไม่ชัดส่วนเด็กที่มีการสูญเสียการได้ยินหรือหูหนวกอาจพูดไม่ได้เลย นอกจากนี้การพูดทุกอย่างขึ้นอยู่กับอายุของเด็กเมื่อสูญเสียการได้ยินอีกด้วยหากเด็กสูญเสียการได้ยินมาตั้งแต่กำเนิดเด็กจะมีปัญหาในการพูดมากแต่การสูญเสียการได้ยินหลังจากที่เด็กพูดแล้วปัญหาในการพูดจะมีน้อยลง

2. ภาษาเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาเกี่ยวกับภาษา เช่น ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ในวงจำกัดเรียงคำเป็นประโยคที่ผิดหลักภาษาปัญหาทางภาษาของเด็กกับภาษาในการพูดนั้นคือเด็กที่สูญเสียการได้ยินมากยิ่งมีปัญหามากเท่านั้น

3. ความสามารถทางสติปัญญาผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอาจคิดว่าเด็กกลุ่มนี้มีระดับสติปัญญาต่ำความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะว่าท่านไม่สามารถสื่อสารกับเด็กได้ความจริงเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน มีระดับสติปัญญาเหมือนกับเด็กปกติหรืออาจฉลาดมากกว่าเด็กปกติด้วย

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่วนมากจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำหากครูใช้วิธีการสอนที่เหมือนเด็กปกติเนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาทางภาษาและมีทักษะทางภาษาที่จำกัดจึงเป็นอุปสรรคในการทำข้อสอบ หากมีวิธีใช้การวัดผลเหมือนเด็กปกติ ผู้ที่ทำข้อสอบได้ดีจะต้องมีความสามารถทางภาษาเป็นอย่างดี ซึ่งหากการปรับตัวเข้าสังคมเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นอาจจะมีปัญหาในการปรับตัวต่อสังคมส่วนใหญ่สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการสื่อสารกับผู้อื่นเด็กอาจเกิดความคับข้องใจซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมกรปรับตัวเข้ากับสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินได้

บุญเลิศ อรุณพิบูลย์ (2557: ออนไลน์) กล่าวถึงลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินดังนี้

1. การพูด ปัญหาทางการพูดขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยินเสียงเล็กน้อยสามารถพูดได้สูญเสียในระดับปานกลางอาจพูดพอได้แต่อาจไม่ชัดส่วนสูญเสียมากหรือหูหนวกอาจพูดไม่ได้เลยหากไม่ได้รับการสอนตั้งแต่วัยเด็กนอกจากนี้การพูดขึ้นอยู่กับอายุของเด็กสูญเสียการได้ยินมาตั้งแต่กำเนิดจะมีปัญหาในการพูดมากกว่าเด็กที่พูดได้แล้ว

2. ภาษา ปัญหาในทางภาษาค้ายกับปัญหาในการพูดซึ่งมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยิน ส่งผลให้ผู้มีบกพร่องทางการได้ยินมีความรู้เกี่ยวกับสัทวิในวงจำกัดหรือเรียงคำเป็นประโยคที่ผิดหลักภาษา เป็นต้น

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิธีการเรียนการสอนในปัจจุบันที่ปฏิบัติการอยู่นั้นเหมาะสมกับคนปกติมากกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและการทำข้อสอบให้ได้ผลดีนั้นต้องมีความรู้ทางภาษาเป็นอย่างดีซึ่งผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาทางภาษาและมีทักษะทางภาษาจำกัดส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำกว่าคนปกติ

4. อารมณ์ เนื่องจากผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาในการสื่อสารกับผู้อื่นเมื่ออยู่ในสังคมที่ไม่ยอมรับก็จะเพิ่มปัญหาทำให้เกิดความคับข้องใจได้ เอาแต่ใจตัวเอง ขี้ระแวง ขาดความรับผิดชอบ เป็นต้น

5. การปรับตัว ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาในการสื่อสารกับผู้อื่นเกิดความคับข้องใจมีปัญหาทางสังคม มาทำให้เด็กมีปัญหาในการปรับตัว

สรุปได้ว่าลักษณะและพฤติกรรมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นจะมีปัญหาเกือบทุกเรื่องเมื่อเทียบกับเด็กปกติไม่ว่าจะได้พูดการใช้ภาษาสติปัญญาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการปรับตัวอันเป็นผลมาจากการที่เด็กไม่สามารถสื่อสารความคิดความรู้สึกของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจ ทำให้เด็กเกิดความอึดอัดคับข้องใจและแสดงออกมา คนทั่วไปจึงอาจมองว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นมีอารมณ์รุนแรงและก้าวร้าวมีสติปัญญาต่ำกว่าเกณฑ์ ดังนั้นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรทำความเข้าใจปัญหาของเด็กเพื่อที่จะช่วยเหลือหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องการพัฒนาทักษะทางสังคมโดยการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมจึงเป็นการพัฒนาอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้คนปกติเข้าใจเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจและ ด้านสังคม พัฒนาไปในทางที่ดีด้วย

1.5 พัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเหมือนกับเด็กนักเรียนปกติแต่จะมีพัฒนาการทางด้านอื่น ๆ ต่างออกไปจากนักเรียนปกติ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษาและกล่าวถึงพัฒนาการของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไว้ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกายเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจะมีการเจริญเติบโตทางร่างกายเช่นเดียวกับเด็กปกติแต่เด็กที่บกพร่องทางการได้ยินจะมีปัญหาเกี่ยวกับอวัยวะการได้ยินสำหรับส่วนสูงน้ำหนักสุขภาพและสมรรถภาพทางกายที่ไม่มีอะไรแตกต่างจากเด็กปกติบางที่อาจเหนือกว่าเด็กปกติ (แสงจันทร์ คำเมือง, 2550 : 22)

2. พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีปัญหาสำคัญคือการสื่อสารเด็กจะฟังคนอื่นพูดไม่เข้าใจทั้งหมดบางครั้งก็จะคิดผิด ความหมายแต่ต้องอาศัยหลักการสังเกตจากสีหน้าท่าทางประกอบซึ่งแสดงว่าการเข้าใจความหมายด้วยการได้ยินนั้นน้อยที่สุดจึงเป็นสาเหตุทำให้ความผิดปกติทางอารมณ์มากที่สุดมีปัญหาความคงที่ทางอารมณ์มากกว่าเด็กปกติ ก้าวร้าว หวาดระแวง วิตกกังวล ฉุนเฉียว มีลักษณะการแข่งขันมากกว่าปกติขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์มีลักษณะการเก็บตัว (สุมาลี จันทบุตร, 2550 : 30)

3. พัฒนาการด้านสังคมและบุคลิกภาพการที่เด็กมีความบกพร่องทางการได้ยินเกิดมาอยู่ในร่วมกับบุคคลในสังคมและผลการที่มีความบกพร่องทางการได้ยินพูดไม่ได้ทำให้เด็กขาดภาษาที่จะสื่อความคิดความรู้สึกและความต้องการของตนเองแก่ผู้อื่นเป็นผลที่ให้เกิดแสวงหาความสัมพันธ์ทางสังคมน้อยมักจะเกาะกลุ่มกันเฉพาะพวกเดียวกันมากแสดงอาการก้าวร้าวทางสังคมอย่างชัดเจน ซ้ำไม่ไหวเอาแต่ใจตัวเอง ขาดการยับยั้งชั่งใจ ไม่ทำตามระเบียบข้อบังคับ เห็นแก่ตัว มีวุฒิภาวะทางสังคมต่ำกว่าเด็กปกติลักษณะความเป็นผู้นำจะขึ้นอยู่กับคำชมมากกว่าการจัดการหรือ แนวคิดของกิจกรรม (สุมาลี จันทบุตร, 2550 : 30)

4. พัฒนาการทางสติปัญญาเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเริ่มแสดงพัฒนาการที่ล่าช้าให้ปรากฏในช่วงปลายของวัยก่อนเข้าเรียนเนื่องจากความบกพร่องทางภาษาของเด็กจึงส่งผลถึงการประมวลข้อมูลก่อให้เกิดการขาดประสบการณ์ แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่าจะแตกต่างจากเด็กปกติเพราะมีความบกพร่องในการรับรู้ที่ส่งผลทางการได้ยินจะมีความล่าช้าทางภาษามากกว่าเด็กปกติทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความบกพร่องทางการได้ยิน (แสงจันทร์ คำเมือง, 2550 : 23)

ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม (2551 : 96) ได้อธิบายลำดับขั้นพัฒนาการเรียนรู้ทางภาษาของเด็กหูหนวกไว้ดังนี้ เด็กหูหนวกต่างจากเด็กปกติในแง่ของกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ภาษาปกติ การคิด และการรับรู้ภาษาโดยอาศัยการฟังและแม้จะอาศัยแสดงออกทางภาษาหรือรับรู้การแสดงออกทางภาษา เช่น ฟังเสียงพูดของตัวเองโดยอาศัย โสตประสาททั้งสิ้นส่วนเด็กหูหนวกนั้นการแสดงออกทางภาษาอาศัยการพูดแต่ใช้โสตประสาทหรือประสาทตาที่ช่วยให้เกิดความการเรียนรู้ทางภาษามาเป็นเครื่องประเมินการพูดของตนเองได้ เด็กปกติเมื่อพูดก็สามารถได้ยินเสียงพูดของตนเองเท่ากับเป็นการประเมินการพูดไปในตัวแต่เด็กหูหนวกต้องอาศัยประสาทสัมผัสอื่นช่วยในการพูดซึ่งเป็นปัญหามากเนื่องจากการได้ฟังเสียงพูดของตนเองเป็นเรื่องสำคัญในการเรียนรู้ทางภาษา

ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม (2551 : 95) กล่าวถึงการสื่อสารของมนุษย์ที่มีภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้แทนความหมายในการสื่อสารดังนั้นภาษาจึงรวม วิธีการทุกอย่างที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารความหมายหรือเพื่อแสดงความรู้สึกรู้สึกความคิดเห็นทั้งหมดภาษาจึงหมายถึงรวมถึงการพูด การเขียนการทำท่าทางประกอบการใช้ภาษาไปกับการแสดงศิลปะการแสดงออกทางศิลปะเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือและเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นนามธรรมต่อกัน

ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม (2551 : 94) กล่าวถึงเด็กหูหนวกที่เกิดมาตั้งแต่กำเนิดหรือในระยะยาวไว้ก่อนที่จะพูดได้นั้นจะมีความล่าช้าของการพัฒนาการทางภาษาในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการพูดการอ่านหรือการเขียนและยังไม่มีสอนแบบใดที่จะเอาชนะอุปสรรคนี้ได้ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าการไม่ได้ยินเป็นอุปสรรคขวางกั้นการเรียนรู้ภาษาการพูดของคนจะเป็นภาษาก็ต่อเมื่อผู้เข้าใจความหมายและสิ่งที่ตนพูดทำนองเดียวกันกับการแสดงออกทางภาษาโดยการเขียนจะทำให้จะทำได้ก็ต่อเมื่อคนสามารถอ่านให้เข้าใจภาษาเขียนหรือจนกว่าเขาจะอาจเข้าใจได้ซึ่งลำดับขั้นตอนของพฤติกรรมดังกล่าว

สรุปได้ว่าเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีพัฒนาการด้านร่างกายเหมือนเด็กนักเรียนปกติทั่วไปพัฒนาการทางด้านอารมณ์จะรุนแรงกว่าเด็กนักเรียนปกติพัฒนาการทางสังคมและบุคลิกภาพแตกต่างจากเด็กปกติเนื่องจากไม่สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ทำให้มีผลกระทบจากความสัมพันธ์ทางสังคมและพัฒนาการทางด้านสติปัญญามีความล่าช้าทางภาษากว่าเด็กปกติเพราะมีความบกพร่องในการรับรู้ซึ่งส่งผลต่อการได้ยิน

1.6 วิธีการสื่อสารของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

กฤษณา เลิศสุขประเสริฐ (2550: 57-62) ได้กล่าวถึงการสื่อความหมายของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไว้ 3 วิธีดังนี้

1. การสื่อความหมายโดยการใช้ท่าทางเพื่อแสดงถึงความหมายด้วยการเคลื่อนไหวมือ ใบหน้าในตาและลำตัวเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าภาษามือซึ่งเป็นภาษาอีกภาษาหนึ่งที่แตกต่างจากท่าธรรมชาติภาษามือมิใช่เป็นการแปลภาษาพูดแต่เป็นท่าทางที่ถูกจัดระบบอย่างมาตรฐาน เพื่อใช้ในการสื่อความหมาย

2. การสื่อความหมายโดยการฟังและการพูดเด็กหูพิการตั้งแต่กำเนิดส่วนใหญ่มักจะมี การได้ยินเหลืออยู่ส่วนความบกพร่องทางการได้ยินชนิดที่ไม่ได้ยินอะไรเลยจะมีจำนวนน้อย ดังนั้นหากเด็กหูพิการที่มีการได้ยินเหลืออยู่ได้รับการช่วยเหลือก่อนอายุ 6 เดือนด้วยการใส่เครื่องช่วยฟังที่เหมาะสมรวมทั้งการได้รับการกระตุ้นการได้ยินและฟื้นฟูสมรรถภาพการได้ยินเด็กก็จะสามารถรับรู้เสียงและมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดใกล้เคียงกับเด็กปกติโดยการสอนให้เด็กพูดและอ่านจะช่วยให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคมที่ใช้การสื่อสารด้วยการพูดเป็นหลักได้เร็วยิ่งขึ้น

3. การสื่อความหมายโดยใช้ระบบลุ่มเป็นการวิธีใช้วิธีสื่อความหมายหลายอย่างมีเวลาเดียวกันภาษาทั้งภาษามือรวมกับการฟังและการพูดเพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้การสื่อความหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ดาร์ณี ศักดิ์ศิริผล (2552: 06) ได้เรียบเรียงวิธีการที่จะช่วยให้การสื่อสารของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีพัฒนาการทางภาษาและการพูดได้ดีขึ้นนั้นมี 3 ดังนี้

1. ภาษามือและสื่อสารระบบรวม (sign language and total communication) เป็นวิธีการสอนภาษามือแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในมหาวิทยาลัยสำหรับคนหูหนวกที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและนักการเรียนการสอนจะใช้ภาษามือโดยมีพื้นฐานความเชื่อในเรื่องวัฒนธรรมและของคนหูหนวกผู้ปกครองของบุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินต้องการให้ลูกของตนสื่อสารโดยใช้ภาษามือไม่ต้องการให้เด็กใส่เครื่องช่วยฟังและอาจมีข้อจำกัดในการพาลูกไปรับบริการฝึกพูดจึงไม่ต้องการให้ใช้ภาษาพูดในการสื่อสารเป็นได้

2. การสอนพูด (auditory-oral education) โดยใช้ในการดูการฟังและการสัมผัส นอกจากนี้ได้ให้ความสำคัญกับการสอนพูดมากกว่าการสอนภาษามือซึ่งการสอนด้วยวิธีนี้จะทำให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางการได้ยินเรียนรู้ภาษาพูด

3. การสอนโดยใช้การฟังเสียงในภาษา (Auditory Verbal Therapy: AVT) เป็นการสอนโดยเน้นให้ผู้ฟังด้วยการใช้การได้ยินที่เหลืออยู่แต่วิธีนี้ไม่ได้ใช้การได้ฟังเพียงอย่างเดียวแต่จะใช้การสอนภาษาอีกทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

บุญเลิศ อรุณพิบูลย์ (2557: ออนไลน์) กล่าวถึงการสื่อสารของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินว่าการสื่อสารหลักของบุคคลกลุ่มนี้คือภาษามือซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารสำหรับผู้บกพร่องทางการได้ยินใช้มือสีหน้าและกิริยาท่าทางประกอบในการสื่อสารความหมายและถ่ายทอดอารมณ์แทนการใช้ภาษาพูดของคนปกติเพราะผู้บกพร่องทางการได้ยินจะไม่สามารถได้ยินเสียงพูดเหมือนคนปกติจึงไม่สามารถพูดได้แต่สายตาของผู้บกพร่องทางการได้ยินนั้นสามารถมองเห็นได้เป็นปกติจึงสังเกตจากกิริยาอาการท่าทางต่างๆเพื่อเรียนรู้ความหมายของกิริยาอาการท่าทางต่างๆ

สรุปได้ว่าวิธีการสื่อสารของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีหลากหลายวิธี ได้แก่ อ่านริมฝีปาก (lip reading) ภาษามือ (Sign language) การสะกดตัวอักษรด้วยนิ้วมือ (finger spelling) ทำเนาะคำพูด (cued speech) และการสื่อสารรวม (total communication) ซึ่งวิธีการสื่อความหมายที่กล่าวมานี้ครอบคลุมวิธีการสื่อความหมายได้ทั้ง 3 คือการใช้ท่าทาง ทักษะทางการใช้คำพูดทางการใช้ระบบรวมซึ่งเป็นวิธีการสื่อความหมายได้หลายอย่างในเวลาเดียวกันทั้งภาษามือรวมกับการฟังและการพูดเพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้การสื่อความหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

1.7 การจัดการศึกษาและการเรียนการสอนของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ดารณี ศักดิ์ศิริผล (2555: 22) ได้จัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ซึ่งมีทั้งการจัดการในลักษณะของโรงเรียนเฉพาะการจัดการเรียนร่วม การจัดการเรียนร่วมกับเด็กปกติ หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนจะใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานแต่มีการปรับปรุง หลักสูตรในส่วนของสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินแต่ละคนด้วยการจัดการทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล แต่เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้มีความบกพร่องในการรับรู้ทางการได้ยินในการจัดการเรียนการสอนควรต้องเพิ่มเรื่องของการฝึกฟังการฝึกทักษะการพูดการศึกษา การฝึกทักษะทางภาษาตลอดจนการใช้อุปกรณ์สื่อ การใช้สื่ออุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ประกอบการสอนเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็กกลุ่มนี้ในการพัฒนาการเรียนรู้

กิงสร เกาะประเสริฐ (2558: 8-9) เป็นการกล่าวถึงแนวทางการช่วยเหลือทางภาษาทางการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินการช่วยเหลือทางภาษาควรเป็น หลักสูตรสำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรมีการสอนในเรื่องการฝึกฟังและพัฒนา ทักษะการพูดทักษะภาษามีเนื้อหาที่ครอบคลุมหรือใกล้เคียงกับผู้เรียนปกติ ซึ่งต้องใช้อุปกรณ์ที่แตกต่างออกไปโดยการจัดการศึกษานี้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนร่วมกับเด็กปกติ ดังนั้นอุปกรณ์ที่จะใช้เป็นเครื่องช่วยฟังพร้อมทั้งฝึกการแก้ไขการพูดและควรจัดให้มีการความรู้ เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเมื่อผู้เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาซึ่งการช่วยเหลือจำเป็นสำหรับเด็ก ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินนั้นมีดังนี้

1. การสอนภาษามือเป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความบกพร่องทางการได้ยินสามารถอ่านได้เขียนได้ตามความว่าแต่ละบุคคล

2. การใช้เทคโนโลยีและสิ่งช่วยเหลือประกอบไปด้วยเครื่องช่วยฟังทำให้สามารถได้ฟังเสียงเร็วเท่าใดจะสามารถพัฒนาฟังเสียงได้เร็วขึ้นทั้งนี้ยังมีการปลูกถ่ายประสาทหูเทียม ซึ่งเป็นการปลูกฝังประสาทหูเทียมภายในอวัยวะเพื่อกระตุ้นต่อประสาทการรับรู้การได้ยินโดยตรงส่วนผู้แปลล่ามภาษามือนั้นช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ในสถานศึกษาซึ่งมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่ช่วยแปลภาษาพูดให้เป็นตัวอักษรเป็นต้นดังนั้นผู้เรียนที่มีความที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรได้รับอุปกรณ์หรือ บริการทางการศึกษาให้เหมาะสมตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล

ศรียา นิยมธรรม (2550 : 137-139) ผดุง อารยะวิญญู (2551: 120-121) สมพร หวานเสริญ (2558: ออนไลน์) ได้สังเคราะห์ถึงหลักการจัดการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินดังนี้

1. การศึกษาแบบองค์รวม (Holistic education) คือกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมตัวเองเข้ากับโลกความสัมพันธ์นี้ครอบคลุมทั้งด้านร่างกายจิตใจอารมณ์ความรู้สึกตลอดจนจิตวิญญาณต้องเป็น การศึกษาที่ไม่ยึดติดกับเทคนิคหรือหลักสูตรใด ๆ สอนให้เด็กเรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงโลกภายนอกกับตนเอง

และตนเองกับโลกภายนอกครูต้องยอมรับสภาพที่แตกต่างกันของเด็กแต่ละคนต้องไม่พยายามใช้มาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่งในการตัดสินเด็ก

2. การจัดการศึกษาแบบซัมเมอร์ฮิลล์ (Summer Hill) คือแนวคิดทางการศึกษาที่เน้นประสิทธิภาพเสรีภาพอย่างเต็มที่แก่ผู้เรียนทางการเรียนการปกครองตนเอง โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่างการเรียนเป็นเรื่องการเลือกไม่ใช่การบังคับ เพราะต้องการให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเองการจัดการเรียนการศึกษาแบบนี้มีความเชื่อว่าเด็กเกิดมาพร้อมความเฉลียวฉลาดโรงเรียนทำการศึกษาแบบนี้จะจัดโครงสร้างในโรงเรียนหลักสูตรการเรียนการสอนที่นักเรียนเป็นผู้ที่เลือกสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจนักเรียนจะเป็นผู้ที่ค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเองเด็กจะไม่ถูกบังคับให้เชื่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือนับถือศาสนาใดนับถือศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะการปฏิบัติต่อกันเป็นเรื่องที่เด็กต้องจะต้องตัดสินใจหรือบางข้อตกลงร่วมกันในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมตาม

3. การศึกษาตามแนวของวอลดอร์ฟ (Waldorf education) คือการจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาแบบรอบด้านโดยเด็กแต่ละช่วงอายุจะมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ต่างกันโดยอายุ 0 ถึง 7 ปีจะเน้นพัฒนาบุคลิกภาพด้วยการเรียนแบบเด็กอายุ 7 ถึง 14 ปีจะเน้นการพัฒนาบุคลิกภาพด้วยอารมณ์ความรู้สึกและเด็กอายุ 14 ปีขึ้นไปจะเน้นกระบวนการคิดและความมีเหตุผลกระบวนการเรียนใช้ดนตรีศิลปะการเคลื่อนไหวร่างกายตลอดจนการให้เด็กคิดค้นสิ่งต่างๆเองเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้าใจและยอมรับตนเองเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาให้ทุกช่วงอายุ ให้มนุษย์รู้จักจุดยืนที่สมดุลของตนในโลกมนุษย์ปรัชญาในความสำเร็จของการสร้างความสมดุลใน 3 วิธี วิธีทางในกิจกรรมของการเรียนการสอนคือผ่านกิจกรรมทางการผ่อนคลายทางความรู้สึกและผ่านการคิดเน้นให้เกิดความสมดุลความสอดคล้องกลมกลืนในแต่ละช่วงวัยของเด็กเพื่อให้เขาได้เจริญเติบโตขึ้นมาพร้อมกับศักยภาพสูงสุดและพร้อมสำหรับการเผชิญกับสิ่งท้าทายใหม่ๆในโลกกว้างใหญ่ครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับเด็กนักเรียนรู้อะไรต่างๆด้วยความกระตือรือร้นใช้ปัญญาที่มีอยู่ในตนเองให้เกิดคุณภาพสูงสุด

สรุปได้ว่าไม่ว่าการสอนโดยวิธีใดหรือการจัดการศึกษาระบบใดก็ตามตามความสมบูรณ์และความถูกต้องไม่ได้อยู่ที่ระบบแต่หากอยู่ที่การเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับความบกพร่องว่ามีความบกพร่องทางการได้ยินในระดับใดควรใช้วิธีแบบใดสอนแบบใดจึงให้ประโยชน์สูงมากที่สุดซึ่งนับเป็นเรื่องที่สำคัญมากที่สุด การที่จะให้การศึกษาที่ดีนั้นจะต้องยึดหลักว่าจัดระบบให้เหมาะสมกับเด็กไม่ใช่บังคับให้เด็กเรียนตามระบบที่จัดให้เท่านั้น โดยในงานวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เป็นการเลือกที่จะพัฒนาด้านทักษะทางสังคมแก่เด็ก ให้เด็กรู้จักการแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจต่อกัน ทั้งนี้ได้ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ด้วย

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ พบว่า นักวิชาการและนักการศึกษาหลาย ๆ คนให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้หรือการสอน (Instructional model) หมายถึง รายละเอียดที่แสดงถึงบริบทการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้สอน (ทิตินา แคมมณี, 2554: 32-35; ปิยะรัตน์ คัญทัพ, 2555: 12; จอยล์ และ เวลล์ Joyce and Weil, 2004: 4-5) ซึ่งมีลักษณะที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญาทฤษฎีตามหลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอนโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วยให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือและได้รับการพิสูจน์และทดสอบแล้วว่ามีความมีประสิทธิภาพสามารถใช้เป็นแบบแผนได้ แนวทางในการจัดสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ที่จะให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และเกิดการเรียนรู้มีการระบุนความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างชัดเจน ซึ่งได้แก่ ลำดับขั้นการสอน ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และระบบสนับสนุน ซึ่งจะมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กันไป

บุญชม ศรีสะอาด (2556: 48) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยมีความหมาย 2 แนวใหญ่ ๆ แนวแรกมองรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมการสอนหรือวิธีสอน ส่วนแนวที่สองมองรูปแบบการจัดการเรียนรู้กว้างกว่า โดยมองว่าเป็นโครงสร้างที่แสดงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสอนที่จะนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กุสตาฟสัน และแบรนช์ (Gustafson and Branch, 1997: 81-83) ได้กำหนดนิยามคำว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า “เป็นการใช้วิธีระบบเพื่อการออกแบบ การผลิตการประเมินผล และการใช้ระบบการสอน รวมถึงการจัดการและการจัดองค์ประกอบที่เหมาะสมในการใช้ระบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ด้วยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้มีลักษณะที่กว้างขวางกว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์การสอน ซึ่งเน้นเฉพาะเรื่องสื่อหรือผลผลิตที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เป็นคำที่กว้างกว่าการออกแบบการจัดการเรียนรู้

ปัญหาหลักประการหนึ่งของการใช้ศัพท์บัญญัติคือ ขาดความคงเส้นคงวา กุสตาฟสัน และแบรนช์ (Gustafson and Branch, 1997: 80) คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาเพราะมีศัพท์ที่ใช้ในหลายรูปแบบ ได้แก่ การออกแบบระบบการจัดการเรียนรู้ (Instructional Systems Design: ISD) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ (Instructional development) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ (Instructional Design) การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ (Instructional Systems Development : ISD) อย่างไรก็ตามความหมายของคำทั้งหมดนั้นจะมีความหมายครอบคลุมถึง “กระบวนการจัดโครงสร้างที่รวมถึงขั้นตอนการวิเคราะห์ การออกแบบการพัฒนาการนำไปใช้และการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ซีลส์และริชชี (Seels and Richey, 1994: 265)

จานุสซิวสกี และโมเลนดา (Januszewski and Molenda, 2008: 5) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่าง

เป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิดและความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งวิธีการและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้การจัดการเรียนรู้ นั้นเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งในการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อน แล้วปรับปรุงโดยอาศัยข้อสารสนเทศจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีแนวความคิดรูปแบบ หรือผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษาค้นคว้าประกอบย่อยหรือตัวแปรที่สำคัญประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบ

สรุปได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบหรือแผนของการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดการกระทำเพื่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น

2.2 ประเภทของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีนักคิดและนักการศึกษาที่มีแนวความคิดจัดประเภทของรูปแบบอย่างหลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทฤษฎีความเชื่อ หลักการ และวัตถุประสงค์ที่นำมาใช้ในการจัดตั้งที่ ทิศนา ขัมมณี (2554: 36-40) และเคนเนธ กองพิลา (2557: 25-29) ได้จัดประเภทของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ออกเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล และรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นกระบวนการของไทย

1) รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล

รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากลได้จัดประเภทตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบ จัดออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นอาจจะอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกาเย่

หมวดที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (affective domain)

เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึกเจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝังการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนที่เพียงช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและวิธีการ อื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (Bloom)

หมวดที่ 3 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (psycho-motor domain)

เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำหรือการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการวิธีการที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทาง

ด้านจิตพิสัยหรือ พุทธิพิสัย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวจัดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson)

หมวดที่ 4 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (process skills)

รูปแบบนี้เกี่ยวข้องกับทักษะกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นกระบวนการทางสติปัญญา เช่น กระบวนการสืบสวนแสวงหาความรู้หรือกระบวนการคิดต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์การอุปนัย การนิรนัย การใช้เหตุผล การคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหรืออาจเป็นกระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการทำงานร่วมกัน รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน ด้านกระบวนการ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสวน รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์แรนซ์

หมวดที่ 5 รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นบูรณาการ (intergration)

เป็นรูปแบบที่พัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งทางด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ รูปแบบในลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนารอบด้าน หรือการพัฒนาเป็นองค์รวม เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2) รูปแบบการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนการสอนของไทย

รูปแบบการเรียนการสอนของไทยสามารถจัดประเภทและแบ่งรูปแบบการเรียนการสอนของไทยตามลักษณะการสร้างและพัฒนาได้ ดังนี้

1. รูปแบบที่การเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย มีดังนี้

1.1 รูปแบบการเรียนการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ พัฒนาโดย สุมณ อมรวิวัฒน์ เป็นรูปแบบกระบวนการแบบเผชิญสถานการณ์เป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงการกระทำกับความคิดของผู้เรียนที่มุ่งเน้นให้รู้จักการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อเหตุการณ์ที่ได้เผชิญอยู่ใน สถานการณ์ปัจจุบัน ทำให้สามารถเกิดทักษะการคิดแก้ปัญหาได้

1.2 รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ พัฒนาโดย สุมณ อมรวิวัฒน์ รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า "ครู" เป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อมแรงจูงใจและวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกกายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิดและแสดงออกอย่างถูกวิธีจะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

1.3 รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดเป็นเพื่อเป็นการดำรงชีวิตในสังคมไทย หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา รูปแบบการเรียนการสอนนี้ได้พัฒนามาจากรายวิชา “การคิดเป็นเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการคิดเป็น คือ คิดโดย

พิจารณาข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการ เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมไทยอย่างมีความสุข

1.4 รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา (CIPPA) พัฒนาโดยศิลา แคมมณี รูปแบบการเรียนการสอนนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างแท้จริง โดยการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยการร่วมมือจากกลุ่ม นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ จำนวนมาก อาทิ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และกระบวนการแสวงหาความรู้ เป็นต้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาโดยนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการจัดกิจกรรมทางกายในการสร้างมโนทัศน์พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็ก พัฒนาโดยเตือนใจ ทองสำริด

3. กระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนกระบวนการที่ได้รับความสนใจจากวงการศึกษไทย ได้แก่ กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 กระบวนการกัลยาณมิตร กระบวนการทางปัญญา กระบวนการคิด กระบวนการสอน ค่านิยมและจริยธรรม ทักษะ กระบวนการ 9 ชั้น และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

เคพลาน (Kaplan, 1997: 72-75) กล่าวว่ารูปแบบที่ใช้โดยทั่วไปมี 5 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกมาในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อยสองสิ่งขึ้นไป

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกมาผ่านทางการใช้ภาษา (พูด)

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์

4. รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงผ่านทางแผนผัง แผนภาพ ไดอะแกรม กราฟ เป็นต้น

5. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสถานการณ์ใด ๆ

วิโรจน์ สารรัตนะ (2556: 39) กล่าวว่า รูปแบบการสอนโดยทั่วไปมีองค์ประกอบร่วมที่สำคัญ ซึ่งผู้พัฒนารูปแบบการสอนควรคำนึงถึง ดังต่อไปนี้

1. หลักการของรูปแบบการสอน เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อและแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน หลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้้นำการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการสอน

2. จุดประสงค์ของรูปแบบการสอน เป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการสอน

3. สารและกระบวนการ เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของรูปแบบการสอน

4. กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน เป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนต่าง ๆ เมื่อนำรูปแบบการสอนไปใช้

5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบการสอน

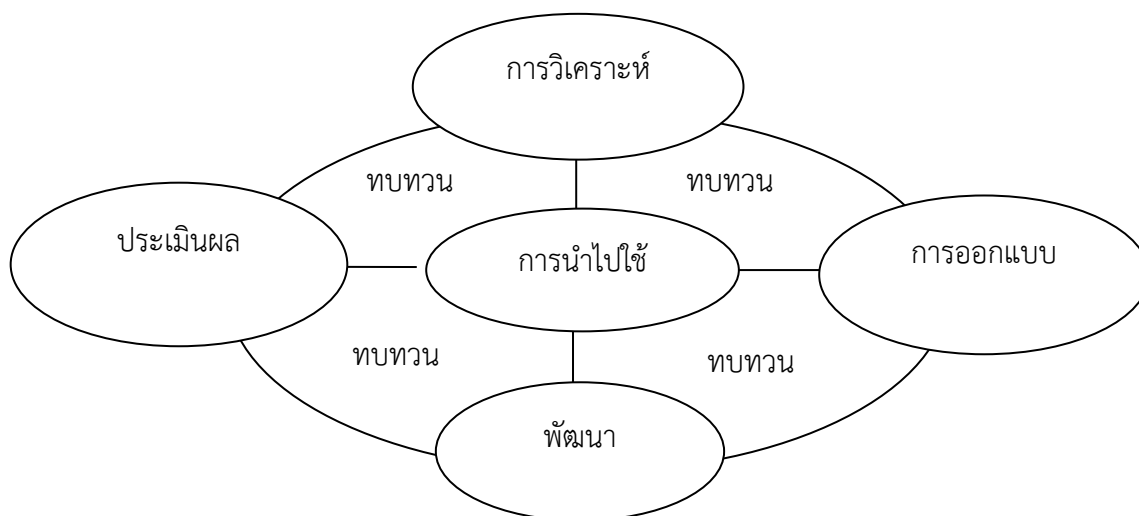
นอกจากองค์ ประกอบโดยทั่วไปของรูปแบบดังกล่าวข้างต้นแล้ว คีฟ (Keeves, 1997: 50-55) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์นั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationship)

2.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เป็นเรื่องที่ซับซ้อน นับตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ กระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ในการสอน ซึ่งการพัฒนาการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยหลักการที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การผลิตและการพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้จะช่วยสื่อสารแนวคิดในการออกแบบระบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความชัดเจนและเข้าใจ มองเห็นกระบวนการออกแบบได้อย่างชัดเจน กุสตาฟสันและแบรนซ์ (Gustafson and Branch, 1997: 83) ได้สรุปรูปแบบแนวคิดที่แสดงองค์ประกอบของการพัฒนาระบบการสอนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยสื่อสารแนวคิดการพัฒนาระบบการสอน 3 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบองค์ประกอบหลักของการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันที่จะต้องพิจารณาทบทวนตลอดเวลา (มนตรี แยมกลีกร, 2551: 16-18)

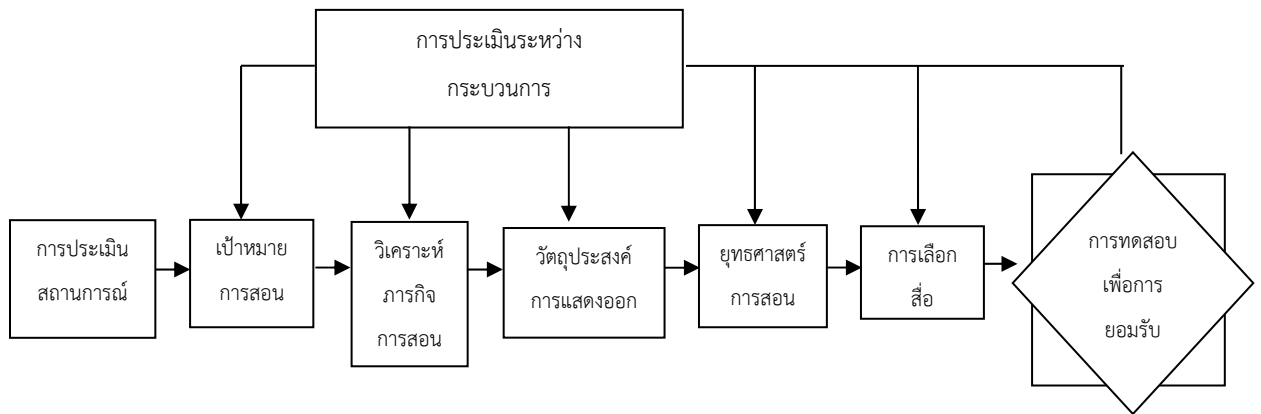

ที่มา : มนตรี แยมกสิกร (2551: 16-18)

ภาพที่ 3 องค์ประกอบของการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้

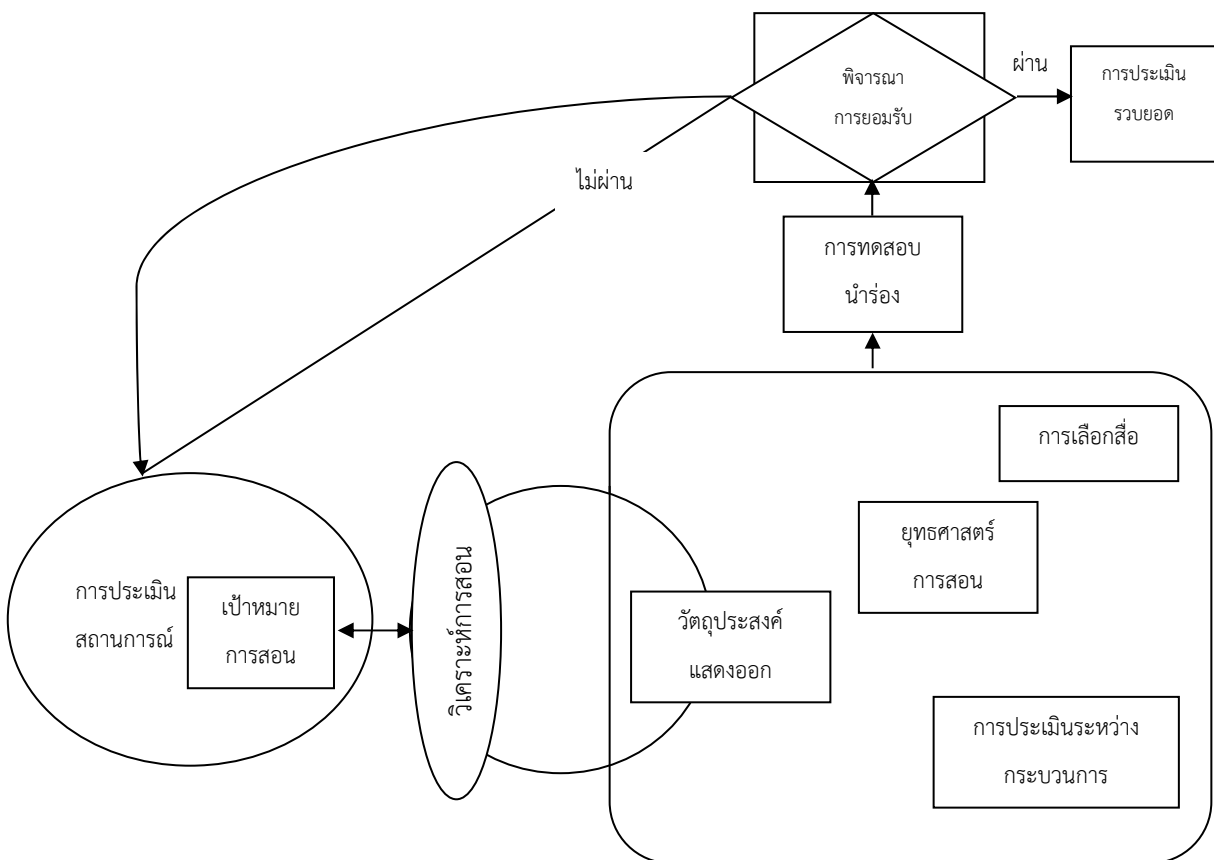
กระบวนการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้แบบเส้นตรง กุสตาฟสัน และแบรนช์ (Gustafson and Branch, 1997 : 84) และแบบเส้นโค้ง ประกอบด้วย

1. การประเมินสถานการณ์
2. การกำหนดเป้าหมายการสอน
3. การวิเคราะห์ภารกิจการสอน
4. การกำหนดวัตถุประสงค์การแสดงผล
5. การกำหนดยุทธศาสตร์การสอน
6. การเลือกสื่อการสอน
7. การทดสอบเพื่อการยอมรับ
8. การประเมินโดยพิจารณาเป็น 2 ลักษณะ คือ การประเมินระหว่างกระบวนการและการประเมินแบบรวบยอด

ที่มา: กุสตาฟสัน และแบรนช์ (Gustafson and Branch, 1997 : 84)

ภาพที่ 4 กระบวนการพัฒนาระบบการสอนแบบเส้นตรง

ที่มา: กุสตาฟสัน และแบรนช์ (Gustafson and Branch, 1997 : 85)

ภาพที่ 5 กระบวนการพัฒนาระบบการสอนแบบเส้นโค้ง

ทริปป์ และไบเชลมeyer (Tripp and Bichelmeyer, 1990: 155-158) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การประเมินความจำเป็นและการวิเคราะห์เนื้อหา
2. การกำหนดวัตถุประสงค์
3. การสร้างต้นแบบ (ออกแบบ)
4. การทดลองใช้ต้นแบบ (วิจัย)
5. การปรับปรุงและการบำรุงรักษาระบบ

ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีการดำเนินอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ จึงทำให้การออกแบบการจัดการเรียนรู้สามารถแก้ไขหรือพัฒนาการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์

จากความหมาย รูปแบบ และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ขึ้นอันประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๆ ดังนี้คือ หลักการจุดประสงค์ สารและกระบวนการ กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน และการวัดและประเมินผล ซึ่งจะครอบคลุมกิจกรรมอย่างน้อย 4 ด้าน คือ

1. การวิเคราะห์บริบทและความจำเป็นของผู้เรียน
2. การออกแบบลักษณะเฉพาะบางอย่างที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลรวมถึงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้เรียนและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งจะมีทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหาและส่วนที่เป็นความต้องการในการพัฒนาทักษะทางสังคม
3. การพัฒนาผู้เรียนและการจัดการวัสดุอุปกรณ์
4. การประเมินผลของการพัฒนาทั้งในเชิงการประเมินระหว่างกระบวนการและการประเมินรวบยอดโดยมุ่งประเมินทักษะทางสังคมของผู้เรียน

3. การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

3.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานั้น ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับสถานศึกษาต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิด ด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพดังที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 29 กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาการศึกษาในอนาคต ที่ต้องการระดมความร่วมมือจากทุก ๆ ส่วนของสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน เอกชน สถาบันต่าง ๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในส่วนของโรงเรียนต้องมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย ในการจัดระบบโครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษา เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 10)

สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ มีผู้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชน ไว้ดังนี้

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552: 31) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนกับครูกับโรงเรียนในการสร้างสรรค์และพัฒนานักเรียนได้เต็มศักยภาพจากความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนดังกล่าว สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทมากขึ้นในการช่วยพัฒนาและจัดการศึกษาแก่ลูกหลานของตนรวมทั้งให้แก่ชุมชนด้วย ซึ่งสามารถจำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ 2 แบบ คือ การมีส่วนร่วมที่บ้าน และการมีส่วนร่วมที่โรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2553: 28) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันโดยเริ่มจากการร่วมคิด ทหาร่วมวางแผน การร่วมดำเนินงาน/ปฏิบัติการร่วมมือกัน พบปัญหาหรือเผชิญอุปสรรค พร้อมทั้งแก้ไขให้ลุล่วง การร่วมมือกันพบความสำเร็จและการร่วมกันชื่นชมยินดี ภาคภูมิใจในความสำเร็จในงานนั้น

เกตุสุเดช กำแพงแก้ว (2556: 50-51) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน ว่า หมายถึง การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรมหรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาหรือการเรียนรู้ให้กับลูกหลานในอุปการะของตนกับโรงเรียน

วิชญ์ หยกจินดา (2557: 9) ได้ให้ความหมายของคำว่า “การมีส่วนร่วม” นั้น มีหลายคำที่มีความหมายในทำนองเดียวกัน เช่น การมีส่วนร่วม (Participation) การร่วมมือ (Collaboration) การมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) หรือความผูกพัน (Commitment) หรือการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ซึ่งนักการศึกษาที่ใช้คำเหล่านี้อาจมีจุดมุ่งหมายย่อยเพื่อแสดงถึงระดับ (Degree) ของการมีส่วนร่วม ซึ่งคำต่าง ๆ เหล่านี้ต่างมีนัยเดียวกันทั้งสิ้น คือ “การมีส่วนร่วม” ในความหมายของการวิจัยครั้งนี้ การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการทำงานร่วมกันโดยเกิดจากการร่วมคิด การร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วง

ยาดาฟ (Yadav, 1980: 42-45) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่บังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้นต้องมีความรู้สึกต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

ไวท์ (White, 1982: 122) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งต่างจาก มอริสัน (Morrisson, 1978) ที่ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนว่าเป็น

กระบวนการ ที่มุ่งช่วยให้ชุมชนได้ค้นพบและพัฒนาจุดเน้นของชุมชน สมรรถภาพสูงสุดของชุมชน และ
 ให้นำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดแก่ชุมชนและแก่ลูกหลานของชุมชน

จากความหมายและรูปแบบเกี่ยวกับการให้ชุมชนมีส่วนร่วมข้างต้น พอสรุปนิยาม
 ความหมายของการจัดกิจกรรมแบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมนักเรียน ดังนี้

การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม หมายถึง การที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน
 การจัดกิจกรรมและร่วมกับครูประจำชั้นในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมให้แก่นักเรียน เพื่อให้
 นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง สอดคล้องกันระหว่างบ้านและโรงเรียน

3.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนมีส่วนร่วม

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน
 ในการร่วมกันพัฒนานักเรียน ดังนี้

ซาราห์ และคณะ (Sarah and other, 1971: 43) กล่าวว่า ชุมชนและโรงเรียนมีหน้าที่
 สำคัญให้การศึกษาแก่นักเรียน ถ้าขาดความร่วมมือและการช่วยเหลือจากชุมชนในการพัฒนานักเรียน
 โรงเรียนจะไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนและครูจะต้องพยายามทำหน้าที่ร่วมกันเพื่อ
 จัดการศึกษาที่เหมาะสมแก่นักเรียน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและชุมชน ตั้งแต่ระยะเวลาแรก
 จะมีอิทธิพลต่อชีวิตของนักเรียนในอนาคต

ลีเปอร์และคณะ (Leeper and others, 1979: 83-85) กล่าวว่าชุมชนและโรงเรียนมี
 ภาระหน้าที่สำคัญในการให้การศึกษาแก่นักเรียน และไม่สามารถจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 ถ้าปราศจากความเข้าใจ การสนับสนุน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ชุมชนและครูจะต้องรู้จักนักเรียน
 ทุกด้าน ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านเพื่อจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและ
 ครูที่มีคุณภาพจะมีอิทธิพลต่อชีวิตนักเรียนในอนาคต

เดคเคอ และเดคเคอ (Decker and Decker, 1992: 55) ได้กล่าวสรุปถึงความสำคัญของ
 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาต่อพัฒนาการของนักเรียน ดังนี้

1. นักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความรู้สึกปลอดภัยขณะอยู่ในโรงเรียน
 มากกว่านักเรียนอื่น ทั้งนี้เพราะมีผู้ปกครองที่มีความสนิทคุ้นเคยกับบุคลากรในโรงเรียน จนนักเรียนรู้สึก
 เหมือนอยู่กับผู้ใหญ่ที่ตนเองมีความคุ้นเคยด้วย

2. นักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และมีความสนใจ
 ในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นมากกว่านักเรียนที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วม

3. นักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความสามารถทางสติปัญญาและ
 มีความพร้อมมากกว่านักเรียนที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วม

4. นักเรียนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ปกครอง
 และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองมากกว่านักเรียนที่ชุมชนไม่มีส่วนร่วม

5. การที่ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับนักเรียน ทำให้นักเรียนมีระดับสติปัญญาสูงขึ้น

6. นักเรียนจะมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จากการที่ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับชุมชนที่มีภูมิหลังดังกล่าว

7. การได้เห็นชุมชนทำงานกับบุคลากรในโรงเรียน จะช่วยให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีกับผู้ปกครอง บุคลากรครู และโรงเรียน

เบอร์เกอร์และทอมสัน (Berger & Thompson, 1989: 30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของชุมชนและครู ว่าสามารถมีส่วนช่วยในการสร้างเสริมเด็กให้ประสบผลสำเร็จในชีวิต และช่วยให้นักเรียนเป็นคนที่เรียนเก่งและมีสุขภาพจิตที่ดี เด็บโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพได้ โดยที่ชุมชน และครูต้องร่วมมือกันในหลายด้านทั้งทาง ด้านแรงงานและทุนทรัพย์ ดังนั้นลักษณะของความร่วมมือระหว่าง ชุมชนและโรงเรียนควรเป็น ดังนี้

1. การให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง/ครอบครัว (parents/family Education)
2. การให้การช่วยเหลือครอบครัว (Family Support)
3. ผู้ปกครองเป็นแหล่งข้อมูลแก่ครูและนักเรียน (Parents as Resource)
4. การร่วมวางแผนหลักสูตรและการสอนและงานบริหารโรงเรียน (Action Parents Involvement)

5. การเป็นผู้ช่วยครูและสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน (Passive Parents Involvement) ซึ่งเบอร์เกอร์และทอมสัน (Berger & Thompson, 1989: 31) ได้อธิบายว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนควรต้องมีบทบาทมากขึ้นในโรงเรียนซึ่งแต่เดิมจะมีบทบาทเพียงแต่เป็นผู้ที่คอยสังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ เท่านั้น ชุมชนและโรงเรียนต่างมีการร่วมมือโดยชุมชนมีส่วนร่วมการที่จะเป็นแหล่งข้อมูลให้แก่ครูและนักเรียน นอกจากนั้นยังมีส่วนในการร่วมวางแผนหลักสูตรและการเรียนการสอน และงานบริหารโรงเรียนในด้านต่าง ๆ การเป็นผู้ช่วยครูและที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การสนับสนุนกิจกรรมที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น และทางโรงเรียนก็ช่วยชุมชนในด้านการให้ความรู้เพิ่มเติม และการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียน เช่น การให้ทุนการศึกษา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าชุมชนและโรงเรียนมีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดู และจัดการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมพัฒนานักเรียนในทุก ๆ ด้าน ซึ่งโรงเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยความร่วมมือจากชุมชน และชุมชนไม่สามารถส่งเสริมพัฒนาการให้นักเรียนได้อย่างถูกต้องหากขาดความร่วมมือจากทางโรงเรียน การจัดกิจกรรมแบบให้ชุมชนมีส่วนร่วม จึงมีความสำคัญต่อทุก ๆ ฝ่ายรวมทั้งตัวเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครอง และโรงเรียน

3.3 ประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชน

การจำแนกประเภทการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความหลากหลายแนวคิดที่สำคัญและเป็นประโยชน์ ในการจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วม ได้แก่ แนวคิดของดัสเซลดอร์ฟ (Dusseldorp,

1981; 202-204) ที่ได้รวบรวมประเภทการมีส่วนร่วมของนักวิชาการต่าง ๆ โดยใช้ลักษณะ 9 ประการมาจำแนกการมีส่วนร่วมออกเป็น 9 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. การจำแนกตามระดับความสมัครใจ (Degree of Voluntariness) ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ (Voluntariness Participation) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักชวน (Induced participation) การมีส่วนร่วมโดยการใช้ระบบสิ่งล่อ (Incentive system) การมีส่วนร่วมโดยการถูกบังคับ (Forced participation)

2. วิธีของการมีส่วนร่วม (Way of involvement) ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางตรง การมีส่วนร่วมทางอ้อม พิจารณาจากองค์การว่าเป็นองค์การรูปนัย-อรูปนัย

3. ความเข้มของการมีส่วนร่วม (Intensities of activities) เช่น ระดับการตัดสินใจ ระดับการร่วมมือ ระดับการใช้ประโยชน์

4. ความถี่ของการมีส่วนร่วม (Frequency of activities) อาจวัดจากจำนวนครั้ง จำนวนของผู้เข้ามามีส่วนร่วม

5. ระดับของประสิทธิผล (Degree of effectiveness) เช่น ผู้มีส่วนร่วมเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนทุกข้อหรือเกือบทุกข้อ ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผล

6. พิสัยของกิจกรรม (Range of activities) ในช่วงที่มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมนั้น ผู้มีส่วนร่วมเข้าร่วมเป็นช่วง ๆ หรือว่าเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องตลอดกิจกรรม การมีส่วนร่วม การใช้พิสัยในการวัดการมีส่วนร่วมนี้ จะช่วยให้ได้ภาพที่ถูกต้องเป็นจริงกว่าการวัดเพียงปริมาณความถี่ที่บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเดียว

7. ระดับขององค์การ (Organizational level) ได้แก่ การมีส่วนร่วมระดับล่าง (Local participation) การมีส่วนร่วมระดับกลาง (Medium participation) การมีส่วนร่วมระดับสูงสุดขององค์การ มักเป็นการมีส่วนร่วม ระดับห่างไกล (Distance participation)

8. ผู้เข้าร่วม (Participants) พิจารณาถึงคุณลักษณะส่วนตัวต่าง ๆ เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ระดับชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ฯลฯ

9. ลักษณะของการวางแผน (Style of planning) เช่น การวางแผนบนลงล่าง (Top-down planning) การวางแผนล่างขึ้นบน (Bottom-up planning)

ส่วนประเภทของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนนั้น Epstein (1995: 73-74) ได้เสนอโครงสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 6 แบบ ประกอบด้วย

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง (Parenting) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของครอบครัว ได้แก่ การจัดเตรียมที่อยู่อาศัย สุขภาพ อนามัย โภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม ความปลอดภัยทักษะของชุมชนที่มีต่อเด็กทุกระดับอายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็กในฐานะนักเรียนทุกระดับชั้นข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเพื่อช่วยโรงเรียนให้เข้าใจเด็กและครอบครัว

2. การสื่อสาร (Communicating) หมายถึง ความรับผิดชอบพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ การสื่อสารจากโรงเรียนสู่บ้านและการสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน

3. การอาสาสมัคร (Volunteering) หมายถึง การมีส่วนร่วมที่โรงเรียนและเพื่อโรงเรียน ได้แก่

3.1 การอาสาสมัครในโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน หรือผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ

3.2 การอาสาสมัครเพื่อโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยโครงการของโรงเรียนและความก้าวหน้าของนักเรียนทุกคนในทุกที่ทุกเวลา

3.3 การเป็นร่วมในทุกการแสดง กีฬา เหตุการณ์ การมอบรางวัล การเฉลิมฉลองและอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัด

4. การเรียนรู้ที่บ้าน (Learning at home) หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

5. การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การมีส่วนร่วมหรือการเป็นผู้นำในองค์การต่าง ๆ เช่น สมาคมผู้ปกครองและครู (Parent and teacher association: PTA) องค์กรผู้ปกครองและครู (Parent and teacher organization: PTO) หรือสภาที่ปรึกษาคณะกรรมการหรือกลุ่มที่ปรึกษาโรงเรียนอิสระต่าง ๆ โดยการเป็นสมาชิก ผู้มีส่วนร่วม ผู้นำหรือตัวแทน เป็นต้น

6. การร่วมมือกับชุมชน (Collaborating with community) หมายถึง การเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือโรงเรียน นักเรียน และครอบครัว หรือการเชื่อมโยงโรงเรียนให้ไปช่วยชุมชน

กรอบการพิจารณาเรื่องการมีส่วนร่วมนั้น โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1997: 85-86) เสนอโครงสร้างพื้นฐานจำแนก เป็น 3 มิติ ได้แก่

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร หรือที่โคเฮน และอัฟฮอฟ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (Kinds of participation) ซึ่งทั้งสองกล่าวว่ามี 4 ประเภท ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม ลักษณะของบุคคลที่ควรพิจารณา คือ เพศ อายุ สถานภาพของครอบครัว การศึกษา การแบ่งกลุ่มในสังคม อาชีพ รายได้ ฯลฯ

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ในมิตินี้มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็น คือ

1) พื้นฐานของการมีส่วนร่วม พิจารณาจากบนลงล่าง หรือล่างขึ้นบน

2) รูปแบบของการมีส่วนร่วม พิจารณาจากรูปแบบขององค์การ การมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม

3) ขอบเขตของการมีส่วนร่วม พิจารณาจากระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมช่วงของกิจกรรม

4) ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม พิจารณาจากการให้อำนาจแก่ผู้เข้ามามีส่วนร่วม ปฏิสัมพันธ์ของคุณลักษณะต่าง ๆ

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2556: 33-35) ได้เสนอกรอบในการพิจารณาเรื่องการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ ดังนี้

1. ร่วมทำไม ประเด็นนี้เป็นจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วม การจะให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เป้าหมายทั่วไปของการมีส่วนร่วม เช่น เพื่อการพัฒนาการศึกษา แต่จุดมุ่งหมายเฉพาะของการมีส่วนร่วม คือ อะไร เช่น เพื่อกำหนดนโยบาย วางแผน การปฏิบัติการ การบริหารงานบุคคล สนับสนุนกิจกรรม เป็นต้น

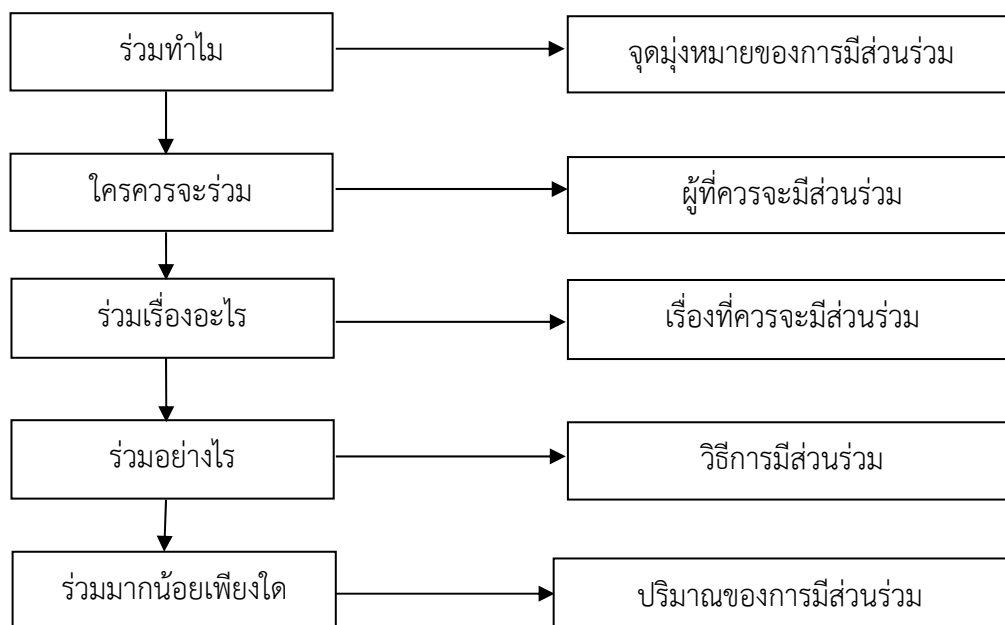
2. ใครควรจะร่วม นั่น คือ การพิจารณาบุคคลให้เหมาะสมกับภารกิจที่จะต้องปฏิบัติ องค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาในการเลือกบุคคล เช่น ความรู้และทักษะความสามารถที่จะทำประโยชน์มีเวลาพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

3. ร่วมเรื่องอะไร ในแต่ละภารกิจหลักของการมีส่วนร่วม นั้น จะมีภารกิจย่อย ๆ ด้วย เช่น ถ้าภารกิจหลัก คือ การบริหารงานบุคคล ภารกิจย่อยต่าง ๆ อาจประกอบด้วย การสรรหา การพัฒนา บุคลากร เป็นต้น ดังนั้นการให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ควรพิจารณาว่าเรื่อง อะไรที่ผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วม

4. ร่วมอย่างไร การมีส่วนร่วมนั้นมีหลายวิธี ทั้งการมีส่วนร่วมโดยตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการบริหารในปริมาณที่เหมาะสมกับภารกิจ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเสนอความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นผู้อุปภัมภ์หรือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

5. ร่วมมากน้อยเพียงใด ประเด็นนี้เป็นการพิจารณาปริมาณของการมีส่วนร่วมผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการบริหารในปริมาณที่เหมาะสมกับภารกิจ การบริหารการศึกษาอาจแบ่งออกเป็นระดับสูง กลาง และต่ำ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการบริหารแต่ละระดับอาจมีปริมาณที่มากน้อยแตกต่างกัน

แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สามารถสรุปให้เห็นได้ชัดเจน ดังนี้

ที่มา: (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2556: 35)

ภาพที่ 6 แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

3.4 รูปแบบการมีส่วนร่วม

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบ ซึ่งให้ผลที่หลากหลายตามการนำรูปแบบไปปฏิบัติ ขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคล สถานการณ์ ความพร้อมและแนวคิดของผู้ปฏิบัติ ดังเช่น วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านง แรกพินิจ (2551: 57) ได้กล่าวว่ารูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนมี 5 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551: 23) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมวางแผน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ขั้นตอนดังกล่าว เมื่อนำไปสู่ปฏิบัติการดำเนินการแต่ละขั้นตอน อาจมีรายละเอียด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจ หมายถึง การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ แล้วร่วมตัดสินใจทั้งในช่วงเริ่มต้น ช่วงวางแผน และช่วงปฏิบัติตามแผน

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผน หมายถึง การกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน

3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหรือการดำเนินการ หมายถึง การทำประโยชน์ให้กับงานที่ช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือโดยการบริหารประสานงานและขอความช่วยเหลือ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การประเมินว่าการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ทั้งการประเมินผลความก้าวหน้าและประเมินผลสรุปรวบยอด โดยสังเกตจากความชอบ และความคาดหวังซึ่งมีอิทธิพล สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลได้

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและรับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม และการรับผลประโยชน์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติ (2552: 31) และศิริรินทร์รัตน์ ทองปาน (2554: 52) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วม และสรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เป็นไปในทำนองเดียวกัน ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วม มี 4 ประการ คือ

1. การศึกษาปัญหา
2. การวางแผน
3. การปฏิบัติ
4. การประเมินผล

ซึ่งสามารถแสดงในรูปการเป็นสมาชิก การเป็นผู้เข้าร่วมประชุม การเป็นผู้ให้เงินช่วยเหลือ การบริจาคสิ่งของการเป็นกรรมการ เป็นการเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่ม คน ชมรม องค์การอาสาสมัครรวมทั้งกรรมการกลุ่มก็ได้ เป็นต้น

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552: 34-35) ได้กล่าวถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. วิธีให้มีส่วนร่วม ในการทำงาน เป็นวิธีที่มุ่งให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานตามความสามารถของชุมชนเอง เช่น การเป็นผู้ช่วยครู การหาทุน การร่วมทำงานธุรการ เป็นต้น การมีส่วนร่วมแบบนี้ ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ร่วมด้วยค่อนข้างเป็นเอกเทศ

2. วิธีให้มีส่วนร่วมโดยเน้นกระบวนการ เป็นการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการศึกษา เป็นผู้ให้แนวคิดเสนอแนะการจัดการศึกษา เช่น การวางแผนหลักสูตร การคัดเลือกตำรา การวางมาตรฐานการทำงาน เป็นต้น วิธีการนี้กำลังแพร่หลายเพราะทั้งผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจทางการศึกษา

3. วิธีการมีส่วนร่วมโดยเน้นการพัฒนา เป็นการมีส่วนร่วมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยตรง เพราะผู้ปกครองที่เข้าร่วมจะได้เรียนรู้วิธีการปฏิบัติที่เป็น

การสร้างเสริมครอบครัว การมีส่วนร่วมลักษณะนี้พบในโครงการความร่วมมือของโรงเรียนชุมชน โรงเรียนสหกรณ์และโครงการเขตสตาร์ทของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

4. วิธีการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ คือ การประมวลวิธีดังกล่าวข้างต้นมาประสานกันโดยเน้นครอบครัวเป็นศูนย์กลาง ให้มีทั้งส่วนร่วมในการตัดสินใจและกิจกรรมของโรงเรียน

จากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน จากนักการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าว สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้ดังนี้

1. ร่วมคิด ตัดสินใจ หมายถึง ร่วมคิดแก้ไข ร่วมคิดพัฒนา ร่วมออกความคิดเห็นร่วม กำหนดจุดประสงค์ กำหนดเป้าหมาย วางแผนพัฒนาหาแนวทางเพื่อดำเนินการต่อไป

2. ร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง ร่วมกันปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยการช่วยเหลือ ร่วมมือ และประสานงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ

3. ร่วมในการประเมินผล หมายถึง ร่วมคิดวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การปฏิบัติงานของผู้ที่มีส่วนรวมมีมากน้อยเพียงใด และผลการปฏิบัติประสบผลสำเร็จหรือมีอุปสรรคหรือไม่ เกิดประโยชน์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างไร

ปกรณ สุวรรณประภา (2556: 85) กล่าวว่า วิธีการออกแบบเวทีหรือหลักสูตรการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีอยู่หลายรูปแบบ แต่ทุกรูปแบบล้วนมีวิธีการคิดที่เริ่มต้นจากผลลัพธ์หรือปลายทางสุดทำเป็นตัวตั้งที่ต้องไปให้ถึง (Start at the end) แล้วจึงคิดค้นกระบวนการเพื่อบรรลุผลลัพธ์ที่ตั้งไว้ ย้อนถอยไปที่ละลำดับ จนถึงจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ (ตามลำดับทิศทางที่ถูกศรชี้ จุดเริ่มคือ หมายเลข 5) แล้วตรวจสอบทวนว่า ก่อนก้าวสู่ขั้นต่อไปได้เข้าใจการเรียนรู้ขั้นที่ผ่านมาเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ หมายความว่า การเรียนรู้แต่ละขั้นเป็นฐานของการเรียนรู้ขั้นต่อไป ซึ่งลึกซึ้งกว่าและตรงไปสู่เป้าหมาย ผลลัพธ์อย่างมีประสิทธิภาพ

ศกุนต์ สายบุญลี (2557 : 56) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. ส่วนร่วมในการรับรู้ การรับรู้ข่าวสาร เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งที่จะรู้ข่าวสารความเป็นไปของบ้านเมือง ความรู้หรือวิชาการต่าง ๆ ถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นการตกทอดทางสติปัญญาของมนุษย์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง และจากสังคมหนึ่งสู่สังคมหนึ่ง อันเป็นสิ่งสาธารณะ

2. ร่วมคิด จากการได้รับรู้ นำมาสู่การขบคิด พิจารณา มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เสวนา แลกเปลี่ยนในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจที่มีคุณภาพ

3. ร่วมตัดสินใจ การมีโอกาสที่จะตัดสินใจรับหรือไม่รับกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและชีวิตของตนเอง อันถือว่าหากมนุษย์มีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันแล้ว ผลที่เกิดขึ้น ย่อมเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการกับปัญหาเกิดความรักความหวงแหน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ และต้องดูแลรักษา ชั้นนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด

4. ร่วมวางแผนและดำเนินการ การวางแผนร่วมกันและดำเนินการร่วมกันย่อมมีพลังอย่างมหาศาลในการทำให้โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

5. ร่วมประเมินผล การประเมินค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการแล้วหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป

โคเฮน และอัฟซอฟฟ์ (Cohen Uphoff, 1997: 139-140) กล่าวว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีดังต่อไปนี้

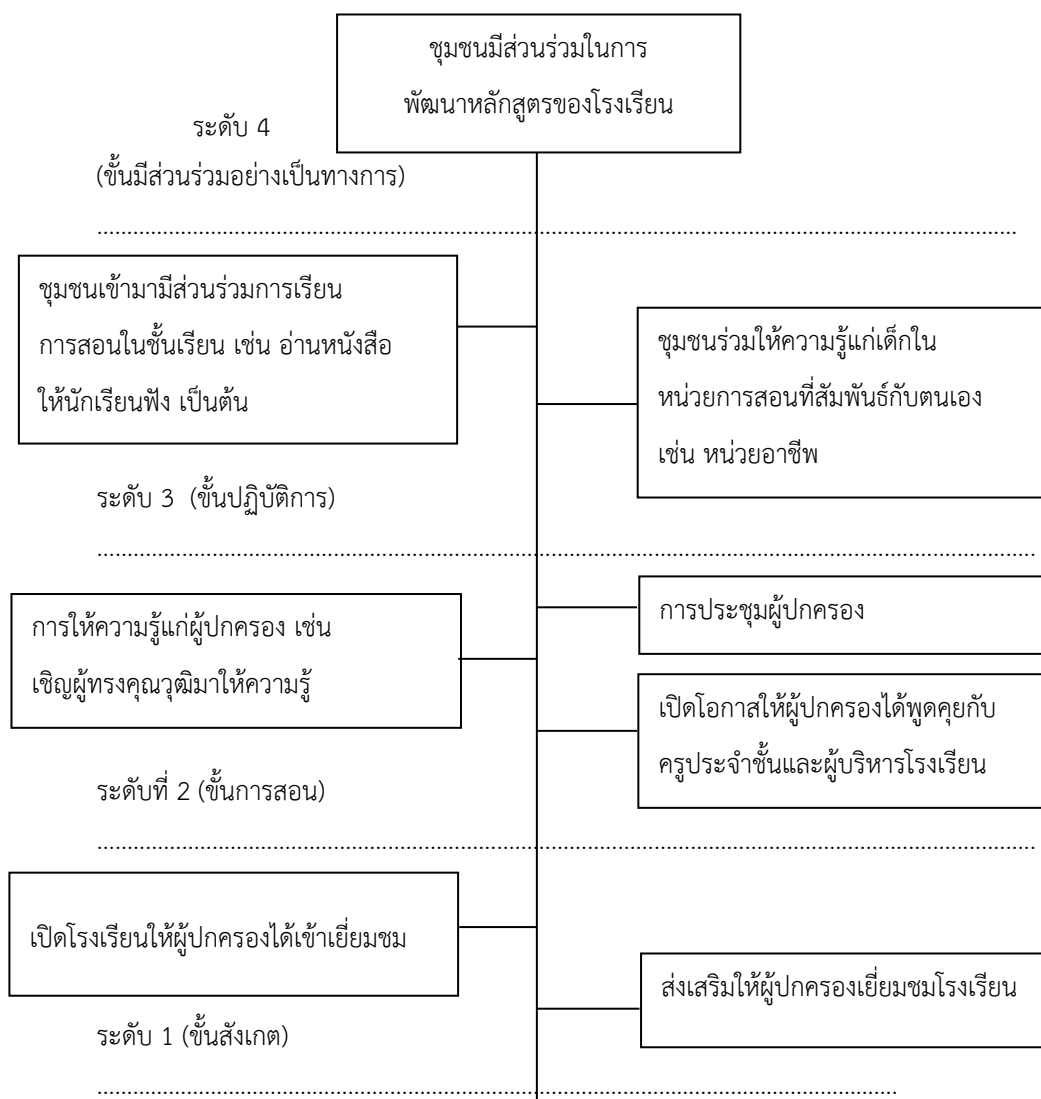
ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการแรกที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายและประโยชน์ในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้จะรวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษได้ทั้งต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้นสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกตก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preference) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพล สามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

วูด (Wood, 1996: 172-173) ได้พัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนกับโรงเรียน ดังนี้

ภาพที่ 7 รูปแบบการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียน วูด (Wood, 1996: 172-173)

จากภาพที่ 7 รูปแบบของการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและโรงเรียนจะพัฒนาจากระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้นตามลำดับ เริ่มจากโรงเรียนเปิดประตูโรงเรียนให้ชุมชน ผู้ปกครองได้มีโอกาสเข้ามาชมการจัดการเรียนการสอน ตอนรับอย่างดี ให้ความเสมอภาคแก่ชุมชนทุกคน สังเกตพฤติกรรมของชุมชนว่ามีความรู้สึกเช่นไร ต่อจากนั้นสอบถาม พูดคุย

3.5 แนวคิด นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การกระจายอำนาจและการบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นจุดเน้นสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นบิดาแม่ ผู้ปกครอง ประชาชน ชุมชน และเอกชน โดยเฉพาะในเขตชุมชนที่ใกล้ชิดเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ

การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นรูปธรรม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ออกแบบให้การบริหารและการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาบริหารในรูปแบบ คณะกรรมการที่มีองค์ประกอบที่เป็นตัวแทนจากคณะบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน ทำหน้าที่กำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษา (มาตรา 38, 39 และ 40) นอกจากนั้นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ของเด็ก และเยาวชนนั้น ถูกหล่อหลอมขึ้นจากองค์ประกอบหลายด้าน โดยเฉพาะสิ่งที่อยู่ใกล้ ๆ ตัว คือ พ่อแม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้มากที่สุด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 53) ยังได้กำหนดสาระเพื่อเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมไว้หลายประการ ดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษา

มาตรา 8 (2) บัญญัติว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (6) บัญญัติว่า ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

3. หน้าที่ของบิดามารดา

มาตรา 11 บัญญัติว่า บิดา มารดาหรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเงินที่ได้รับการศึกษานอกระบบจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว

4. กระบวนการเรียนรู้

มาตรา 24(6) บัญญัติว่าให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

5. การบริหารสถานศึกษา

มาตรา 40 บัญญัติว่า ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษาและสถานศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับ และส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่า และผู้ทรงคุณวุฒิ

6. ทรัพยากรและการลงทุน

มาตรา 58 (2) บัญญัติว่า ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาค ทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

การจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ต้องอาศัยกระบวนการนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 6) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครอง อันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2550 : 17) อีกทั้งยังสอดคล้องคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 29 ได้บัญญัติไว้ว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การ พัฒนาระหว่างชุมชน (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) กระทรวงศึกษาธิการ, 2553: 10)

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 88-90) ได้เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนจัดสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และกำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา

2. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่จำเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและบุคลากรในสถานศึกษาควรระลึกถึงซึ่งมีหลัก 10 ประการ คือ

- 1) สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นต่อชุมชน
- 2) ฝึกให้เป็นคนใจกว้างและมีจิตสาธารณะ
- 3) ตระหนักในสิ่งที่จำเป็นและขาดแคลน ไม่วางเฉย ทุกอย่างทำได้หากตั้งใจทำ
- 4) ต้องหมั่นสร้างและปรุรงตนเองให้เป็นบุคคลที่มีเสน่ห์เป็นที่ชื่นชมศรัทธาของชุมชนและเพื่อร่วมงาน
- 5) อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวเรียบง่าย อยู่กับชุมชนและเพื่อนร่วมงานได้ทุกเวลา
- 6) หลีกเลี่ยงการโต้แย้งที่ไร้เหตุผล พัฒนาทักษะการประนีประนอม

- 7) ให้การต้อนรับชุมชนด้วยบรรยากาศมิตรภาพ
- 8) พัฒนาเทคนิคการวิเคราะห์ชุมชนให้ลึกซึ้ง เพื่อสำรวจจุดเด่น จุดด้อย เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนา
- 9) หมั่นแสวงหาแหล่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ จากหน่วยงาน บริษัท ห้าง ร้านค้า โดยใช้โครงการที่มีประสิทธิภาพ
- 10) สร้างและพัฒนาค่านิยมการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

กัลยาณี พรหมทอง (2556: 164) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียนเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ตลอดจนการควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรง คือ ร่วมเป็นคณะทำงานและทางอ้อมร่วมวางแผนทาง นโยบาย

3.6 บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ดังที่ วิโรจน์ สารรัตนะ (2556: 62) และเคลลี (Kelly, 2001: 115) ได้กล่าวถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง นักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานทางสังคม อันได้แก่ ชุมชนวัด ตลอดจนผู้แทน และผู้รู้ทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งทุกฝ่ายต้องมีความเข้าใจในเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตระหนักถึงหน้าที่ รวมทั้งปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้สอดคล้องกับฝ่ายอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แฮริส (Harris, 2002: 85) และลักษณะ ฤทธาคนี (2555: 33) ที่กล่าวว่า ปัจจัยในความสำเร็จของการพัฒนาโรงเรียน คือ การมีส่วนร่วมซึ่งรวมถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน

1. การมีส่วนร่วมของครู

ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนานักเรียนเป็นอย่างยิ่ง การเป็นครูที่ดีต้องมีความรู้ดี มีคุณธรรม และมีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดีมีคุณภาพ ความรู้ทางวิชาการของครูต้องเป็นความรู้ที่เป็นจริง ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยที่ครูจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในวิชาการให้ถ่องแท้ก่อนลงมือสอน หรือลงมือปฏิบัติ รวมถึงการเข้าใจปัจจัยในการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกเหนือจากหน้าที่การสอนแล้วครูยังมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ร่วมงานผู้ร่วมตัดสินใจ เป็นนักพัฒนา นักปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ และร่วมพัฒนาโรงเรียนอย่างกระตือรือร้น อีกทั้งหน้าที่ในการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและบ้าน โดยครูจะทำหน้าที่ในการประสานงาน ให้ข้อมูลข่าวสารและสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองและโรงเรียน ดังที่ สุมาลี คุ่มชัยสกุล (2554: 25) ได้กล่าวถึงหน้าที่ ของครู ดังนี้

1) ครูต้องออกแบบกิจกรรมและวางแผนกิจกรรมที่กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนว่า ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมใด มีส่วนร่วมในระดับใด ลักษณะใด มากน้อยเพียงไร

2) ครูต้องประสานแผนและข้อมูลไปสู่ชุมชนให้เกิดความชัดเจน ครูจำเป็นต้องมีทักษะ การสื่อสารและการจัดการที่ดี โดยผ่านสื่อที่มีความหมายและมีประสิทธิภาพในลักษณะการสื่อสาร 2 ทาง จะช่วยให้ครูและชุมชนได้ปรับความคิดความเข้าใจ และความคาดหวังให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน

3) ครูต้องมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ต้องเป็นผู้สังเกตการณ์และผู้ฟัง ที่ดี ในขณะที่เดียวกันต้องเป็นผู้ให้กำลังใจและสนับสนุนให้ชุมชนมีความมั่นใจในการมีส่วนร่วม

4) ครูต้องเป็นนักวิจัยและสามารถใช้และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติงานในแต่ละ บทบาททั้งในส่วนของชุมชนและของตนเองเพื่อนำไปสู่การศึกษา ค้นคว้าวิเคราะห์ และพัฒนาการมี ส่วนร่วมของชุมชน และนักเรียน

5) การทำหน้าที่ของโรงเรียน โรงเรียนควรมีนโยบายและบรรยากาศที่เปิดกว้างเอื้อเพื่อ และเป็นมิตรกับชุมชนในการปฏิรูปการศึกษา ชุมชนมีบทบาทมากในฐานะผู้มีส่วนร่วมจัดการศึกษา ยิ่ง ชุมชนร่วมกันได้เข้มแข็งเท่าใดก็จะมีประโยชน์ต่อการศึกษาเท่านั้น

ครูถือเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่หลักในการจัดการเรียน การสอน การพัฒนาและส่งเสริมงานวิชาการ บทบาทการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนก็เป็นอีกหน้าที่หนึ่งที่สำคัญที่ครูต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนอย่างแท้จริง (รุ่ง แก้วแดง, 2550: 25-27)

บทบาทของชุมชนในการที่ส่วนร่วมจัดการศึกษา มีดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งที่บ้านและที่ สถานศึกษา

2) การกำหนดนโยบาย เป้าหมายการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษา

3) การประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา

4) การเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรและบุคลากรในการจัดการศึกษา

5) การตรวจสอบการจัดการศึกษา

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ควรดำเนินการ ดังนี้

1) สำรวจความต้องการ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน

2) การกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา

3) การวางแผนพัฒนาสถานศึกษาตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ

4) กิจกรรมการปฏิบัติ คือ แนวทางปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ

5) การประเมินผล คือ การประเมินแนวทางปฏิบัติ

6) การสรุปผลการมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานร่วมกัน

การมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนในการจัดการศึกษา นับเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นโดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กหากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลาว่างมาเป็นครูพ่อครูแม่ให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญากับบุตรหลานย่อมเกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วนผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานในโรงเรียนรวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

นักวิชาการกล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2550: 208) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยแบ่ง ตามอำนาจหน้าที่ของผู้ร่วมงาน ดังนี้,

1. การสนับสนุนทรัพยากร คือ การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือ การช่วยทำกิจกรรม คือ เข้าร่วมในการวางแผน การประชุมแสดงความคิดเห็น การดำเนินการและการติดตามประเมินผล

2. อำนาจหน้าที่ของผู้เข้าร่วม คือ เป็นผู้นำ เป็นกรรมการ หรือเป็นสมาชิก ซึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมแสดงถึงระดับอำนาจของผู้เข้าร่วม การมีส่วนร่วมโดยวิธีการพัฒนาความสามารถของประชาชนเป็นเพียงการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเพียงบางส่วน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550 : 11) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วม มี 5 ขั้นตอนได้แก่

1. การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมวางแผน
3. การมีส่วนร่วมดำเนินการ
4. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล
5. การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ประชุม สุวัตถิ (2551 : 4) ได้กล่าวไว้ถึง ลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของบุคคล เกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. เป็นบุคคลที่จะต้องมีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการวางแผนการบริหารจัดการ การบริการองค์กรตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. เป็นบุคคลที่มีความพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. เป็นบุคลากรที่มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะเข้าร่วมเล็งเห็นผลประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้ เข้าร่วมโดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. เป็นบุคคลที่ต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วม ซึ่งถือว่าการกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และการกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

เมตต์ เมตต์การ์ณจิต (2553: 24 - 25) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจำแนกการมีส่วนร่วมไว้หลายลักษณะดังนี้

1. จำแนกตามกระบวนการบริหาร ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การจัดองค์การ การสื่อสาร การประสานงาน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2. จำแนกตามประเภทของกิจกรรมที่เข้าร่วม ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการประชุม การเสียสละทรัพยากร ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมเป็นผู้เชิญชวน และการมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน

3. จำแนกตามระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วม

4. จำแนกตามวิธีการมีส่วนร่วม คือ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยอ้อม สรุปได้ว่า ลักษณะการมีส่วนร่วม เป็นการที่บุคคล ชุมชน กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในลักษณะของการบริหารจัดการหรือสนับสนุน ทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายกิจกรรมนั้น ๆ

5. ร่วมประเมินผลการประเมินค่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการแล้วหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อไป

6. ร่วมรับผิดชอบ การคงอยู่ของกิจกรรมนั้น ไม่มีใครปฏิเสธว่าเป็นผลมาจากการรับผิดชอบ และการปฏิบัติดูแลรักษาร่วมกัน สำหรับสิ่งที่เกิดผลเสียหายหากมีการรับ “ผิด” เราก็จะพบกับสิ่งที่ “ชอบ” พลวัตรของกิจกรรมก็จะต่อเนื่องต่อไปเช่นกัน

7. ร่วมรับผลประโยชน์ ผลของกิจกรรมย่อมตกแก่สมาชิกของชุมชน ส่วนชุมชน จะกระจายผลประโยชน์ไปสู่สมาชิกของชุมชนแต่ละคนอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชนนั้น เช่น อาจใช้วิธีเฉลี่ยผลประโยชน์ อาจใช้เกณฑ์แบ่งปันตามสัดส่วน เป็นต้น

3.7 บทบาทชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ปัจจุบันคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการทำกิจกรรม การบริจาคทรัพย์และแรงงานช่วยเหลือทางโรงเรียนเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วบทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษามีความหมายรวมไปถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริม หรือให้ความร่วมมือในกิจกรรมหรือการดำเนินการด้านต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดให้มีขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาได้มีนักวิชาการหลายท่านได้นิยามความหมายไว้ในแนวทางต่าง ๆ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 59-63) กล่าวถึง บทบาทของชุมชนที่ต้องให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ออกของนักเรียนดังบทบาทหน้าที่ ต่อไปนี้

1. กำหนดแผนการเรียนรู้ออกของนักเรียนร่วมกับนักเรียนและครูผู้สอน

2. มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและการกำหนดแผนพัฒนาสถานพัฒนา

3. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนอย่างเต็มตามศักยภาพ
4. จัดบรรยากาศในชุมชนให้เอื้อต่อการเรียนรู้
5. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
6. ร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียน

7. ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดี นำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

8. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนและการประเมินการจัดการศึกษาของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2553: 72) ได้กล่าวไว้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเน้นให้ชุมชนเป็นครูของนักเรียนของตนเอง และมีบทบาทในการตัดสินใจ ว่าสิ่งใดควรสอนและสอนโดยใคร โดยมีเป้าหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ ให้เป็นผู้มีความเข้าใจดีขึ้นในเรื่องความต้องการและลักษณะของนักเรียน รวมทั้งการให้การศึกษที่ดีและถูกต้อง เหมาะสมแก่นักเรียน

สโปเดค และซาราโช (Spodek and Saracho, 1994: 211) ได้ให้ความหมายของบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ว่าหมายถึง ขั้นตอนที่ชุมชนติดต่อกับครูที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของนักเรียน หรือการใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในการให้ความรู้ชุมชน และกำหนดบทบาทชุมชนที่ควรมีต่อนักเรียน

ชุมชนเป็นองค์กรที่สำคัญที่ทำให้เป้าหมายของการพัฒนานักเรียนประสบผลสำเร็จ การช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนจากชุมชนมีอิทธิพลและส่งผลต่อความสำเร็จของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนไม่สามารถพัฒนานักเรียนตามลำพังได้ ชุมชนและโรงเรียนต้องร่วมมือกัน ถึงแม้ว่าชุมชนจะเต็มใจให้ความร่วมมือ แต่ยังไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนเองที่เหมาะสม ดังนั้นชุมชนควรรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเองในการมีส่วนร่วม ในการพัฒนานักเรียน ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

อรุณี หรดาล (2552: 25-30) วิโรจน์ สารรัตน์ (2556: 75-80) และ คเชนทร์ กองพิลา (2557: 31-35) ได้กล่าวถึงบทบาทของชุมชนในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครูผู้ช่วยครูในเรื่องพื้นฐานทั่วไปในห้องเรียนซึ่งมักจะเป็นการมีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระงานประจำของครูหรือในกิจกรรมประจำที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่แก่นักเรียน เช่น การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของห้องเรียน ต่าง ๆ ฯลฯ เป็นต้น

การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัตินี้ พบว่า ชุมชนส่วนมากให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนมากที่สุด จากกรณีตัวอย่างของการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับปฏิบัติ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของชุมชนที่น่าสนใจ ดังนี้

1.1 บทบาทในการเป็นครูร่วมสอน (Co-Instructor) การที่ชุมชนเข้าไปเป็นครูร่วมสอน มีสาระสำคัญมากกว่าการเป็นอาสาสมัครช่วยสอนทั่วไป เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนบทบาทจากการดำเนินงานตามนักวิชาชีพครู นักการศึกษา มาสู่การมีส่วนร่วม กำหนดบทเรียนและกิจกรรมด้านการเรียนการสอนร่วมกัน บทบาทนี้ยกระดับการทำงานของครู และชุมชนมีโอกาสดำเนินโครงการหลักสูตรที่สอดคล้องกับชุมชนและท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากบางครั้งครูจำนวนมากเป็นผู้มาใหม่ที่ย้ายมาจากแหล่งอื่น ซึ่งอาจจะไม่เข้าใจความเป็นมาของท้องถิ่นได้ดีเท่ากับชุมชนที่อยู่มานานแล้ว ในการเป็นครูร่วมสอน ชุมชนและครูจะต้องมีการวางแผนหลักสูตร กำหนดกิจกรรมในการนำไปใช้และประเมินผลหลักสูตรร่วมกัน ทั้งนี้ชุมชนอาจจะได้รับการฝึกอบรมด้านทักษะ วิธีการสอนเพิ่มเติมเพื่อสร้างความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนสามารถคิดค้นและสร้างสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนร่วมกันกับครู

1.2 บทบาทในการร่วมให้ข้อมูลเสริมบทเรียนต่างๆ ชุมชนมีความหลากหลายและมีประสบการณ์แตกต่างกันในด้านอาชีพการงาน ความรู้ความชำนาญเฉพาะ การที่ชุมชนซึ่งมีความรู้เฉพาะด้านมาร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติมจะช่วยครูในการสร้างหลักสูตรที่มีความลึกซึ้งขึ้น ตั้งแต่ข้อมูลด้านกฎหมาย กระบวนการดำเนินงานของแพทย์ กระบวนการวินิจฉัย ปัญหาของตำรวจ ยุทธวิธีของการตัดสินใจ และการทำงานที่ต้องการความช่วยเหลือแบบเร่งด่วน กระบวนการในด้านวางแผน การใช้เงินของนักบัญชี ความพยายามในการพิทักษ์สิทธิของผู้ปฏิบัติงานในสายสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ครูอาจเป็นผู้สรุปให้นักเรียนได้เรียนรู้บทเรียนของการประสานงานและการทำงานร่วมกับวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องราวของสังคมในสถานการณ์จริงที่มีความลึกซึ้งขึ้น

1.3 บทบาทในการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจให้นักเรียนหรือกลุ่มชุมชนด้วยกัน การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำงานร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมเป็นอีกบทบาทที่ชุมชนมีโอกาสร่วมและสร้างสรรค์ได้มาก อาจจะเป็นในรูปแบบของค่าย การทำโครงการบางอย่างร่วมกันเป็นรูปแบบของการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ไม่เป็นทางการ และไม่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นการแข่งขันเอาชนะ แต่ควรเป็นกิจกรรมที่เน้นความร่วมมือการช่วยเหลือพึ่งพากัน กิจกรรมลักษณะนี้จะทำให้ชุมชนเข้าร่วมได้ มากกว่าเป็นกิจกรรมที่เน้นการแข่งขัน เพราะชุมชนของนักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดีนั้นอาจจะไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะนี้

1.4 บทบาทในการเยี่ยมบ้าน/การช่วยเหลือครอบครัวที่มีลักษณะพิเศษ ครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความเข้มแข็ง อ่อนแอไม่เท่ากัน ครอบครัวที่อ่อนแออาจจะมีลักษณะชั่วคราว เช่น อยู่ในภาวะที่ครอบครัวกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤต เช่น หัวหน้าครอบครัวประสบอุบัติเหตุ การเสียชีวิตของสมาชิกในครอบครัว การที่ครอบครัวตกงาน ฯลฯ เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ครอบครัวและ

เด็ก ๆ ต้องเผชิญกับปัญหาโดยไม่คาดฝัน การที่ชุมชนมีโอกาสร่วมแสดงความช่วยเหลือการเยี่ยมบ้าน เพื่อแสดงน้ำใจและเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการของครอบครัวที่กำลังเผชิญปัญหาเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่จะระดมการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

1.5 บทบาทในการช่วยงาน/สนับสนุนงานในห้องสมุด ห้องสมุดของโรงเรียนเป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีมักจะมีความต้องการสนับสนุนและช่วยเหลืออยู่เสมอ ความต้องการนั้นเป็นได้ทั้งในด้านเงินทุนเพื่อจัดหาหนังสือเพิ่มเติม อาสาสมัครช่วยซ่อมแซม อาสาสมัครช่วยจัดชั้นหนังสือ การทำความสะอาด การจัดทำบัตรรายการและจัดหมวดหมู่หนังสือ ปกติแล้วเจ้าหน้าที่มักจะทำงานประจำเป็นด้านหลัก ไม่มีเวลาพอที่จะพัฒนาระบบงานและปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นความจำกัดของกำลังคน แม้โรงเรียนหลายแห่งจะได้ระดมความช่วยเหลือจากนักเรียนมาช่วยแล้วก็ยังไม่เพียงพอและนักเรียนก็มักจะมาช่วยงานไม่สม่ำเสมอ เพราะมีงานอื่น ๆ ที่ต้องทำ ดังนั้นการที่ชุมชนจะมาช่วยงานในห้องสมุดในด้านต่าง ๆ จึงเป็นงานที่น่าสนใจอย่างยิ่งและยังสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมออีกด้วย

1.6 บทบาทในการจัดทำข้อมูลด้านแหล่งทรัพยากรที่เป็นประโยชน์กับทางโรงเรียนปัจจุบัน การดำเนินงานของโรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากแหล่งทรัพยากรภายนอกมากมาย แต่ความร่วมมือดังกล่าวอาจอยู่ในแวดวงจำกัด เพราะแต่ละโรงเรียนต่างก็มีทรัพยากรเฉพาะเรื่อง เฉพาะด้านการที่ชุมชนร่วมกันให้ข้อมูลด้านแหล่งทรัพยากรที่โรงเรียนจะติดต่อขอความร่วมมือได้ จึงเป็นส่วนหนึ่งของความช่วยเหลือที่จำเป็น และเป็นการขยายวงความร่วมมือให้กว้างขวางมากขึ้น ข้อมูลด้านแหล่งทรัพยากรควรเป็นทั้งทรัพยากรด้านองค์การ ทรัพยากรด้านบุคคล ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ซึ่งในกรณีที่ทางโรงเรียนมีความจำเป็นจะใช้ประโยชน์ ก็จะสามารถใช้ได้ทันที่ที่ขึ้น เช่น ข้อมูล ด้านแพทย์-จิตแพทย์ นักวิชาการที่มีความรู้ความชำนาญ ด้านคอมพิวเตอร์และระบบอิเล็กทรอนิกส์ นักการศึกษาเฉพาะด้านต่าง ๆ เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วมในระดับนโยบายและการบริหาร บทบาทคณะกรรมการด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนปกติแล้ว ชุมชนจำนวนหนึ่งจะได้รับการคัดเลือกให้เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการสมาคมครูผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่อาจจะมีชุมชนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่มีโอกาสได้เข้ามาร่วมงานของโรงเรียนในด้านการที่โรงเรียนจะเชิญชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการในด้านต่าง ๆ ร่วมกับคณะครูในโรงเรียนมากขึ้น น่าจะเป็นบทบาทที่ช่วยงานโรงเรียนได้อย่างกว้างขวางขึ้น เช่น คณะกรรมการศึกษาวางแผนและพัฒนารเรียนการสอนของโรงเรียน คณะกรรมการตรวจสอบและประเมินผลด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมและจำเป็นเพื่อจะเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผนระบบให้มีความโปร่งใส และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผนต่อการฝึกการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เป็นต้น เพื่อเป็นการสนับสนุน ให้ชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมมากขึ้นในการบริหารจัดการกิจกรรมที่โรงเรียนสามารถดำเนินการเพื่อสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร และวางทิศทางในระดับนโยบายได้เหมาะสมยิ่งขึ้น เช่น การเชิญ

ชุมชนเข้าร่วมในการกำหนดเป้าหมายและภารกิจโรงเรียน การแจ้งข่าวเกี่ยวกับ ตำแหน่งว่าง หรือโอกาสในการเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการโรงเรียนชุดต่างๆ แก่คนในชุมชน

การพัฒนาผู้นำในกลุ่มชุมชนให้มีโอกาสเข้าร่วมในการวางแผน การจัดการ การดูแล การใช้งบประมาณ การวางแผน การจัดการเรียนการสอนรายบุคคล การประเมินผล การให้คำแนะนำต่าง ๆ แก่ทางโรงเรียน หรือมาร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

การจัดตั้งสภาผู้ปกครอง หรือสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้น หากยังไม่เคยมีการดำเนินการมาก่อนให้มีหน้าที่ให้คำปรึกษาช่วยเหลือทางวิชาการด้านต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

การจัดเตรียมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกันเป็นทีมและทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ทักษะการจัดการกับปัญหาพฤติกรรมบางอย่างของนักเรียนวัยรุ่น เป็นต้น

การกระจายอำนาจหรือมอบอำนาจสภาผู้ปกครอง หรือสมาคมผู้ปกครองและครูในการ ควบคุม ตรวจสอบการดำเนินการตามนโยบายของโรงเรียน ตรวจสอบพัฒนาการความก้าวหน้าของนักเรียนและดำเนินการตรวจสอบหลักสูตรการเรียนรู้เป็นระยะ ๆ เป็นต้น

3. บทบาทของชุมชนในฐานะผู้พิทักษ์สิทธิ บทบาทของชุมชนในด้านนี้ คือ การที่ชุมชนจะเข้าร่วมในการตรวจสอบการทำหน้าที่เป็นปากเป็นเสียงให้แก่กลุ่มนักเรียน กลุ่มพ่อแม่ด้วยกันกลุ่มครูในโรงเรียน หากพบว่า นโยบาย และกฎหมายบางด้านจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อกลุ่มดังกล่าว หรือทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเพื่อเพิ่มเติมหรือทักท้วงการปฏิบัติงานที่มีความไม่ชอบธรรมเกิดขึ้น หน้าที่ของชุมชนในการเป็นผู้พิทักษ์สิทธิ คือ การทำงานที่ต้องเชื่อมโยงกับองค์กรต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน จนถึงระดับชาติ และเป็นการสร้างแนวร่วมให้เกิดเครือข่าย การทำงานที่มีประสิทธิภาพ ในต่างประเทศ กลุ่มชุมชนต้องประสานกับกลุ่มพลังทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อให้เกิด พลังร่วมในการคัดค้านหรือผลักดันให้เกิดผลตามเป้าหมาย

ภาระหน้าที่เน้นหนัก คือ การทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบ ทักท้วง หรือคัดค้านในกรณีที่นโยบาย มาตรการดำเนินการบางอย่างส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา หรือนักเรียน โดยชุมชนจะคำนึงถึงสิทธิของนักเรียนว่าได้รับการคุ้มครองอย่างเหมาะสมหรือไม่ คำนึงถึงนโยบายที่เน้นความเป็นธรรมในการพัฒนาการศึกษา การกระจายทรัพยากรที่เหมาะสม การจัดการสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อโรงเรียนและสถานศึกษา

3.8 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

ในช่วงปลายทศวรรษที่ 20 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมถูกนำมาใช้ทั้งในด้านพัฒนาชุมชน ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยเน้นประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงสภาพ เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม หลักการการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกๆระดับ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอน คือ ร่วมคิดวิเคราะห์ ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ปฏิบัติตามแผนเพื่อแก้ไข ปัญหาพร้อม

ติดตามประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลของการพัฒนา ทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มและองค์กรอย่างแท้จริงและด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยความเกรงใจหรือถูกบังคับ (สุธี วรประดิษฐ์, 2553: 34) เป็นการสร้างจิตสำนึกในการเป็นเจ้าของกิจกรรม และโครงการ

ปฎิญา แก้วทองค์ (2552: 21) ให้ความหมายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการกำหนด กิจกรรมการจัดการท้องถิ่น การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติการในการมีส่วนร่วม 9 จัดการบริหารผลประโยชน์ของชุมชน การประเมินผล และสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความคิดริเริ่ม มีความตื่นตัวในการพัฒนาท้องถิ่น แล้วแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังจากการประเมิน ผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น

อีรวิน (Erwin 1976: 138) ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนาร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชนใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชนแก้ไขปัญหาหารือกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผล การปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ปีเตอร์ เอ็ม เซงกี (Peter M.S., 1990: 134) อธิบายไว้ว่า การเรียนรู้เป็นความรู้ที่กว้างกว่า การเรียนรู้ในระดับตนเองและครอบครัว การเรียนรู้ยังเป็นการเสียสละที่จะทำงานให้กับส่วนรวม เพื่อปรับปรุงเงื่อนไขสภาพแวดล้อมที่จะยกระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ให้ก้าวหน้าโดยการอาสาร่วมงาน การร่วมคิด ริเริ่มสร้างสรรค์ให้กับชุมชน ความรู้ที่ควรรู้ ได้แก่ หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กระบวนการทางประชาธิปไตย (Democratic Procedures) การทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง (Voluntary Cooperation) การพึ่งตนเองการช่วยเหลือตนเอง (Self Help) การนำทฤษฎี เศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับการพัฒนาชุมชนของตนเอง ให้สามารถอยู่รอดและพึ่งตนเองได้โดยการศึกษาที่ตนเองต้องเป็นการพัฒนาตนเองโดยการพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่น การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าและให้ประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับสมรรถนะของชุมชน คือการปฏิบัติได้จริง ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน ในความหมายนี้ต้องมีการปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมชุมชนต่าง ๆ ให้ริเริ่มโครงการพัฒนาของตนเองขึ้น ดำเนินโครงการด้วยตนเองและใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของตนเอง การสร้างสมรรถนะของชุมชนให้เข้มแข็งในระยะยาวกระทำอย่างผสมผสานกับมิติทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้ (Learning) มีขอบข่ายกว้างกว่าการศึกษาหรือการฝึกอบรม ริชาร์ด เพตติงเกอร์ (Richard Pettinger, 2002: 152-153) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการในการก่อให้เกิดรูปแบบและพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ทัศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behaviour) ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษา (Education) ฝึกอบรม (Training) การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และประสบการณ์ (Experience) การเรียนรู้จะก่อให้เกิดการปรับตัว การยอมรับ การมีแนวทางการปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ดีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

จะมีความแตกต่างกันทั้งในแง่ของเวลาและขอบเขต บางคนเรียนรู้ได้เร็ว บางคนเรียนรู้ได้ช้า บางคนเรียนรู้ได้ครบถ้วน บางคนเรียนรู้ได้เฉพาะส่วน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละบุคคล ได้แก่

- 1) ความปรารถนาและแรงจูงใจ
- 2) คุณภาพ และวิธีการสอนหรือการเรียนรู้
- 3) สภาพบังคับ ที่จะเรียนรู้ทั้งที่เกิดจากตัวเขาเองที่ต้องการศึกษา ต้องการเพิ่มทักษะ หรือ คุณภาพงาน หรือเกิดจากการบังคับของผู้อื่นหรือองค์กรที่ต้องการให้เขามีความรู้หรือทักษะหรือ คุณภาพงาน ตามที่ต้องการ

4) เกิดจากแรงเสริมของตนเองที่ต้องการพัฒนาในการสร้างโอกาสในหน้าที่การงานของตนเอง

5) ทศนคติของแต่ละคนที่ต้องการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ต้องการเพิ่มพูน ความรู้และทักษะของตนเองการเรียนรู้นอกจากเป็นการเพิ่มพูน ความรู้ทักษะและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแล้วยังทำให้มีความคิด แนวคิดในกรอบที่กว้างและรอบคอบมากขึ้น มีเหตุมีผลมากขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามาพัฒนาช่วยกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมศึกษาปัญหา การประชุมร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ พัฒนากิจกรรม ร่วมติดตามผล และร่วมบำรุงรักษา

3.9 ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วม

กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 81-82) สรุปปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ดังนี้

1. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูและชุมชนที่ยึดติดกับความเคยชินเดิม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความไม่คุ้นเคยระหว่างชุมชนและครู การขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้น ให้ชุมชนเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วม

2. การขาดการสื่อสารเชิงข้อมูลในความเคลื่อนไหวของนโยบายของโรงเรียน ทำให้ชุมชนไม่รับรู้ ไม่ได้เข้าร่วมอย่างสมควรเป็น

3. การบริหารจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสมของชุมชน อันเนื่องมาจากภารกิจในการทำงานประจำ ทำให้ชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมกับทางโรงเรียนได้

4. ปัญหาทัศนคติความคิดที่แตกต่างกันระหว่างครูกับชุมชน เพราะทั้ง 2 ฝ่ายอาจจะมีจุดยืนและทัศนคติหรือวิธีการในการปกป้องนักเรียนในมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง ทางความคิด การไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน

ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายปัจจัย ดังที่ ยาใจ แสงศักดิ์ (2552: 30-31) และ อรุณี หรดาล (2552: 63) ได้นำเสนอ 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านผู้ปกครอง

1.1 ผู้ปกครองไม่เข้าใจในข้อมูลข่าวสารจากทางโรงเรียน มีผู้ปกครองหลายคนเมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางโรงเรียนแล้วเกิดความคิดขัดแย้งกับทางโรงเรียน ไม่เสนอความคิดเห็นให้โรงเรียนได้รับทราบ กลับแสดงการต่อต้าน เป็นผลให้นักเรียนเกิดการต่อต้านตามไปด้วย

1.2 ผู้ปกครองไม่ให้ความร่วมมือ เช่น ในการติดต่อขอไปเยี่ยมนักเรียนผู้ปกครองมักจะไม่อยู่บ้าน และไม่มีเวลารว่างมาพบครูที่โรงเรียน

1.3 ผู้ปกครองขาดความเอาใจใส่ต่อนักเรียน โดยอ้างถึงความจำเป็นทางเศรษฐกิจต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่มีเวลาดูแลแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน

2. ปัจจัยด้านครู

2.1 ครูไม่แน่ใจว่าจะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะใด และมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ครูบางคนยังไม่แน่ใจในบทบาทของตนเมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

2.2 ครูเกรงว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับชุมชน เนื่องจากแนวคิดในการดูแลนักเรียนครูและชุมชนไม่เหมือนกัน

2.3 ครูเชื่อว่าการจัดกิจกรรมที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องใช้เวลามากในการวางแผนและการเตรียมการ

2.4 ครูกังวลว่าชุมชนที่สมัครเป็นผู้ช่วยครู ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนนักเรียนมาก่อน อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการจัดการเรียนการสอนได้

2.5 ครูเชื่อว่าชุมชนบางกลุ่มไม่สามารถเก็บรักษาความลับได้ ดังนั้นจึงอาจนำข้อมูลบางอย่างที่เป็นความลับของนักเรียนหรือโรงเรียนไปเล่าให้ผู้อื่นฟัง

3. ปัจจัยด้านผู้บริหาร

เนื่องจากผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดนโยบายและการวางแผนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน ดังนั้น ถ้าผู้บริหารไม่อาจให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และไม่ให้การสนับสนุนโอกาสที่ชุมชนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยคงเป็นไปได้ยากสาเหตุที่ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนสรุปได้ ดังนี้

3.1 ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญและความจำเป็นของการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3.2 การขาดเงินงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม

3.3 ผู้บริหารเกรงว่าชุมชนจะเข้ามา รบกวนในการบริหารงานและรู้ความลับบางอย่างที่ไม่อยากเปิดเผยต่อคนทั่วไป

3.4 ผู้บริหารคิดว่าการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มภาระงานให้กับตนเองและบุคลากรของโรงเรียน ซึ่งปกติงานมากอยู่แล้ว

3.5 ผู้บริหารขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จากรายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ลักษณะ ฤทธาคณี (2555: 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาและรูปแบบการมีส่วนร่วมในช่วงที่ผ่านมา มีสภาพที่อ่อนแอไม่ได้แสดงศักยภาพของชุมชนในระดับที่ควรจะเป็น และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนยังมีอยู่น้อย หรือมีก็เป็นเรื่องการช่วยเหลือแบบกิจมากกว่า

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2556: 39-41) ได้สรุปภาพรวมของปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาทุกระดับของทุกประเภทไว้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. จุดหมายของการมีส่วนร่วม

ปัญหาประการแรก คือ จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจน ไม่ทราบว่าจะให้มีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาเพื่ออะไร หากจุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมไม่ชัดเจนย่อมก่อให้เกิดความสับสน

2. ผู้ที่ควรมีส่วนร่วม

ปัญหาในเรื่องนี้ คือ ผู้มีความรู้ความสามารถอาจไม่เต็มใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ผู้ที่เต็มใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมอาจหย่อนความรู้ความสามารถ หรือผู้ที่มีความสามารถและมีความเต็มใจจะเข้าไปมีส่วนร่วมแต่ไม่มีเวลาพอที่จะเข้าร่วม

3. เรื่องที่ควรมีส่วนร่วม

ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้คืออาจจะมีส่วนร่วมในการบริหารในเรื่องอะไรบ้างภารกิจในการบริหารแต่ละอย่าง และเรื่องแต่ละเรื่องนั้นต้องการบุคคลที่มีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน คน ๆ เดียวอาจไม่เหมาะสมในการเข้าร่วมในทุกเรื่องก็ได้ ดังนั้นเรื่องที่ควรเข้าร่วมจึงเป็นเรื่องใหม่ในการเลือกบุคคลเพื่อเข้าร่วม

4. วิธีการมีส่วนร่วม

วิธีการหรือกิจกรรมในการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษามีหลายวิธี แต่มักจะให้มีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการ ปัญหาในเรื่องนี้คือโดยปกติแล้วจำนวนผู้ปกครองในชุมชนที่เป็นคณะกรรมการจะมีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนกรรมการทั้งหมด ปัญหาอีก คือ ความคิดเห็นของชุมชนอาจไม่ได้รับการยอมรับหรือการรับฟังเท่าที่ควร จึงอาจทำประโยชน์ (Contribute) ให้กับกรรมการไม่ได้เต็มที่

5. ปริมาณของการมีส่วนร่วม

ปัญหาของปริมาณการมีส่วนร่วม ก็คือการมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอมและการมีส่วนร่วมมากเกินไป การมีส่วนร่วมอย่างจอมปลอม คือ ได้ชื่อว่าให้มีส่วนร่วมแต่ไม่ได้ทำหน้าที่ของการมีส่วนร่วม เช่น เป็นกรรมการแต่ไม่ได้มาประชุม หรือมาประชุม แต่ไม่แสดงความคิดเห็น เป็นค่านิยมที่เชื่อว่า เมื่อได้รับแต่งตั้งแล้วถือว่าได้รับเกียรติ แต่ไม่ประสงค์จะทำงาน สำหรับการมีส่วนร่วมมากเกินไปนั้นเป็นการเข้าร่วมในทุกเรื่องทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่ควรจะมีส่วนร่วมในเรื่องนั้น

อภิญา เวชชัย (2554: 19-20) ได้สรุปปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาความร่วมมือของชุมชน และโรงเรียน ได้ดังนี้

1. ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูและชุมชนที่ยึดติดกับความเคยชินเดิม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม ความไม่คุ้นเคยระหว่างชุมชนและครู ทำให้ชุมชนเป็นฝ่ายมารับสิ่งที่ครูหรือโรงเรียนต้องการบอก โดยขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ขณะเดียวกันครูเองก็ลำบากใจในความสัมพันธ์และความคาดหวังของชุมชนและไม่มั่นใจว่าชุมชนจะยอมรับความคิดเห็นของครูหรือไม่

2. การขาดการสื่อสารเชิงข้อมูลในความเคลื่อนไหวของนโยบายโรงเรียน ทำให้ชุมชนไม่รู้หรือไม่ได้เข้าร่วมอย่างที่เหมาะสม

3. การบริหารจัดการเวลาที่ไม่เหมาะสมของชุมชนอันเนื่องมาจากภารกิจในการทำงานประจำ ทำให้ชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมกับทางโรงเรียนได้บ่อยนัก หรือไม่อาจเข้าร่วมได้เลย สภาพปัญหาดังกล่าว โรงเรียนอาจจัดช่องทางเชิงรุกให้ชุมชนสามารถติดต่อกับทางโรงเรียนได้ในเวลานอกราชการ อาจเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์กับครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาของนักเรียนหรือเปิดสายการติดต่อฝ่ายอีเมลของโรงเรียนได้ตลอดเวลา เพื่อจะได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูล รับรู้ปัญหาและดำเนินการตอบข้อมูลให้ความช่วยเหลือกรณีเร่งด่วนได้ และถือเป็นช่องทางในการทำความเข้าใจกันเป็นเบื้องต้นได้ตลอดเวลา

นอกจากนี้ เดคเคอร์และเดคเคอร์ (Decker and Decker, 1992: 221) ได้กล่าวถึงการประสบปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในประเทศสหรัฐอเมริกาว่าเกิดจากปัญหาด้านเจตคติของครูกับชุมชน ต่อครูและโรงเรียน หรือปัญหาช่องว่าง ระหว่างบ้านและโรงเรียน ปัญหาการสื่อสาร ปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับหลักการ ความคิดเห็น และแนวนโยบาย หรือแม้แต่ความคาดหวังที่มีต่อการจัดการศึกษา

สรุปได้ว่าปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นได้จากหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน ชุมชนกับโรงเรียน หรือแม้แต่ผู้บริหารกับชุมชนก็ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคได้เช่นกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเช่น การขาดการสื่อสารในเชิงข้อมูลข่าวสาร จุดมุ่งหมายของการมีส่วนร่วมขาดการชัดเจน การจัดการที่ไม่เป็นระบบมีทัศนคติที่แตกต่างกัน ปัญหาต่างๆ เหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยการประชุม วางแผน ปรับกลยุทธ์วิธีการจัดการใหม่ โดยอาจจะเริ่มจากการประชุมในโรงเรียนก่อน แล้วค่อย ๆ เริ่มขยายไปยังส่วนของผู้ปกครองรวมไปถึงชุมชน

3.10 ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้กับเด็กเนื่องจากชุมชนเป็นสถาบันแรกที่สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อมของครอบครัว และยังมีความสำคัญในการฝึกอบรมนักเรียนเบื้องต้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเกิดประโยชน์ 3 ด้าน ดังนี้ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2552: 36-37)

1. สมาชิกในครอบครัวได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

- 1.1 มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการใหม่เกี่ยวกับการแนะแนวการเจริญเติบโตและพัฒนาการ
- 1.2 มีความรู้ความเข้าใจโดยตรงเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้หรือหลักสูตรที่สามารถนำมาประยุกต์ที่บ้านได้รับสมรรถนะความรู้สึกลงในการมีส่วนร่วมกับโปรแกรมการเรียนรู้
2. สิ่งที่ได้ก็ได้รับเมื่อสมาชิกครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้
 - 2.1 ได้เห็นบทบาทของสมาชิกครอบครัวที่แตกต่างไปจากบ้าน
 - 2.2 มีความคุ้นเคยกับผู้ใหญ่ที่มีทักษะความรู้สึกลงและวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เหนือจากครอบครัวและครู
 - 2.3 มีความสนใจเป็นเอกเทศมากขึ้น
 - 2.4 ได้รับความรู้ที่หลากหลายมากกว่าในหลักสูตร
3. ครูผู้สอน
 - 3.1 มีโอกาสขยายโปรแกรมเพราะมีอัตราการเห็นด้วยสูง
 - 3.2 สามารถเรียนรู้จากข้อความรู้ที่ชุมชนนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกัน
 - 3.3 สร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวอย่างมีความหมาย
 - 3.4 มีโอกาสแสดงปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนรายบุคคล

วอลเลอร์และวอลเลอร์ (Waller and Waller, 1998: 265-268) ได้สรุปผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ความร่วมมือระหว่างชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียนของประเทศต่าง ๆ ซึ่งผลการสรุปชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. ด้านสภาพบรรยากาศของโรงเรียนที่มีความปลอดภัย ครูและนักเรียนมีความสุขในการเรียนและการทำงาน ครูทุกคนให้การต้อนรับผู้ที่เข้ามาติดต่อกับโรงเรียนด้วยความเป็นกันเอง ยิ้มแย้ม แจ่มใส
2. ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนทุกคนรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่ามีความสำคัญ สำหรับครูและนักเรียน สามารถให้ความช่วยเหลือในการจัดการศึกษาได้และรู้สึกว่าครูทุกคนในโรงเรียนยินดีต้อนรับตลอดเวลา
3. โรงเรียนมีการสนับสนุนการเรียนรู้ของชุมชน และการวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ นอกห้องเรียนควบคู่กับการเรียนการสอนในชั้นเรียน
4. เกิดสภาพการณ์ในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา ทั้งในโรงเรียนในชุมชน และที่บ้าน ทั้งในและนอกชั้นเรียน เมื่ออยู่นอกโรงเรียนผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนได้ทำหน้าที่แทนครู
5. การจัดระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนตรงกันกับครู ทำให้การปฏิบัติหรือการให้คำปรึกษามีความสอดคล้องและเป็นไปตามทิศทางเดียวกัน

6. การตระหนักถึงความสำเร็จของนักเรียนที่ต้องเกิดจากกระบวนการของการเสริมแรง หรือการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ และการกำหนดแนวทางในการดำเนินการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จอย่างสอดคล้องกัน

7. การเชื่อมโยงระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นไปอย่างเข้มแข็ง โดยชุมชนแสดงบทบาทในการจัดการเรียน ชุมชนมีความมั่นใจว่าปัญหาทุกอย่างได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากโรงเรียน การประชุมพบปะระหว่างชุมชนกับครูเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และนักเรียนได้รับการติดตามพฤติกรรมหรือความเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา

จากการศึกษาเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาสามารถสรุปรูปแบบและแนวคิดของนักวิชาการด้านการศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

นักวิจัย /แนวคิด	รูปแบบ/ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
ยาดาฟ Yadav (1980: 42-45)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจตกลง 2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา 3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ และแผนงานการพัฒนา 4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา
เบอร์เกอร์ และทอมสัน (Berger & Thompson 1989: 30-31)	<p>รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง/ครอบครัว (parents /family Education) 2. การให้การช่วยเหลือครอบครัว (Family Support) 3. ชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลแก่ครูและนักเรียน (Parents as Resource) 4. การร่วมวางแผนหลักสูตรและการสอนและงานบริหารโรงเรียน (Action Parents Involvement) 5. การเป็นผู้ช่วยครูและสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน (Passive Parents Involvement)
เอปสไตน์ (Epstein 1995: 58-59)	<p>โครงสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา 6 แบบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง 2. การสื่อสาร 3. การอาสาสมัคร 4. การเรียนรู้ที่บ้าน 5. การตัดสินใจ 6. การร่วมมือชุมชน

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา (ต่อ)

นักวิจัย /แนวคิด	รูปแบบ/ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
โคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen Uphoff 1997: 139-140)	<p>ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ</p> <p>ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน</p> <p>ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์</p> <p>ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล</p>
Goals, 2000: (Education America Act: 189-193)	<p>ประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยระบุไว้ในวิสัยทัศน์การศึกษาว่า โรงเรียนทุกแห่งต้องส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนที่ให้ชุมชนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้า โดยมีรูปแบบ ดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การให้ข้อมูล คำแนะนำ และการจัดฝึกอบรมแก่ผู้ปกครอง - การติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียน - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน - การประเมินความต้องการของชุมชน
ชูชาติ พ่วงสม จิตร (2550:91-92)	<p>จำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ</p> <p>ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ</p> <p>ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน</p> <p>ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการโครงการ</p> <p>ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ</p>
วิจิต นันทสุวรรณ และ จ่านง แรก พินิจ (2551:25-27)	<p>กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชนมี 5 ขั้นตอน ดังนี้</p> <p>ขั้นที่ 1 การร่วมคิด</p> <p>ขั้นที่ 2 การร่วมวางแผน</p> <p>ขั้นที่ 3 การร่วมปฏิบัติ</p>
กระทรวง ศึกษาธิการ (2552:83)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมคิดริเริ่มและตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมวางแผน 3. การมีส่วนร่วมดำเนินการ 4. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล 5. การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา (ต่อ)

นักวิจัย /แนวคิด	รูปแบบ/ขั้นตอนการมีส่วนร่วม
วรวิทย์ อรรถโกวิทาศรี (2552: 31)	<p>ขั้นตอนการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ 4 ประการ คือ การศึกษาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายและเป้าหมายของการศึกษา 2. รายงานผลความสำเร็จก้าวหน้าของบุตรหลานให้โรงเรียนทราบ เพื่อเป็นการให้ข้อมูลโรงเรียนประเมินผลหลักสูตร 3. แสดงความคิดเห็นในกรณีที่มีการขัดแย้งกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 4. แสดงความคิดเห็นร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน
สำนักงาน คณะกรรมการ การศึกษาเอกชน (2554: 35-36)	<ul style="list-style-type: none"> - สมาคมชุมชน, เครือข่ายชุมชน - โครงการห้องเรียนลูก ให้ชุมชนช่วยกันดูแลพัฒนาห้องเรียนลูกเป็นเวลาติดต่อกัน เช่น ชั้น ป.1-3 เป็นเวลา 3 ปี โดยมีการกำหนดกรอบในการพัฒนาไว้ โดยนักเรียนจะไม่ย้ายห้องเรียนเป็นเวลา 3 ปี - การร่วมนิเทศการทางวิชาการกับโรงเรียน - การแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้ปกครองโรงเรียนอื่น และช่วยประสานงานให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้กับครูโรงเรียนอื่น
มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ (2556: 14)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมโดยการวางแผน 2. การมีส่วนร่วมโดยการปฏิบัติงาน 3. การมีส่วนร่วมโดยการประเมินผล
สรุป	<p>จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนมากจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกันเช่น 1) การร่วมกัน คิด วางแผน ศึกษาปัญหา วิเคราะห์ และตัดสินใจ 2) การร่วมกันดำเนินงานหรือปฏิบัติงาน และ 3) การร่วมกันประเมินผล โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาเป็น 3 ข้อ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ ตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

บทบาทของชุมชนกับการจัดการศึกษา คือ ชุมชนและพ่อแม่ควรมีบทบาทในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน อาจจะเป็นลักษณะการมีส่วนร่วมในการกำหนดบทเรียน เนื้อหาในการเรียน การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้

สังเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมซึ่งผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนปรากฏว่ามี 3 ระดับ ประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์หัตถ์ตัดสินใจ (Participant in Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนและครูผู้สอนในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และกำหนดเนื้อหาในการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ตัวชี้วัดที่ชัดเจนในการพัฒนานักเรียน

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participant in Implementation) เป็นขั้นตอนดำเนินการตามที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่หนึ่ง โดยชุมชนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของทางโรงเรียนได้อย่างเต็มความสามารถ เช่น ร่วมเป็นผู้ช่วยสอนในรายวิชาต่าง ๆ ร่วมเป็นกรรมการตัดสินผลการแข่งขัน/ประกวด เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participant in Evaluation) ชุมชนมีโอกาประเมินผลการเรียนรู้บุตรหลานของตนเอง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนักเรียนอาจกำหนดสัดส่วนสำหรับชุมชนให้น้อยกว่าครูผู้สอน เนื่องจากครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถด้านเนื้อหาวิชามากกว่าชุมชน ดังนั้นจึงควรพิจารณาสัดส่วนการประเมินสำหรับชุมชนและครูผู้สอนให้เหมาะสม

4. ทักษะทางสังคม

4.1 ความหมายทักษะทางสังคม

คำว่า “ทักษะทางสังคม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Social Skills” เป็นทักษะในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพราะเราจำเป็นต้องใช้ทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นรอบตัวเราทั้งในการสนทนาในชีวิตประจำวันหรือในเวลาทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างทักษะสังคมเพื่อจะได้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งหากพิจารณาตามความหมายแต่ละคำจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 สำหรับคำว่า “ทักษะ” หมายถึง ความชำนาญ ส่วนคำว่า “สังคม” หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระบบกฎเกณฑ์โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เมื่อนำทั้ง 2 คำมารวมกัน เป็นคำว่า ทักษะสังคมหรือทักษะทางสังคม หมายความว่า การรู้จักสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นหรือการมีทักษะในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554 : ออนไลน์) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของทักษะสังคมไว้ดังนี้

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2550: 35) กล่าวว่า หมายถึง พัฒนาการเรียนรู้ทางสังคมจากความรู้สึกผูกพันใกล้ชิดภายในครอบครัวที่พึ่งพาตนเองได้และการปรับตัวเข้ากับคนอื่น

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2552: 27) ได้สรุปความหมายของ ทักษะทางสังคม คือ ความสามารถในการเข้าสังคม การมีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ หรือความจงรักภักดีต่อองค์กร ขณะเดียวกันก็ยังมีลักษณะใกล้เคียงกับทักษะความฉลาดทางอารมณ์ในด้านอารมณ์ และมนุษยสัมพันธ์ร่วมด้วย

ตศินันท์ ศิริธาดากุลพันธ์ (2552: 55) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับ ทักษะทางสังคม ไว้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบตามบทบาทและหน้าที่ สามารถดำเนินกิจกรรมหรือทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับส่วนรวมได้

จุลฉณี สุระโยธิน (2554: 14) ได้สรุปความหมายของ ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยทักษะทางสังคมเป็นที่รวมของกลุ่มทักษะหรือความสามารถต่าง ๆ มากมาย เช่น ทักษะการสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์ ทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม ทักษะในการแก้ปัญหา ทักษะในการควบคุมตนเอง เป็นต้น

Rigigo (1986: 93-94) และ Tom McIntyre (2007: online) กล่าวว่าทักษะทางสังคม หมายถึง จิตลักษณะส่วนตัวของแต่ละคนที่แสดงถึงความสามารถในการสื่อความ สื่อสาร กับบุคคลอื่น โดยผู้ที่มีทักษะทางสังคมสูงจะสื่อความได้ดีและชัดเจนอันจะนำไปสู่การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม มีปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมทางบวกกับสังคมตนเอง

Westwood (2003: 91) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมเฉพาะบุคคลที่แสดงออกเพื่อการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์ ในเชิงบวกกับผู้อื่น

สคลอตและสมิท (Schloss and Smith, 1994: 125-126) ได้กล่าวถึงความหมายทั่วไปของทักษะทางสังคมว่าเน้นอยู่ 2 เรื่อง คือ

1) ทักษะทางสังคมเป็นวิธีการฝึกฝนและสนับสนุนให้นักเรียนปฏิบัติในสิ่งที่ดี เช่น การพูดจาเหมาะสม การตกลงกันในเรื่องที่ขัดแย้งกับผู้อื่น

2) ทักษะทางสังคมช่วยเพิ่มพูนให้นักเรียนมีพฤติกรรมและความสามารถในการตอบสนอง และแสดงท่าทางที่เหมาะสม การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในอนาคต

จากความหมายของทักษะทางสังคมดังกล่าว สรุปได้ว่าทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการสื่อสาร มีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองและการปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตภายในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพัง และมนุษย์มีความจำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม จำเป็นที่ต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม หรือแม้กระทั่งการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมนั้น มนุษย์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเพื่อนที่ให้การพึ่งพาดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มนุษย์จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ทางสังคมที่ดี มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความสุขในการอยู่ในสังคม ซึ่งยุทธศาสตร์ทางสังคมนั้น มีความสำคัญในการพัฒนาบุคคลและสังคม

ต่อบุคคลได้แก่ การทำให้บุคคลอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันอย่างราบรื่นตลอดจนนำไปใช้แสวงหาความรู้ใหม่ด้วยสังคม ได้แก่ การทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ และสามารถพัฒนาสังคมให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น (อารี วัชรเวียงชัย, 2551: 37) นอกจากนี้ ทักษะทางสังคมและการแสดงออกเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข หากมนุษย์ขาดทักษะทางสังคมจะทำให้เกิดผลด้านลบต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย เช่น มีปัญหาเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ปัญหาด้านการเรียน หรือส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นได้ง่าย (ไกรสร ชันทจร, 2553: 17)

นาวิณ เข็มทอง (2550: 5) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ ต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่สังคมครอบครัวขยายออกไปเป็นสังคมใหญ่ ทุกกลุ่มสังคมต้องมีกลุ่มสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน จะต้องอาศัยทักษะทางสังคมทั้งสิ้น ทักษะทางสังคมมีความสำคัญ ดังนี้

1. ความสำคัญทางด้านส่วนบุคคล ช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ยิ่งสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปมาก ทักษะทางสังคมยิ่งมีความสำคัญมากเท่านั้น บุคคลต้องสามารถปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สื่อความหมาย ทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้ สามารถปรับตัวได้ทุกสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่ช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. ความสำคัญทางด้านสังคม สังคมใดมีสมาชิกที่เป็นผู้มีทักษะทางสังคมดี รู้จักเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสังคมที่ตนอยู่ สังคมนั้นย่อมเป็นสังคมที่สงบสุข มีความเจริญมั่นคง แต่ถ้าสังคมมีลักษณะตรงกันข้าม สมาชิกขาดทักษะทางสังคม สังคมนั้นย่อมมีปัญหาไม่สงบสุขและมีความเสื่อม

จุลมนี สุระโยธิน (2554: 44) ได้สรุปเกี่ยวกับความสำคัญของทักษะทางสังคมไว้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม เนื่องจากมนุษย์จำเป็นจะต้องมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งนี้ ทักษะทางสังคมยังมีส่วนช่วยในการพัฒนา มนุษย์ ให้สามารถอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่น ตลอดจนการช่วยมนุษย์ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถร่วมมือกันพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แฮสเซลท์ (Hasselt, 1986: 154) กล่าวว่าทักษะทางสังคมมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงเป็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลที่เกิดขึ้นเหมือน ๆ กันถึงแม้จะต่างสถานการณ์และวัฒนธรรมกัน เช่น การสบตาที่แสดงถึงความรู้สึกถึงความรักที่ยิ่งใหญ่ หรือการเล่นที่แสดงความรู้แน่งทางร่างกายของเด็กหนุ่ม

2. การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางของแต่ละบุคคล จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งการตอบสนองในด้านการพูดและภาษาท่าทางนั้น สามารถเรียนรู้ได้ บุคคลที่ล้มเหลวในการเรียนรู้ทักษะทางสังคมจะเป็นผู้ที่มีความยากลำบากในการอยู่ในสังคม

3. บทบาทของบุคคลแต่ละบุคคลมีความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมี ประสิทธิภาพเพียงใดนั้น จะรวมถึงความสามารถแสดงพฤติกรรม โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายทั้งคำพูด และร่างกาย

แจ็กควิลิน ไมซ์ และเอลเลน เอเบล (Jacquelyn Mize and Ellen Abell, 2007: 193) ได้กล่าวว่า ทักษะทางสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักเรียน เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาสัมพันธภาพทางบวกในกลุ่มเพื่อน สามารถดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนมากขึ้นได้เมื่อเติบโตสูงขึ้น มีความเข้าใจ รับรู้และปฏิเสธ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ส่วน ฮาร์กีย์ และแม็คคาร์แทน (Hargie and McCartan, 1986: 132-133) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมมีความสำคัญ 6 ประการ คือ

1. ทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายและต้องมีความตั้งใจ
2. ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้
3. พฤติกรรมที่แสดงออกนั้นจะต้องเหมาะสมกับสถานการณ์
4. การแสดงความรู้สึกความสนใจผู้อื่นอาจจะประกอบด้วยการยิ้ม การจ้องมองและการใช้คำพูด เป็นต้น

5. ทักษะทางสังคมประกอบด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้

6. องค์ประกอบสุดท้ายของทักษะทางสังคม ซึ่งมีความสำคัญตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ (Bandura's Social Learning Theory) บานดูรา (Bandura, 1975: 89) ก็คือ ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง และจะต้องรู้ว่าเมื่อไรควรจะพูดหรือจะทำอะไร ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับการที่จะพูดว่า อย่างไร ความสามารถทางด้านความรู้ความเข้าใจของแต่ละคนนี้จะมีอิทธิพลต่อความสามารถในการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ด้วย

จากความสำคัญของทักษะทางสังคม ดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมมีความสำคัญในการพัฒนาบุคลิกโดยเฉพาะในผู้เรียนควรมีการปลูกฝังทักษะทางสังคมที่ถูกต้อง เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข เกิดความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีพื้นฐานการดำรงชีวิตที่มั่นคง และมีความสุข

4.3 ลักษณะทางสังคม

ทิสนา แคมมณี และคณะ (2553: 86) กล่าวถึง ลักษณะทางสังคมผู้คนสามารถติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม กล่าวแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะรู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

หรรษา นิลวิเชียร (2555: 24-25) และสุนน อมรวิวัฒน์ (2551: 53-55) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในการเรียนรู้เรื่องของทักษะทางสังคม มี 3 ประการ ได้แก่

1) การสื่อสาร (Communication) การสื่อสาร ประกอบด้วย การสื่อสารทางวาจาและการสื่อสารโดยไม่ต้องใช้วาจา เด็กสามารถเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกและเจตคติของผู้อื่นจากสีหน้า ท่าทางการสื่อสารจะต้องประกอบด้วยความสามารถ ดังต่อไปนี้

1.1) ความเข้าใจทัศนะของผู้อื่นมากกว่าของตนเอง เข้าใจว่าคนทุกคนจะไม่มีรู้สึกไม่คิดและมองเห็นในสิ่งเดียวกัน

1.2) ตระหนักว่าทัศนะของผู้อื่นอาจมีประโยชน์

1.3) ความสามารถเชิงวิเคราะห์เมื่อจำเป็น

1.4) ความรู้ในการนำผลการวิเคราะห์ออกมาใช้ในด้านพฤติกรรมทางสังคม คือ การเข้ากับบุคคลที่มีทัศนะแตกต่างไปจากเรา

2) การแบ่งปัน (Sharing) เด็กสื่อสารโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผลัดกันฟัง ผลัดกันพูดเด็กเรียนรู้ว่าการแลกเปลี่ยน การแบ่งปันเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมที่สงบสุขจะประกอบด้วย ประชาชนที่รู้จักเสียสละ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เด็กจะประสบความสำเร็จลำบากในการรู้จักเป็นผู้ให้ ก่อนที่เด็กจะมีบทบาทในการเป็นผู้ให้นั้น เขาจะต้องมีความรู้สึกมั่นคงก่อน คือ เด็กจะต้องมีพอสำหรับตนเอง ทั้งในด้านความมั่นคง ความตั้งใจ ความรักหรือของเล่น พฤติกรรมการแบ่งปันจะเกิดขึ้นได้ดีในกลุ่มเล็ก เพราะเด็กมีโอกาสในการทำกิจกรรมอย่างทั่วถึงกัน และเด็กจะเรียนรู้เรื่องการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นในกลุ่มเล็กได้ดีกว่าการเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่ นอกจากนี้แล้วเด็กยังเลียนแบบพฤติกรรมครูโดยทางอ้อม ครูที่มีบุคลิกภาพเป็นมิตร อ่อนน้อม รับผิดชอบ จะช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เด็กจะมีพฤติกรรมการแบ่งปันสูงในกลุ่มเด็กที่มีครูสนใจเด็กอย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคล

3) การให้ความร่วมมือ (Cooperating) การให้ความร่วมมือเป็นทักษะการลด การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง ฝึกคิดถึงประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ ครูส่งเสริมและแนะนำให้เด็กรู้จักการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในกลุ่ม ลดการแข่งขันและวางแผนทำกิจกรรมร่วมกัน

โบรแมน (Broman, 1982: 92-95) ได้กล่าวถึงทักษะทางสังคมที่เด็กควรเรียนรู้ มีดังต่อไปนี้

1. สนทนาเกี่ยวกับเหตุการณ์เรื่องราวโดยใช้ศัพท์ที่ถูกต้อง
2. ได้ฝึกการควบคุมตนเอง เคารพตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง เป็นอิสระ รู้จักแบ่งปันและมีมารยาทดี
3. แสดงความรู้สึกและอารมณ์ด้วยวิธีการที่เหมาะสม
4. แสดงบทบาทพฤติกรรมมนุษย์และการกระทำโดยการใช้อุปกรณ์จำลอง
5. มีความรับผิดชอบ การเป็นเจ้าของสมบัติของโรงเรียน
6. รู้จักขออนุญาตก่อนใช้สิ่งของหรือของผู้อื่น
7. มีความตั้งใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น
8. นั่งอยู่กับกลุ่มและมีส่วนร่วมในการวางแผน การเล่าเรื่องและอื่น ๆ
9. พูดอย่างอิสระกับครูและเด็กอื่น ๆ ในกลุ่มเล็ก ๆ อย่างไม่เป็นทางการ

10. ทำงานเสร็จก่อนเปลี่ยนไปทำกิจกรรมอย่างอื่น
11. ถามคำถามและมีส่วนร่วมในการทำงานของกลุ่ม
12. มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ ทุกวัน
13. แสดงความสนใจต่อสิ่งใหม่ ๆ หรือผู้คนใหม่ ๆ
14. แสดงผลงานที่ตนเองเลือกทำด้วยความสมัครใจ
15. มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มโดยไม่ข่มหรือแสดงอำนาจเหนือผู้อื่น
16. รู้จักทักทายแขกที่มาเยือน
17. รู้จักการรอคอย
18. ยอมรับคำติโดยไม่โกรธหรือเสียใจ

สังคมศึกษาสำหรับนักเรียนจะเน้นเรื่องสภาพแวดล้อมปัจจุบันและประสบการณ์ต่าง ๆ ของเด็ก ดังนั้นการจัดเนื้อหาสำหรับพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับเด็ก ควรเน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงมากที่สุด โดยมุ่งเน้นให้เด็กมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Human interaction) เป็นหลัก ซึ่งโดยทั่วไปเนื้อหาสำหรับเด็กจะเน้นเรื่องครอบครัวและโครงสร้างในท้องถิ่นเป็นสำคัญ

ตารางที่ 2 ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

นักการศึกษา/ทฤษฎี	แนวคิด
โบรแมน (Broman 1982: 92-95)	กล่าวถึงทักษะทางสังคมที่เด็กควรเรียนรู้หลายประการ ทั้งนี้รวมถึงทักษะด้านการช่วยเหลือผู้อื่น การให้ความช่วยเหลือ
แฮสเซลท์ (Hasselt, 1986: 154)	กล่าวว่าทักษะทางสังคมมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ 1. ทักษะทางสังคมเป็นสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงเป็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลที่เกิดขึ้นเหมือน ๆ กันถึงแม้จะต่างสถานการณ์และวัฒนธรรมกัน 2. การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางของแต่ละบุคคล จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งการตอบสนองในด้านการพูดและภาษาท่าทางนั้น สามารถเรียนรู้ได้ บุคคลที่ล้มเหลวในการเรียนรู้ทักษะทางสังคมจะเป็นผู้ที่มีความยากลำบากในการอยู่ในสังคม 3. บทบาทของบุคคลแต่ละบุคคลมีความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น จะรวมถึงความสามารถแสดงพฤติกรรม โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายทั้งคำพูดและร่างกาย
สคลอตและสมิท (Schloss and Smith 1994: 125-126)	กล่าวถึงทักษะทางสังคมมีการเน้นอยู่ 2 เรื่อง ได้แก่ 1) ทักษะทางสังคมเป็นวิธีการฝึกฝนและสนับสนุนให้นักเรียนปฏิบัติในสิ่งที่ดี เช่น การพูดจาเหมาะสม การตกลงกันในเรื่องที่ขัดแย้งกับผู้อื่น 2) ทักษะทางสังคมช่วยเพิ่มพูนให้นักเรียนมีพฤติกรรมและความสามารถในการตอบสนอง และแสดงท่าทางที่เหมาะสม การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อน ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในอนาคต

ตารางที่ 2 ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน (ต่อ)

นักการศึกษา/ทฤษฎี	แนวคิด
สมุน อมรวิวัฒน์ (2551: 53-55)	กล่าวถึงทักษะทางสังคมที่เด็กจำเป็นต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอดทน รอคอย เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน และการฝึกให้เด็กได้ช่วยเหลือผู้ใหญ่ในการทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ
หรรษา นิลวิเชียร (2553: 24-25)	กล่าวถึงองค์ประกอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็ก ในการเรียนรู้ ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร การแบ่งปัน การให้ความร่วมมือ
หลักสูตรการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2553:15)	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในข้อที่ 12 โดยระบุว่า “อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข”
สรุป	ทักษะทางสังคมเป็นทักษะอย่างหนึ่งที่สำคัญในการดำเนินชีวิต และอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ในสังคม สามารถปรับตัวได้เมื่ออยู่ร่วมกับสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ดี ซึ่งทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องในด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น การตรงต่อเวลา ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือผู้อื่น การแบ่งปัน เป็นต้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ส (Havighust's Theory of Development)

ฮาวิกเฮอร์ส (Havighust, 1972 : 17-20) ได้อธิบายเกี่ยวกับทักษะทางสังคมว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้น ถ้าสิ่งที่เด็กทำในชีวิตประจำวันได้ในสิ่งที่เด็กต้องทำในช่วงนั้น ๆ เด็กจะรู้สึกว่าคุณเองประสบความสำเร็จแต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้นจะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์ส (Havighust) ได้เสนองานตามขั้นพัฒนาการทางสังคมในเด็กคือ

1. เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงสังคมและกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อแม่ ครู โรงเรียน และสิ่งต่างๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องด้วย
2. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพี่น้องและเพื่อน รวมทั้งชอบเลียนแบบบุคคลอื่น
3. เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิดและเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1975: 90-91) แบนดูรา กล่าวว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากพฤติกรรมของบุคคลนั้นมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างบุคคลนั้นกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งทฤษฎีเน้นบุคคลเกิดจากการเรียนรู้โดยการให้ตัวแบบ (Learning Theory Modeling) โดยผู้เรียนจะเลียนแบบจากตัวแบบ และการเลียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ การเรียนรู้ของเด็กจึงเกิดขึ้นได้ ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ของการเลียนแบบของเด็กประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการดึงดูดความสนใจ (Attention Process) คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เด็กสังเกตจากตัวแบบ และตัวแบบนั้นดึงดูดให้เด็กสนใจที่จะเลียนแบบ ควรเป็นพฤติกรรมที่ง่ายต่อการเอาใจใส่ของเด็กที่เกิดจากการเลียนแบบและเกิดการเรียนรู้

2. กระบวนการคงไว้ (Retention Process) คือ กระบวนการบันทึกหรือเก็บเป็นความจำ การที่เด็กจะต้องมีความแม่นยำในการบันทึกสิ่งที่ได้เห็นหรือได้ยินเก็บเป็นความจำ ทั้งนี้เด็กดึงข้อมูลที่ได้จากตัวแบบออกมาใช้กระทำตามโอกาสที่เหมาะสม

3. กระบวนการแสดงออก (Motor Reproduction) คือ การแสดงผลการเรียนรู้โดยการกระทำ คือ การที่ผลสำเร็จในการเรียนรู้จากตัวแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความแม่นยำ เด็กจะต้องแสดงพฤติกรรมได้จากการเรียนรู้ด้วยการเคลื่อนไหวออกมาเป็นการกระทำ ออกมาในรูปของการใช้กล้ามเนื้อ ความรู้สึกด้วยการกระทำครั้งแรกไม่สมบูรณ์ ดังนั้นเด็กจำเป็นต้องลองหลาย ๆ ครั้งเพื่อให้ได้ลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการ

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) คือ กระบวนการเสริมแรงให้กับเด็ก เพื่อแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบได้ถูกต้อง โดยเด็กเกิดการเรียนรู้จากการเลียนแบบตัวแบบที่มาจากบุคคลที่มีชื่อเสียงมากกว่าบุคคลที่มีเพศเดียวกับเด็ก

ทฤษฎีของแบนดูรา (Bandura) เน้นว่าพฤติกรรมใด ๆ ก็ตามสามารถปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนได้ตาม หลักการเรียนรู้เป็นการกระตุ้นเด็กให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาการทางสังคม โดยการสังเกตตัวแบบที่เด็กเห็น

จากการศึกษาทฤษฎีข้างต้น สรุปได้ว่าเด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีและมีบุคลิกภาพด้านความประพฤติ ความรู้สึกที่แสดงออกในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เหมาะสม รู้จักสร้างความร่วมมือและเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี เด็กจะพยายามสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง และรู้ว่าตนเองต่างจากบุคคลอื่นจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมการเลียนแบบและเรียนรู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับพ่อแม่ผู้ปกครอง พี่น้องและบุคคลอื่น ๆ ดังนั้นการส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กจึงต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยของเด็กและส่งเสริมให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ รอบตัว

4.4 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

สุขุมล เกษมสุข (2552: 14) ได้เสนอทักษะทางสังคมที่ควรมุ่งเน้นให้เกิดแก่นักเรียนในชั้นประถมศึกษา ไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ทักษะการคิดสร้างสรรค์
2. ทักษะการทำงานกลุ่ม
3. ทักษะการแสวงหาความรู้
4. ทักษะการสื่อสาร
5. ทักษะการแก้ปัญหา

อรพรรณ พรสีมา (2553: 66 - 67) กล่าวถึงการพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อความสำเร็จของการเรียนแบบร่วมแรงร่วมใจจะต้องพัฒนาทักษะทางสังคมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ทักษะการติดต่อสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย
 - การสื่อสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรง
 - การใช้เสียงค่อยๆ
 - การใช้ภาษาสุภาพและเหมาะสมกับโอกาส
 - การแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็น
 - การแยกแยะและสรุปความคิดเห็นของผู้อื่น
 - การเชื่อมโยงความรู้เก่ากับใหม่
 - การตั้งคำถามและการตอบคำถาม
 - การวิจารณ์ความคิดเห็น ไม่ใช่วิจารณ์เจ้าของความคิดเห็น
 - การให้กำลังใจในการทำงานร่วมกันด้วยคำพูดหรือการแสดงออกสนใจ
2. ทักษะการอยู่ร่วมกันและการทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่
 - การให้ความสำคัญและเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน
 - สามารถหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง
 - ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - มีน้ำใจและความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้อื่น
 - รู้จักให้กำลังใจเพื่อน ๆ
 - การเป็นผู้นำที่ดีการชี้แนะและการทำงานกลุ่ม
 - การเป็นผู้ตามที่ดี
3. การรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ได้แก่
 - การทำงานในหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี
 - ดูแลเพื่อน ๆ ให้ปฏิบัติตามหน้าที่
 - ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น
 - การรักษากฎระเบียบในการทำงานและการรักษาเวลา

ริกจิโอ (Riggio, 1986: 65-66) ได้แบ่งทักษะทางสังคมออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expressivity) หมายถึง ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นโดยไม่ใช่ถ้อยคำ เป็นการสื่อความหมายทางอารมณ์และภาษาท่าทางโดยรวมถึงการแสดงเจตคติความรู้สึกและพฤติกรรมระหว่างบุคคลโดยไม่ใช่ถ้อยคำ
2. ความไวในการรับรู้อารมณ์บุคคลอื่น (Emotional Sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้และเข้าใจ ตลอดจนสามารถตีความหมายการแสดงออกทางอารมณ์และภาษาท่าทางของบุคคลอื่น โดยที่บุคคลนั้นไม่ต้องใช้ถ้อยคำแสดงออกมา

3. การควบคุมทางอารมณ์ของตนเอง (Emotional Control) หมายถึง ความสามารถในการ กำกับ สะกดกลิ่น และปรับอารมณ์ของตนเองได้

4. การแสดงออกทางสังคม (Social Expressivity) หมายถึง ความสามารถในการ ติดต่อบุคคล และการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยใช้ถ้อยคำ เป็นการสื่อความหมายโดยใช้ภาษาพูด ในการเข้าร่วมสนทนาอภิปรายกับบุคคลอื่น

5. ความไวในการรับรู้ทางสังคม (Social Sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการ รับรู้ และเข้าใจ ตลอดจนสามารถตีความหมายจากการติดต่อบุคคลอื่นโดยใช้ถ้อยคำของบุคคลอื่นได้

6. การควบคุมทางสังคม (Social Control) หมายถึง ความสามารถในการแสดง บทบาท ทางสังคมอย่างเหมาะสม มีทักษะในการแสดงตน และสามารถควบคุมพฤติกรรมการแสดงออก ของตนเอง

ทาบ (Taba, 1967: 34) กล่าวถึงองค์ประกอบ ของทักษะทางสังคมว่า ทักษะทางสังคม เน้นในเรื่อง

1. การทำงานกลุ่ม
2. ความสามารถในการร่วมกันอภิปราย
3. ความสามารถในการพัฒนาความคิดในการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ
4. ความสามารถในการร่วมมือกันวางแผน

จาโรลิเมก (Jarolimek, 1997: 10 - 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ ดังนี้

1. การใช้ชีวิตและการทำงานร่วมกับผู้อื่น
2. การรู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ
3. การเคารพต่อข้อตกลง
4. การรู้จักใช้โอกาสให้เหมาะสม
5. การเคารพในสิทธิของผู้อื่น
6. การตระหนักถึงการสร้างสังคม

โกลแมน (Goleman, 1998: 27) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะทางสังคม ดังนี้

1. การโน้มน้าว (Influence) มีอิทธิพล และสามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม
2. การสื่อสารที่ดี (Communication) เปิดใจกว้างในการรับฟัง และสื่อสารโต้ตอบ ด้วยความชัดเจนและน่าเชื่อถือ
3. ความเป็นผู้นำ (Leadership) สามารถผลักดันและชักนำบุคคลและกลุ่มคนได้ดี
4. กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst) มีความคิดริเริ่ม และเปลี่ยนแปลงสิ่ง ต่างๆได้ดี

5. การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) มีความสามารถในการจัดการกับ ความขัดแย้งทางยุติความไม่เข้าใจกัน

6. การสร้างความสัมพันธ์ (Building Bonds) เสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น ช่วยและสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์

7. การร่วมมือร่วมใจกัน (Collaboration and Cooperation) การช่วยเหลือและร่วมมือโดยการทำงานร่วมกันกับบุคคลอื่นเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน

8. ความสามารถในการทำงานเป็นทีม (Team Capabilities) การสร้างพลังร่วมของกลุ่มในการปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของกลุ่ม

4.5 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับเด็กเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญเพราะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะและนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์

สำหรับรูปแบบการจัดเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ได้มีผู้นำเสนอไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553: 123-124) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาทักษะทางสังคม ไว้ว่า การพัฒนาทักษะ ทางสังคม ทำได้ 2 วิธีการ คือ

1. การฝึกโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติ วิธีการนี้เป็นการฝึกพร้อม ๆ กับการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามที่เรียนปกติ ครูสามารถนำไปบูรณาการเข้ากับการสอนได้ทุกรายวิชา เนื้อหาวิชาเหมือนเดิมจะเน้นกระบวนการเรียนการสอนเทคนิควิธีที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมไปด้วย

2. การจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง โดยการใช้กิจกรรมฝึกต่างหาก แยกจากการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาตามปกติ เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียน เช่น

2.1 การฝึกประชาธิปไตย

2.2 การให้นักเรียนได้รับผิดชอบทำงานส่วนรวมของชั้นเรียน

2.3 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2.4 การพานักเรียนไปที่สถานศึกษาสถานที่สำคัญ

2.5 การให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2555: 28-29) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กได้ ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมของผู้เรียนต้องค่อย ๆ ให้นักเรียนปรับพฤติกรรมทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เวลานั้นนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือเมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยการเป็นตัวอย่างที่ดี การให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้นักเรียนเลียนแบบตาม นักเรียนมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่ชื่นชม เช่น พ่อแม่ ครู ญาติพี่น้อง เพื่อน ตัวละครในนิทานต่าง ๆ

3. การให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมโดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่า นักเรียนควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูดหรือการพยักหน้าเป็นการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่นักเรียนจะทำอะไรผิดลงไป

จอร์จ แอล โรเจอร์ (George L. Rogers, 2007 : 35) ได้นำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมโดยเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากภายในตัวผู้เรียน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 จัดกิจกรรมเล็ก ๆ แต่ดำเนินการให้บ่อยครั้ง การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนนั้นจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน นั่นคือ การจัดกิจกรรมหรือเนื้อหาการสอนจึงควรแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วน ๆ และจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบเป็นลำดับขั้น

กลยุทธ์ที่ 2 เน้นไปที่ความคิดมากกว่าพฤติกรรม ความคิดและความรู้สึกเป็นกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่เกิดจากการเรียนรู้ อันนำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรม ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดและเลือกแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่เขาเลือกแสดงพฤติกรรมออกมา

ทอม แม็กอินไทร์ (Tom McIntyre, 2007: 21) นำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมโดยเริ่มสอนจากเรื่องง่าย ๆ ที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้โดยใช้รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional teaching model) คือ การสอนโดยการบอกการสาธิต ในระหว่างการสอนอาจใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งอาจนำเสนอพฤติกรรมที่ถูกต้องและพฤติกรรมที่ผิดอย่างน้อย 2 พฤติกรรม และเมื่อเห็นว่าผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ดี ควรชมเชยและให้กำลังใจ ครูควรจัดให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ได้พบโดยสะท้อนความคิดเห็นเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ทั้งนี้กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นควรส่งเสริมพฤติกรรมในทางบวก โดยการชมเชยหรือให้รางวัลและต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับผู้เรียนจริงๆ นอกจากการติดตามพฤติกรรมในชั้นเรียนแล้ว ครูควรสังเกตพฤติกรรมนอกชั้นเรียนควบคู่ไปด้วย

สก๊อต เบลลินี (Scott Bellini, 2007: 55) ได้เสนอรูปแบบการสอนทักษะทางสังคม 5 ขั้น ดังนี้

- 1) จำแนกทักษะทางสังคมที่ต้องการพัฒนา
- 2) การแยกทักษะทางสังคมระหว่างทักษะที่ควรมี และทักษะที่ต้องการพัฒนา
- 3) การเลือกวิธีการหรือกิจกรรมในการสอน
- 4) นำวิธีการที่เลือกไปใช้
- 5) ประเมินผลและปรับปรุงเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

ซึ่งวิธีการสอนหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม สามารถเลือกใช้ได้ตามนี้

1. เป็นที่ปรึกษาที่น่าเชื่อถือ
2. กิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกที่ดี

3. การให้ความช่วยเหลือโดยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เรียน
4. การใช้เรื่องเล่า / นิทาน
5. การแสดงบทบาทสมมติ
6. การใช้สื่อวิดีโอเทป

การฝึกทักษะทางสังคมครูสามารถฝึกให้แก่แก่นักเรียนทั้งในเวลาเรียนเนื้อหาวิชาตามปกติ และเวลาอื่น ๆ ที่นักเรียนในโรงเรียนให้สัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของนักเรียนอยู่ ครูจึงสามารถฝึกทักษะทางสังคมได้เกือบตลอดเวลา เช่น การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การพานักเรียนไปทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ การให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ กิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดและส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกที่ดี การให้ความช่วยเหลือโดยสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อนักเรียน การใช้เรื่องเล่า/นิทาน การแสดงบทบาทสมมติโดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมมากขึ้น

5. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget Cognitive Development Theory)

จากการสังเคราะห์ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ของ พรรณี ชูทัยเจนจิต (2550: 24-26) และ วิชัย ดิสสระ (2552: 73-80) กล่าวว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์เป็นทฤษฎีที่ศึกษาถึงกระบวนการคิดทางด้านสติปัญญาของเด็กจากแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวมีอิทธิพลต่อความรู้ทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการอย่างมาก เพียเจต์ได้กระตุ้นให้นักวิชาการสนใจกับขั้นตอนของพัฒนาการ โดยเฉพาะในส่วนของที่เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ เพียเจต์มีความเชื่อว่า เป้าหมายของพัฒนาการของมนุษย์คือ

- 1) ความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม
- 2) ความสามารถที่จะคิดตั้งสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผล
- 3) ความสามารถที่จะตั้งกฎเกณฑ์และการแก้ปัญหา เพียเจต์ กล่าวว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาแต่กำเนิด 2 ลักษณะ คือ

1) การจัดระบบภายใน (organization) เป็นการจัดการภายในโดยวิธีรวมกระบวนการต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ อย่าง ต่อเนื่องกันเป็นเรื่องเป็นราว เช่น เด็กเล็กเห็นของแล้วคว้า ซึ่งกิจกรรมนี้ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ เห็น และคว้า การที่เด็กสามารถทำกิจกรรม 2 อย่าง ได้ในเวลาเดียวกัน เรียกว่า เป็นการรวมกระบวนการเข้าเป็นระบบ

2) การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม (adaptation) หมายถึงการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมเป็นแนวโน้มที่มีแต่กำเนิด การที่มนุษย์มีการปรับตัว เนื่องจากการที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งการปรับตัวนี้ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ การดูดซับ (assimilation) และการปรับให้เหมาะสม (accommodation) ผลจากการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงจะก่อให้เกิด พัฒนาการทางสติปัญญาจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งจนในที่สุดถึงขั้นที่เรียกว่า Operation ซึ่งหมายถึงความสามารถที่เด็กจะคิดย้อนกลับได้ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของ

พัฒนาการทางสติปัญญาตามความคิดของเพียเจท์ ซึ่งทฤษฎี ดังกล่าว กล่าวว่า มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด อันเป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมนั้นๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงนี้ต้องอาศัย 2 กระบวนการ คือ กระบวนการดูดซับ(assimilation) และกระบวนการปรับให้เหมาะ (accommodation)

2.1) กระบวนการดูดซับ (assimilation) เป็นกระบวนการที่เกิดก่อน กล่าวคือเมื่อเด็กแรกเกิดมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบ ๆ ตัว ก็จะมีการดูดซับภาพหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าไป (ตามประสบการณ์ของเด็กแต่ละคน) และจะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งใหม่ดังเช่นที่เคยมีประสบการณ์ เพราะคิดว่าสิ่งใหม่นี้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์เดิม เช่น เด็กเล็กอายุประมาณ 1 ขวบ เมื่อได้ของสิ่งใดมาจะเอาเข้าปากกัดหรือเขย่าเล่น แม้แต่หากเอาแท่งแม่เหล็กให้เด็กก็จะแสดงพฤติกรรมต่อแท่งแม่เหล็กนั้นเหมือนดังที่แสดงต่อสิ่งอื่นคือ กัดหรือเขย่า นั่นคือแสดงพฤติกรรมตามประสบการณ์เดิม ฉะนั้นลักษณะที่เด็กมีปฏิกิริยาต่อสิ่งเร้าใด ๆ ตามประสบการณ์เดิม เรียกว่า การดูดซับ (assimilation) การดูดซับจะมากน้อยเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์เด็กเล็ก ๆ ยังมีประสบการณ์แคบ การรู้จักสิ่งแวดล้อมของเด็กยังน้อย เช่น เด็กรู้จักแต่แมวสุนัข เมื่อเด็กไปเห็นวัวเด็กจะดูดซับเข้ามาตามประสบการณ์น้อยที่เด็กมีอยู่ โดยที่คิดว่าวัวตัวนั้นเป็นแมวหรือหมา ฉะนั้น เด็กจะเรียก วัวตัวนั้นตามประสบการณ์ของเด็ก การที่เด็กได้มีปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เด็กจะดูดซับประสบการณ์ต่างๆ เข้าไปเป็นภาพ หรือโครงสร้างทางปัญญาที่มี อยู่ในสมองของแต่ละบุคคล ซึ่งภาพหรือโครงสร้างดังกล่าวนี้จะสะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ตามประสบการณ์ที่ได้รับ

2.2) กระบวนการปรับให้เหมาะ (accommodation) เป็นความสามารถในการปรับความเข้าใจเดิมให้เข้ากับประสบการณ์ใหม่ หรือสิ่งแวดล้อมใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ ดังเช่นตัวอย่าง เด็กที่ได้รับแท่งแม่เหล็กครั้งแรกเด็กจะมีปฏิกิริยากับแท่งแม่เหล็กเหมือนกับที่เคยแสดงต่อของเล่นที่คุ้นเคยต่าง ๆ คือ กัดหรือเขย่าหรืออาจจะเคาะเล่น หรือโยนเล่นให้เกิดเสียง และโดยบังเอิญเด็กพบคุณสมบัติเฉพาะตัวของแท่งแม่เหล็ก คือ สามารถดูดเหล็กได้ ฉะนั้น เด็กจะมีการปรับความเข้าใจเดิมที่มีต่อเหล็กแท่งแม่เหล็กนั้นว่า ไม่ใช่มีไว้ดูดหรือกัด หรือโยนเล่น แต่เด็กจะลองใช้แท่งแม่เหล็กนั้นไปดูดสิ่งต่าง ๆ ทัว ๆ ไป เพื่อดูว่าเหล็กแท่งนั้นจะดูดอะไรได้บ้าง หรือดูดอะไรไม่ได้บ้าง พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปเนื่องจากเด็กมีการปรับความเข้าใจเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่นั้น คือ กระบวนการปรับให้เหมาะ

3) ความสมดุล (equilibration) ในการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งใดก็ตามในครั้งแรกเด็กจะพยายามทำความเข้าใจประสบการณ์ใหม่ด้วยการใช้ความคิดเก่าหรือประสบการณ์เดิม (กระบวนการดูดซับ) แต่เมื่อปรากฏว่าไม่ประสบความสำเร็จ เด็กจะต้องเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ (กระบวนการปรับให้เหมาะ) จนกระทั่งในที่สุดเด็กสามารถผสมผสานความคิดหรือประสบการณ์ใหม่นั้นให้กลมกลืนเข้ากันได้ กับความคิดเก่า สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดความสมดุล (equilibration) ซึ่งทำให้บุคคลสามารถปรับแนวคิดเข้ากับ สิ่งแวดล้อมได้ เกิดการเรียนรู้ การที่บุคคลมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจนเกิดสภาพที่สมดุลเช่นนี้ จะนำไปสู่พัฒนาการทางสติปัญญา จากจุดนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อเด็กมีพัฒนาการจากขั้นหนึ่ง

ไปสู่อีกขั้นหนึ่ง และการเปลี่ยนแปลงนี้จะนำไปสู่วุฒิภาวะที่สมบูรณ์ในที่สุด สำหรับเด็กโตหรือผู้ใหญ่ขั้นนี้ก็ยังเกิดกระบวนการดูดซับเช่นกัน หากสิ่งเร้าที่เผชิญนั้นเป็นเรื่องใหม่ซึ่งไม่มีประสบการณ์มาก่อน และอาจเกิดกระบวนการปรับให้เหมาะหากสิ่งเร้า เผชิญนั้นตนเองมีข้อมูลหรือมีประสบการณ์บ้างแต่ไม่สมบูรณ์จนกระทั่งเกิดสมดุลหรือเรียนรู้ เป็นต้น

4) การปฏิบัติการ (operation) การปฏิบัติการหรือกระบวนการปฏิบัติเป็นหัวใจสำคัญของพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ เป็นสภาพที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางสมองที่คิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ลักษณะสำคัญของการปฏิบัติการ คือ ความสามารถที่เด็กจะคิดย้อนกลับได้ หมายถึงความสามารถคิดกลับระหว่างจุดสุดท้ายและ จุดเริ่มต้นได้ เช่น เมื่อเด็กรู้ว่า น้ำในแก้วใบหนึ่งเมื่อรินไปสู่ภาชนะอื่นที่มีรูปร่างต่าง ๆ กัน น้ำจำนวนนั้นก็ยังคงเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อเรารินกลับมาสู่แก้วเดิมหรือการที่แบ่งดินน้ำมันออกเป็น 2 ก้อน เด็กรู้ว่าดินน้ำมัน 2 ก้อน นั้น เมื่อนำมารวมกันจะมีจำนวนเท่าเดิม เป็นต้น

ลำดับขั้นการพัฒนาทางสติปัญญาของมนุษย์ตามทฤษฎีของเพียเจต์ วิชัย ดิสสระ (2552: 81-82) กล่าวว่าเพียเจต์ แบ่งขั้นตอนของการพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิด ออกเป็น 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นประสาทรับรู้การเคลื่อนไหว (sensory-motor Stage) เป็นขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิด ก่อนเด็กจะพูดได้ตอน แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ สติปัญญาหรือความคิดจะแสดงออกในรูปของการกระทำ และพฤติกรรมที่ค่อย ๆ สลับซับซ้อนขึ้น และมีลักษณะเป็นปฏิกริยาสะท้อนน้อยลง เมื่อเด็กมีปฏิกริยาโต้ตอบ หรือปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เด็กในระยะนี้จะสนใจเฉพาะวัตถุที่ตรงหน้าเขาเท่านั้น ถ้าเอาวัตถุหรือของเล่นนั้นไปซ่อนเด็กก็จะไม่ค้นหา เพราะไม่รู้ว่ามีของนั้นแต่เมื่อเจริญเติบโตขึ้นอีกสัก ระยะเวลาหนึ่ง เด็กจะค่อยเกิดความคิดรวบยอดของวัตถุหรือของเล่นขึ้น ความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นจะกลายเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนที่จะเป็นพื้นฐานของความคิดรวบยอดของสิ่งของ สถานที่ เวลา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (concrete thinking operation Stage) ช่วงอายุ 2 ถึง 11 ปี ในขั้นนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

1) ระยะเวลาก่อนเกิดสังกัป (Pre-conceptual phase) อายุ 2-4 ปี เป็นตอนที่เด็กเริ่มมีความสามารถในการใช้ภาษา และมีความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์รอบ ๆ ตัวที่เกี่ยวข้องกับตนเองเท่านั้น เด็กจะรวมคน สุนัข ของเล่น ไว้ในพวกเดียวกัน ทั้งนี้เพราะเด็กรวมตามการรับรู้ของตัวเอง เนื่องจากเด็กมองเห็นในแง่ที่สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับ ชีวิตอยู่เป็นประจำแต่จะไม่สามารถเข้าใจในประเด็นอื่น ๆ ได้เลย

2) ระยะเวลาการคิดแบบญาณหยั่งรู้ (Intuitive phase) อายุ 4-7 ปี เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดยังคงอยู่ใน ระดับ Pre-conceptual Phase เด็กยังไม่สามารถใช้เหตุผลที่แท้จริงได้การตัดสินใจขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่แต่เด็กจะตอบสนองสิ่งแวดล้อมอย่างกระตือรือร้น เด็กจะเริ่มเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือแทนการคิด

3) ขั้นปฏิบัติด้านรูปธรรม (Concrete operations) อายุ 7-11 ปี เด็กในวัยนี้ สามารถสร้างกฎเกณฑ์ และตั้งเกณฑ์ใน การแยกแยะสิ่งของออกเป็นหมวดหมู่ เด็กเริ่มมีความสามารถในการคิดย้อนกลับ และมีความเข้าใจในเรื่องของ เหตุผลและสามารถเข้าใจเปรียบเทียบสิ่งใด ต่ำสูงกว่ามากกว่าได้อย่างสมบูรณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (formal operational Stage) อายุ 11 ปีขึ้นไป ความคิดแบบเด็กๆ จะสิ้นสุดลงเด็กสามารถคิดหา เหตุผลนอกเหนือไปจากสิ่งแวดล้อมที่เขาประสบได้ เด็กสามารถคิดอย่างวิทยาศาสตร์สามารถตั้งสมมติฐานและ ทฤษฎีได้ มีความพอใจที่จะคิดพิจารณาสิ่งที่เป็นนามธรรม มีความเห็นว่าเป็นจริงที่ปรากฏนั้นไม่สำคัญเท่ากับ ความคิดถึงสิ่งที่จะเป็นไปได้

การนำทฤษฎีเพียเจท์ไปใช้ในการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร จากแนวความคิดของเพียเจท์ ในทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาตั้งที่กล่าวมาแล้วอาจนำไปใช้ในการเรียน การสอนและการพัฒนาหลักสูตร พรรณี ชูทัยเจนจิต (2550: 28-29) ได้ดังนี้

1. เกี่ยวกับการประเมินผลศักยภาพทางสติปัญญา จากเรื่องนี้อาจเปรียบเทียบได้จากระดับอายุของเด็ก เช่น เด็กที่มีอายุระดับปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม (concrete operational) แต่สามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมเหมือนเด็กในวัย ขั้นปฏิบัติการคิดด้านนามธรรม (Formal Operational Stage) ได้ ก็แสดงว่าเด็กคนนั้นมีพัฒนาการทางสติปัญญาก้าวหน้ากว่าปกติ ในทางตรงกันข้าม หากเด็กคนนั้นยังไม่สามารถที่จะบวกเลขได้ หรือไม่สามารถจะคิดย้อนกลับได้เหมือนเด็กอื่น ๆ ในชั้นเดียวกันเราก็อาจจะสรุปได้ว่าเด็กคนนี้มีพัฒนาการทางสติปัญญาล้าหลังกว่าปกติ

2. เกี่ยวกับการเรียนรู้ เพียเจท์ เชื่อว่ามนุษย์จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับพัฒนาการทาง สติปัญญาของแต่ละคน เพียเจท์ได้เน้นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองมากที่สุด เน้นที่การปะทะสังสรรค์ ระหว่างครูกับนักเรียนน้อยมาก เพียเจท์เห็นว่าครูจะมีความสำคัญแต่เพียงเป็นผู้ร่วมมือ (collaborator) ใน กระบวนการเรียนรู้ และเป็นผู้เตรียมเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่จะให้เด็กค้นพบความรู้ด้วยตนเองเท่านั้น

3. เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน ในประเด็นนี้หมายความว่า การวัดผลเด็กในวัยต่าง ๆ ให้กว้างหรือ ลึกอย่างไรจำเป็นต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของเด็กแต่ละวัยเด็กซึ่งอยู่ในขั้นต้น ๆ เช่น ระยะเวลาประสาทรับรู้ sensory-motor ก็ควรวัดผลจากการกระทำหรือ กิจกรรมทางกลไก ซึ่งตรงกันข้ามกับการวัดผลของเด็กในขั้น formal operational ซึ่งต้องวัดการใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งขึ้น

4. เกี่ยวกับการจัดลำดับเนื้อหาในหลักสูตร ประโยชน์ที่สำคัญมากประการหนึ่งจากทฤษฎีของเพียเจท์ ก็คือ การนำไปใช้ในการจัดลำดับเนื้อหาในหลักสูตร

เอเดลอร์ (Adler, 1988: 401-417) เสนอแนะว่าหลักสูตรของเด็กเล็ก ๆ จะต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกิจกรรมต่อสิ่งรอบๆ ตัวของเด็ก เพราะพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้อยู่ในขั้น sensory-motor ส่วนเด็ก ที่อยู่ในวัยสูงขึ้น เช่น ในขั้น concrete operational หรือในขั้น formal operational ก็

ควรจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่ เป็น รูปธรรมน้อยลง และได้เรียนรู้ทฤษฎีให้มากขึ้น แนวคิดของ เอเดลอร์ (Adler) ดังกล่าวอาจแสดงให้เห็นได้ดังนี้

ตารางที่ 3 แนวคิดของ เอเดลอร์ (Adler)

พฤติกรรม	ขั้นพัฒนาการของผู้เรียน	การจัดหลักสูตรการสอน
การเรียนรู้เพื่อให้เกิดแนวคิด และความรู้	ขั้นประสาทรับรู้การเคลื่อนไหว (Sensory-motor stage)	เนื้อหาเกี่ยวกับการกระทำหรือ กิจกรรม (Concept)
	ขั้นปฏิบัติการคิดด้านรูปธรรม Formal-operational Stage	เนื้อหาเน้นเกี่ยวกับทฤษฎี และกฎเกณฑ์

ที่มา: เอเดลอร์ (Adler, 1988 : 417)

6. ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม (Vygotsky's Sociocultural Theory)

เลฟ เซเมโนวิช ไวกอทสกี (Lev Semenovich Vygotsky) เป็นนักจิตวิทยาชาวรัสเซีย เชื้อสายยิว เกิดในปี ค.ศ. 1896 เป้าหมายของไวโกทสกีคือการสร้างแนวคิดทางจิตวิทยาขึ้นมาใหม่ตามแนวทาง มาร์กซิสต์ และประยุกต์ใช้จิตวิทยาโดยเฉพาะในสาขาจิตวิทยาการศึกษา เพื่อเผชิญกับปัญหาของ ประชาชนในสภาพการณ์ฉุกเฉิน ในช่วงเวลานั้นเขาได้ท่องเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ มากมาย และทำงานวิจัย รวมทั้งมีส่วนช่วยในการฝึกอบรมครู ในปี ค.ศ. 1953 ผลงานของเขาจึงได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในโลก ตะวันตก และปี ค.ศ. 1962 ได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่หนังสือของเขาในรูปแบบฉบับย่อ ชื่อ 'Myshtlenie i rech' (ความคิดและการพูด) ภายใต้ชื่อเรื่องการคิดและภาษา (Thought and Language) โดย Jerome Bruner นักจิตวิทยาแนวพุทธิปัญญาเป็นผู้เขียนคำนำให้นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาได้มีการแปล งานของไวโกทสกีนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้น เช่น “Developmental of the Higher Mental Functions” (1966) “Play and its role in the Mental Development of the Child” (1967) “Mind in Society” (1978) (ทีศนา แคมมณี, 2554: 39-41)

ผลงานของเขาได้จุดประกายความคิดให้นักจิตวิทยาปัจจุบันยอมรับว่าวัฒนธรรมแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กโดยพิจารณาการเรียนรู้โลกของเด็กว่าเขาเรียนรู้อะไรและอย่างไรทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวโกทสกีที่เน้นความสัมพันธ์ของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญา ขณะที่พีอาเจต์เปรียบเด็กว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์น้อยที่สร้างและ เข้าใจโลกกว้างใหญ่นี้ด้วยตนเอง แต่ ไวกอทสกี กล่าวว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กของเด็กขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมโดยมีวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดความรู้ ความคิด เจตคติ และค่านิยมให้กับเด็ก เขาเชื่อว่าสิ่งที่เด็กได้สัมผัสรับรู้ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ตรงหรือผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ (ปัจจุบันหมายรวมถึงคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีต่างๆด้วย) ตัวเลข ระบบทาง

คณิตศาสตร์ เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ ฯลฯ ล้วนมีภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทางสติปัญญา (Woolfolk,1998: 149-151)

ไวทอลสกี้ อธิบายว่าพัฒนาการทางสติปัญญาสามารถแบ่งได้เป็นสองขั้น (Diaz & Berk,1992: 85-86) คือ

1. ระดับสติปัญญาขั้นพื้นฐาน (elementary mental process) เป็นความสามารถที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยไม่ต้องอาศัยการเรียนรู้ เช่น การดูนม การจับสิ่งของ ฯลฯ

2. ระดับสติปัญญาขั้นสูง (higher mental process) เป็นความสามารถที่พัฒนามาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดูโดยมีภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการคิดและพัฒนาสติปัญญา

เนื่องจากไวทอลสกี้ให้ความสำคัญกับภาษาว่าเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาสติปัญญาโดยเขาได้แบ่งพัฒนาการทางภาษาออกเป็น 3 ขั้น ได้แก่

1. ภาษาสังคม (social speech) เป็นภาษาที่เด็กใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นในช่วงอายุ 0-3 ปี เพื่อสื่อสารความคิด ความต้องการอารมณ์ความรู้สึกของตนเองกับผู้อื่น

2. ภาษาพูดกับตนเอง (egocentric speech) เป็นภาษาที่เด็กใช้พูดกับตนเองในช่วงอายุ 3-7 ปี โดยไม่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น เพื่อช่วยในการคิด ตัดสินใจแสดงพฤติกรรม

3. ภาษาในตนเอง (inner speech) ไวทอลสกี้ อธิบายว่ามนุษย์ต้องใช้ภาษาในการคิดเด็กจะต้องพัฒนาภาษาในใจ ซึ่งเป็นการช่วยให้พัฒนาการทางสติปัญญาพัฒนาสูงขึ้นตามระดับอายุการพัฒนภาษาภายในตนเองเกิดขึ้นในช่วงอายุประมาณ 7 ปี เมื่อเด็กพบปัญหาที่ยุ้งยากมากขึ้น เขาเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาไปตามขั้นตอนโดยใช้ภาษาภายในตนเองในขณะที่เด็กเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาด้วยตนเองนั้น เขาอาจพบบางปัญหาที่เขาคิดเองไม่ออกแต่หากได้รับคำแนะนำช่วยเหลือบางส่วนจากผู้ใหญ่หรือได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเพื่อนเขาจะสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ ไวทอลสกี้ เรียกระดับความสามารถนี้ว่า จุดที่เด็กสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จหากได้รับความช่วยเหลือสนับสนุน

นอกจากภาษาแล้วยังมีสัญลักษณ์ที่ช่วยในกระบวนการพัฒนาสติปัญญาด้วย เครื่องหมายนี้แบ่งได้เป็น 3 ชนิดคือ

1. เครื่องหมายดัชนี (indexical sign) เป็นเครื่องหมายที่ใช้อธิบายสิ่งที่มีลักษณะเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน เช่น ฝนตกหนักทำให้น้ำท่วม

2. เครื่องหมายภาพตัวแทน (iconic sign) เป็นเครื่องหมายที่เป็นสื่อสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น สีขาวของธงไตรรงค์เป็นสัญลักษณ์ของศาสนา

3. เครื่องหมายสัญลักษณ์ (symbolic sign) เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์แทนสิ่งที่เป็นนามธรรมในการคิด เช่น ภาษาระดับสติปัญญาที่ต่างกันของเด็กจะทำให้เด็กเลือกใช้เครื่องหมายต่างกัน เช่นเดียวกับทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) ที่กล่าวว่า เด็กที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นสูงจะสามารถคิดในสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ไวทอลสกี้ (Vygotsky) ก็กล่าวว่าเด็กที่ใช้

เครื่องหมายสัญลักษณ์เป็นเด็กที่มีพัฒนาการสูง ทั้งเพียเจต์ (Piaget) และไวทกอสกี (Vygotsky) นับว่าเป็นนักทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพุทธินิยม (Cognitivism) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “cognition” หรือกระบวนการรู้คิด หรือกระบวนการทางปัญญา นักคิดคนสำคัญในกลุ่มนี้ คือ อุลริช ไนซ์เซอร์ (Ulrich neisser) ได้ให้คำอธิบายของคำนี้ไว้ว่า “เป็นกระบวนการรู้คิดของสมองในการปรับเปลี่ยน ลด ตัดทอน ขยาย จัดเก็บ และใช้ข้อมูลต่างๆ ที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส ซึ่งอาจจะเกิดหรือไม่เกิดจากการกระตุ้นของสิ่งเร้าภายนอกก็ได้ ดังนั้น การรู้สึก การรับรู้ จินตนาการ การระลึกได้ การจำ การคงอยู่ การแก้ปัญหา การคิดและอื่นๆ อีกมาก จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการรู้คิดนี้” (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2554: 73-75)

จากทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวทกอสกี (Vygotsky’s Sociocultural Theory) สามารถสรุปได้ว่า ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวทกอสกีมีจุดเด่นในการให้ความสำคัญกับภาษาในฐานะเครื่องมือในการเรียนรู้ไวทกอสกีให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมาก ดังนั้นครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเขาวนปัญญาของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการพัฒนาเขาวนปัญญาขั้นสูง พัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็ก ซึ่งการพัฒนาจะเริ่มด้วยพัฒนาที่แยกจากกันแต่เมื่ออายุมากขึ้น พัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะเป็นไปพร้อมกัน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักการของไวทกอสกี คือ ครูคือผู้ให้การช่วยเหลือ (Teacher assisted teaching) เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ครูคอยให้ความช่วยเหลือเด็กผ่านการสังเกตขอบเขตการเรียนรู้ของเด็กจึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด

7. ทฤษฎีสรค์สร้างความรู้ (Constructivist Theory)

ทฤษฎีสรค์สร้างความรู้คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Theory) สรุปได้ดังนี้ (วัฒนาพร ระวังบุทช์, 2552: 112-113)

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการลงมือกระทำ (Active Process) ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล
2. ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้เดิมที่มีอยู่แล้ว รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาสร้างความหมายในการเรียนรู้ของตนเอง ความรู้และความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและขนบธรรมเนียมประเพณี และประสบการณ์ของผู้เรียน จะถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ หรือการเรียนรู้ นั้นเอง

จากความหมายของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ หรือแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ สรุปเป็นสาระสำคัญได้ดังนี้ (วัฒนาพร ระวังบุทช์, 2552: 114-116)

1. ความรู้ของบุคคลใด คือ โครงสร้างทางปัญญาของบุคคลนั้นที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ในการคลี่คลายสถานการณ์ที่เป็นปัญหาและสามารถนำไปใช้เป็นฐานในการแก้ปัญหาหรืออธิบายสถานการณ์อื่น ๆ ได้

2. นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยวิธีการที่ต่าง ๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม ความสนใจและแรงจูงใจภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้น

3. ครูมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนได้ปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนเองภายใต้ข้อสมมติฐานต่อไปนี้

3.1 สถานการณ์ที่เป็นปัญหา และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา

3.2 ความขัดแย้งทางปัญญาเป็นแรงจูงใจภายในให้เกิดกิจกรรมการไตร่ตรอง เพื่อขจัดความขัดแย้งนั้น Dewey ได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะการไตร่ตรอง (Reflection) เป็นการพิจารณาอย่างรอบคอบกิจกรรมการไตร่ตรองจะเริ่มขึ้นด้วยสถานการณ์ที่เป็นปัญหา น่าสงสัย ยุ่งยาก เรียกว่าสถานการณ์ก่อนไตร่ตรอง และจบลงด้วยความชัดเจนที่สามารถอธิบายสถานการณ์ ดังกล่าว สามารถแก้ปัญหาได้ ตลอดจนได้เรียนรู้และพึงพอใจกับผลที่ได้รับ

3.3 การไตร่ตรองบนฐานแห่งประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิมภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกระตุ้นให้มีการสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญา

จากแนวคิดข้างต้นนี้กระบวนการเรียนการสอนในแนวคอนสตรัคติวิสต์ จึงมักเป็นไปในแบบที่ให้นักเรียนสร้างความรู้จากการช่วยแก้ปัญหา (Collaborative Problem Solving) กระบวนการเรียนการสอนจะเริ่มขึ้นด้วยปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา (Cognitive Conflict) นั่นคือประสบการณ์ และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิมไม่สามารถจัดการแก้ปัญหาได้ลงตัวพอดีเหมือนปัญหาที่เคยแก้มาแล้ว ต้องมีการคิดค้นเพิ่มเติมที่เรียกว่า “การปรับโครงสร้างทางปัญญา” หรือ “การสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญา” (Cognitive Restructuring) โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้แก้ปัญหาขัดแย้งจนกระทั่งหาเหตุผล หรือหลักฐานในเชิงประจักษ์มาขจัดความขัดแย้งทางปัญญาภายใน ตนเอง และระหว่างบุคคลได้ (ไพจิตร สะตวการ, 2553: 48-49) กลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีมาก่อน โดยพยายามนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่ตนพบเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) หรือที่เรียกว่า สกีม่า (Shema) ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของโครงสร้างทางปัญญา หรือ โครงสร้างของความรู้ในสมองโครงสร้างทางปัญญานี้จะประกอบด้วย ความหมายของสิ่งต่าง ๆ ที่ใช้ภาษา หรือเกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือสิ่งที่แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ หรือเหตุการณ์ อาจเป็นความเข้าใจ หรือ ความรู้ของแต่ละบุคคล กลุ่มคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างมากกว่าการรับความรู้ดังนั้นเป้าหมายของการสอน จะสนับสนุนการสร้างมากกว่าความพยายามในการถ่ายทอดความรู้

ดังนั้น สรุปได้ว่ากลุ่มคอนสตรัคติวิสต์จะมุ่งเน้นการสร้างความรู้ใหม่อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญในการสร้างความหมายตามความเป็นจริง เป็นวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีหลักการที่สำคัญว่า ในการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำในการสร้าง

ความรู้ ซึ่งปรากฏแนวคิดที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการสร้างความรู้ หรือการเรียนรู้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากแนวคิดที่เป็นรากฐานสำคัญซึ่งปรากฏจากรายงานของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา คือ Jean Piaget และ Lev Vygotsky ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development) หมายถึง ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม และทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของไวทสกี้ (Vygotsky's Sociocultural Theory) ซึ่งถือว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในขณะที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองานในสภาวะสังคม (Social Context) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญและขาดไม่ได้ในการเรียนรู้ (สุมาลี ชัยเจริญ, 2557: 375-377)

8. แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Education Perspective)

ดิวอี้ (Dewey) เป็นนักปรัชญาและนักการศึกษาของสหรัฐอเมริกาซึ่งหลักการสำคัญของการศึกษาตามทรรศนะของดิวอี้ จากการสังเคราะห์ของ บรรจง จันทรสภา (2552: 244-245) และ อัครพงษ์ สัจจวาทีต (2556: 64-66) กล่าวได้ว่า การจัดสรรกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ของผู้เรียนโดยยึดหลักสำคัญสองประการคือ หลักความต่อเนื่อง และหลักปฏิสัมพันธ์หรือหลักอันตรกิริยา ซึ่งก็เป็นหลักการที่มีพื้นฐานแนวความคิดมาจาก ปรัชญาสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งเชื่อในความเป็นจริงที่เป็นสิ่งสัมพัทธ์ ไม่มีความสมบูรณ์ และ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงโดยการอาศัยความสัมพันธ์กับเงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ และโดยผสมกับหลัก ปรัชญาปฏิบัตินิยม ซึ่งเน้นความสำคัญต่อการปฏิบัติทดลองในการแสวงหาความจริงหรือความรู้ของมนุษย์เป็นหลักสำคัญ ดังนั้น หลักการศึกษาซึ่งจัดตามทรรศนะของดิวอี้ จึงเป็นการศึกษาที่ มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ และทำความเข้าใจชีวิตและสภาพสังคมที่มนุษย์อยู่อาศัยพร้อมกับพยายามแสวงหาวิธีการที่มีค่า หรือแนวทางที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ผลจริงในทางปฏิบัติเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์พัฒนาสภาพชีวิตและสังคมของตนให้ได้รับความสุขและความสบายใจให้มากที่สุด การศึกษา จึงมีบทบาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือ หรือเป็นอุปกรณ์ในการช่วยแก้ปัญหาให้กับมนุษย์เท่านั้น ซึ่งการศึกษาตามลักษณะดังกล่าวนี้ ยึดถือแนวความคิดที่ว่า ชีวิตและความเจริญของความเป็นสิ่งเดียวกันกับการศึกษา เนื่องจากมองว่าวิธีการและจุดมุ่งหมายในการเข้าถึงความรู้และความจริงนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน และไม่แยกขาดจากกัน การศึกษาจึงเป็นการสร้าง เสริมประสบการณ์ใหม่ที่สร้างสรรค์ มีพัฒนาการ และความเจริญก้าวหน้าต่อชีวิตครบทุกด้าน ทั้ง ในแง่สังคม สติปัญญา และศีลธรรม

John Dewey (1975: 42) การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยสติปัญญา ซึ่งต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิมที่มักขาดประสิทธิภาพ เพราะละเลยต่อปัจจัยผู้เรียนเอา แต่ปัจจัยแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดความต้องการของครู และผู้มีอำนาจในสังคมเป็นเกณฑ์ในการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนอย่างที่เรียกว่า “การเอาครูเป็นศูนย์กลาง” การไม่เอาความต้องการและศักยภาพของผู้เรียนมาพิจารณาในการกำหนดหลักสูตรและวิธีการสอน ทำให้โรงเรียนแบบเดิมยึดถือเอาหลักสูตร และวิธีการสอนอย่างตายตัว มีคุณค่าอย่างตายตัว”

ตามทฤษฎีของคิวอี้ (John Dewey, 1975: 43-44) กล่าวว่า หลักสูตรและการสอนแบบเดิมมักเป็นเรื่องห่างไกลและไม่จูงใจเด็กให้อยากเรียนเมื่อขาดความสนใจในสิ่งที่เรียนแล้วการเรียนรู้ที่ขาดประสิทธิภาพสิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาและความบกพร่องของวิธีการเรียนการสอนแบบเดิม แนวทางใหม่ที่จะต้องดำเนินก็คือ การให้ความสำคัญและส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนให้มากที่สุดโดยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบทดลองหรือแบบโครงงานในการเรียนการสอนแทน ซึ่งเป็นวิธีการที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเองโดยใช้ความคิดความสามารถในการศึกษาปัญหา กำหนดเป้าหมาย การสืบค้น หรือเลือกวิธีการแก้ปัญหา สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขเป้าหมายและวิธีการตามความเหมาะสมของเงื่อนไขหรือสถานการณ์ได้และตรวจสอบประเมินผล ซึ่งถือได้ว่า กระบวนการหรือวิธีการเรียนการสอนแบบนี้ เป็นกิจกรรมที่ ประกอบด้วยปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ในทุกระดับ และเป็นวิธีการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหอย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า ตามทฤษฎีของคิวอี้ การเรียนการสอนต้องใช้การคิด (Thinking) การคิดคือวิธีการของการเรียนอย่างมีสติปัญญา การคิดคือวิธีการแห่งสติปัญญา (method of intelligence) หรือประสบการณ์เชิงไตร่ตรอง (reflective experience) วิธีการแห่งปัญญาของคิวอี้ นั้น ไม่ใช่อย่าง เดียวกันกับที่ใช้มาแต่โบราณแต่เป็นกระบวนการคิดแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวของคิวอี้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน

- 1) ขั้นตระหนักในปัญหา ได้แก่ เกิดสถานะที่เป็นปัญหาหรือ เกิดความยุ่งยากขึ้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- 2) ขั้นคาดการณ์จากเงื่อนไขแวดล้อมว่าจะไรบ้างน่าจะเป็น สาเหตุแห่งความยุ่งยากนั้น
- 3) ขั้นตั้งสมมุติฐานหรือสำรวจตรวจสอบอย่างรอบคอบ (การค้นคว้า วิเคราะห์ สังเกต ฯลฯ) ทุกอย่างที่สามารถทำได้ คือขั้นวางแผนเพื่อค้นแนวทางแก้ปัญหานั้น
- 4) ขั้นตั้งและขยายสมมุติฐาน (แนวทางแก้ปัญหา) เป็นขั้นดำเนินการแก้ปัญหาคตามที่คาดการณ์ไว้
- 5) ขั้นตรวจสอบหรือทดลองว่าสมมุติฐานถูกต้องหรือไม่

การเรียนการสอนตามทฤษฎีของคิวอี้ (John Dewey, 1975: 45-46) ถือเป็นการพยายามช่วยผู้เรียนในด้านการสร้างประสบการณ์ในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าที่จะมุ่งถ่ายทอดเนื้อหาความรู้หรือผลิตผล ซึ่งตรงข้ามกับทฤษฎีนิรันดรนิยม (perennialism) และทฤษฎีสารัตถนิยม (essentialism) กลับมุ่งถ่ายทอดความรู้ อันมีค่าหรือเป็นมรดกทางสังคมแก่นุชนรุ่นหลัง เพราะเชื่อถือว่า ความรู้นั้นเป็นสิ่งสมบูรณ์คงที่สำหรับคิวอี้แล้ว ความรู้นั้นเป็นเพียงเครื่องมือในการใช้ชีวิตในปัจจุบันและอนาคตอย่างฉลาดและเพื่อเพิ่มพูนความหมายให้แก่ชีวิตเท่านั้น ความรู้เป็นสิ่งสัมพัทธ์ (relative) ไม่มีความรู้ใดจริงด้วยตัว มันเอง แต่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับเงื่อนไขแวดล้อม ความรู้จึงต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไข เหล่านั้นด้วยในแง่การเรียนการสอนจึงต้องให้ความสำคัญต่อกระบวนการหาความรู้ และการคิดไตร่ตรองตรวจสอบ และการสร้างความรู้ขึ้นด้วยตนเอง แทนการถ่ายทอดความรู้อันเป็นมรดกทาง สังคมของมนุษยชาติ ความรู้จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

และเพื่อใช้กำหนดทิศทางในอนาคต ดังนั้น กระบวนการหรือวิธีการแสวงหาและสร้างความรู้จึงสำคัญมากกว่าเนื้อหาความรู้หรือผลิตผล

นอกจากนี้ เมธี ปิลาธนนานนท์ (2553: 90) ได้กล่าวว่า กระบวนการแห่งการเรียนรู้การสอนตามหลักปรัชญาการศึกษาของดิโอจีนีสเป็นกระบวนการที่เน้นความสำคัญต่อการเรียนการสอนแบบกลุ่มความร่วมมือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมในกระบวนการด้วยการปฏิบัติเป็นหลักเป็นการเรียนแบบใช้โครงงาน ซึ่งถือเป็นวิธีการแก้ปัญหาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติโดยมีครูเป็นผู้คอยช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาโครงการ เพราะฉะนั้น จุดสำคัญแห่งวิธีการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับเด็กไม่ใช่หนังสือหรือเนื้อหาวิชา ซึ่งมีคำพูดที่เน้นถึงสาระสำคัญของการปฏิบัติไว้ว่า “โรงเรียนคือรูปแบบของการดำเนินการทางสังคม” แนวทางการศึกษานี้จึงไม่สนใจวิธีการบรรยาย เพราะไม่ต้องการให้เด็กนั่งและรับคำบรรยายเนื้อหาเพียงอย่างเดียวแต่ต้องการให้เด็กแสวงหาคำตอบในทางปฏิบัติวิธีการของครูจึงต้องมีแผนงานและเป็นวิธีทางการทดลอง โดยครูจะแนะนำปัญหาเพียงเล็กน้อยแสดงแนวทางของกิจกรรมแล้วปล่อยให้เด็กให้ทดลองด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการนี้ เรียกว่า “วิธีแบบโครงการ” (project method) ซึ่งไม่ใช่การมุ่งสอนเด็กให้รับเนื้อหาจำนวนมาก แต่เป็นการสนับสนุนเขาให้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านวิธีทดลองและกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เพราะเชื่อว่า ความรู้ที่แท้จริงนั้นไม่ใช่การรับวัฒนธรรมที่ตายแล้วจากหนังสือหรือการถ่ายทอดจากครู หากแต่เป็นการเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by doing) จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนากิจการที่สร้างสรรค์มีความเชื่อมั่นในตัวเองและมีนิสัยแห่งความร่วมมือร่วมใจ หลักการศึกษาดังกล่าวนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อมนุษย์และสังคม”

อัครพงษ์ สัจจวาทีต (2556: 27-32) กล่าวได้ว่า การเรียนการสอนตามหลักการศึกษาของดิโอจีนีสการศึกษาจึงไม่ได้มุ่งหมายถึง การเรียนที่เกิดขึ้นเฉพาะในชั้นเรียนในแบบฝึกหัด หรือเพียงแค่ตำราที่ครูสอนเท่านั้น แต่เป็นการทดลองตลอดเวลาในประสบการณ์ของผู้เรียนเอง เพราะฉะนั้น การเรียนการสอนจะต้องกระทำ โดยการเน้นความสนใจ และความต้องการของเด็กหรือผู้เรียนเป็นหลักสำคัญให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดสร้างกระบวนการเรียนรู้ และให้เกิดประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่เรียนส่งเสริมนิสัยแห่งการเห็นค่าความสำคัญและความจำเป็นของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ต่อชีวิตประจำวัน และต่อสถานการณ์โลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่สลับซับซ้อนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น วิธีการเรียนการสอนจะต้องเน้นการทดสอบ ทดลอง เรียนรู้ โดยวิธีการปฏิบัติและแก้ปัญหาเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ให้แก่ผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ ซึ่งการใช้วิธีแก้ปัญหาในการเรียนการสอนนั้น ภาระหน้าที่ของครูจึง ได้แก่ การสร้างความสนใจของผู้เรียนให้เกิดขึ้นให้ได้ โดยอาศัยประสบการณ์ที่จัดวางไว้ และจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจที่ต้องการจะเรียนรู้ ทั้งคอยแนะนำ ดูแล และคอยให้ความช่วยเหลือในการใช้เครื่องมือหรือสร้างวิธีการในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยสัมพันธ์กับสภาพชีวิต และสังคมของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา ทั้งส่งเสริมให้เด็กเกิดความร่วมมือร่วมใจกันตามวิถีทางที่ติงามของสังคมนั้น ๆ

ตามหลักการศึกษาคือ (John Dewey, 1975: 49-50) ผู้เรียนได้ถูกพิจารณาให้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะ ถือว่าการเรียนการสอนนั้นจะเกิดขึ้นได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง หรือลงมือทำด้วยตนเอง (Learning by Doing) ดังนั้น นักเรียนจึงมีอิสระที่จะเลือกตัดสินใจด้วยตนเองตามหลักการมีส่วนร่วม (Participation) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเลือกเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่ตนเองสนใจ เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นดำเนินไปได้ตรงกับความต้องการเหมาะสมกับความถนัด และความสามารถของนักเรียนตามทฤษฎีของดิวอี้ โดยธรรมชาติผู้เรียนคือ อินทรีย์ที่สืบเสาะหาประสบการณ์ และเตรียมพร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งประสบการณ์ของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นได้จากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะฉะนั้น บทบาทหน้าที่ของผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้ด้วยตนเองต้องมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง และตัดสินใจเลือกด้วยตนเองว่าสิ่งที่เรารู้จักนั้น เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองหรือไม่ แต่ทั้งนี้ก็ต้องอยู่ในความสอดส่องดูแลของครูอย่างเหมาะสมด้วย

จากการศึกษาทฤษฎีแนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Education Perspective) สามารถสรุปได้ว่า การเรียนโดยการกระทำ (learning by doing) เป็นเชื่อมโยงความคิดทางปรัชญา และความคิดทางการศึกษาเข้าด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่สมดุล สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนในปรัชญานี้เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามความสนใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ โดยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้นำแนวคิดของดิวอี้มาปรับใช้ในชั้นการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของนักเรียนเอง

10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10.1 งานวิจัยในประเทศ

วรารักษ์ ทรัพย์วิยะปกรณ์ (2551: 36) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของวรรณกรรมบำบัดต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลของการใช้วรรณกรรมบำบัดต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิธีการทดลองกับระยะเวลาของการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในกลุ่มทดลอง มีความเชื่อมั่นในตนเองในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญ .05 และเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในกลุ่มทดลอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ในระยะหลังการทดลอง และระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ยุพิน สุคันธนา (2552: 42) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากที่นักเรียนเรียนรู้เรื่องโรคติดต่อภายใต้กระบวนการ 9 ขั้นตอน พบว่า นักเรียนสามารถแก้ปัญหาโรคติดต่อได้ เช่น สามารถรู้วิธีหาทางป้องกันโรคไข้เลือดออกได้ สามารถพัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ธนวิ ศุภระกาญจน์ (2553: 89) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียน ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลลอออุทิศ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต พบว่าพฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กในกลุ่มทดลองกับเด็กในกลุ่มควบคุมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กในกลุ่มทดลองมีความเชื่อมั่นสูงกว่าและพบว่า พฤติกรรมความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กในกลุ่มทดลองหลังการทดลองจากการสังเกตครั้งที่ 1 กับครั้งที่ 2 ซึ่งระยะห่างกัน 7 วันไม่แตกต่างกัน

นภเนตร ธรรมบวร (2553: 93) ได้ศึกษาวิจัยนักเรียนจำนวน 5,000 คน พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการศึกษาของนักเรียน มีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับการประสบความสำเร็จของนักเรียนมากกว่าคุณภาพโรงเรียน กล่าวได้ว่า ชุมชนมีบทบาทสำคัญมากในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่นักเรียน ถ้าชุมชนประสบความสำเร็จในการทำหน้าที่ดังกล่าว โรงเรียนก็ไม่อาจทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุธีรา จิตรติวรา (2553: 103) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคู่มือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 30 คน การดำเนินการศึกษาวิจัยดำเนินการโดยผู้ปกครองศึกษาคู่มือและปฏิบัติตามคู่มือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เนื้อหาของคู่มือประกอบด้วยความรู้พื้นฐานและแนวทางการจัดการศึกษา กิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง 4 กิจกรรม ประกอบด้วย การเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน การสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน และการประเมินผลนักเรียน ผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และเห็นว่าคู่มือมีประโยชน์สามารถนำไปใช้ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดหาสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนและร่วมประเมินผลงานนักเรียน

จรัสพร ฉัตรทอง (2554: 96) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมทางสังคม เด็กที่สอนโดยครูแบบประชาธิปไตย อัตตารีปไตย และแบบปล่อยปละละเลย และเปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมทางสังคมระหว่างเด็กที่สอนโดยครู 3 แบบ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเป็นครูผู้สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 30 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน 270 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) ครูที่มีการสอนแบบประชาธิปไตยจะมีวิธีการสอนหลายวิธีเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ส่วนครูแบบอัตตารีปไตยจัดกิจกรรมในห้องเรียนโดยยึดความคิดเห็นของตนเอง และครูแบบปล่อยปละละเลยมักจะลงโทษเด็ก ให้เด็กทำงานที่มอบหมายตามลำพัง 2) พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์

พบว่า เด็กที่สอนโดยครูแบบประชาธิปไตย มีพฤติกรรมตอบคำถามครุมาก ชอบคุยกับครู ชักถามและแสดงความคิดเห็น เด็กที่สอนโดยครูแบบอัตตาธิปไตย มักปฏิบัติตามคำสั่งครู ไม่พูดคุยกับครู และไม่สนใจฟัง ส่วนเด็กที่สอนโดยครูแบบปล่อยปละละเลย มักไม่ปฏิบัติตามคำสั่งครู ก้าวร้าว และไม่พูดคุยกับครู

3) พฤติกรรมทางสังคม พบว่า เด็กที่สอนโดยครูแบบประชาธิปไตยมีพฤติกรรมเล่นกับเพื่อน รู้จักช่วยตนเองในการเก็บของเมื่อเลิกเล่น พฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่สอนโดยครูแบบอัตตาธิปไตยที่เด่นมากคือ ชอบบอกคำสั่ง บอกแนะนำผู้อื่นสำหรับเด็กที่สอนโดยครูแบบปล่อยปละละเลย มักชอบว่ากล่าว ชมชู้ก่อกวน เอาของเพื่อนมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต 4) เปรียบเทียบพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่สอนโดยครูรูปแบบประชาธิปไตย แบบอัตตาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลย พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จิราพร นฤตม (2554 : 85) ได้ศึกษาการใช้กิจกรรมกลุ่มแบบหลากหลายวิธี ด้วยวิธี Basic I.D. ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อให้นักเรียนเกิดการการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในสังคมที่เหมาะสม ประกอบด้วย กิจกรรมทั้งหมด 8 กิจกรรม ซึ่งมีความหลากหลายที่มีผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วย ทักษะการสื่อสาร การแบ่งปันและการให้ความร่วมมือ ซึ่งสามารถวัดโดยใช้แบบวัดทักษะทางสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 6 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 6 คน ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มแบบหลากหลายวิธี ด้วยวิธี Basic มีทักษะทางสังคมสูงกว่า I.D. ก่อนการทดลองและสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรม

ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2554: 101) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ใน 3 ด้าน คือ ความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและการปฏิบัติการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งแยกเป็นธรรมะหลัก คือ อริยสัจ 4 หลักธรรมประกอบ ได้แก่ หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลักอิทธิบาท 4 มาพัฒนาเป็นรูปแบบอันมีองค์ประกอบ ดังนี้ หลักการของรูปแบบ การบรรยายและการอธิบายสภาพการจัด การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือหลักการจัดระบบขององค์ประกอบรูปแบบ การอธิบายข้อมูลหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอนและกระบวนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี แผนการสอน และแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ แบบทดสอบวัดเจตคติแบบสังเกตพฤติกรรม ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสอนมีขั้นตอน 8 ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนักและเจตคติ คิดถึงสาเหตุของปัญหา เสนอและคิดทางเลือก วางแผนดำเนินการประเมินและหาทางเลือก ปฏิบัติตามขั้นตอนประเมินผลและปรับปรุงวัดประเมินผลและสรุปผล รวมทั้งได้เอกสารคู่มือประกอบ รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีและแผนการสอน

ปัทมศิริ ธีรานุรักษ์ (2554: 99) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียน โดยทำกิจกรรมกับนักเรียน กิจกรรมการบันทึกพฤติกรรมการรู้หนังสือ และกิจกรรมการรายงานความก้าวหน้า ตัวอย่างประชากรเป็นผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 31 คน เป็นกลุ่มทดลอง 16 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. หลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นสูงกว่าผู้ปกครองกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ผู้ปกครองกลุ่มทดลองมีคะแนนความเข้าใจในการส่งเสริมการรู้หนังสือขั้นต้นหลังการทดลองใช้โปรแกรมฯ สูงกว่าก่อนการทดลองใช้โปรแกรมฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลักคณา เสโนฤทธิ (2555: 105) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งพฤติกรรมทางสังคม ประกอบด้วย การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และการยอมรับ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนที่มีอายุ 9-12 ปี จำนวน 15 คน ได้รับการจัดกิจกรรมใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ ๆ ละ 3 วัน ๆ ละ 30 นาที รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 24 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยสูงขึ้น

วีระพงศ์ บุญประจักษ์ (2555: 119) ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางสังคม ด้านความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปัน พบว่า เด็กก่อนการจัดการเรียนและระหว่างการจัดการเรียน การเล่นพื้นบ้านไทย ในแต่ละสัปดาห์มีพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสัปดาห์ พบว่า คะแนน พฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของเด็กแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปัน พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภัทรตรา พันธุ์สีดา (2556: 108) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของนักเรียน มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือเพื่อสร้างทดสอบประสิทธิภาพ และเผยแพร่รูปแบบการสอนแบบ SPARPS เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาใน 4 ด้าน คือการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน รูปแบบการสอนแบบ SPARPS ประกอบด้วย ขั้นตอนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นกระตุ้นเร้า (Stimulus : S) ขั้นวางแผน (Plan : P) ขั้นเรียนรู้ (Active Learning : A) ขั้นซ้ำย้ำทวน (Repeat : R) ขั้นนำเสนอ (Presentation : P) และขั้นแบ่งปัน (Share Ideas : S) เครื่องมือประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตทักษะทางภาษา และแบบทดสอบวัดทักษะทางภาษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 8-10 ปีจำนวน 27 คน ทดลองใช้รูปแบบการสอน SPARPS เป็นเวลา 6 สัปดาห์ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้ตามแนวคิดรูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS มีทักษะทางภาษาหลังการทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน โดยรวมทั้ง 4 ด้าน

การเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS โดยครูจำนวน 6 คน ที่สมัครใจนำรูปแบบไปใช้ทดลองสอนเป็นเวลา 2 สัปดาห์ เมื่อสิ้นสุดการสอนครูทุกคนตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS และได้รับการสอนแบบ SPARPS ผลการเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS ตามความคิดเห็นของครูมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

เกตุสุดเดช กำแพงแก้ว (2556: 114) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม โดยนำรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 6 แบบ ของเอปส์ไต้หวัน ซึ่งประกอบด้วยกรอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสาร การอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน เป็นกรอบในการวิจัย จัดสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ 40 กิจกรรม แบ่งเป็นกิจกรรมที่ชุมชนควรปฏิบัติ 19 กิจกรรม และกิจกรรมที่โรงเรียนควรปฏิบัติ 21 กิจกรรม จากนั้นประเมินความเหมาะสมในการนำกิจกรรมไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมทั้ง 40 กิจกรรม มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติทุกกิจกรรม กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 กิจกรรม คือ โรงเรียนควรกำหนดนโยบายและจัดระบบอาสาสมัครเพื่อช่วยงานโรงเรียนที่ชัดเจน และชุมชนควรมีเวลารับฟัง และช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนทุกครั้งที่นักเรียนต้องการ

ปริญญา สิริอัฐตะกุล และคณะ (2558: 1) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และประเมินความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 2) ศึกษาปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม หรือเป็น อุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน 3) พัฒนาตัวแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน และ 4) ทดลองใช้ตัว แบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน กลุ่มเป้าหมายหลัก ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่สามารถใช้ภาษามือในการสื่อสาร หรือ อ่านหนังสือได้ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษา 1 แห่ง จำนวน 25 คน กลุ่มเป้าหมายรอง ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) วัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินที่สามารถใช้ภาษามือในการสื่อสาร หรืออ่านหนังสือได้ และกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนโสตศึกษาทั่วประเทศ 10 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน จำนวน 50 คน 2) ผู้ใหญ่ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

ซึ่งเคยผ่านประสบการณ์ การเรียนในโรงเรียนโสตศึกษาทั่วประเทศ 10 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน จำนวน 50 คน 3) พ่อแม่/ผู้ปกครองของวัยรุ่น ตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน จาก 10 โรงเรียนโสตศึกษาทั่วประเทศ โรงเรียนละ 5 คน จำนวน 50 คน 4) ครูผู้ปฏิบัติการสอน โรงเรียนโสตศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 จาก 10 โรงเรียนโสตศึกษาทั่วประเทศ โรงเรียนละ 5 คน จำนวน 50 คน 5) ผู้บริหารโรงเรียนโสตศึกษา/ผู้บริหารระดับสูงของสำนักงานบริหารการศึกษาพิเศษ จำนวน 15 คน และ 6) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้บกพร่องทางการได้ยิน และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ สำหรับวัยรุ่นตอนต้น จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง แบบสังเกตแบบบันทึก การสนทนากลุ่ม และแบบประเมิน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ paired samples ttest ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า มีการสอดแทรกทักษะชีวิต 2 วิธี ได้แก่ การสอดแทรกทางตรง คือ การใช้หลักสูตร โดยเฉพาะเพื่อเน้นในส่วนที่เด็กหุนหวนขาด และสอดแทรกทางอ้อม คือ การสอดแทรกผ่านพ่อแม่, คุณครู หรือ ผู้ปกครอง และโรงเรียนโดยการจัดโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิต แต่ไม่มีการระบุอย่างชัดเจนว่า ทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินควรจะต้องประกอบไปด้วยมิติอะไรบ้าง 2) ความต้องการ จำเป็นของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า ทักษะ ชีวิตมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยแบ่งทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ การรู้จักตนเอง การจัดการและควบคุมอารมณ์ การสร้าง สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ และเมื่อจัดลำดับความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญ มากที่สุด พบว่า การรู้จักตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่สุด รองลงมา การจัดการและควบคุมอารมณ์ การสร้าง สัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ ตามลำดับ 3) ปัจจัยสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า ครูหุติ และครูหุนหวนมี ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้วัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะชีวิต 4) อุปสรรคของการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า การที่วัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินขาดทักษะการใช้ภาษาไทย ทั้งการอ่าน และการเขียน รวมไปถึงการขาดหน่วยงานพัฒนาสื่อการเรียนรู้เฉพาะสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เพื่อ สร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยินไม่ประสบความสำเร็จ และ 5) ตัวแบบการ จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ประกอบด้วย การรู้จักตนเอง และการจัดการอารมณ์ และผล

การทดลองใช้ตัวแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน พบว่า คะแนนทักษะชีวิตหลังการทดลองใช้ตัวแบบมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ในทุกด้าน

10.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เจนนี่ อี ฟรังค์อาร์เซอร์ (Janie E. Funkhouser, 1997: 152A) ได้ศึกษาโครงการ Brooklyne Early Education โครงการนี้เป็นโครงการที่ฝึกให้ชุมชนเป็นครูในการสอนลูก ดำเนินการโดย Brooklyne Public School ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก Children's Hospital Medical Center, Boston ในการจัดการศึกษาแก่ชุมชน โดยการจัดให้มีการตรวจสุขภาพเด็กเบื้องต้น ให้สามารถให้การดูแลรักษา ความเจ็บป่วย ความพิการ หรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ในระยะ ต้นได้ นอกจากนี้ยังให้ความรู้แก่ชุมชนในการเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้อง และวิธีการจัดการศึกษาด้วยการฝึกหัด ให้เด็กเล่นรวมกลุ่ม

ผลงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยของความสำเร็จที่ทำให้การร่วมมือมีประสิทธิภาพคือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีระยะที่สืบเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะตั้งแต่วัยก่อนเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษา และควรเป็นการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอเพราะจะนำไปสู่การกระตุ้นและพัฒนาคุณภาพของชุมชนด้วย

2. บทบาทของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาจะมีคุณภาพมากขึ้น ถ้าโรงเรียนได้เปิดโอกาสหรือสร้างเงื่อนไขในการพัฒนาความรู้ในบทบาทต่าง ๆ ที่เหมาะสมทั้งในระดับปฏิบัติจนถึงระดับการร่วมตัดสินใจกับโรงเรียน

3. การศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชน ที่ต่างฐานะ ต่างพื้นฐานกันกับการมีส่วนร่วมทางการศึกษา พบว่า ระดับความรู้และฐานะทางครอบครัวส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับทาง โรงเรียนในระดับที่ต่างกัน เช่น

3.1 ครอบครัวรายได้น้อยหรือยากจน (Working-Class Family) มีแนวโน้มที่จะฝากความหวังกับโรงเรียน พวกเขาจะวางใจครูและมอบภาระหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งหมดที่มีต่อการศึกษาของลูกไว้กับโรงเรียนและสถาบันการศึกษา

3.2 ครอบครัวที่ร่ำรวย (Upper-middle Class Family) มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียน มีการใช้เวลาและตระเตรียมนักเรียนสำหรับสังคมโรงเรียนมากขึ้นเช่น มีการจ้างครูสอนพิเศษ มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครองด้วยกัน เป็นต้น

มอร์ริสัน (Morison, 2000: 256A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ามี 3 ประการด้วยกัน คือ

1. การทำงาน วิธีที่ใช้กันโดยปกติเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ก็คือ การทำงานที่กำหนดให้สำเร็จ เช่น ทำหน้าที่สอนพิเศษ ผู้ช่วยครู หาทุนจัดการศึกษานอกสถานที่ และทำงานธุรการ

2. กระบวนการ ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษา เช่น วางแผนหลักสูตร ตรวจสอบและเลือกแบบเรียน กรรมการในกิจกรรมต่าง ๆ บทบาททางด้านนี้ของชุมชนยังไม่ได้รับการ

ยอมรับจากครูเท่าไร เนื่องจากครูมักคิดว่าชุมชนไม่มีทักษะพอ อย่างไรก็ตามถ้ามีการเตรียมการที่ดี ชุมชนอาจมีส่วนช่วยเหลือได้มาก

3. การพัฒนา ชุมชนมีโอกาสพัฒนาทักษะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อเด็กต่อโรงเรียน ต่อครู และต่อครอบครัว

จากการศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาแบบชุมชนมีส่วนร่วม สามารถพัฒนานักเรียนได้ทุกด้าน กล่าวคือ นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดี มีการพัฒนาทางร่างกาย สติปัญญา และทักษะทางสังคมได้ดี ทั้งนี้การจัดการศึกษาแบบชุมชนมีส่วนร่วมยังผลประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครองและที่สำคัญคือ ผู้เรียน

คอร์ดอน (Gordon, 2002: 174A) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในโครงการ Parents Education Follow Through Model พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้การศึกษา 6 ประการ คือ

1. บทบาทในการสอนบุตรหลานของตนเองที่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ
2. รับจ้างทำงานที่โรงเรียน ทำหน้าที่เป็นครู
3. มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านการจัดการศึกษา
4. เป็นผู้เรียน จากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การพบปะบุคลากรของโรงเรียน และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ
5. เป็นผู้มีส่วนรับฟังและดูแลสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับข้อ 4
6. ทำหน้าที่ผู้ช่วย และอาสาสมัครในห้องเรียน

ชุมชนที่เข้าร่วมในโครงการของ คอร์ดอน ดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ การร่วมโครงการนี้จะต้องผ่านการคัดเลือก และได้รับการฝึกอบรมก่อนปฏิบัติงานผลการทดลองปรากฏว่านักเรียนที่อยู่ในโครงการนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่อยู่ในกลุ่มควบคุม

กอร์ดัน (Gorton, 1985 : 352A) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาผลกระทบของการสอนทักษะทางสังคมของการอยู่ตามลำพังของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนมีความเข้าใจในตนเองและสามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ของตนได้ ทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ในแผนการสอนทั้ง 10 แผน และชี้ให้เห็นว่าการสอนทักษะทางสังคมในระยะเวลายาว ๆ ด้วยการฝึกหัดตามลำพังทำให้เด็กนักเรียนได้รับประโยชน์เมื่อเขาอยู่ในโรงเรียน และผลสืบเนื่องนี้ทำให้นักเรียนมีความแตกต่างทางด้านทักษะทางสังคมน้อยกว่าเด็กนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนด้วยวิธีนี้ ยิ่งไปกว่านั้นการที่จะเปลี่ยนแนวการสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อกันในหมู่เพื่อน ด้วยการแยกตัวออกไปจากหมู่เพื่อนไม่มีผลต่อการเพิ่มความนับถือตนเองหรือรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง

โอราแวกซ์ (Oravec, 2004 : 211A) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะทางสังคมกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนที่อาศัยในครอบครัวและสังคมที่มีความรุนแรง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เป็นแม่ซึ่งได้มา

จากอาสาสมัคร จำนวน 223 คน ใช้เวลาในการศึกษาวิจัย 3 ปี ดำเนินการโดยให้ความรู้อาสาสมัครเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 8-10 ปี การพัฒนาทักษะทางสังคมและส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้เพื่อให้อาสาสมัครนำไปใช้กับเด็กที่มีปัญหาดังกล่าว ผลการศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนที่มีปัญหาด้านทักษะทางสังคมและมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น พฤติกรรมที่เป็นปัญหาลดน้อยลง

จากการศึกษาสังเคราะห์งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีผลมาจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่เด็กซึ่งเป็นระยะเวลาที่เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทักษะทางสังคมในด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็ก เพราะชีวิตคนเราไม่ได้อยู่เพียงลำพัง ต้องใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม การเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม และการที่จะพัฒนาเด็กให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้นมีหลากหลายวิธี ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องทักษะต่าง ๆ ได้สำหรับ

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ครั้งนี้เป็น การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) รูปแบบการวิจัยแบบกึ่งทดลอง Quasi-Experimental Design มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) ผสมผสานกับรูปแบบการทดลองแบบ Static-Group Comparison (Campbell, 1966: 83) ตลอดจนประยุกต์ใช้ Factorial Design (Campbell, 1966:95) มาประกอบการวิเคราะห์เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทดลอง (Treatment Variable) และตัวแปรกลาง (Moderator Variable) ร่วมพัฒนาเป็นแบบแผนการวิจัยที่เหมาะสมสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้บรรลุผลในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development)

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Implementation)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) เป็นการประเมินผล (Evaluation) และปรับปรุง

รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการศึกษาระดับข้อมูลพื้นฐาน (Analysis) โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะทางสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ตลอดจนการศึกษาสภาพปัจจุบันความต้องการจำเป็นของครูผู้สอน ผู้ปกครองในพื้นที่การวิจัยในลักษณะของการวิจัยภาคสนาม (Field research) เพื่อสรุปข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากนั้นผู้วิจัยพัฒนาเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบและนำไปศึกษานำร่องกับกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ก่อนการนำไปทดลองใช้จริง

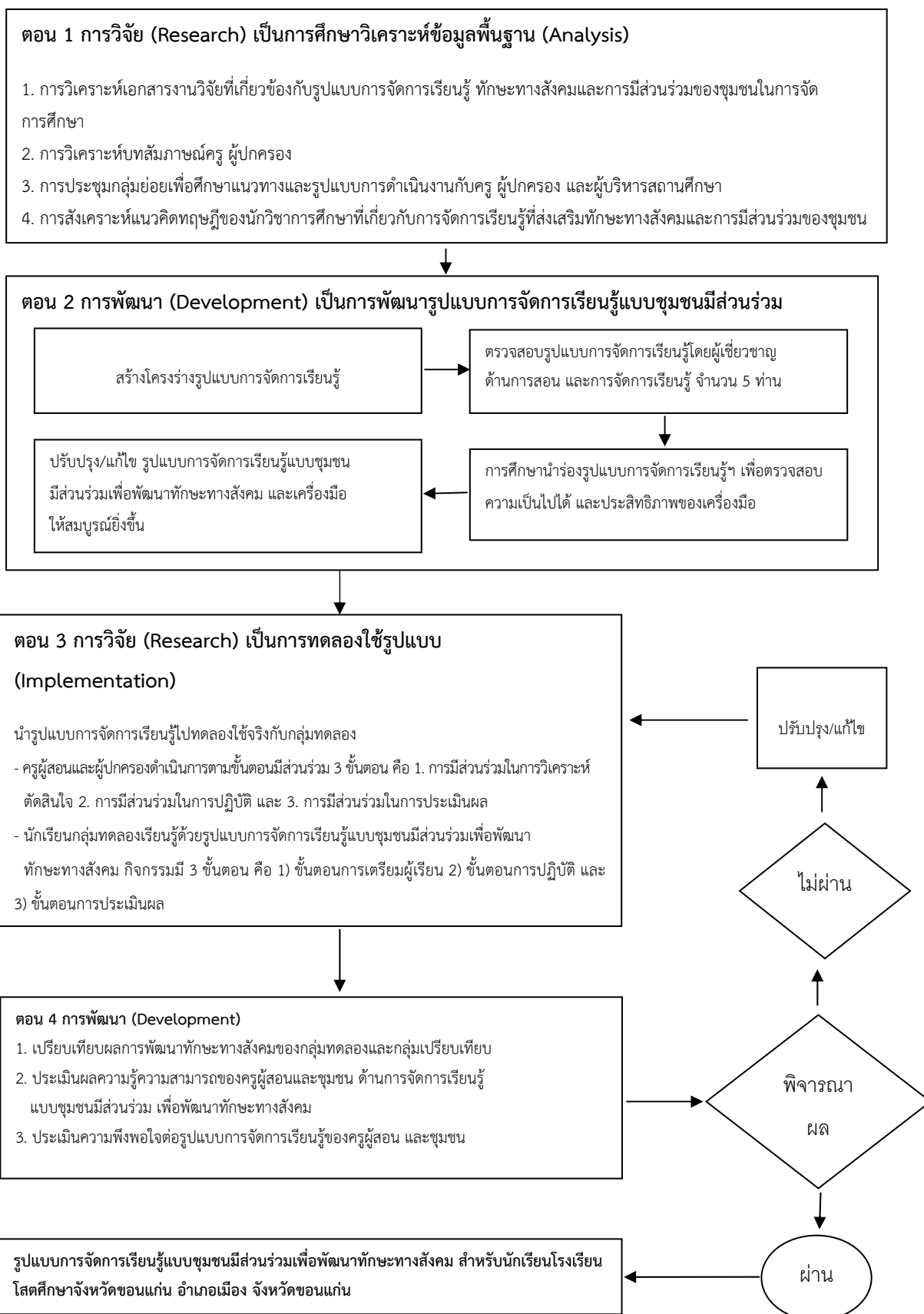
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) เป็นการทดลองใช้รูปแบบ (Implementation) โดยผู้วิจัย นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียน โสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่สร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปใช้กับกลุ่มทดลอง โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไปให้ครูผู้สอน ทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินการขั้นตอนเป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยประยุกต์ใช้แบบการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) ผสมผสานกับรูปแบบการทดลองแบบ Static-Group Comparison (Campbell, 1966: 83) และประยุกต์ใช้ Factorial Design (Campbell, 1966: 83) มาประกอบการ วิเคราะห์เพื่อหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทดลอง (Treatment Variable) และตัวแปรกลาง (Moderator Variable) โดยใช้เวลาดทดลอง 10 สัปดาห์

2. ประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนโดยการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบทดสอบ ทักษะทางสังคมก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ตลอดจนเปรียบเทียบเพื่อ ตรวจสอบแนวโน้มที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกี่ยวข้อง บางตัวแปรของครอบครัวนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางศึกษาขยายผลต่อไปในอนาคต

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) เป็นการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนมีส่วนร่วม (Evaluation) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนารูปแบบการ จัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนให้เป็นรูปแบบการ จัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

การดำเนินการวิจัยแต่ละขั้นตอน ผู้วิจัยได้จำแนกรายละเอียดการดำเนินการในแต่ละ ลักษณะของการกำหนดวัตถุประสงค์แต่ละขั้นตอน วิธีการหาคำตอบสำหรับแต่ละขั้นตอน ตลอดจน แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาโดยละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 9 กรอบดำเนินการวิจัย

จากภาพที่ 9 แสดงถึงขั้นตอนการวิจัยและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนและศึกษาสภาพและข้อมูลพื้นฐาน
2. เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมวิธีดำเนินการ

ในขั้นนี้ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบทของการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยดำเนินการสังเกต สอบถาม และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และสารสนเทศในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หลังจากที่ได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ 1 ทำให้ได้ร่องรอย หลักฐานและสารสนเทศสำคัญปรากฏตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็น กรอบโครงสร้างในการสร้างรูปแบบดังนี้

ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Constructivist Theory)

แนวคิดของคอนสตรัคติวิสต์หรือทฤษฎีโครงสร้างความรู้มีมาตั้งแต่สมัยของ Socrates, Plato และ Aristotle (470-320 B.C.) ซึ่งกล่าวถึงการสร้างความรู้มีหลักการสำคัญว่าในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ความเชื่อพื้นฐานของ Constructivism มีรากฐานมาจาก 2 แหล่ง คือ จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development) หมายถึง ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม และทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของไวทสกีสกี (Vygotsky's Sociocultural Theory) ซึ่งถือว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในขณะที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองานในสถานะสังคม (Social Context) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญและขาดไม่ได้ในการเรียนรู้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory)

กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและการคิดโครงสร้างทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์เริ่มตั้งแต่เด็กปะทะสังสรรค์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อม สร้างและทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับภาษาและซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) เมื่อมีประสบการณ์ใหม่เข้ามาเด็กจะเชื่อมโยงให้เข้ากับ

ประสบการณ์เดิม ซึ่งเรียกว่าการปรับตัว (Adaptation) เพื่อให้เกิดการสมดุล (Equilibration) องค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญาคือวุฒิภาวะ (Maturation) ประสบการณ์ (Experience) การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social Transmission) และกระบวนการพัฒนาสมดุลหรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (Self-regulation) (สรวงศ์ ใคว์ตระกูล, 2554) ชั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์มี 4 ชั้นโดยชั้นพัฒนาการที่อยู่ในช่วงปฐมวัยคือขั้นการใช้กล้ามเนื้อและประสาทสัมผัส (Sensorimotor) และขั้นเตรียมสำหรับความคิดที่มีเหตุผล (Preoperational) การประยุกต์แนวคิดของเพียเจต์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้คือต้องให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยครูอำนวยความสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสม บูรณาการเนื้อหาการเรียนรู้ จูงใจเด็กให้อยากเรียนรู้ และสอนเด็กไปตามชั้นพัฒนาการ

ทฤษฎีวิวัฒนาการเชิงสังคมของไวทสกี้ (Vygotsky's Sociocultural Theory) มีจุดเด่นในการให้ความสำคัญกับภาษาในฐานะเครื่องมือในการเรียนรู้ ไวทสกี้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมาก ดังนั้นครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการพัฒนาเชาวน์ปัญญาขั้นสูง พัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็ก ซึ่งการพัฒนาจะเริ่มด้วยพัฒนาที่แยกจากกันแต่เมื่ออายุมากขึ้น พัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะเป็นไปพร้อมกัน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักการของไวทสกี้ คือ ครูคือผู้ให้การช่วยเหลือ (Teacher assisted teaching) เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ครูคอยให้ความช่วยเหลือเด็กผ่านการสังเกต ขอบเขตการเรียนรู้ของเด็กจึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด

แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Educational Perspective) ดิวอี้ (Dewey) นักปรัชญาและนักการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีแนวคิดทางการศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาจนกระทั่งได้รับสมญานามว่าบิดาการศึกษาแผนใหม่ แนวคิดทางการศึกษาที่สำคัญของดิวอี้มักจะกล่าวกันเป็นวลีที่ว่า “เรียนโดยการกระทำ” (learning by doing) ดิวอี้เชื่อมโยงความคิดทางปรัชญาและความคิดทางการศึกษาเข้าด้วยกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดิวอี้ถือเป็นบิดาแห่งการศึกษาลัทธิพัฒนานิยม (Progressivism) ที่มีแนวคิดทางการศึกษาสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กล่าวคือมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีพัฒนาการที่สมดุล สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนในปรัชญานี้เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามความสนใจ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ โดยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ได้นำแนวคิดของดิวอี้มาปรับใช้ในชั้นการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของนักเรียนเอง

แนวคิดในการจัดการเรียนรู้จะไม่จัดเป็นรายวิชา จะอยู่ในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยตรง ยึดหลักการบูรณาการที่ว่า “หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้

ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ” การวางแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวันให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ

จากแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม คือ การจัดกิจกรรมที่จัดให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านสื่อที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมในแต่ละวันมีหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติการ ทดลองการทัศนศึกษา โดยสอดแทรกทักษะทางสังคมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมผู้เรียน ขั้นปฏิบัติ และขั้นประเมินผล แต่ละขั้นมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมผู้เรียน เป็นขั้นของการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และดึงความสนใจของผู้เรียนมาที่กิจกรรม เช่น การร้องเพลง การฟังนิทาน การสนทนาซักถาม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ครูต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม เป็นขั้นที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับครูผู้สอน กับบุคคลต่าง ๆ และผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมมีการสนทนา พูดคุย ซักถาม การศึกษาค้นคว้า การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เน้นที่การพัฒนาทักษะทางสังคม

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ในขณะที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผลการประเมินได้จากครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียนร่วมกัน

การประเมินเด็กก็ยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกต และประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการจากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวม

สภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดการกิจกรรมในครั้งต่อไป

แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และโคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1997) มาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบมีรายละเอียด ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วม

สำหรับการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อทักษะทางสังคมของนักเรียน จุดมุ่งหมายเฉพาะคือเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการช่วยเหลือ และ 2) ด้านการแบ่งปัน

2. ผู้มีส่วนร่วม

ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูผู้สอน และพ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน เนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิดนักเรียน มีความเข้าใจผู้เรียน และสามารถพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนได้โดยตรงทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

3. รูปแบบการมีส่วนร่วม

การพัฒนาารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนเป็นการมีส่วนร่วมโดยตรงของชุมชน ซึ่งมีขั้นตอนการมีส่วนร่วม 3 ระยะคือ

3.1 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตัดสินใจ (Participant in decision making : PD) และวางแผนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติระหว่างชุมชนและครูผู้สอนในการวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียน โดยครอบคลุมกิจกรรมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participant in implementation : PI) เป็นการปฏิบัติตามกิจกรรมตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้

3.3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participant in evaluation : PE) เป็นการสรุปผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนว่ามีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงไร และสรุปผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและครูผู้สอนเพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป

แนวคิดการพัฒนาทักษะทางสังคม

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับทักษะทางสังคม และแนวทางพัฒนาทักษะทางสังคมจากงานวิจัยเอกสาร บทความ และการสืบค้นข้อมูล โดยสรุปเป็นทักษะทางสังคมที่ควรต้องพัฒนา 2 ด้าน คือ

1. ด้านการช่วยเหลือ หมายถึง การแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดของเด็กในการช่วยเพื่อนเก็บอุปกรณ์การเรียน เก็บของเล่น ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดเก็บอุปกรณ์ในบ้านและการช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์

2. ด้านการแบ่งปัน หมายถึง การที่เด็กแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดโดยการชักชวนให้เล่นหรือส่งสื่ออุปกรณ์ ให้เพื่อนในขณะที่เรียนและเล่น การแบ่งอาหาร ขนมให้เพื่อน ครู หรือผู้ปกครองอย่างเต็มใจ

ทั้งนี้การพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนโดยความร่วมมือของทั้งสองฝ่ายด้วยวิธีการที่หลากหลายตลอดจนการเสริมแรงแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้

การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้นำยุทธศาสตร์การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ ทริปป์และไบเชลมeyer (Tripp and Bichelmeyer, 1990: 155-158) เป็นแนวทาง โดยมีลำดับขั้น 5 ขั้นตอน คือ การประเมินความจำเป็นและการวิเคราะห์

เนื้อหา การกำหนดวัตถุประสงค์ การสร้างต้นแบบ การทดลองใช้ต้นแบบ และการปรับปรุง โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

1. หลักการของรูปแบบ เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อและแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน หลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้นำ การกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการสอน

2. จุดประสงค์ของรูปแบบเป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการสอน

3. สารและกระบวนการ เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

4. กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงานเป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนต่าง ๆ เมื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

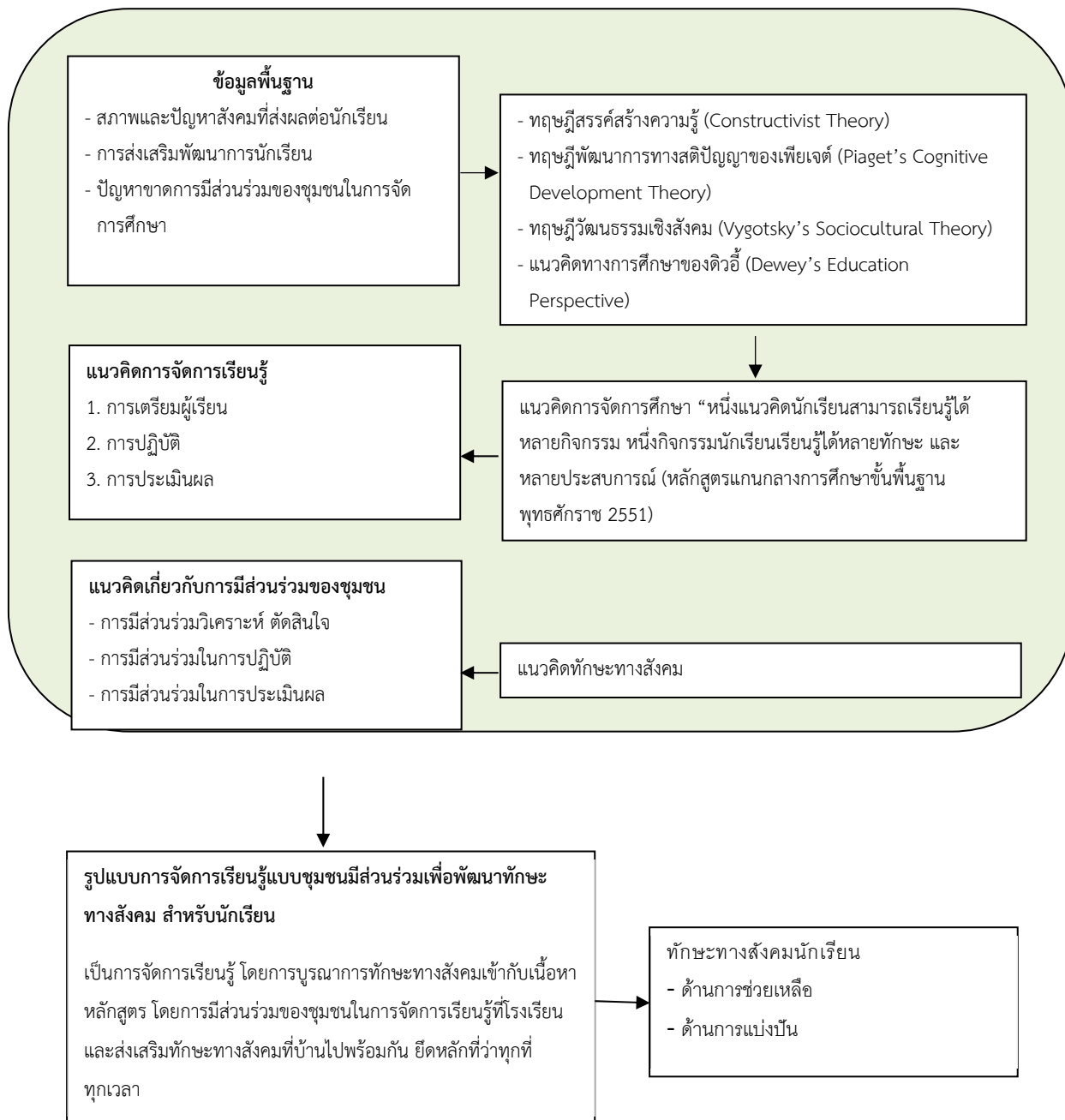
5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพความเป็นจริงและความต้องการจำเป็น

ผู้วิจัยดำเนินศึกษาข้อมูลพื้นฐานสภาพความเป็นจริงจากพื้นที่การวิจัย คือ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ครู และผู้บริหาร เพื่อประเมินความต้องการจำเป็น จากนั้นได้สอบถามและสัมภาษณ์ ครูผู้สอน ผู้ปกครองเพิ่มเติม ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นดังนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นไปในลักษณะของการเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ เช่น วันปฐมนิเทศ วันแม่ วันเด็กฯ เท่านั้น การสื่อสารระหว่างชุมชนและครูมีเพียงสมุดบันทึกของนักเรียนเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการรายงานโครงการติดตามประเมินผลของการจัดการศึกษา (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554: 103) พบว่า ปัญหาในการร่วมงานระหว่างครูและชุมชน ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนจะเป็นไปในลักษณะการร่วมงานจัดกิจกรรมพิเศษเท่านั้น ทั้งนี้จากการสอบถาม พบว่าชุมชนให้ความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนและยินดีให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน การจัดกิจกรรมและการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียน จากการสัมภาษณ์ครู และชุมชนในประเด็นนี้ พบว่า ไม่มีการส่งเสริมหรือเน้นย้ำในด้านทักษะทางสังคม มีเพียงการอบรมตักเตือนเป็นครั้งคราวเท่านั้น และจากการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ไม่เข้าสังคม เก็บตัวไม่ร่วมกิจกรรม เด็กบางชอบใช้ความรุนแรงในการเล่นกับเพื่อน ไม่มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เป็นต้น ชุมชนมีความต้องการในการปรับพฤติกรรมดังกล่าวให้น้อยลง โดยยินดีให้ความร่วมมือ กับทางโรงเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้น

2. การกำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบ

จากการศึกษาสังเคราะห์สภาพและข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบ ดังนี้

ภาพที่ 10 กรอบแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ

จากการดำเนินการการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยสรุปการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและข้อมูลพื้นฐาน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)

ขั้นตอนที่ 1	วัตถุประสงค์	วิธีการดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ/วิเคราะห์ข้อมูล
การศึกษาสภาพและข้อมูลพื้นฐาน	1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความต้องการแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	1. การสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีทางสังคม ทักษะทางสังคม รูปแบบการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และทฤษฎีการมีส่วนร่วม 2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ผู้บริหาร สถานศึกษา ในประเด็นการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะทางสังคม 3. การสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนา รูปแบบการจัดเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม	- เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - ครูผู้สอน, ผู้ปกครอง, ผู้บริหาร, สถานศึกษา, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - การวิเคราะห์สภาพปัจจุบันที่เกิดขึ้น	- แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง/ การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์

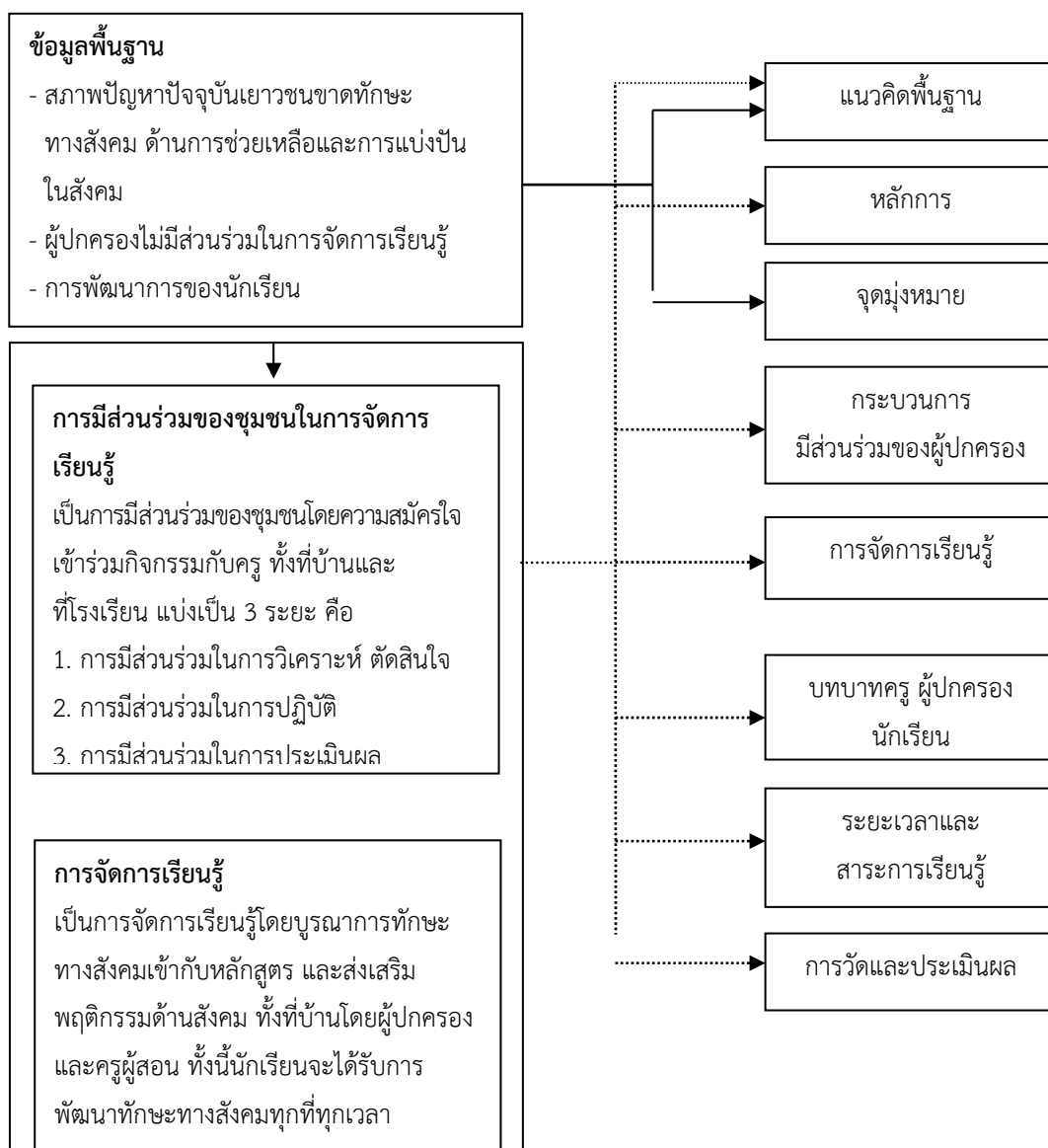
1. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อทดลองศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบ (Pilot Study) และหาคุณภาพของเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบก่อนการนำไปทดลองใช้จริง

1. การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการ

จากการศึกษาสังเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการพัฒนาโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยยึดหลักการพัฒนารูปแบบของ ทริปป์ และไบเชลมeyer (Tripp and Bichelmeyer, 1990: 155-158) คือการประเมินความจำเป็นและการวิเคราะห์เนื้อหา การกำหนดวัตถุประสงค์การสร้างต้นแบบ การทดลองใช้ต้นแบบ และการปรับปรุงโดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย

1. หลักการของรูปแบบ เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อและแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน หลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้้นำการกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการสอน
 2. จุดประสงค์ของรูปแบบ เป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการสอน
 3. สารและกระบวนการ เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
 4. กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงานเป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนต่าง ๆ
 5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนที่ประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
- ผู้วิจัยกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม บทบาทครู บทบาทผู้ปกครอง บทบาทนักเรียน การวัดและประเมินผล ดังแสดงในภาพที่ 10

ภาพที่ 11 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลพื้นฐานหลักการแนวคิดและองค์ประกอบของรูปแบบ

จากแนวคิดทฤษฎี และข้อมูลพื้นฐานที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์เป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญสำหรับการสร้างรูปแบบ ทั้งนี้ผู้วิจัยนำข้อมูลต่าง ๆ มาพิจารณากำหนดเป็นโครงร่างรูปแบบดังนี้

ตารางที่ 5 กรอบโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติพิจารณา
1. ปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	1. พิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาจากการสังเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็นต่าง ๆ และจากการศึกษามากำหนดเป็นหลักการ จุดมุ่งหมาย และขอบข่ายทักษะที่ต้องการพัฒนาให้สอดคล้องกัน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมโดยเฉพาะในด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน อันเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการอยู่ร่วมในสังคม
2. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	2. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อ แนวคิด และทฤษฎี ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดทฤษฎีการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivist) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) และทฤษฎีวิวัฒธรรมเชิงสังคมของ ไวก็อตสกี (Vygotsky's Sociocultural Theory) ซึ่งถือว่าผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในขณะที่ยังมี ส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองานในสภาวะสังคม (Social Context) - แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Educational Perspective) ดิวอี้มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ต้องเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. การกำหนดเนื้อหาสาระ สำหรับนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม	3. กำหนดโดยมีแนวคิดว่าการพัฒนาทักษะทางสังคม และส่งเสริมพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนาโดยบูรณาการทั้งทักษะ และสาระการเรียนรู้ ให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ กัน
4. การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้	4. กำหนดโดยคำนึงถึงเงื่อนไข ปัจจัยที่เอื้อต่อการเรียนรู้และส่งเสริมทักษะทางสังคม ครอบคลุมปัจจัยต่อไปนี้ 4.1 การจัดการเรียนรู้/กิจกรรมโดยยึดหลักบูรณาการที่ว่าหนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ

ตารางที่ 5 กรอบโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติพิจารณา
5. การวัดและประเมินผล	<p>4.2 การจัดการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง อาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ เช่น ครูผู้สอน เพื่อน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมซึ่งผู้อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนต้องร่วมมือกัน ดังนั้นจึงกำหนดรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตัดสินใจ (Participation in Decision Making: PD) เป็นขั้นตอนที่ชุมชน และครูร่วมกัน กำหนดและตัดสินใจเลือกเนื้อหา กิจกรรม และวิธีการต่างๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation :PI) เป็นขั้นตอนที่ชุมชน และครูผู้สอนร่วมกัน ดำเนินจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ตามที่วางแผนไว้ในขั้นตอนที่ 1 3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation : PE) เป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และชุมชน ถึงความสำเร็จของกิจกรรมที่ร่วมกันปฏิบัติ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยนำทักษะทางสังคมที่ต้องการพัฒนา บูรณาการเข้ากับกิจกรรม ดังนี้ <p>ขั้นตอนในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ขั้นเตรียมผู้เรียน (Preparation) 2) ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (Activity) และ 3) ขั้นประเมินผล (Assessment) <p>5. กำหนดการประเมินผลทักษะทางสังคมโดยพิจารณาจากเป้าหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคม 2 ด้าน ได้แก่ 1. ทักษะด้านการช่วยเหลือ 2. ทักษะด้านการแบ่งปัน</p> <p>5.1 การประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนทุกที่ ทุกเวลา โดยการสังเกตและการประเมินผลรวม โดยใช้แบบทดสอบทักษะทางสังคม</p>

ตารางที่ 5 กรอบโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติพิจารณา
<p>6. คู่มือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม</p>	<p>6. จัดทำคู่มือประกอบการใช้รูปแบบสำหรับครูผู้สอนโดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความชัดเจนเมื่อนำรูปแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้</p> <p>ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ - ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ - จุดมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ <p>ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขั้นตอนของรูปแบบ - การเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น - การจัดบรรยากาศเพื่อส่งเสริมการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ - บทบาทครู - บทบาทผู้ปกครอง - บทบาทนักเรียน <p>ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมไปใช้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วิธีดำเนินการนำรูปแบบ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น - ระยะเวลาในการดำเนินการ - การประเมินผล - เครื่องมือประเมินผล

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ที่ตัดสินใจ (Participation in Decision Making: PD) ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย คือ การชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมทักษะทางสังคม และการมีส่วนร่วมโดยมีกิจกรรมหลักคือ การระดมพลังสมอง เป็นขั้นตอนที่ครูและชุมชนร่วมกันนำเสนอและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวการสอนแนวทางการจัดกิจกรรม แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อหาข้อสรุปที่จะนำมาปฏิบัติร่วมกัน โดยข้อสรุปที่ได้กำหนดเป็นปฏิทินการมีส่วนร่วมของชุมชนและครูผู้สอน

การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

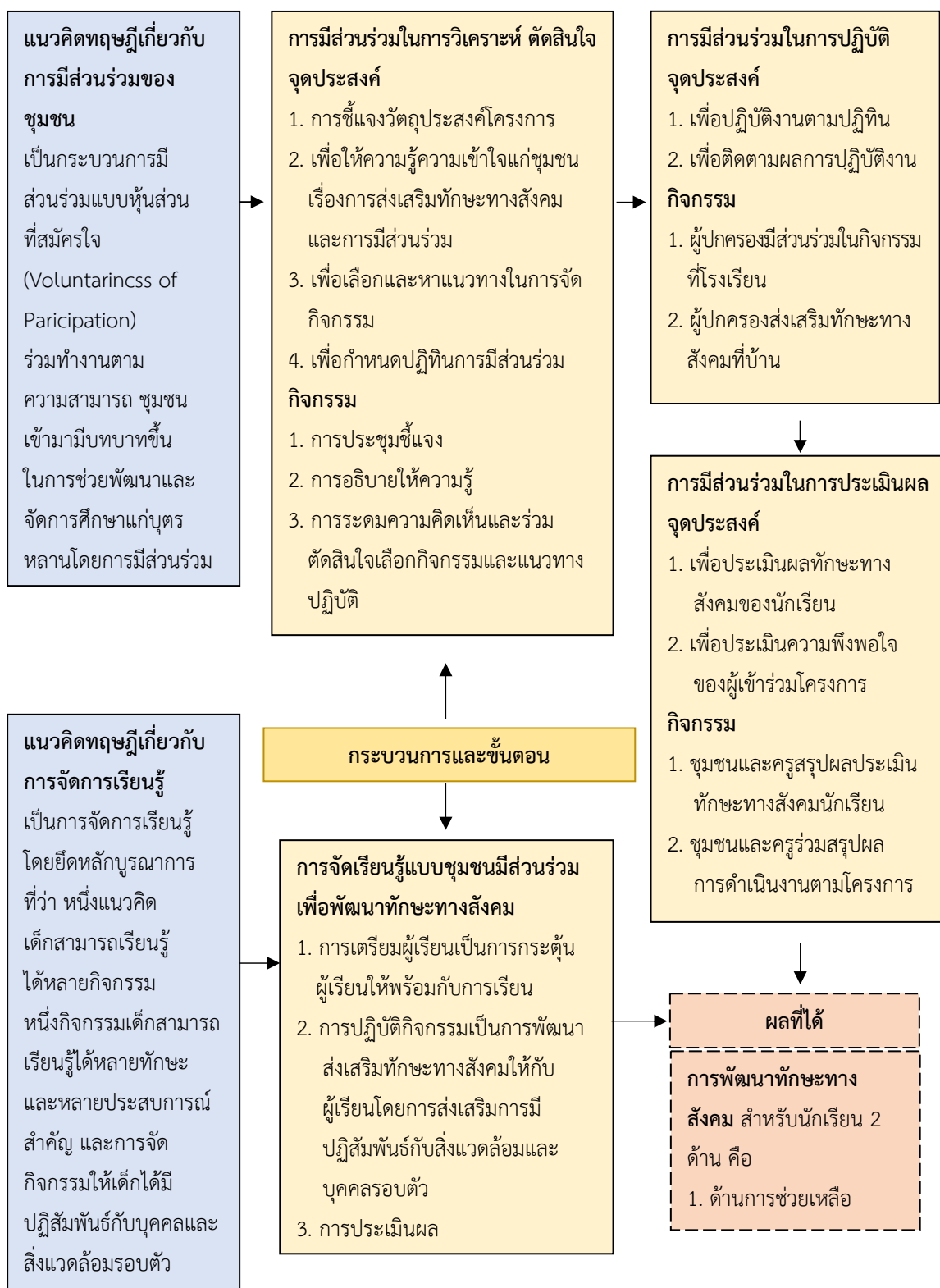
1. การชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ
2. เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนเรื่องการส่งเสริมทักษะทางสังคมและการมีส่วนร่วม
3. เพื่อเลือกและหาแนวทางในการจัดกิจกรรม
4. เพื่อกำหนดปฏิทินการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม (Participation in Implementation: PI) เป็นการปฏิบัติงานตามปฏิทินการมีส่วนร่วมที่กำหนดไว้ในขั้นตอนที่ 1 โดยชุมชนจะเข้ามีส่วนร่วมกับโรงเรียนตามกำหนดที่วางไว้และส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับบุตรหลานที่บ้านควบคู่กันไป

การจัดกิจกรรมในขั้นตอนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

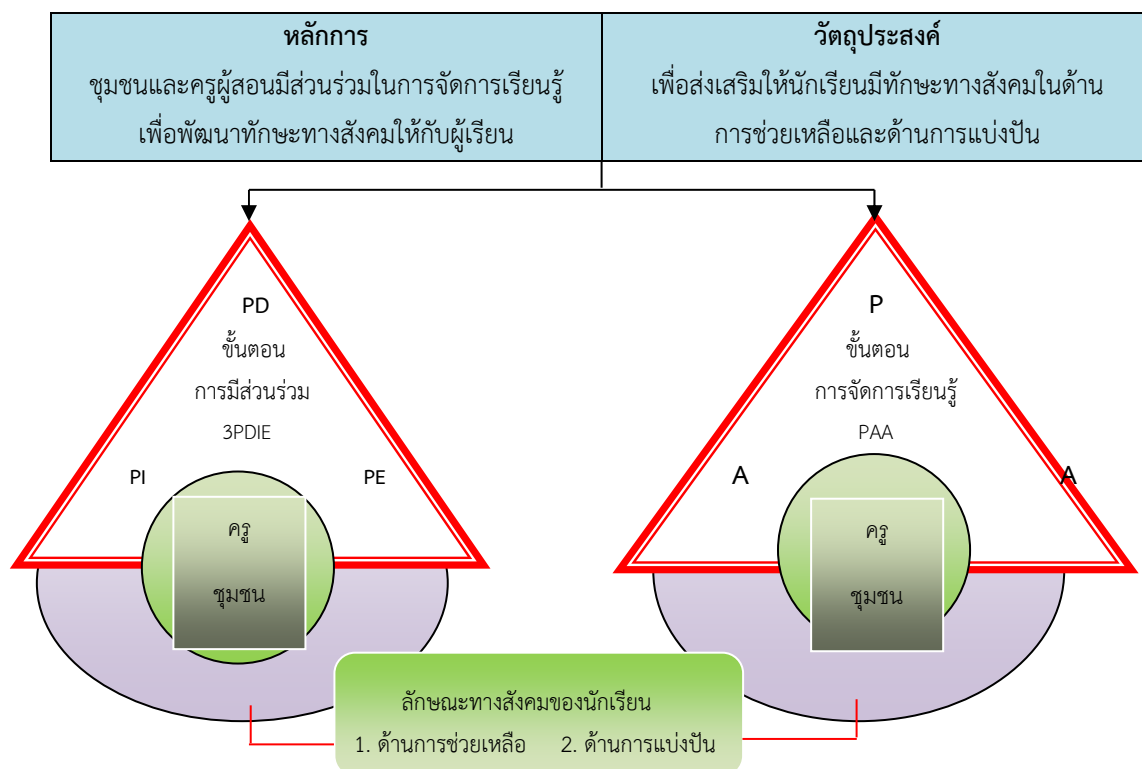
1. เพื่อปฏิบัติงานตามปฏิทิน
2. เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation: PE) ประกอบด้วยกิจกรรมการประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนร่วมกันระหว่างครูและ

ภาพที่ 12 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนและผลที่ได้

จากรายละเอียดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นโครงร่างของรูปแบบ และกระบวนการ ขั้นตอน การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน โดยโครงร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า 3PDIE ดังภาพต่อไปนี้

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม 3PDIE

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตัดสินใจ (Participation in Decision Making: PD)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation: PI)
3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation: PE)

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ PAA

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมผู้เรียน (Preparation)

การกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและดึงความสนใจของผู้เรียนมาที่กิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ (Activity)

ครูผู้สอนจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนกับครูผู้สอน

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินผล (Assessment)

ประเมินผลผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะที่ทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผลการประเมินอาจได้จากครูผู้สอน และชุมชนร่วมกันประเมินผู้เรียน

ภาพที่ 13 โครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
สำหรับนักเรียน

2. การตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้

วิธีดำเนินการ หลังจากที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนเรียบร้อยแล้ว ได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นกรอบความคิดเพื่อกำหนดเป็นประเด็นการสอบถามผู้เชี่ยวชาญ
2. ผู้วิจัยนำแบบประเมินความเหมาะสมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านเพื่อสอบถามถึงความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

- 1) ดร.อภิชา ธีระพันธ์
- 2) ดร.พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว
- 3) รศ.ดร.วิริยะ อินทร์อุดม
- 4) ดร.เมืองคร สิริสาร
- 5) ดร.มงคล อติอนุวรรตน์

3. เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ระดับ	5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับ	4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับ	3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับ	2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับ	1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

4. วิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการประเมิน

เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. แบบทดสอบทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน มีวิธีการสร้างดังนี้

1.1 ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบทักษะทางสังคมตามแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดทักษะทางสังคม เป็นแบบทดสอบซึ่งครอบคลุมทักษะทางสังคม 2 ด้าน คือ ด้านการช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปันสำหรับนักเรียนระดับแบบทดสอบทักษะทางสังคมประกอบด้วยข้อคำถาม ให้ผู้เรียนเลือกตอบ ตอบถูกได้ 1 ตอบผิดได้ 0 จำนวน 23 ข้อ

1.2 นำแบบทดสอบทักษะทางสังคมไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยประเมินความสอดคล้องของการกำหนดนิยามตัวแปรกับคุณลักษณะที่ต้องการวัดกับแบบทดสอบกับวัตถุประสงค์ ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC : Index of Item Objective Congruence) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อความแต่ละข้อซึ่งมีคะแนนในการพิจารณา ดังนี้

เห็นว่าแบบประเมินนี้วัดได้ตรงตามจุดประสงค์และเนื้อหา	+1
ไม่แน่ใจแบบประเมินนี้วัดได้ตรงตามจุดประสงค์และเนื้อหา	0
เห็นว่าแบบประเมินนี้วัดไม่ตรงตามจุดประสงค์และเนื้อหา	-1

เพื่อกำหนดค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50-1.00 ซึ่งผลดัชนีความสอดคล้องที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุงและพัฒนาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นดังนี้ 1) การสื่อความหมายของข้อความควรเป็นแนวทางเดียวกัน สื่อความหมายตรงไปตรงมาเพื่อให้เด็กเห็นแล้วเข้าใจได้ง่าย เมื่อครูถามคำถามเด็กจะทำให้เด็กมีความเข้าใจในคำถามมากยิ่งขึ้น 2) การใช้ภาษา ซึ่งในบางคำถามยังไม่ชัดเจน เช่น คำถามที่แสดงถึงทักษะด้านการช่วยเหลือที่ถามว่า “เมื่อหนูเห็นแม่เดินถือของเข้าบ้าน หนูควรทำอะไร” ควรเปลี่ยนเป็น “เมื่อแม่ถือของมามากมาย หนูควรทำอะไร”

2. แบบสังเกตทักษะทางสังคม

2.1 สร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคม โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนด้วยแบบสังเกต

2.2 สร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมพัฒนาการทักษะทางสังคม ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปัน โดยสร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน แบบมาตราส่วนประเมินค่ากำหนดตัวเลข (Numerical rating scales) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนการสังเกตทักษะทางสังคม ออกเป็น 3 ระดับ คือ คะแนน 2, 1 และ 0 รายละเอียด ดังนี้

ระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อได้แสดงทักษะทางสังคมด้วยตนเอง

ระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กได้แสดงทักษะทางสังคมโดยครู เพื่อน หรือบุคคลอื่น

ขอความร่วมมือ

ตารางที่ 6 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคม		ค่าเฉลี่ยโดยรวม	ระดับความหมาย
ด้านการช่วยเหลือ จำนวน 10 คะแนน	ด้านการแบ่งปัน จำนวน 10 คะแนน		
7.51-10.00	7.51 - 10.00	15.01 – 20.00	มีทักษะทางสังคมในระดับสูง
5.01-7.50	5.01 - 7.50	10.01 – 15.00	มีทักษะทางสังคมในระดับปานกลาง

2.51-5.00	2.51 - 5.00	5.01 – 10.00	มีทักษะทางสังคมในระดับต่ำ
0.00-2.50	0.00 - 2.50	0.00 – 5.00	ไม่มีทักษะทางสังคม

2.3 นำแบบสังเกตทักษะทางสังคมที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมกับการนำไปสังเกตทักษะทางสังคมของนักเรียน นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างทักษะทางสังคมและจุดประสงค์แบบสังเกตที่เหมาะสม มีค่า IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ผลปรากฏว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.67

2.4 นำแบบสังเกตทักษะทางสังคมไปทดลอง (Try-out) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิง (Generalizability Coefficient : p_2) ผู้สังเกตจำนวน 2 คน คือ ผู้วิจัยและครูผู้สอนกันสังเกต แล้วนำคะแนนมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต ในการทดลองครั้งนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกตเท่ากับ 0.69

3. คู่มือครู

3.1 สร้างคู่มือครูโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้และคู่มือครู

3.2 สร้างคู่มือครูสำหรับใช้ประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งมีโครงสร้าง ดังนี้

ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ความเป็นมา

ลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

จุดมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

ขั้นตอนของรูปแบบ

ส่วนที่ 1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

การจัดบรรยากาศเพื่อส่งเสริมการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ

บทบาทครู

บทบาทผู้ปกครอง

บทบาทนักเรียน

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

ระยะเวลาในการดำเนินการ

การประเมินผล

แผนการจัดการเรียนรู้

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ ฯ

ตัวอย่างแบบทดสอบทักษะทางสังคม

ตัวอย่างแบบสังเกตทักษะทางสังคม

ตัวอย่างแบบประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. แบบประเมินความรู้ความเข้าใจสำหรับชุมชน

มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบถูกผิด จำนวน 20 ข้อ โดยข้อคำถามครอบคลุมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม และการพัฒนาทักษะทางสังคม

ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความรู้ความเข้าใจ ดำเนินการ ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความรู้ความเข้าใจการสร้างแบบประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตของเนื้อหา แบบประเมินความรู้ความเข้าใจมีลักษณะเป็นข้อคำถามชนิดถูกผิด ถ้าตอบถูกได้ 1 คะแนน ถ้าไม่ตอบ หรือตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ

4.3 นำแบบประเมินความรู้ความเข้าใจเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence :IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไปผลปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหามากกว่า 0.50 ทุกข้อ โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

5. แบบประเมินความรู้ความเข้าใจสำหรับครูผู้สอน

แบบประเมินความรู้ความเข้าใจสำหรับครูผู้สอน มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ โดยข้อคำถามครอบคลุมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม และการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

5.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความรู้ความเข้าใจ การสร้างแบบประเมินและรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษา วิเคราะห์นियามปฏิบัติการเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตของเนื้อหา ระบุเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละระดับ ซึ่งแบบประเมินความรู้ความเข้าใจ จำนวน 4 ข้อ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด มีการให้คะแนนระดับคุณภาพ (Scoring Rubric) 3 ระดับ ดังนี้

3 คะแนน หมายถึง ตอบคำถามได้ถูกต้องและครอบคลุมประเด็นคำถามยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบการอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล

2 คะแนน หมายถึง ตอบคำถามได้ถูกต้องและครอบคลุมประเด็นคำถามแต่ไม่สามารถยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบการอธิบายได้

1 คะแนน หมายถึง ตอบคำถามได้ถูกต้องแต่ไม่ครอบคลุมประเด็นคำถามและไม่สามารถยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบการอธิบายได้

โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินความรู้ความเข้าใจ คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 9.00 ขึ้นไปถือว่าครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

ค่าเฉลี่ยคะแนน 9.00 – 12.00 ระดับความรู้ความเข้าใจดีมาก

ค่าเฉลี่ยคะแนน 5.00 – 8.00 ระดับความรู้ความเข้าใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00 – 4.00 ระดับความรู้ความเข้าใจต่ำ

5.3 นำแบบประเมินความรู้ความเข้าใจเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence :IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อมานั้นนำมาหาค่าเฉลี่ยซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ผลปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

5.4 นำแบบประเมินความรู้ความเข้าใจมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ คือ การอธิบายความรู้ความเข้าใจของแต่ละระดับการประเมินให้แตกต่างกันอย่างชัดเจน

3. การทดลองศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบ (Pilot Study) และหาประสิทธิภาพของเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบก่อนการนำไปทดลองใช้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจคุณภาพของเครื่องมือประกอบการวิจัยและศึกษาปัญหาอุปสรรคระหว่างดำเนินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

2. เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนก่อนการนำไปใช้จริง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประกอบด้วย

1. ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับนักเรียนที่ใช้ทดลองจริง จำนวน 16 คน

2. นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 225 คน

3. ครูผู้สอนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 34 คน

กลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้ปกครองนักเรียน (ตัวแทนชุมชน) ในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 14 คน

2. นักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 23 คน

3. ครูผู้สอนในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี จำนวน 34 คน

วิธีดำเนินการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มชุมชน กลุ่มครูผู้สอน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายร่วมดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสังเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดำเนินการ ดังนี้

การสร้างความตระหนักเป็นการสร้างความตระหนักให้กับครูและชุมชนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคมและการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม การให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนนั้น โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. การจัดประชุมชี้แจงร่วมกันระหว่างชุมชนและครูผู้สอน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงทางความคิดและแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และเพื่อให้ชุมชนและครูผู้สอนทดลองจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกันก่อนนำไปใช้จริงโดยดำเนินการ ดังนี้

1.1 การทำความเข้าใจร่วมกันถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม การพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับเด็กนักเรียน

1.2 ผู้ปกครองและครูร่วมกันวิเคราะห์และวางแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม (ด้านเนื้อหา กิจกรรมการสอนของครู กิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน วิธีการประเมินผล)

1.3 ผู้ปกครองและครูร่วมกันพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน การดำเนินการระหว่างผู้วิจัย ชุมชนและครูผู้สอน ในขั้นนี้ได้กรอบการจัดการเรียนรู้ซึ่งอยู่ในรูปของแผนการจัดการเรียนรู้สำหรับครูผู้สอน และปฏิทินการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

1.4 ผู้วิจัยสรุปให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Workshop) รายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมและนำเสนอให้ชุมชนและครูผู้สอนร่วมพิจารณาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและกระบวนการ

2. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ไปทดลองสอนโดยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมและเอกสาร

คู่มือที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดไปใช้ทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม 2560 ถึงวันที่ 28 กรกฎาคม 2560 รวม 10 สัปดาห์

3. ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องที่พบ และข้อสังเกตต่าง ๆ เพื่อให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนมีส่วนร่วมมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษานำร่องพบข้อควรปรับปรุง ดังนี้

3.1 ระยะเวลาในขั้นการสร้างความรู้ความตระหนักควรกระชับและใช้เวลาให้น้อยลง ทั้งนี้ เนื่องจากชุมชนไม่เคยชินกับการนั่งฟังนาน ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงปรับเวลาสำหรับการให้ความรู้แก่ชุมชน เร็วขึ้น และพัฒนาคู่มือสำหรับชุมชน จำนวน 1 ฉบับ เพื่อให้ชุมชนนำไปศึกษาและทำความเข้าใจ เพิ่มเติม

3.2 การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้สอนและชุมชนในการวิเคราะห์เนื้อหาและกำหนด กิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีตัวอย่างหรือแนวทางให้กับชุมชนและครูได้ศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นแนวทาง และสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

3.3 จากการศึกษาผลการใช้รูปแบบ พบว่า ชุมชนยังไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมที่แสดง ถึงการมีทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปันได้อย่างชัดเจนชุมชนนำไปใช้ในการสังเกต ทักษะทางสังคมเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสังเกตพัฒนาการทักษะทางสังคมของบุตรหลาน ตนเอง และเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมินผลทักษะทางสังคมเมื่อสิ้นสุดโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบประเมินความรู้ความเข้าใจของชุมชนและครูผู้สอนใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ พื้นฐานประกอบด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

จากวิธีดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 สรุปได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) รูปแบบ การจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ/ วิเคราะห์ข้อมูล
1. การสร้าง รูปแบบ การจัด การเรียนรู้ แบบชุมชน มีส่วนร่วม เพื่อพัฒนา ทักษะ ทางสังคม	1. เพื่อสร้าง รูปแบบการจัด การเรียนรู้ แบบชุมชน มีส่วนร่วม	การพัฒนาโครงสร้างรูปแบบ การจัดการเรียนรู้	- เอกสาร และ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง - ครูผู้สอน ผู้ปกครอง - ตัวแทนชุมชน - การวิเคราะห์ สภาพปัจจุบัน ที่เกิดขึ้นจริง	- แบบสัมภาษณ์ แบบไม่มี โครงสร้าง/ การวิเคราะห์ เนื้อหา - คู่มือครู - รูปแบบการจัด การเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม

ตารางที่ 7 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ/ วิเคราะห์ข้อมูล
1. การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม (ต่อ)	2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	1. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ออกให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมของรูปแบบ 2. ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องจัดทำคู่มือประกอบการใช้รูปแบบ แบบทดสอบทักษะทางสังคม แบบสังเกตทักษะทางสังคม	- ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 5 คน	- คู่มือครู - รูปแบบการจัดการเรียนรู้ - แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้
	3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือประกอบการวิจัย	1. ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการใช้รูปแบบฯ ให้กับครูและชุมชน 2. ครู ชุมชนร่วมกันกำหนดวิธีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียน 3. ให้ข้อมูลย้อนกลับ Feedback Workshop ในกลุ่มผู้ปกครองและครูผู้สอนเพื่อตรวจสอบ 4. นำรูปแบบการที่แก้ไข/ปรับปรุง ไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับปฐมวัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบและเครื่องมือประกอบการวิจัย 5. แก้ไข/ปรับปรุงรูปแบบการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความสมบูรณ์ก่อนการนำไปทดลอง	1. ผู้ปกครอง-นักเรียน 2. ครูผู้สอน 3. นักเรียน 4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา จำนวน 5 คน	แบบประเมินความรู้ความเข้าใจสำหรับครูผู้สอนและผู้ปกครอง - แบบประเมินความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ - คู่มือครู - รูปแบบการจัดการเรียนรู้ - แบบทดสอบทักษะทางสังคม - แบบประเมินความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนและชุมชน

--	--	--	--	--

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Implementation)

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1. กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย

1.1 ผู้ปกครองนักเรียน	จำนวน	14 คน
1.2 นักเรียนชั้นอนุบาล – มัธยมศึกษาปีที่ 6	จำนวน	229 คน
1.3 ครูผู้สอน	จำนวน	36 คน

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวแทนชุมชนของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 14 คน

2. นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 229 คน ที่เรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560

3. ครูผู้สอนในโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 36 คน

2. แบบแผนการทดลอง

การดำเนินการในขั้นนี้ ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และได้ให้ครูทดลองสอนนำร่องแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยประยุกต์ใช้แบบการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) (พิสุทธา อารีราษฎร์, 2551: 134) มีรูปแบบดังนี้

$$O_1 \quad X \quad O_2$$

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

O_1	แทน	การสอบก่อนการทดลอง (Pre-test)
O_2	แทน	การสอบหลังจากการทดลอง (Post-test)
X	แทน	การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ระยะเวลาในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

ระยะเวลาในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไปใช้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม 2560 - 28 กรกฎาคม 2560 รวมเวลา 10 สัปดาห์

ขั้นตอนการนำรูปแบบการจัดการประสพการณ์การเรียนรู้ไปใช้

การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีขั้นตอนดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างความตระหนักให้กับครูผู้สอนและชุมชน (สัปดาห์ที่ 1)

จัดประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ไปใช้ พร้อมทั้งสร้างความตระหนักและแรงจูงใจให้กับชุมชนและครูผู้สอนได้เห็นความสำคัญของทักษะทางสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2560 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เวลา 09.00-12.00 น.

ระยะที่ 2 สัปดาห์ที่ (2-10)

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ครูผู้สอนและชุมชนระดมความคิดเห็นและร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคม จากนั้นสรุปเป็นกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติสำหรับชุมชน ครูผู้สอน และนักเรียน

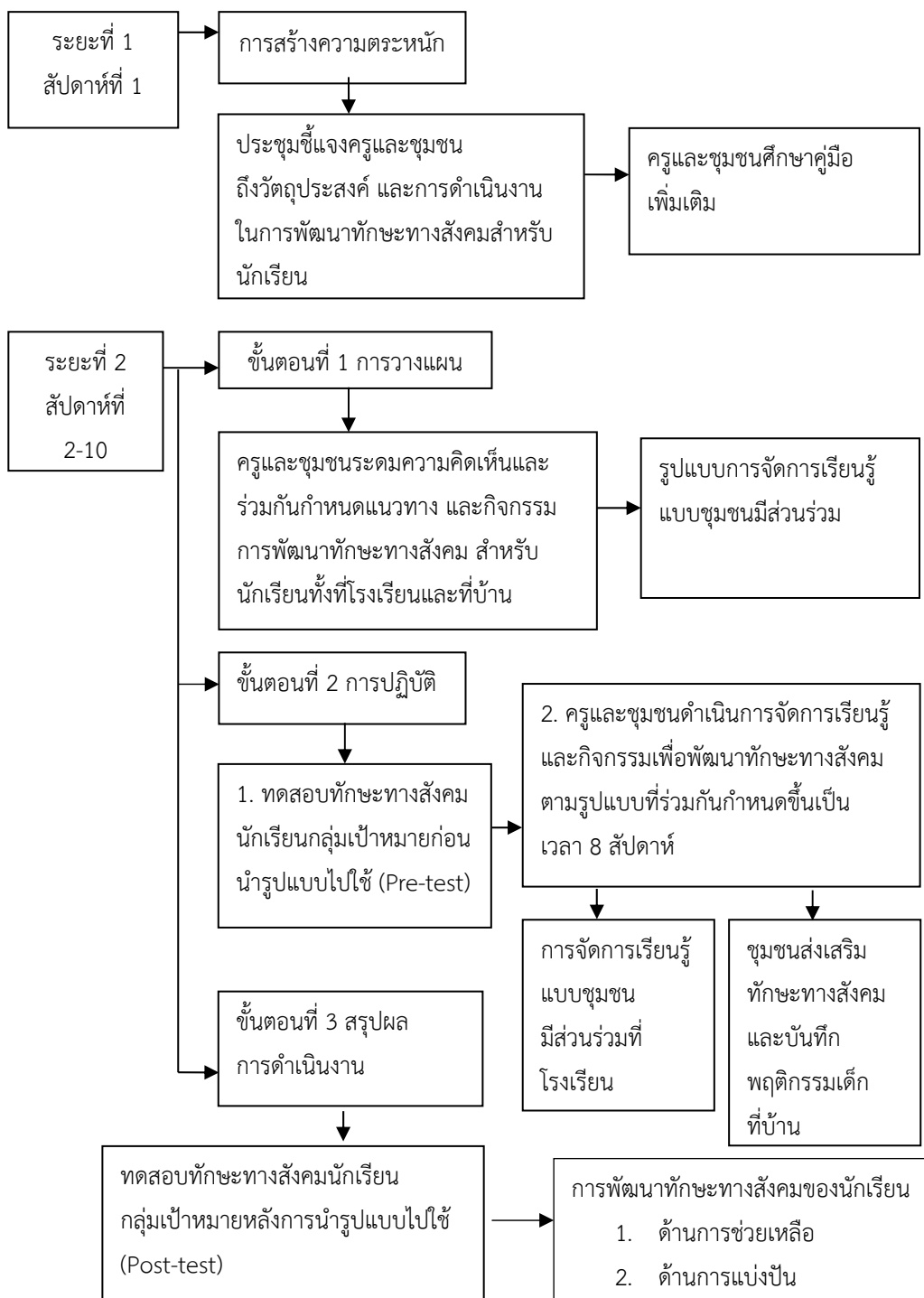
ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติการ

1. ผู้วิจัยนำแบบทดสอบทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนไปดำเนินการทดสอบนักเรียนกลุ่มทดลอง (Pre-test)
2. ครูผู้สอนและชุมชนกลุ่มทดลอง ดำเนินการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ที่พัฒนาขึ้นเป็นเวลา 10 สัปดาห์ กลุ่มเปรียบเทียบดำเนินการสอนตามปกติ

ขั้นตอนที่ 3 สรุปผลการดำเนินงาน (สัปดาห์ที่ 10)

เมื่อสิ้นสุดการทดลองผู้วิจัยประเมินผลทักษะทางสังคมของผู้เรียน (Post-test) นักเรียนกลุ่มทดลองหลังการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

จากการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สรุปเป็นแผนภูมิการดำเนินการได้ ดังนี้

ภาพที่ 14 ขั้นตอนการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. แบบสังเกตการณ์จัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3. แบบประเมินการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินความรู้ความเข้าใจ ดำเนินการดังนี้

1. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

1.1 การสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

1.2 สร้างเกณฑ์การประเมินให้ครอบคลุมองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ครอบคลุมองค์ประกอบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สารระสำคัญ 2) สื่อการเรียนรู้ 3) สารการเรียนรู้ 4) จุดประสงค์ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) การประเมินผล โดยสร้างเกณฑ์การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เป็นแบบระดับคุณภาพ 3 ระดับ ทั้งนี้มีคำอธิบายรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบอย่างชัดเจน ได้แก่

3 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมาก

2 คะแนน หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

1 คะแนน หมายถึง ไม่เหมาะสม

โดยกำหนดการแปลความหมายของคะแนนที่ได้จากการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

ค่าเฉลี่ยคะแนน 2.40-3.00 แผนการจัดประสบการณ์เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.70-2.39 แผนการจัดประสบการณ์เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ยคะแนน 1.00-1.69 แผนการจัดประสบการณ์ไม่เหมาะสม

1.3 นำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ

จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ผลปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

1.4 ผู้วิจัยนำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์ไปให้ครูผู้สอนที่เข้าร่วมโครงการพิจารณาว่ายอมรับได้ในประเด็นการประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นหรือไม่ ผลการพิจารณาปรากฏว่าครูทุกคนเห็นด้วยและยอมรับในประเด็นการประเมินทุกข้อ

2. แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ 2) การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อการเรียนการสอน และ 5) การประเมินผล โดยมีลักษณะเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ มีคำอธิบายระดับคุณภาพแต่ละด้านไว้อย่างชัดเจน โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม จากนั้นเขียนนิยามศัพท์และองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

2.2 สร้างรายการสังเกตการจัดการเรียนรู้ให้ตรงตามนิยามและครอบคลุมองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปรากฏว่าแต่ละด้านมีรายการประเมิน 3 รายการ

2.3 นำแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ผลปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67-1.00

2.4 ผู้วิจัยนำแบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นฉบับสมบูรณ์ แล้วไปให้ครูผู้สอนที่เข้าร่วมพิจารณา ว่ายอมรับได้ในประเด็นการประเมินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการพิจารณาปรากฏว่าครูทุกคนเห็นด้วยและยอมรับในประเด็นการประเมินทุกข้อ

3. แบบประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยใช้แบบประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งมี 3 ด้าน ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น คือ 1) การมีส่วนร่วม

ในการวิเคราะห์หัตถ์ดลินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และ 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ จากนั้นเขียนนิยามศัพท์และองค์ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชน

3.2 สร้างรายการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนให้ตรงตามนิยามและครอบคลุมการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลปรากฏว่าแต่ละด้านมีรายการประเมิน 2 รายการ

3.3 นำรายการประเมินทั้งหมดมาจัดทำเป็นแบบประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงดำเนินการโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณารายการประเมินแต่ละข้อว่าสอดคล้องกับนิยามที่กำหนดไว้หรือไม่ จากนั้นนำมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ผลปรากฏว่าได้ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.67-1.00

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบทักษะทางสังคมหลังการดำเนินการ 2 ด้านคือ ด้านการให้ความช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน ด้วยค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การวิเคราะห์ผลการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. การวิเคราะห์ผลการสังเกตการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. การวิเคราะห์ผลการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. การวิเคราะห์ผลการใช้รูปแบบโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

6. การวิเคราะห์ผลทักษะทางสังคมของผู้เรียน กลุ่มทดลองก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยการวิเคราะห์ t-test Dependent

7. การวิเคราะห์ผลหลัก (Main effects) และผลปฏิสัมพันธ์ (Interaction effects) ระหว่างคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียน (Treatment Variable) และตัวแปรกลาง (Moderator Variable) ได้แก่ อายุ อาชีพและรายได้ของผู้ปกครอง โดยการวิเคราะห์ Two Way ANOVA จากรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้สรุปรายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) ทดลองใช้รูปแบบ
การจัดการเรียนรู้ (Implementation)

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
3. การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม	เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	1. ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบ Quasi-Experimental Design ใช้รูปแบบการทดลองแบบ Static-Group Comparison 2. ครุนำรูปแบบไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 2.1 การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบ 2.2 ทดสอบใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมกับกลุ่มทดลองและการสอนรูปแบบปกติในกลุ่มเปรียบเทียบ 2.3 วิเคราะห์ผลหลักและผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทักษะทางสังคมและสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ได้แก่ อายุ อาชีพ และรายได้ของผู้ปกครอง	1. นักเรียนจำนวน 229 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 115 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 114 คน 2. ผู้แทนชุมชนจำนวน 14 คน 3. ครูผู้สอนจำนวน 36 คน	- รูปแบบการจัดการเรียนรู้ - แบบทดสอบทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน - แบบประเมินความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนและผู้ปกครอง - แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ - แบบประเมินการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) การประเมินผล (Evaluation) และปรับปรุงรูปแบบ

วัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลและปรับปรุง/แก้ไข รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นฉบับสมบูรณ์

เกณฑ์การพิจารณา

1. ประเมินกระบวนการในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. ประเมินกระบวนการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยกำหนดกรอบการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยครอบคลุมประเด็นการประเมินกระบวนการสร้างรูปแบบและกระบวนการปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) จากนั้นกำหนดมิติการประเมิน โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินระหว่างดำเนินการใช้รูปแบบ จนกระทั่งเสร็จสิ้นการทดลอง ดังนี้

ในการพิจารณาถึงคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีรายละเอียด ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครอง หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

2. ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอน หลังการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เปรียบเทียบกับก่อนการทดลอง

3. ระดับความพึงพอใจผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

4. ระดับความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.1 แบบประเมินความพึงพอใจของครูและผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจดำเนินการ ดังนี้

1. แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับครูผู้สอน

1.1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมและการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถามความพึงพอใจ จากนั้นนำนิยามตัวแปรมาสร้างเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของภาษา จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาคำถามแต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ปรากฏว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

1.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ไปใช้จริงในการทดลองแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ สอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน และการอบรมด้านการจัดการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ชนิด 5 อันดับ จำนวน 10 ข้อ โดยนำคำตอบของครูผู้สอนแต่ละคนมาให้ค่าน้ำหนักเป็นคะแนนดังต่อไปนี้ (ล้วน สายยศ; อังคณา สายยศ, 2554)

มีความพึงพอใจมากที่สุด	ให้คะแนน 5	คะแนน
มีความพึงพอใจมาก	ให้คะแนน 4	คะแนน
มีความพึงพอใจปานกลาง	ให้คะแนน 3	คะแนน
มีความพึงพอใจน้อย	ให้คะแนน 2	คะแนน
มีความพึงพอใจน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1	คะแนน

จากนั้นแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจของผู้ประเมิน โดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2553) เกณฑ์การตัดสินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น คือค่าเฉลี่ยที่มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไปถือว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ

ได้คะแนน 4.50-5.00	ระดับความพึงพอใจ มากที่สุด
ได้คะแนน 3.50-4.49	ระดับความพึงพอใจ มาก
ได้คะแนน 2.50-3.49	ระดับความพึงพอใจ ปานกลาง
ได้คะแนน 1.50-2.49	ระดับความพึงพอใจ น้อย
ได้คะแนน 0.50-1.49	ระดับความพึงพอใจ น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) เกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับ การนำรูปแบบไปใช้ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 4 ข้อ

2. แบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้ปกครอง

2.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น และการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างและขอบเขตเนื้อหาของ แบบสอบถามความพึงพอใจ ได้แก่ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมที่ส่งเสริม ทักษะทางสังคม จากนั้นนำนิยามตัวแปรมาสร้างเป็นแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วตรวจสอบ ความถูกต้องและความเหมาะสมของภาษา นำมาปรับปรุงแก้ไข

2.3 นำแบบสอบถามความพึงพอใจให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบ ความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ซึ่งค่าเฉลี่ยที่ยอมรับได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ปรากฏว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจฉบับสมบูรณ์ไปใช้จริงในการทดลอง แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา ทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบ แบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ความเกี่ยวข้องกับนักเรียน ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการ จัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าชนิด 3 อันดับ จำนวน 10 ข้อ โดยนำคำตอบของครูผู้สอนแต่ละคนมาให้ค่าน้ำหนักเป็นคะแนน ดังต่อไปนี้

มีความพึงพอใจมาก ให้คะแนน 3 คะแนน

มีความพึงพอใจปานกลาง ให้คะแนน 2 คะแนน

มีความพึงพอใจน้อย ให้คะแนน 1 คะแนน

จากนั้นแปลความหมายค่าเฉลี่ยคะแนนความพึงพอใจของผู้ปกครอง โดยเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้

ได้ค่าเฉลี่ย 2.50-3.00 ระดับความพึงพอใจ มาก

ได้ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 ระดับความพึงพอใจ ปานกลาง

ได้ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 ระดับความพึงพอใจ น้อย

เกณฑ์การตัดสินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ
ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น คือ ค่าเฉลี่ยที่มีค่าตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไปถือว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended) มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับ
ประโยชน์ที่ได้รับการนำรูปแบบไปใช้ และข้อเสนอแนะอื่น ๆ จำนวน 4 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ความเข้าใจของครูและชุมชนด้วย
ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามความพึงพอใจของชุมชนและครูผู้สอน
ด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำค่าเฉลี่ยที่ได้จาก
การคำนวณไปเทียบกับเกณฑ์ในการประเมินที่ได้วางไว้ เกณฑ์ค่าเฉลี่ยของความเหมาะสมของรูปแบบ
คือ ถ้าค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจของครูผู้สอนมีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และชุมชนมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่
2.50 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมมี
ความเหมาะสม

3.3 การวิเคราะห์ข้อความปลายเปิด ผู้วิจัยได้นำมาจัดหมวดหมู่ และลำดับของ
คำตอบเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ใน
ลักษณะความเรียง

การคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นจากค่าสัมประสิทธิ์การสรุปร่าง (Generalizability
Coefficient: p_2)

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ
ชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ความพึงพอใจ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ของครูผู้สอน ชุมชน และข้อสังเกตของผู้วิจัยในการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้มาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ตารางที่ 9 สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) การประเมินผล (Evaluation) และปรับปรุงรูปแบบ

ขั้นตอนที่	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ
4. ประเมินผลและปรับปรุงแบบการจัด การเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียน โสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น	เพื่อปรับปรุงรูปแบบการจัด การเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียน โสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น	1. ศึกษาเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบทักษะทางสังคมของนักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มเปรียบเทียบ หลังการจัดการเรียนรู้ 2. ศึกษาเปรียบเทียบระดับความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนและชุมชน หลังการทดลอง 3. ระดับความพึงพอใจของครูผู้สอนและชุมชน ที่มีต่อรูปแบบการจัด การเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 4. ผู้วิจัยปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน เป็นฉบับสมบูรณ์	1. นักเรียนจำนวน 229 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง 115 คน และ กลุ่มควบคุม 114 คน 2. ผู้แทนชุมชน จำนวน 14 คน 3. ครูผู้สอน จำนวน 36 คน	- แบบทดสอบทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน - แบบประเมินความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนและชุมชน - แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใชรูปแบบของครูผู้สอนและชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบ และนำไปทดลองใช้กับ ผู้ปกครอง นักเรียนและครูผู้สอนของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น หลังการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบทักษะทางสังคม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาแปลผลการวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบการอธิบายเป็นความเรียง ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะ ทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ผลการศึกษาทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อ พัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนภายหลังการทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis)

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. การศึกษาสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีหลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนมีส่วนร่วม และการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การพัฒนารูปแบบ ซึ่งต้องศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาเป็นดังต่อไปนี้

1.1 แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ พบว่า แนวคิดทฤษฎีดังต่อไปนี้ มีผลต่อการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมและพัฒนารูปแบบ การเรียนรู้ของ นักเรียน

ทฤษฎีสรรค์สร้างความรู้ (Constructivist Theory) ซึ่งกล่าวถึงการสร้างความรู้ มีหลักการสำคัญว่าในการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ความเชื่อ พื้นฐานของ Constructivism มีรากฐานมาจาก 2 แหล่ง คือ จากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development) หมายถึง ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม และ ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวทสกี้ (Vygotsky's Sociocultural Theory) ซึ่งถือว่าผู้เรียนสร้าง

ความรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในขณะที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรืองานในสถานะสังคม (Social Context) ซึ่งเป็นตัวแปรที่สำคัญและขาดไม่ได้ในการเรียนรู้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและการคิด เมื่อมีประสบการณ์ใหม่เข้ามาเด็กจะเชื่อมโยงให้เข้ากับประสบการณ์เดิม ซึ่งเรียกว่าการปรับตัว (Adaptation) เพื่อให้เกิดการสมดุล (Equilibration) (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2554: 58) พัฒนาการของเด็กจะเป็นไปตามวุฒิภาวะ การเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของหลักพัฒนาการ การประยุกต์แนวคิดของเพียเจต์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ คือต้องให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยครูอำนวยความสะดวกในการจัดหาอุปกรณ์ที่เหมาะสม บูรณาการเนื้อหาการเรียนรู้ จูงใจเด็กให้อยากเรียนรู้และสอนเด็กไปตามขั้นพัฒนาการ

ทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวโกทสกี (Vygotsky's Sociocultural Theory) ไวโกทสกีศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการทางการเรียนรู้โดยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมาก ดังนั้นครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเขาวนปัญญาของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและการพัฒนาเขาวนปัญญาขั้นสูงพัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็ก ซึ่งการพัฒนาจะเริ่มด้วยพัฒนาที่แยกจากกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้นพัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะเป็นไปร่วมกัน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ครูคือผู้ให้การช่วยเหลือ (Teacher Assisted Teaching) เด็กปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น ครูคอยให้ความช่วยเหลือเด็กผ่านการสังเกตขอบเขตการเรียนรู้ของเด็ก จึงจะทำให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูงสุด

แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้ (Dewey's Educational Perspective) แนวคิดทางการศึกษาของดิวอี้คือ “เรียนโดยการกระทำ” (Learning by doing) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการปรับตัวและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษาตามแนวคิดของดิวอี้ มี 3 องค์ประกอบ องค์ประกอบแรกคือ หลักสูตร เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนมากกว่าเรื่องในอดีตเรียกว่าหลักสูตรที่ยึดการจัดประสบการณ์เป็นศูนย์กลาง เนื้อหาของหลักสูตรเป็นลักษณะการบูรณาการ มีทั้งส่วนที่ให้แนวคิดและที่เป็นทักษะกระบวนการ เนื้อหามุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจตัวเองและสังคม องค์ประกอบที่ 2 คือ ครูมีหน้าที่วางแผนการสอนโดยพิจารณาพัฒนาการความสนใจ และความต้องการของเด็ก เตรียมสิ่งแวดล้อมและสื่อในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก โดยเป็นผู้สนับสนุนให้เด็กเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยตนเอง และองค์ประกอบที่ 3 คือเด็กมีหน้าที่ทำความเข้าใจว่าตนมีความสนใจและมีปัญหาอะไรอยู่ และร่วมกับครูวางแผนทิศทางการพัฒนาตนเองตามเนื้อหาที่ตนสนใจและถนัด ด้วยการลงมือกระทำด้วยตนเอง

1.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ในชั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้นำเสนอไว้ในบทที่ 2 แล้วมาศึกษาสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมี 2 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในระดับการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในระดับนโยบายและบริหาร ซึ่งหากชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งสองลักษณะจะช่วยให้

การจัดการเรียนรู้และการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เพื่อการพัฒนาผู้เรียนสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง ในประเด็นรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ศึกษาสังเคราะห์พบว่าประกอบไปด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision Making : PD) เป็นขั้นตอนที่ผู้ปกครองร่วมกำหนด ร่วมออกความคิดเห็นกำหนดจุดประสงค์ กำหนดเป้าหมาย วางแผนพัฒนาหาแนวทางเพื่อดำเนินการต่อไป

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation : PI) เป็นขั้นปฏิบัติตามแผนงานหรือกำหนดการที่วางไว้ โดยการช่วยเหลือร่วมมือเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation : PE) เป็นการมีส่วนร่วมกับครูผู้สอนในการประเมินผลการดำเนินงาน วิเคราะห์ถึงการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่

1.3 การพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน ผู้วิจัยศึกษาหลักการจัดการเรียนรู้ พบว่า ควรจัดในรูปแบบของการบูรณาการโดยยึดหลักบูรณาการที่ว่า “หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ” ให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม จัดกิจกรรมให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อที่หลากหลาย ซึ่งกิจกรรมในแต่ละวันมีหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาค้นคว้าการปฏิบัติ การทดลอง การทัศนศึกษา โดยใช้สอดแทรกทักษะทางสังคมในเนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียมผู้เรียน (Preparation) เป็นขั้นของการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและดึงความสนใจของผู้เรียนมาที่กิจกรรม เช่น การร้องเพลง การฟังนิทาน การสนทนาซักถาม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ครูต้องการ

ผู้ปกครองอาจมีส่วนร่วมโดยการพูดคุยสนทนากับเด็ก ชักจูง ได้รับความสนใจให้เด็กอยากเรียนรู้ โดยการเล่านิทานหรือร้องเพลงร่วมกับครูผู้สอนให้เด็กฟัง

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (Activity) เป็นขั้นที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับครูผู้สอนกับบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมมีการสนทนาพูดคุยซักถาม การศึกษาค้นคว้า การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เน้นที่การพัฒนาทักษะทางสังคม

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นประเมินผล (Assessment) เป็นการประเมินผลผู้เรียนจากการสังเกต พฤติกรรมของผู้เรียนในขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูผู้สอนและผู้ปกครองร่วมกันประเมินทักษะทางสังคมของผู้เรียน การประเมินเด็กก็ใช้วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการเรียนรู้อันของเด็ก ว่าได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ การสังเกตพฤติกรรมมีวิธีการสังเกตหลายรูปแบบ

2. การศึกษาสังเคราะห์การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ใช้ยุทธศาสตร์การออกแบบการเรียนการสอนของทริปและไบเชลมeyer (Tripp and Bichelmeyer, 1990: 155-158) เป็นแนวทางโดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การประเมินความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์เนื้อหาการกำหนดวัตถุประสงค์ การสร้างต้นแบบ การทดลองใช้ (การทดลอง) และการปรับปรุง นอกจากนี้แนวคิดในการออกแบบการเรียนรู้อันเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งเน้นเชิงระบบ (System Orientation) ที่มีลักษณะมุ่งออกแบบเพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาหรือแก้ปัญหาการเรียนการสอนหรือเพื่อพัฒนาทักษะบางอย่างให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน (Gustafson and Branch, 1997: 81-84) ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อให้มีทักษะพื้นฐานสำหรับการดำเนินชีวิตและสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยดำเนินศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากพื้นที่การวิจัยคือ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในประเด็นดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดกิจกรรมและการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียน 3) ข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) นักเรียนและของครูผู้สอน เพื่อนำมาประกอบในการดำเนินการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน ตลอดจนผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมอันประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ผลการดำเนินการเป็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมของชุมชนถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับสถานศึกษาต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดด้วยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในมาตรา 43 วรรค 2 กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาการศึกษาในอนาคตที่ต้องการระดมความร่วมมือจากทุก ๆ ส่วนของสังคม ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน เอกชน สถาบันต่าง ๆ ในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในส่วนของโรงเรียนต้องมีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายในการจัดระบบโครงสร้างกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

สำหรับการจัดการศึกษาของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น จากการวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำให้นักเรียนพบว่า การมีส่วนร่วมในปีการศึกษาที่ผ่านมา ชุมชนเข้าร่วมการประชุมเพียงครั้งเดียว (ปฐมนิเทศผู้ปกครอง) เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญจำนวน 2 ครั้ง ได้แก่

วันลอยกระทง และวันแม่แห่งชาติ เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมเลย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด โดยดำเนินการที่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนจะได้รับทราบข้อมูลพัฒนาการผู้เรียนจากแฟ้มสะสมผลงานนักเรียน และสมุดประจำตัวนักเรียนเท่านั้น และเนื่องจากกิจกรรมในระหว่างปีมีไม่มากนัก ชุมชนจึงไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนในประเด็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านการเรียนรู้ อีกทั้งเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ในทางบวกกับชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลในพื้นที่และเขตติดต่อ การขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือสามารถกระทำได้ไม่ยากนัก และจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) พบว่า ชุมชนยินดีให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเห็นว่าการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนไม่ว่าด้านกิจกรรมวิชาการหรือการช่วยเหลือต่าง ๆ จากผู้ปกครองจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กมาก

ประเด็นที่ 2 การจัดกิจกรรมและการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จัดตามแนวทางของหลักสูตรและจากการสอบถามครูผู้สอน ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม ด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน พบว่า ยังไม่มีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมจากสภาพสังคมปัจจุบันหากผู้เรียนได้รับการพัฒนาย่อมจะเป็นสิ่งที่ดี ผู้เรียนยอมอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) พบว่า ผู้ปกครองไม่ได้ส่งเสริมพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับบุตรหลานเท่าที่ควร โดยส่วนใหญ่จะส่งเสริมด้านการเรียนรู้และสุขอนามัยเท่านั้น เมื่อสอบถามถึงความต้องการในการพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปันอันเป็นทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา ผู้ปกครองทุกคนยินดีและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมกับครูในการพัฒนาทักษะทางสังคมดังกล่าว และจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนได้สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมโดยตรง ดังนี้

“การเรียนการสอนไม่ได้เน้นเรื่องอะไรเป็นพิเศษ แต่หากจะเน้นเรื่องการช่วยเหลือและการแบ่งปันก็เป็น好事 เพราะเด็กๆ จะได้ช่วยกันแบ่งปันของกัน ไม่ทะเลาะกัน”

“ครูต้องบอกให้แบ่งกันนักเรียนถึงจะแบ่ง การช่วยเหลือมีบ้างแต่ก็น้อย ช่วยเก็บของเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้บ้าง ถ้าได้สอนหรือจัดการเรียนการสอนที่เน้นเรื่องนี้เป็นพิเศษจะดีมาก”

ประเด็นที่ 3 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปกครองนักเรียนและของครูผู้สอน จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) พบว่า อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้าง ร้อยละ 35.00 ค้าขาย ร้อยละ 27.25 ประกอบธุรกิจร้านค้าปลีก ร้อยละ 11.35 และธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 31.39 ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของทางโรงเรียนได้ไม่มากนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องเวลา จากการสอบถามถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ชุมชนยินดีเข้าร่วมและให้ความคิดเห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนจะได้แบ่งเบาภาระครูผู้สอน

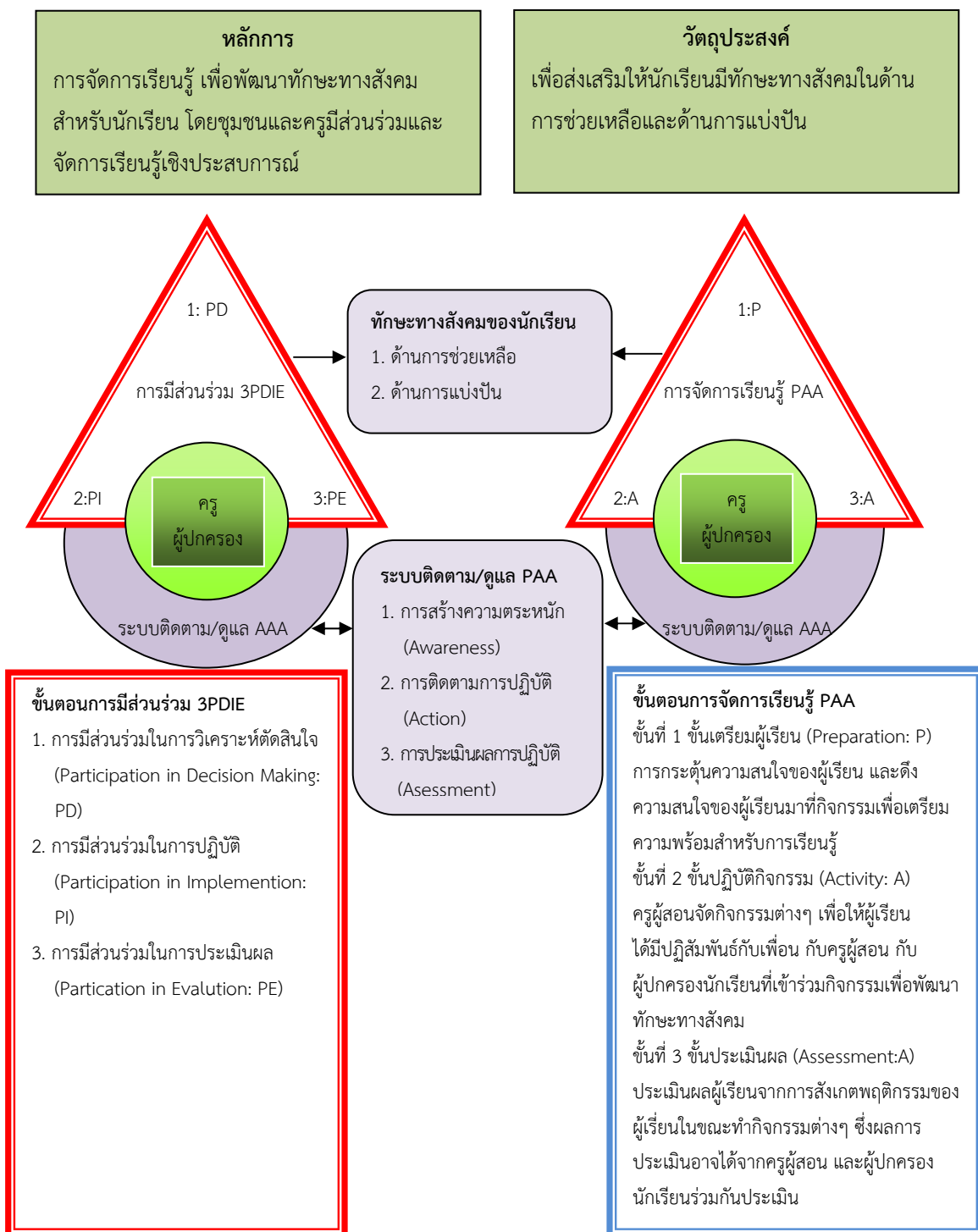
ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและได้รู้ว่าบุตรหลาน เมื่ออยู่ที่โรงเรียนมีพฤติกรรมหรือการเรียนรู้
อย่างไร

ข้อมูลพื้นฐานครูผู้สอน จำนวน 36 คน พบว่าเป็นเพศชาย 8 คน เพศหญิง 28 คน มีอายุ
ระหว่าง 23-59 ปี วุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 18 คน ปริญญาโท จำนวน 18 คน จากการ
สัมภาษณ์ครูผู้สอนถึงการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมและการพัฒนาทักษะทางสังคม ครูให้
ความคิดเห็นว่าการให้ชุมชนเข้าร่วมจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กนักเรียนโดยตรง อีกทั้งหากชุมชนร่วม
กิจกรรมกับทางโรงเรียน จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมพัฒนาด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น
การพัฒนาอาคารสถานที่ เป็นต้น ในส่วนของการพัฒนาทักษะทางสังคมครูต้องการให้พัฒนาด้าน
การช่วยเหลือและการแบ่งปัน เนื่องจากปัจจุบันพบว่ามีการแย่งของเล่น แย่งสิ่งของหรือขนมกัน
ดังนั้นจึงควรที่จะส่งเสริมหรือพัฒนาทักษะด้านนี้ก่อน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจาก 3 แหล่ง อันได้แก่ การวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีหลักการและ
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ครูผู้สอน
คณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ผู้บริหารโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น และการจัด
สนทนากลุ่ม นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ ซึ่งสรุปให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาทักษะ
ทางสังคมให้กับนักเรียน ทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญสำหรับการสร้างรูปแบบการจัดการ
เรียนรู้ ซึ่งจะนำเสนอในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทาง สังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับ
นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ดำเนินการสร้างตามกรอบการพัฒนารูปแบบการจัด
การเรียนรู้ของทริปป์และไบเชลมeyer (Tripp and Bichelmeyer, 1990: 155-158) ซึ่งประกอบ
ด้วย 5 ขั้นตอน คือ การประเมินความต้องการจำเป็นและการวิเคราะห์เนื้อหา การกำหนด
วัตถุประสงค์การสร้างต้นแบบ การทดลองใช้ต้นแบบ และการปรับปรุง โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้น
ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ สาระและกระบวนการ กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน และ
การวัดประเมินผล จากแนวคิดผู้วิจัยกำหนดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อ
พัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโดยรูปแบบมีชื่อว่า “รูปแบบ3PDIE” โดยมีรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 15 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

หลักการ

การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้กับครูผู้สอน โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดและตัดสินใจเลือก แนวทาง วิธีการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติลงมือทำร่วมกับครูผู้สอน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลผู้เรียน โดยการจัดการ เรียนรู้ซึ่งประสบการณ์ที่หลากหลายให้กับนักเรียน ทั้งนี้ผลจากการมีส่วนร่วมของชุมชนจะส่งเสริมให้ นักเรียนมีพัฒนาการทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาที่สมดุล และมีทักษะทางสังคม เป็นไปในทางบวก ส่งผลให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น (3PDIE) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 2 ด้านคือ

1. **ด้านการช่วยเหลือ** เป็นการแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดของเด็กในการช่วย เพื่อนทำความสะอาดห้องเรียน เก็บขยะ ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดเก็บอุปกรณ์ในบ้าน และการช่วย เหลือผู้อื่นในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์

2. **ด้านการแบ่งปัน** เป็นการแสดงออกโดยการกระทำ โดยการชักชวนให้เล่น หรือส่งสื่อ อุปกรณ์ให้เพื่อนในขณะที่เรียน และการแบ่งอาหาร ขนมให้เพื่อน ให้ครูหรือผู้ปกครองอย่างเต็มใจ

การมีส่วนร่วมของชุมชน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีบทบาทในการพัฒนาผู้เรียนโดยการ มีส่วนร่วมทั้งระบบ 3 ขั้นตอน คือ

1. **การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ** (Participant in Decision Making: PD) และวางแผนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. **การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ** (Participant in Implementation: PI) เป็นการปฏิบัติ กิจกรรมตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ในข้อที่ 1

3. **การมีส่วนร่วมในการประเมินผล** (Participant in Evaluation: PE) เป็นการสรุปผล การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนว่ามีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงไร และสรุปผลการมีส่วนร่วม ของชุมชนและครูผู้สอน

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรม 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมผู้เรียน (Preparation) เป็นขั้นของการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและ ดึงความสนใจของผู้เรียนมาที่กิจกรรม เช่น การร้องเพลง การฟังนิทาน การสนทนาซักถาม

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (Activity) เป็นขั้นที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับครูผู้สอน กับบุคคลต่าง ๆ และคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน)

ที่เข้าร่วมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมมีการสนทนาพูดคุยซักถาม การศึกษาค้นคว้าการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เน้นไปที่การพัฒนาทักษะทางสังคม

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินผล (Assessment) เป็นการประเมินผลผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมด้านทักษะทางสังคม

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ระยะเวลาในการดำเนินการทั้งสิ้น 10 สัปดาห์ โดยมีรายละเอียดการดำเนินการในแต่ละสัปดาห์ ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 สร้างความคุ้นเคยกับเด็กและดำเนินการทดสอบทักษะทางสังคม (Pre-test) ก่อนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้แบบทดสอบทักษะทางสังคม ซึ่งมีข้อความ เป็นข้อความ จำนวน 20 ข้อ

สัปดาห์ที่ 2-9 ดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ตามที่กำหนดร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน)

สัปดาห์ที่ 10 ดำเนินการทดสอบทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม (Post-test)

การประเมินผลผู้เรียน

1. การทดสอบทักษะทางสังคมของผู้เรียน ประกอบด้วย ทักษะด้านการช่วยเหลือและทักษะด้านการแบ่งปัน โดยใช้แบบทดสอบซึ่งมีลักษณะเป็นคำบรรยาย ให้ผู้เรียนเลือกตอบ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ

2. ประเมินพฤติกรรมของนักเรียนที่เกี่ยวกับทักษะทางสังคม ประกอบด้วย ทักษะด้านการช่วยเหลือ และทักษะด้านการแบ่งปัน โดยคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) และครูผู้สอนร่วมกันประเมินและสรุปผลร่วมกัน

การประเมินผลรูปแบบ

1. การประเมินความรู้ความเข้าใจของคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) และครูผู้สอน เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม และการพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบประเมินความรู้ความเข้าใจ

2. การประเมินความพึงพอใจคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) และครูผู้สอนที่มีต่อการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ไปใช้ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้
ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

รายการประเมิน	ผลการประเมิน			
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้	4.800	0.441	มากที่สุด	2
2. แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมและการพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน	4.800	0.441	มากที่สุด	2
3. ความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	5.000	0.000	มากที่สุด	1
4. การเรียงลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	4.000	1.000	มาก	5
5. การอธิบายบทบาทของครู	3.800	0.441	มาก	6
6. การอธิบายบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา	4.000	0.000	มาก	5
7. การอธิบายบทบาทของนักเรียน	4.600	0.000	มาก	5
8. กระบวนการจัดการเรียนรู้แสดงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.600	0.896	มากที่สุด	3
9. กระบวนการจัดการเรียนรู้แสดงถึงการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน	4.200	1.091	มาก	4
10. แผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วยหน่วยเรื่องระดับระยะเวลา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล และบันทึกหลังสอน	4.600	0.545	มากที่สุด	3
11. การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้เพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนตามสภาพการณ์จริง	4.200	0.441	มาก	4
12. ระยะเวลาในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้	4.200	0.831	มาก	4
13. การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์	4.600	0.542	มากที่สุด	3
ค่าเฉลี่ยรวม	4.350	0.453	มาก	

จากตารางที่ 10 พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.350$, S.D. = 0.453) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.800-5.000 และเมื่อพิจารณาคะแนนที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินในรายข้อ พบว่า ข้อที่ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนความเหมาะสมมากที่สุดคือ ความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.000, S.D. = 0.000 รองลงมาคือแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดกรอบการจัดการเรียนรู้และแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน ($\bar{X} = 4.800$, S.D. = 0.441) และข้อที่มีระดับคะแนนน้อยที่สุด คือ การอธิบายบทบาทของครูผู้สอน ($\bar{X} = 3.800$, S.D. = 0.441)

ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นการอธิบายบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนที่ควรอธิบายเป็นขั้นตอน เพื่อให้ครูผู้สอนเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามได้ และประเด็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนซึ่งต้องให้ความรู้คณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เมื่ออยู่ที่บ้าน โดยอาจนำเสนอในขั้นตอนการประชุมชี้แจงหรือจัดทำเป็นคู่มือให้ไปศึกษาที่บ้านเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการให้ความรู้คณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ในขั้นตอนการประชุมชี้แจงและจัดทำคู่มือขึ้นอีกหนึ่งฉบับ เพื่อให้ความรู้คณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ในประเด็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน

จากนั้นผู้วิจัยนำรูปแบบและเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบ ไปทดลองศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบ (Pilot Study) ณ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ในระหว่างวันที่ 3 มกราคม 2559 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2560 ผลการทดลองศึกษา พบว่า

1. ระยะเวลาในขั้นการสร้างความตระหนักควรกระชับและใช้เวลาให้น้อยลง ทั้งนี้เนื่องจากคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ไม่เคยชินกับการนั่งฟังนาน ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงปรับเวลาสำหรับการให้ความรู้เร็วขึ้นและพัฒนาคู่มือสำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) จำนวน 1 ฉบับเพื่อนำไปศึกษาและทำความเข้าใจเพิ่มเติม

2. การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ในการวิเคราะห์เนื้อหาและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมีตัวอย่างหรือแนวทางให้กับคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) และครูได้ศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เห็นแนวทางและสร้างสรรค์กิจกรรมต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

3. ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ยังไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปันได้อย่างชัดเจนเมื่อเด็กนักเรียนอยู่ที่บ้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสร้างแบบสังเกตทักษะทางสังคมสำหรับคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) เพื่อนำไปใช้ในการสังเกตทักษะทางสังคมเมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถสังเกตพัฒนาการทักษะทางสังคมของบุตรหลานตนเอง และเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการประเมินผลทักษะทางสังคมเมื่อสิ้นสุดโครงการ

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ที่ปรับปรุงและพัฒนาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ โดยการนำไปทดลองนั้น ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบโดยเปรียบเทียบกับคะแนนที่ได้หลังการทดลองกับกลุ่มทดลอง ดังนี้

1. เปรียบเทียบผลการประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

การวิเคราะห์ตอนนี้ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้ทดสอบทักษะทางสังคมของนักเรียน จำนวน 229 คน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบมาหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาเปรียบเทียบกันโดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent Sample ดังปรากฏใน ตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ผลการประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียนของกลุ่มทดลอง จำนวน 229 คน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ทักษะทางสังคม	(n=115)	\bar{X}	S.D.	t-test
ด้านการช่วยเหลือ	ก่อนการทดลอง	5.405	1.593	6.282*
	หลังการทดลอง	8.262	0.968	
ด้านการแบ่งปัน	ก่อนการทดลอง	5.463	1.501	6.205*
	หลังการทดลอง	7.733	1.031	
รวมทักษะทางสังคม	ก่อนการทดลอง	10.866	2.770	7.304*
	หลังการทดลอง	16.000	1.513	

* $P < .05$

จากตารางที่ 11 พบว่า ภายหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น นักเรียน จำนวน 229 คน มีคะแนนทักษะทางสังคมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงบอกได้ว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมที่ได้พัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมสูงขึ้น

เมื่อแนวโน้มพิจารณาคะแนนทักษะทางสังคมเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านการแบ่งปัน โดยทักษะด้านการช่วยเหลือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 8.262$, S.D. = 0.968) และด้านการแบ่งปันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 7.733$, S.D. = 1.031) ทั้งนี้จากสอบถามครูผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) พบว่า ทักษะด้านการช่วยเหลือเป็นทักษะที่นักเรียนสามารถทำได้บ่อยครั้งเมื่อเปรียบเทียบกับ การแบ่งปันสิ่งของหรือขนมซึ่งครูให้เหตุผลว่านักเรียนยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) บางครั้งจึงไม่ยอมแบ่งปันสิ่งของตนเองให้กับใคร จึงเป็นเหตุผลให้คะแนนทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือสูงกว่าทักษะทางสังคมด้านการแบ่งปัน

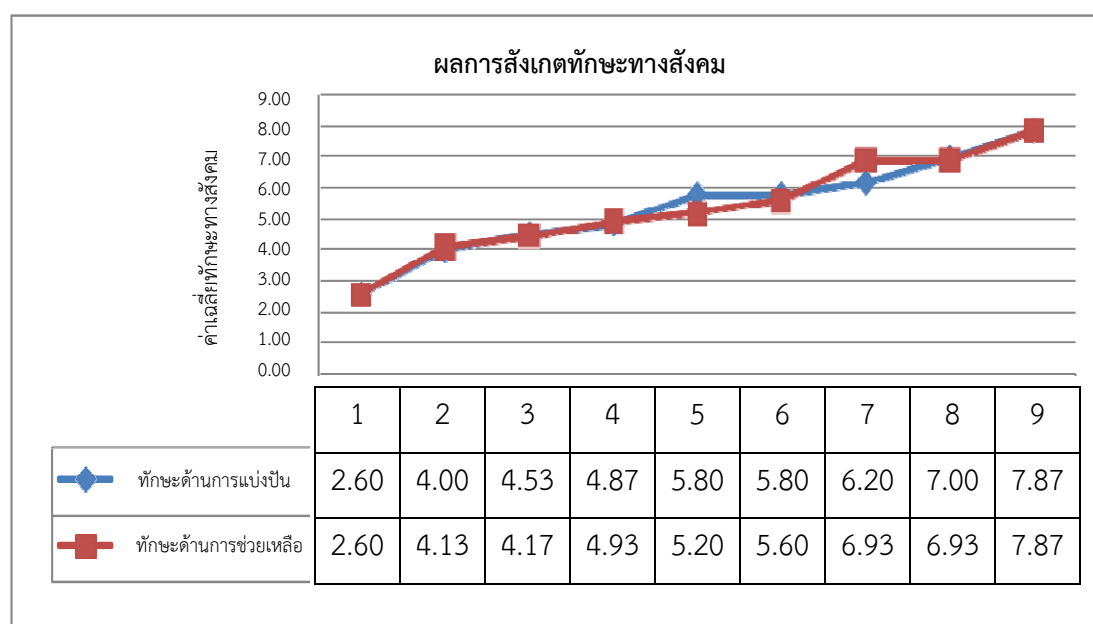
2. ผลการสังเกตทักษะทางสังคมของนักเรียนรวมทุกด้านก่อนและระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ตอนนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียน จำนวน 229 คน ทั้งสองด้านที่ได้จากการสังเกตก่อนการทดลองและขณะทำการทดลองใช้รูปแบบ ทั้ง 8 สัปดาห์ มาหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ผลคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียน จำนวน 229 คน ก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

ทักษะทางสังคม		ระยะเวลาการสังเกต (สัปดาห์)								
		ก่อนการใช้รูปแบบ	1	2	3	4	5	6	7	8
ด้านการช่วยเหลือ	\bar{X}	2.60	4.13	4.46	4.93	5.20	5.60	6.93	6.93	7.86
	S.D.	0.82	0.91	0.51	0.88	0.67	0.63	0.79	1.03	0.64
ด้านการแบ่งปัน	\bar{X}	2.60	4.00	4.54	4.87	5.80	5.80	6.20	7.00	7.87
	S.D.	0.63	0.85	0.99	0.99	0.86	0.68	0.86	0.93	0.64
รวม	\bar{X}	5.00	8.13	9.00	9.80	11.00	11.40	13.07	14.00	15.73
	S.D.	1.36	1.30	1.36	1.32	1.07	1.12	1.22	1.25	0.88

จากผลคะแนนการสังเกตทักษะทางสังคมทั้งสองด้านดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำมาแสดงในรูปแบบแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 16 เปรียบเทียบคะแนนทักษะทางสังคมของนักเรียน จำนวน 229 คน ที่ได้จากการสังเกต ก่อนการทดลองระหว่างการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

จากภาพที่ 16 พบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนกลุ่มทดลอง จำนวน 229 คน ทั้งด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปันมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนเพิ่มมากขึ้นในทุกสัปดาห์ ทั้งนี้เมื่อแยกพิจารณาทักษะทางสังคมเป็นรายด้าน พบว่า ในสัปดาห์ที่ 5 ทักษะด้านการแบ่งปันสูงกว่าทักษะด้านการช่วยเหลือ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีอุปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย นักเรียนจึงแสดงพฤติกรรมกรรมการแบ่งปันได้ชัดเจนมากกว่าทักษะด้านการช่วยเหลือ ประกอบกับการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้ใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นหลัก เป็นผลให้นักเรียนภายในกลุ่มมีการแบ่งปันอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ และใน สัปดาห์ที่ 7 พบว่าทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือสูงกว่าทักษะด้านการแบ่งปัน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ครู ผู้สอนและคณะกรรมการสถานศึกษา (ตัวแทนชุมชน) ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะด้านการช่วยเหลือสูงกว่าสัปดาห์ที่ผ่านมาที่มีผลคะแนนเฉลี่ยต่ำ ประกอบกับเป็นวัยที่นักเรียนยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) การแบ่งปันสิ่งของที่ตนชอบ จึงเป็นเรื่องที่ยาก เมื่อเปรียบกับทักษะด้านการช่วยเหลือ

5. ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน

จากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้านการเขียน แผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ทั้งนี้เพื่อประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้และรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยการประเมินแบ่งเป็นการประเมิน ตนเอง (ครูผู้สอน ประเมินตนเอง) จำนวน 36 คน และผลการประเมินจากผู้วิจัยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น ดังนี้

ตารางที่ 13 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนประเมินโดยครูผู้สอน จำนวน 36 คน

รายการ	ผลการประเมิน			
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. สารสำคัญ	2.751	0.466	เหมาะสมมาก	3
2. สื่อการเรียนรู้	2.622	0.512	เหมาะสมมาก	4
3. สารการเรียนรู้	2.751	0.466	เหมาะสมมาก	3
4. จุดประสงค์การเรียนรู้	2.870	0.353	เหมาะสมมาก	2
5. กิจกรรมการเรียนรู้				
5.1 กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน ด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน	2.751	0.466	เหมาะสมมาก	3
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม	3.000	0.000	เหมาะสมมาก	1
5.3 กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	2.870	0.353	เหมาะสมมาก	2
6. การประเมินผล	2.751	0.466	เหมาะสมมาก	3
ค่าเฉลี่ยรวม	2.793	0.300	เหมาะสมมาก	

จากตารางที่ 13 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูผู้สอน จำนวน 36 คน เขียนขึ้นมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.793$, S.D. = 0.300) โดยทุกข้อมีผลการประเมินในระดับเหมาะสมมากทุกข้อ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.000$,

S.D.= 0.000) ลำดับต่อมามีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวนสองข้อ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (\bar{X} = 2.870, S.D. = 0.353) ต่อมา คือ สารระสำคัญ, สารการเรียนรู้, กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมให้นักเรียนด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปันและการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ (\bar{X} = 2.871, S.D. = 0.466) ลำดับสุดท้ายคือ สื่อการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (\bar{X} = 2.622, S.D. = 0.512)

ตารางที่ 14 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ประเมินโดยผู้วิจัย

รายการ	ผลการประเมิน			
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. สารระสำคัญ	2.500	0.531	เหมาะสมมาก	5
2. สื่อการเรียนรู้	2.267	0.510	เหมาะสมมาก	4
3. สารการเรียนรู้	2.750	0.460	เหมาะสมมาก	3
4. จุดประสงค์การเรียนรู้	3.000	0.000	เหมาะสมมาก	1
5. กิจกรรมการเรียนรู้				
5.1 กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมให้นักเรียน ด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน	2.870	0.353	เหมาะสมมาก	2
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม	3.000	0.000	เหมาะสมมาก	1
5.3 กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	2.870	0.353	เหมาะสมมาก	2
6. การประเมินผล	2.870	0.353	เหมาะสมมาก	2
ค่าเฉลี่ยรวม	2.811	0.171	เหมาะสมมาก	

จากตารางที่ 14 พบว่า ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ที่ประเมินโดยผู้วิจัยมีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก (\bar{X} = 2.811, S.D. = 0.171) ซึ่งหากพิจารณารายข้อ พบว่า ทุกข้อมีผลการประเมินในระดับเหมาะสมมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดมี 2 ข้อ คือ จุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งทางตรงและ ทางอ้อม (\bar{X} = 3.000, S.D. = 0.000) ลำดับต่อมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากันจำนวน 3 ข้อ (\bar{X} = 2.870, S.D. = 0.353) คือ กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมให้นักเรียนด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน กิจกรรม สอดคล้องกับจุดประสงค์และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการประเมินผล ต่อมาคือสาร

การเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.750$, S.D. = 0.460) สื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.627$, S.D. = 0.510) และสาระสำคัญ ($\bar{X} = 2.500$, S.D. = 0.531) ตามลำดับ

จากผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่ประเมินโดยครูผู้สอนเองและจากผลการประเมินของผู้วิจัยนั้น ผู้วิจัยได้นำผลมาพิจารณาร่วมกันอีกครั้ง ผลการวิเคราะห์ปรากฏตามตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ที่ได้จากการประเมิน
ของผู้วิจัย

รายการ	ผลการประเมิน			
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. สาระสำคัญ	2.625	0.500	เหมาะสมมาก	6
2. สื่อการเรียนรู้	2.625	0.500	เหมาะสมมาก	6
3. สาระการเรียนรู้	2.751	0.443	เหมาะสมมาก	5
4. จุดประสงค์การเรียนรู้	2.931	0.251	เหมาะสมมาก	2
5. กิจกรรมการเรียนรู้				
5.1 กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน ด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน	2.817	0.400	เหมาะสมมาก	4
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม	3.000	0.000	เหมาะสมมาก	1
5.3 กิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	2.874	0.344	เหมาะสมมาก	3
6. การประเมินผล	2.817	0.400	เหมาะสมมาก	4
ค่าเฉลี่ยรวม	2.807	0.281	เหมาะสมมาก	

จากตารางที่ 15 พบว่า ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ในภาพรวมมีผลการประเมินในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 2.807$, S.D. = 0.281) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าทุกข้อ มีผลการประเมินในระดับเหมาะสมทุกข้อ โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดคือ ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ($\bar{X} = 3.000$, S.D. = 0.000) รองลงมา ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.931$, S.D. = 0.251) ลำดับต่อมาคือกิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์และเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 2.874$, S.D. = 0.344) ต่อมาคือกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน และ

การประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{X} = 2.817$, S.D. = 0.470) ลำดับต่อมาคือสาระการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.751$, S.D. = 0.443) และสาระสำคัญ, สื่อการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{X} = 2.625$, S.D. = 0.500)

จากผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว พบว่า จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างสูง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของครูผู้สอนประกอบพบว่า ครูผู้สอนมีวุฒิการศึกษาทางด้านการศึกษาโดยตรง และผลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนพบว่าครูผู้สอนมีความเข้าใจในขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบกับได้รับการชี้แจงในขั้นตอนการสร้าง ความสำเร็จจึงส่งผลให้ครูมีความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งครูผู้สอนมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จึงสามารถนำประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจมาดำเนินการได้ซึ่งเห็นได้จากแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว

6. ผลประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ของครูผู้สอน

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำผลการสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน ซึ่งมีการประเมินโดยตัวครูผู้สอนเอง และผู้วิจัย มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยกำหนดการสังเกตการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ครูผู้สอนจำนวน 36 คน ประเมินตนเองทุกสัปดาห์ ๆ ละครั้ง รวม 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยประเมินจำนวน 4 ครั้ง คือในสัปดาห์ที่ 1, 3, 5, 7 ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ประเมินโดยตัวครูผู้สอนทั้ง 36 คน

รายการ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้					
1.1 จัดเตรียมและศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า	3	2.875	0.356	ดี	
1.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน สร้างแรงจูงใจให้เด็กสนใจอยากรู้ อยากเห็น	3	2.625	0.513	ดี	
1.3 จัดเตรียมสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า สามารถหยิบใช้ และนำเสนอได้สะดวก	3	2.875	0.356	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	2.790	0.243	ดี	3

ตารางที่ 16 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
ประเมินโดยตัวครูผู้สอนเองทั้ง 36 คน (ต่อ)

รายการ	คะแนน เต็ม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
2. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน					
2.1 ยิ้มแย้ม แจ่มใส ไม่เครียด	3	3.000	0.000	ดี	
2.2 มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก เช่น ให้คำชม กอด และ สัมผัสกับเด็กอย่างทั่วถึง	3	3.000	0.000	ดี	
2.3 ห้องเรียนสะอาด โปร่ง มีแสงสว่างเพียงพอ และมีบริเวณสำหรับทำกิจกรรมได้สะดวก	3	3.000	0.000	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	3.000	0.000	ดี	1
3. การจัดประสบการณ์					
3.1 จัดประสบการณ์ตามลำดับขั้นของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้	3	2.875	0.353	ดี	
3.2 กิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรม ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน	3	3.000	0.000	ดี	
3.3 กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม	3	3.000	0.000	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	3.000	0.110	ดี	1
4. สื่อการเรียนการสอน					
4.1 จัดเตรียมสื่อมีจำนวนเพียงพอกับเด็ก	3	2.750	0.463	ดี	
4.2 สื่อมีความน่าสนใจ และกระตุ้นให้เด็ก อยากเรียนรู้	3	2.750	0.463	ดี	
4.3 สื่อมีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก ประหยัด และปลอดภัย	3	2.750	0.463	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	2.750	0.383	ดี	4
5. การประเมินผล					
5.1 ใช้วิธีการประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้	3	2.875	0.356	ดี	
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3	2.875	0.356	ดี	
5.3 มีการประเมินผลทักษะทางสังคม	3	2.875	0.463	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	2.833	0.353	ดี	2
ค่าเฉลี่ยทุกด้าน		2.866	0.209	ดี	

จากตารางที่ 16 พบว่า ประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเอง จำนวน 36 คน
ในภาพรวมทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.866$, S.D. = 0.209) เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.000$, S.D. = 0.110 และ $\bar{X} = 3.000$, S.D. = 0.000) ตามลำดับรองลงมาคือ การประเมินผล ($\bar{X} = 2.830$, S.D. = 0.353) ต่อมาคือการเตรียมความพร้อมในการจัดประสบการณ์ ($\bar{X} = 2.790$, S.D. = 0.243) และ ด้านสื่อการสอนซึ่งมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 2.750$, S.D. = 0.383)

ตารางที่ 17 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ประเมินโดยผู้วิจัย

รายการ	คะแนน เต็ม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้					
1.1 จัดเตรียมและศึกษาแผนการจัดการเรียนรู้ ล่วงหน้า	3	3.000	0.000	ดี	
1.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน สร้างแรงจูงใจ ให้เด็กสนใจอยากรู้อยากเห็น	3	3.000	0.000	ดี	
1.3 จัดเตรียมสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ ไว้ล่วงหน้า สามารถหยิบใช้ และนำเสนอ ได้สะดวก	3	2.755	0.500	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	2.915	0.166	ดี	2
2. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน					
2.1 ยิ้มแย้ม แจ่มใส ไม่เครียด	3	3.000	0.000	ดี	
2.2 มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก เช่น ให้คำชม กอด และ สัมผัสกับเด็กอย่างทั่วถึง	3	3.000	0.000	ดี	
2.3 ห้องเรียนสะอาด โปร่ง มีแสงสว่างเพียงพอ และมีบริเวณสำหรับทำกิจกรรมได้สะดวก	3	3.000	0.000	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	3.000	0.000	ดี	1
3. การจัดการเรียนรู้					
3.1 จัดประสบการณ์ตามลำดับขั้นของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้	3	3.000	0.000	ดี	
3.2 กิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรม ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน	3	3.000	0.000	ดี	
3.3 กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม	3	3.000	0.000	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	3.000	0.000	ดี	2

ตารางที่ 17 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ประเมินโดยผู้วิจัย (ต่อ)

รายการ	คะแนน เต็ม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
4. สื่อการเรียนการสอน					
4.1 จัดเตรียมสื่อมีจำนวนเพียงพอกับเด็ก	3	2.757	0.500	ดี	
4.2 สื่อมีความน่าสนใจ และกระตุ้นให้เด็ก อยากเรียนรู้	3	3.000	0.000	ดี	
4.3 สื่อมีความเหมาะสมกับวัยของเด็ก ประหยัด และปลอดภัย	3	3.000	0.000	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	2.914	0.161	ดี	2
5. การประเมินผล					
5.1 ใช้วิธีการประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ การเรียนรู้	3	3.000	0.000	ดี	
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3	3.000	0.000	ดี	
5.3 มีการประเมินผลทักษะทางสังคม	3	3.000	0.000	ดี	
เฉลี่ยรวม	3	3.000	0.000	ดี	1
ค่าเฉลี่ยทุกด้าน		2.953	0.638	ดี	

จากตารางที่ 17 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ของครูผู้สอนในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 2.953$, S.D.= 0.638) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การสร้างบรรยากาศ และการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.000$, S.D. = 0.000) รองลงมาคือด้านการจัดประสบการณ์และสื่อการสอนมีค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน ($\bar{X} = 2.913$, S.D. = 0.161) ทั้งนี้ผลจากการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งประเมินโดยครูผู้สอนประเมินตนเองและผู้วิจัยนั้นผลสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 18 ผลการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
ของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ประเมินโดยผู้วิจัย

รายการ	ผลการประเมิน			
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1. การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้	2.911	0.101	ดี	2
2. บรรยากาศในชั้นเรียน	3.000	0.000	ดี	1
3. การจัดการเรียนรู้	2.911	0.101	ดี	2
4. สื่อการเรียนการสอน	2.911	0.101	ดี	2
5. ประเมินผล	3.000	0.000	ดี	1
ค่าเฉลี่ยรวม	14.733	0.218	ดี	
ค่าเฉลี่ยทุกด้าน	2.947	0.044	ดี	

จากตารางที่ 18 พบว่า ครูผู้สอนจำนวน 36 คน มีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ในภาพรวมมีผลการประเมินในระดับดี ($\bar{X} = 2.947$, S.D. = 0.044) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับดี ทั้งนี้ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน และด้านประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 3.000$, S.D. = 0.000) รองลงมา คือ ด้านการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 2.911$, S.D. = 0.101) ตามลำดับ

จากการประเมินการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้ได้ในระดับดีทุกด้าน ซึ่งเมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับครูผู้สอนพบว่าครูผู้สอนจบด้านการศึกษาโดยตรง จึงมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งครูผู้สอนมีประสบการณ์การสอนมาไม่ต่ำกว่า 5 ปี และจากการสอบถามครูผู้สอนพบว่าครูผู้สอนนำข้อมูลที่ได้จากการจัดประชุมชี้แจงในขั้นตอนการสร้างความตระหนักและศึกษาคู่มือครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบ จึงส่งผลให้ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนรายละเอียดเป็น ดังนี้

ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม แบ่งการประเมินเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ชุมชน (คณะกรรมการสถานศึกษา) ประเมินตนเองครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน และผู้วิจัยประเมินโดยกำหนดให้มีการประเมินแตกต่างกัน คือ ชุมชน (คณะกรรมการ

สถานศึกษา) ประเมินตนเอง สัปดาห์ที่ 1, 3, 5, 7 รวม 4 ครั้ง ครูผู้สอนประเมินทุกสัปดาห์เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ และผู้วิจัยประเมินสัปดาห์ที่ 1, 3, 5, 7 รวม 4 ครั้งปรากฏผล ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยผู้ปกครอง จำนวน 14 คน

รายการ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน		
		\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ				
1.1 ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งตามปฏิทินการปฏิบัติ	3	2.711	0.373	มาก
1.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กำหนดกับครูผู้สอน	3	2.711	0.330	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3	2.718	0.334	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
2.1 ชุมชนร่วมประเมินทักษะทางสังคมบุตรหลานระหว่างการจัดกิจกรรมทุกครั้ง	3	2.753	0.343	มาก
2.2 ชุมชนร่วมประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรม	3	2.536	0.416	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3	2.640	0.330	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	3	2.677	0.324	มาก

จากตารางที่ 19 พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.677$, S.D. = 0.324) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X} = 2.718$, S.D. = 0.334) รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 2.640$, S.D. = 0.333)

ตารางที่ 20 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมประเมินโดยครูผู้สอน จำนวน 36 คน

รายการ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน		
		\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ				
1.1 ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งตามปฏิทินการปฏิบัติ	3	2.483	0.300	มาก
1.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กำหนดกับครูผู้สอน	3	2.533	0.243	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3	2.519	0.161	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
2.1 ชุมชนร่วมประเมินทักษะทางสังคม บุตรหลานระหว่างการจัดกิจกรรมทุกครั้ง	3	2.843	0.219	มาก
2.2 ชุมชนร่วมประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรม	3	2.755	0.233	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3	2.803	0.186	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	3	2.653	0.179	มาก

จากตารางที่ 20 พบว่า ผลการประเมินระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมโดยครูผู้สอน ในภาพรวม พบว่า มีส่วนร่วมในระดับมาก ($\bar{X} = 2.653$, S.D. = 0.179) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลมากที่สุด ($\bar{X} = 2.803$, S.D. = 0.186) รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\bar{X} = 2.519$, S.D. = 0.161)

ตารางที่ 21 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ประเมินโดยผู้วิจัย

รายการ	คะแนนเต็ม	ผลการประเมิน		
		\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ				
1.1 ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งตามปฏิทินการปฏิบัติ	3	2.757	0.500	มาก
1.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กำหนดกับครูผู้สอน	3	3.000	0.000	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3	2.873	0.250	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล				
2.1 ชุมชนร่วมประเมินทักษะทางสังคม บุตรหลานระหว่างการจัดกิจกรรมทุกครั้ง	3	2.500	0.573	มาก
2.2 ชุมชนร่วมประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังการจัดกิจกรรม	3	3.000	0.000	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3	2.757	0.285	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	3	2.811	0.266	มาก

จากตารางที่ 21 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมทุกด้านมีผลการประเมินในระดับมาก ($\bar{X} = 2.811$, S.D. = 0.266) โดยมีผลการประเมินด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติสูงสุด ($\bar{X} = 2.873$, S.D. = 0.250) และมีผลการประเมินด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.757$, S.D. = 0.285)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ที่ประเมินโดยผู้ปกครอง ครูผู้สอนและผู้วิจัยมาสรุปผลรายละเอียดดังตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 22 ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
ที่ได้จากการประเมินของผู้ปกครอง จำนวน 14 คน ครูผู้สอน จำนวน 36 คน และผู้วิจัย

รายการ	ผลการประเมิน		
	\bar{X}	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ			
1. ผลการประเมินจากตัวแทนชุมชน	2.713	0.343	มาก
2. ผลการประเมินจากครูผู้สอน	2.518	0.165	มาก
3. ผลการประเมินจากผู้วิจัย	2.8747	0.257	มาก
รวมเฉลี่ยรวม	2.693	0.321	มาก
2. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล			
1. ผลการประเมินจากตัวแทนชุมชน	2.646	0.333	มาก
2. ผลการประเมินจากครูผู้สอน	2.604	0.102	มาก
3. ผลการประเมินจากผู้วิจัย	2.754	0.285	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	2.663	0.443	มาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน	2.677	0.382	มาก

จากตารางที่ 22 พบว่า ผลการประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมที่ได้จากการประเมินของตัวแทนชุมชน ครูผู้สอน และผู้วิจัย โดยภาพรวมมีผลการประเมินในระดับมาก ($\bar{X} = 2.677$, S.D. = 0.382) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีผลการประเมินในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ($\bar{X} = 2.693$, S.D. = 0.321) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 2.663$, S.D. = 0.443)

จากผลการประเมินระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ผลจากการสนทนากับครูและตัวแทนชุมชนในประเด็นการมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมปฏิบัติได้โดยตรง ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านเมื่อเปรียบเทียบกับ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่ต้องใช้กระบวนการคิดเพื่อวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการประเมินผล ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากสำหรับชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจึงเป็นการมีส่วนร่วมที่ชุมชนสามารถปฏิบัติได้ชัดเจนและมีความมั่นใจในการปฏิบัติมากกว่าการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 4 ผลการศึกษาทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนภายหลังการทดลองใช้

1. ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนในด้านการใช้รูปแบบภายหลังการใช้รูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลตอนนี้ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบประเมินความรู้ความเข้าใจที่ได้จากครูผู้สอน จำนวน 4 คน ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติรายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 23

ตารางที่ 23 คะแนนที่ได้จากการประเมินความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนภายหลังการใช้รูปแบบ

ความรู้ความเข้าใจ	คนที่	1	2	3	4	ผลการประเมิน		การแปลความหมาย
						\bar{X}	S.D.	
ด้านการพัฒนาทักษะทางสังคม		3	3	3	3	12.000	0.000	ดีมาก
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน		3	3	3	3	11.000	0.500	ดีมาก
ด้านการพัฒนาทักษะทางสังคมโดยชุมชน		3	3	3	3	12.000	0.000	ดีมาก
ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชน		2	2	3	3	11.000	0.000	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวม						11.755	0.500	ดีมาก

จากตารางที่ 23 พบว่า โดยภาพรวมครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 11.755$, S.D. = 0.500) และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้รูปแบบอยู่ในระดับ ดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับ 11.00 - 12.00 ทั้งนี้จากการสนทนากับครูผู้สอน ครูผู้สอนให้ความคิดเห็นว่างานรูปแบบการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและประสานดำเนินงานร่วมกับชุมชนตลอดทุกขั้นตอน จึงส่งผลให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม และจากสอบถามตัวแทนชุมชนในประเด็นการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน ตัวแทนชุมชนให้ความคิดเห็นว่าคุณสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจและกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น ครูมีการประสานงานร่วมกับชุมชนตามขั้นตอนที่กำหนด

2. ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมภายหลังการใช้รูปแบบ

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครอง จำนวน 14 คน หลังการทดลองใช้รูปแบบมาหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปรากฏผลดังแสดงในตารางที่ 24

ตารางที่ 24 คะแนนที่ได้จากการประเมินความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองในด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะทางสังคมภายหลังการใช้รูปแบบ

ข้อ	รายการคำถาม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ความหมาย	ลำดับที่
1	การจัดการศึกษาบ้านและโรงเรียนจำเป็นต้องร่วมมือกัน	0.931	0.259	ดี	2
2	การพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นหน้าที่ของครูเพียงฝ่ายเดียว	0.931	0.259	ดี	2
3	การชมเชยเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น	0.800	0.412	ดี	4
4	การลงโทษจะช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น	0.800	0.412	ดี	4
5	การเปิดโอกาสให้เด็กได้เข้าร่วมกิจกรรมของครอบครัวทำให้พัฒนาทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น	0.600	0.500	ดี	5
6	สิ่งที่ชุมชนกระทำหรือแสดงออกมีผลต่อทักษะทางสังคมของเด็ก	0.800	0.412	ดี	4
7	การพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กสามารถทำได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน	0.931	0.259	ดี	2
8	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ร่วมกับครูคือการมาช่วยครูสอนเท่านั้น	0.800	0.412	ดี	4
9	ให้เด็กเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันช่วยให้เด็กมีทักษะทางสังคมดีกว่าการเล่นกับเพื่อนต่างวัย	0.863	0.354	ดี	3
10	การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้	0.800	0.412	ดี	4
11	ชุมชนช่วยพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กดีขึ้น	1.000	0.000	ดี	1
12	การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้สานสัมพันธ์ระหว่างครูและชุมชนดีขึ้น	0.938	0.259	ดี	2
13	ทักษะทางสังคมของเด็กต้องได้รับการพัฒนาตลอดเวลา	0.860	0.354	ดี	3
14	เด็กจะรู้สึกอบอุ่นและกล้าแสดงออกหากได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่โรงเรียน	0.938	0.259	ดี	2
15	การร่วมมือระหว่างชุมชนและครูผู้สอนทำให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนมากขึ้น	0.938	0.259	ดี	2
16	การเรียนรู้ของเด็กจะเรียนรู้ผ่านการเล่นและประสบการณ์โดยตรง	0.86	0.354	ดี	3
17	ประสบการณ์ที่เห็นโดยตรงเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมชุมชนควรชี้แนะ	0.862	0.259	ดี	3
18	ทันทีในขณะนั้นการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนมีผลทางบวกต่อจิตใจของเด็ก	0.938	0.354	ดี	2

19	กำหนดแนวทางการปฏิบัติการร่วมปฏิบัติตามแนวทางที่ได้กำหนดและร่วมประเมินผลนักเรียนร่วมกับครู	0.863	0.359	ดี	3
20	เด็กที่มีทักษะทางสังคมหมายถึงเด็กที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	1.000	0.000	ดี	1

จากตารางที่ 24 พบว่า ผู้ปกครองมีระดับความรู้ความเข้าใจหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมในภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับดีเมื่อพิจารณารายชื่อพบว่าทุกข้อมีผลการประเมินอยู่ในระดับดีทุกข้อ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดจำนวน 2 ข้อ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้สานสัมพันธ์ระหว่างครูและชุมชนดีขึ้น และเด็กที่มีทักษะทางสังคม หมายถึง เด็กที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ($\bar{X} = 1.000$, S.D. = 0.000) รองลงมาคือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 0.938$, S.D. = 0.354) จำนวน 6 ข้อ คือ การจัดการศึกษาบ้านและโรงเรียนจำเป็นต้องร่วมมือกัน การพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นหน้าที่ของครูเพียงฝ่ายเดียว การพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็ก สามารถทำได้ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน การร่วมมือระหว่างชุมชนและครูผู้สอนทำให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนมากขึ้น การเรียนรู้ของเด็กจะเรียนรู้ผ่านการเล่นและประสบการณ์ที่พบเห็นโดยตรง การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการปฏิบัติการร่วมปฏิบัติตามแนวทางที่ได้กำหนดและร่วมประเมินผลนักเรียนร่วมกับครู และมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 0.862$, S.D. = 0.259) จำนวน 4 ข้อ คือ เด็กจะรู้สึกอบอุ่นและกล้าแสดงออกหากได้ร่วมกิจกรรมกับชุมชนที่โรงเรียนเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ชุมชนควรชี้แนะทันทีในขณะนั้น การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนมีผลทางบวกต่อจิตใจของเด็ก และการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและครูผู้สอน ควรกำหนดวัตถุประสงค์การมีส่วนร่วมให้ชัดเจน

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

สำหรับข้อมูลในตอนนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ไปให้ครูผู้สอนประเมินผลการประเมินปรากฏตามข้อมูลต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ไปใช้

ตารางที่ 25 ความพึงพอใจของครูผู้สอน จำนวน 36 คน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม

ข้อ	รายการคำถาม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับที่
1	เอกสารอธิบายรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีและแนวคิด จุดมุ่งหมาย รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บทบาทครู บทบาทผู้ปกครอง การนำไปใช้ การวัดและประเมินผล	4.755	0.500	มากที่สุด	2
2	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน 2.1 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ 2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ 2.3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล รวม	4.500 5.000 4.755 4.755	0.573 0.000 0.500 0.166	มากที่สุด มากที่สุด มากที่สุด มากที่สุด	2
3	การนำกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แต่ละขั้นตอนไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน 3.1 ชั้นเตรียมผู้เรียน 3.2 ชั้นปฏิบัติกิจกรรม 3.3 ชั้นประเมินผล รวม	5.000 5.000 5.000 5.000	0.000 0.000 0.000 0.000	มากที่สุด มากที่สุด มากที่สุด มากที่สุด	1
4	บทบาทของครูในการเป็นผู้อำนวยการความสะดวกจัดเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่มีความสอดคล้องกับประสบการณ์สำคัญและสาระการเรียนรู้ รวมทั้งการขยายขอบเขตการเรียนรู้ทักษะทางสังคมให้นักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง	5.000	0.000	มากที่สุด	1
5	บทบาทของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้และมีปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อน ครู และผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม	4.755	0.500	มากที่สุด	2
6	บทบาทชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน	4.755	0.500	มากที่สุด	2
7	รูปแบบการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน	5.000	0.000	มากที่สุด	1
8	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้	5.000	0.000	มากที่สุด	1

	ของนักเรียน				
9	สื่อ วัสดุ อุปกรณ์เหมาะสมกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้นักเรียน	5.000	0.000	มากที่สุด	1
10	รูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของครูในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน	5.000	0.000	มากที่สุด	1
ค่าเฉลี่ยรวม		4.890	0.923	มากที่สุด	

จากตารางที่ 25 พบว่า โดยภาพรวมครูผู้สอนมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.890$, S.D. = 0.923) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ครูผู้สอนมีระดับความพึงพอใจระดับมากที่สุดทุกข้อดังนี้ การนำกระบวนการจัดการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน บทบาทของครูในการเป็นผู้อำนวยการสังเกตจัดเตรียมสื่อวัสดุและอุปกรณ์ที่มีความสอดคล้องกับประสบการณ์ การสำคัญและสาระการเรียนรู้ รวมทั้งการขยายขอบเขตการเรียนรู้ทักษะทางสังคมให้นักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รูปแบบการจัดการเรียนรู้เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของนักเรียน สื่อวัสดุอุปกรณ์เหมาะสมกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน และรูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของครูในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน ($\bar{X} = 5.000$, S.D. = 0.000)

ทั้งนี้ครูผู้สอนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำรูปแบบจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนไปใช้ในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ความเหมาะสมของการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมไปใช้จัดการเรียนรู้

ครูผู้สอนทุกท่านสรุปความเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียน เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนรู้เน้นให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม ประกอบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานักเรียน จึงเป็นการช่วยกันส่งเสริมนักเรียนให้มีทักษะทางสังคมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้ดีขึ้น นักเรียนให้ความสนใจในกิจกรรมอย่างดี การปฏิบัติตน ความประพฤติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือจากที่เป็นเด็กที่ไม่กล้าแสดงออก ก็กล้าแสดงออกมากขึ้น การช่วยเหลือและการแบ่งปันเกิดขึ้นในห้องเรียนอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังคำพูดของครูผู้สอน ดังนี้

“เด็กจะสนใจว่าวันนี้พ่อแม่ของใครจะมา ก็จะออกมาดูที่ประตูส่วนลูกก็จะรีบวิ่งให้แม่มาเข้าๆ เพราะจะได้อวดเพื่อน ๆ เด็กจะตั้งใจฟังมากเป็นพิเศษ ทำให้บรรยากาศในห้องเปลี่ยนแปลงไป เด็ก ๆ สนใจผู้ปกครอง และจะทำตามที่ผู้ปกครองบอกหรือแนะนำ”

ครูผู้สอน

นอกจากนี้ครูและผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ครูมีความเข้าใจเด็กนักเรียน และรู้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวนักเรียนมากขึ้น จากการสนทนากับผู้ปกครอง และผู้ปกครองเองได้นำเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ ที่ครูใช้ในห้องเรียนไปใช้กับบุตรหลานที่บ้านได้ ดังนั้นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมมาใช้กับนักเรียนจึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง

ครูทุกท่านให้ความเห็นว่าสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมให้โอกาสครูและชุมชนได้ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันทุกขั้นตอน จึงเกิดความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนของรูปแบบ เช่น กระบวนการวิเคราะห์และตัดสินใจร่วมกัน ทำให้ครูรู้ถึงความต้องการของผู้ปกครองแต่ละคน จึงจัดกิจกรรมได้ตามความต้องการของผู้ปกครองโดยตรง อีกทั้งครูผู้สอนพบว่าผู้ปกครองบางท่านเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ได้อย่างน่าสนใจ ในส่วนขั้นตอนการปฏิบัติครูผู้สอนและผู้ปกครองดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปฏิทินการปฏิบัติที่กำหนดไว้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งครูผู้สอนจะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบก่อนถึงวันปฏิบัติจริง ขั้นตอนการประเมินผล ครูผู้สอนสามารถประเมินผลผู้เรียนได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ โดยนำผลการประเมินของผู้ปกครองมาพิจารณาร่วมกัน ซึ่งผลการประเมินยังสะท้อนให้ครูและผู้ปกครองร่วมกันปรับปรุงและพัฒนาวิธีการพัฒนาผู้เรียนอีกด้วย และผลจากการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างครูผู้สอน ทำให้ครูผู้สอนมีความสามัคคีและทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งการทำงานเป็นทีมช่วยให้การดำเนินงานการประสานงานกับผู้ปกครอง และจัดกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครองเป็นไปด้วยดี ซึ่งครูผู้สอนทุกท่านมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ชุมชนมีส่วนร่วมและจะนำไปใช้จัดให้กับผู้เรียนในปีการศึกษาต่อไป

“จากผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เห็นผลได้อย่างชัดเจนว่าเด็กมีทักษะทางสังคมสูงขึ้น ครั้งหนึ่งสอนเรื่องการทอดผ้าเพื่อสอนให้เด็ก ๆ กินผักโดยการทอดถั่วงอกยาว เด็กๆ ชอบกินมากเหลือขึ้นสุดท้ายเด็ก ๆ นำมาหักเป็นชิ้นเล็ก ๆ แล้วก็แบ่งกันกินมองดูแล้วก็ประเมินได้ว่านักเรียนมีทักษะด้านการแบ่งปัน แล้วนี่ก็ยังคงคิดกันอยู่ว่าจะนำไปใช้สอนในปีหน้าด้วย”

ครูผู้สอน

2. ผลของการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ครูผู้สอนทุกท่านให้ความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนได้ดี เนื่องจากพบว่าพฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปโดยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและแบ่งปันของเล่น ขนม และอุปกรณ์การเรียน และจากการสนทนากับผู้ปกครอง พบว่า เด็กนักเรียนเมื่ออยู่บ้านจะไม่แย่งของเล่นน้องและเมื่อมีขนมจะแบ่งให้ผู้อื่นเสมอ

และจากพฤติกรรมนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนได้อย่างดี

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การศึกษาข้อมูลในตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 26 ความพึงพอใจของผู้ปกครอง จำนวน 14 คน ที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ข้อ	รายการคำถาม	ผลการประเมิน			
		\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับที่
1	การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน				
	1.1 การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ และตัดสินใจ	2.663	0.481	มาก	
	1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ	2.537	0.511	มาก	
	1.3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.663	0.481	มาก	
	รวม	2.619	0.481	มาก	5
2	รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน	2.864	0.357	มาก	2
3	เด็กได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมโดยตรง	2.805	0.411	มาก	3
4	ผู้ปกครองเกิดความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กมากขึ้น	2.731	0.598	มาก	4
5	ผู้ปกครองและครูผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจบทบาทของครูเพิ่มมากขึ้น	2.931	0.251	มาก	1
6	ผู้ปกครองสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กคนอื่น ๆ ได้	2.800	0.415	มาก	3
7	ผู้ปกครองมีความรู้และเข้าใจพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น	2.533	0.517	มาก	6
8	ผู้ปกครองมีมุมมองที่ดีต่อโรงเรียนและครูผู้สอน	2.800	0.414	มาก	3
9	ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	2.864	0.357	มาก	2
10	รูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการ	2.800	0.415	มาก	3

	ของผู้ปกครองในการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็ก				
	รวม	2.752	0.247	มาก	

จากตารางที่ 26 พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.752$, S.D. = 0.247) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่ผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ผู้ปกครองและครูผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเข้าใจ บทบาทของครูเพิ่มมากขึ้น ($\bar{X} = 2.931$, S.D. = 0.251) รองลงมาคือรูปแบบการจัดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 2.864$, S.D. = 0.357) ส่วนเด็กได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมโดยตรง ผู้ปกครองสามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กคนอื่น ๆ ได้ ผู้ปกครองมีมุมมองที่ดีต่อโรงเรียนและครูผู้สอน และรูปแบบการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับเด็กมีความพึงพอใจระดับมากเท่ากันคือ ($\bar{X} = 2.800$, S.D. = 0.415) ลำดับต่อมาคือผู้ปกครองเกิดความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กมากขึ้น ($\bar{X} = 2.731$, S.D. = 0.598) และการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ข้อที่ผู้ปกครองพึงพอใจมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และผู้ปกครองมีความรู้และเข้าใจพัฒนาการเด็กด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ($\bar{X} = 2.533$, S.D. = 0.517)

นอกจากนี้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมไปใช้ ดังนี้

1. ประโยชน์ที่ได้รับหลังจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

ผู้ปกครองให้ความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมช่วยให้บุตรหลานเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมมากขึ้น อีกทั้งช่วยให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตรหลานเพิ่มมากขึ้นและเห็นแนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้บุตรหลาน ผู้ปกครองบางท่านนำวิธีการและความรู้นี้ไปขยายให้กับคนในครอบครัวเพื่อจะได้ช่วยเหลือเด็กร่วมกันในครอบครัว ในส่วนการจัดการเรียนรู้ที่โรงเรียน ผู้ปกครองส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับนักเรียนได้และถ้ามีโอกาสสมาชิกจะจัดกิจกรรมให้นักเรียนสนุกมากกว่านี้

ทั้งนี้ผู้ปกครองได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับเครือข่ายระหว่างชุมชนด้วยกันว่าผู้ปกครองได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ได้ปรึกษาซึ่งกันและกันในเรื่องการเลี้ยงดูบุตรหลาน การส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุตรหลานแล้วยังได้รับประโยชน์จากผู้ปกครองด้วยกันในเรื่องอื่น ๆ เช่น การประกอบอาชีพ การทำอาหาร เป็นต้น

“...จะบอกพ่อของเขาให้ช่วยดู ช่วยสังเกต ว่าลูกมีการช่วยเหลือหรือแบ่งของให้น้องบ้างหรือเปล่า บอกพ่อเขาว่าต้องพูดแบบไหนเพื่อสอนให้ลูกทำก็ช่วย ๆ กันทั้งสองคน ตอนนี้รู้สึกว่าคุณดีขึ้น ไปตลาดนัดก็จะพูดว่าให้หนูช่วยถือของนะแม่ ซึ่งที่ผ่านมาลูกไม่เคยพูดหรือช่วยทำอะไร ฟังแล้ว รู้สึกดีใจ..”

ผู้ปกครอง

“...ตอนนี้ไม่ทะเลาะกับพี่เขาแล้ว ไม่แย่งของเล่น ไม่ดื้อเลย ฉันทลองเอานิทานมาเล่าใส่ชื่อลูกแทนตัวละคร แล้วก็สอนให้เก็บของเล่น สอนให้แบ่งขนมให้คนอื่นจะได้มีคนรักมาก ๆ จะได้ไม่ถูกทอดทิ้งเหมือนตัวละคร ทำให้เขาเป็นเด็กดีขึ้น ไม่ดื้อ..”

ผู้ปกครอง

2. ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคม

ผู้ปกครองทุกท่านให้ความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับบุตรหลานได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะนักเรียนมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น ซึ่งจากการสังเกตพฤติกรรมเมื่ออยู่ที่บ้าน การทะเลาะกับพี่หรือน้องในเรื่องการแย่งของเล่นหรือการแย่งขนมน้อยลงกว่าแต่ก่อน เมื่อรับประทานช่วยเหลือแม่ที่กำลังถือของ หรือพูดเพื่อให้คนอื่นแบ่งปันขนมให้กับผู้อื่น ข้อมูลที่ผู้ปกครองนำเสนอ เช่น

“เมื่อก่อนนี้ต้องคอยปรามไม่ให้ทะเลาะหรือแย่งของกัน เดี่ยวนี้ดีขึ้นมาก บ้านเงียบขึ้นมาก ถ้าน้องจะแย่งขนมหรือของของเล่นเขาจะให้ หรือบางครั้งก็เดินไปนอกบ้านเพื่อจะได้ไม่ทะเลาะกับน้อง..”

ผู้ปกครอง

“ฉันไปขายของที่ตลาดกลับมาขายเขาเล่าให้ฟังว่าเพื่อนข้างบ้านมาขอกินขนมที่ยายทำ น้องปลื้มก็มาบอกยายให้แบ่งขนมให้เพื่อนด้วย แล้วก็บอกว่าครูบอกว่าต้องแบ่งกันเพราะเป็นเพื่อน”

ผู้ปกครอง

3. ประโยชน์ที่ครูผู้สอนและนักเรียนจะได้รับจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้

ผู้ปกครองทุกท่านให้ความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับคือการดูแลอย่างอบอุ่น จากการมีส่วนร่วมของครูและผู้ปกครองได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมและทักษะอื่น ๆ ไปพร้อมกันในส่วนของคุณครูผู้สอน ผู้ปกครองให้ความคิดเห็นว่าคุณครูจะได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองมากยิ่งขึ้นเพราะเมื่อผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนได้พูดคุยทำงานร่วมกันเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเกิดความเข้าใจและไว้วางใจซึ่งกัน และประโยชน์ที่ครูผู้สอนจะได้รับจากชุมชนอีกประการ คือ ครูรู้จักลักษณะนิสัยของนักเรียน และเข้าใจนักเรียนมากขึ้นจากข้อมูลที่

ผู้ปกครองให้ ซึ่งครูสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับผู้เรียนมากขึ้น

“คิดว่ามีประโยชน์มากโดยเฉพาะเด็กนักเรียนเพราะได้รับประโยชน์โดยตรง พ่อแม่ก็ได้รับประโยชน์ไปด้วย ส่วนครูประโยชน์ที่ได้รับคือมีผู้ปกครองมาช่วยแบ่งเบางาน รู้เลยนะว่างานครูเหนื่อยมาก ก็คิดว่าครูจะได้รับการช่วยเหลือจากผู้ปกครองทุกคนแน่นอน เพราะครูก็ตั้งใจทำงาน ดูแลลูกเราอย่างดี บางครั้งก็ช่วยซื้อผักซื้อขนม มาช่วยสอนเด็ก ๆ เห็นครูซื้อบ่อย ๆ ก็สงสัยว่าทำไม ก็ลูกเราก็กินด้วยกันไม่เป็นไร”

ขั้นตอนที่ 4 ผลการศึกษาทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีชื่อว่า “3PDIE” ผู้วิจัยพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นตรงกันว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนเนื่องจากรูปแบบมีแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนารูปแบบ จากส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งที่บ้าน และที่โรงเรียนไปพร้อมกันอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งรูปแบบยังช่วยส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจพฤติกรรมการณ์เรียนรู้และพัฒนาการของเด็กเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนแล้วยังเป็นการให้การศึกษากับผู้ปกครองไปพร้อมกันอีกด้วย

สำหรับขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยพบข้อสังเกตดังนี้

1. ขั้นการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตัดสินใจ (Participation in Decision Making : PD) ในครั้งแรก พบว่า ชุมชนยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นมากนัก ครูผู้สอนและผู้วิจัยพยายามซักถามและให้ความสำคัญกับคำตอบของชุมชน ทำให้ผู้ปกครองกล้าพูดและตัดสินใจร่วมกับครูมากขึ้นและเมื่อให้โอกาสผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดแนวทาง และวิธีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้ปกครองกล้าพูดและแสดงความคิดเห็นมากขึ้นและเมื่อเกิดความคุ้นเคยผู้ปกครองแสดงออกได้มากขึ้น

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in Implementation : PI) ผลจากการส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นและกำหนดแนวทางวิธีการต่างๆ ในการมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี แต่อาจเขินอายในการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งแรก แต่เมื่อครูผู้สอนให้กำลังใจและแสดงความเป็นกันเอง ส่งผลให้ผู้ปกครองสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่วในส่วนของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน จากการสอบถามพบว่าผู้ปกครองให้ความสำคัญและพยายามจัดกิจกรรมให้นักเรียน

มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสอดแทรกการพัฒนาทักษะทางสังคม ทั้งการช่วยเหลือและการแบ่งปันในกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation : PE) เนื่องจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกำหนดให้ผู้ปกครองส่งเสริมทักษะทางสังคมของเด็กนักเรียนที่บ้านไปพร้อมกับที่โรงเรียน โดยการบันทึกผลลงในแบบสังเกตพฤติกรรมทุกสัปดาห์ ซึ่งผลการบันทึกพฤติกรรมในช่วงสัปดาห์ที่ 1-3 พบว่าผู้ปกครองยังไม่สามารถสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน ซึ่งมีผู้ปกครอง 4 ท่าน ปรึกษาครูผู้สอนในการบันทึก ซึ่งได้รับคำแนะนำและสามารถบันทึกพฤติกรรมได้ดีขึ้น ผลการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทั้ง 7 คน ในการบันทึกพฤติกรรมที่แสดงการมีทักษะทางสังคมของนักเรียน พบว่า มีการส่งกลับมายังครูผู้สอนครบทั้ง 7 คน และครบทุกสัปดาห์

4. การสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นนั้น ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ การสร้างความสัมพันธ์อันดี ตลอดจนการกระตุ้นให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน ครูจึงต้องพยายามสังเกตท่าทางผู้ปกครองว่าผู้ปกครองรู้สึกอย่างไร มีความคิดอย่างไร ในขณะที่มีส่วนร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัด เพื่อที่จะได้สร้างกำลังใจหรือบรรยากาศที่ส่งเสริมความเป็นและลดความตึงเครียดลง นอกจากนี้ครูยังต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี และมีการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ ดังที่เคลเมอร์ (Cramer, 1998) อธิบายว่าการสื่อสารที่ดีระหว่างคณะทำงานและครูในโรงเรียนเป็นเงื่อนไขแรกของการร่วมงานที่มีประสิทธิภาพ วิธีการสื่อสารที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กล่าวคือ การติดต่อทางโทรศัพท์ จดหมาย เอกสาร การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งที่เป็นส่วนตัวและเป็นกลุ่มวิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ เข้าถึงผู้ปกครองที่มีความแตกต่างกัน

5. เนื่องจากปัจจุบันการสื่อสาร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตประจำวันมาก เช่น การดำเนินชีวิตประจำวันที่เร่งรีบ การแข่งขันต่าง ๆ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้ปกครองบางคนละเลยความสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคม ดังนั้น เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่ต้องทำความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ถูกต้องให้กับผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถพัฒนาลูกของตนเองได้อย่างถูกต้องต่อไป

6. ด้านผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจและเห็นว่ารูปแบบสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับบุตรหลานของตนเองได้ ตลอดจนรูปแบบช่วยให้ผู้ปกครองได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคม พัฒนาการของเด็กเพิ่มมากขึ้น สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเด็กคนอื่น ๆ ต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้ต่อกัน ความสัมพันธ์กับครูผู้สอน พบว่า มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลเด็กนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนมากขึ้นส่งผลให้บรรยากาศในการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองและครูผู้สอนเป็นไปในทางที่ดี

7. ด้านครูผู้สอน พบว่า มีบรรยากาศในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม มีการสนทนาพูดคุยในประเด็นการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม และการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ครูจึงต้องปรึกษาและสรุปความคิดที่ได้ร่วมกันส่งผลให้ครูเกิดการเรียนรู้ซึ่งกัน

8. ด้านนักเรียน พบว่า นอกเหนือจากทักษะทางสังคมที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาแล้ว นักเรียนมีความสุขที่ได้เรียนรู้กับผู้ปกครองตนเองและผู้ปกครองคนอื่น ๆ เด็กนักเรียนได้สัมผัสความรักความอบอุ่นที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอน ซึ่งการสัมผัสความรู้สึกทางใจเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะทางสังคม และบุคลิกภาพที่เต็มไปด้วยความมั่นคงและการมองโลกในแง่ดี ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สรุปผลการวิจัย
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ
 - 4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้
 - 4.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- 1.2 เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- 1.3 เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม
- 1.4 เพื่อประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
- 1.5 เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

2. สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย ดังนี้

- 2.1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า 3PDIE มีองค์ประกอบ ดังนี้ หลักการอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชนและครูในการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน โดยการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 2 ด้าน ประกอบด้วย ทักษะทางสังคมด้านการช่วยเหลือ และทักษะทางสังคม

ด้านการแบ่งปัน โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน 1) การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และตัดสินใจ (Participation in decision making: PD) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation: PI) 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation: PE) เป็นขั้นตอนการพิจารณาผลการดำเนินการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และผู้ปกครอง

2.2 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.35 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 5.00 รองลงมา คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้และแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.80 ส่วนการเรียงลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ด้านบทบาทครูมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3.80

2.3 ผลการเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูมีระดับความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้มากที่สุดทุกข้อ ซึ่งครูผู้สอนเห็นว่ารูปแบบส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบส่งผลให้ครูและตัวแทนชุมชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในส่วนของคณะครูผู้สอนเองได้รับประโยชน์คือการทำงานเป็นทีมมากขึ้น

2.5 ผลประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่าผู้ปกครองมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนแสดงทัศนะเพิ่มเติมว่า เพราะรูปแบบส่งผลให้บุตรหลานมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นแสดงการช่วยเหลือผู้อื่นและแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ตลอดจนขนมนให้กับพี่น้อง และคนในบ้านอย่างเต็มใจ อีกทั้งรูปแบบส่งผลให้ชุมชนมีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน จึงมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมนี้เป็นอย่างมาก

3. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยนำประเด็นสำคัญมาอภิปราย ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

3.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยที่มีระดับมากที่สุดคือ ความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้ และแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ลำดับต่อมาคือค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม แผนการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย หน่วย เรื่อง ระยะเวลา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ การจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล และบันทึกหลังสอน การประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยนี้แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง กล่าวคือทุกขั้นตอนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้ผลจากการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ขั้นตอนจะทำให้ผู้ปกครองและครูได้รับทราบข้อมูลความต้องการของกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนเป็นไปตามที่กำหนด ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นความเข้าใจและร่วมมือทางการศึกษาที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552: 28-29) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า เป็นวิธีการหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาการศึกษาสำหรับชุมชนเข้ามาในระบบโรงเรียน แทนที่จะได้รับการศึกษาโดยตรงแก่ชุมชนฝ่ายเดียว การจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่โรงเรียนจะเป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชน ที่นอกจากชุมชนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับนักเรียนแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างเจตคติของชุมชนที่ต่อการเรียน ต่อการศึกษาครูและโรงเรียนด้วย ซึ่งจากขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ส่งผลให้การพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนสูงขึ้นก่อนการใช้รูปแบบ โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบที่ 16.60

ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดทั้งจากผู้ปกครองและครูผู้สอน นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกัน โดยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครองและครู นักเรียนได้รับการกระตุ้น เสริมแรง ให้กำลังใจ ตอบสนองความต้องการความสนใจ ส่งผลให้นักเรียน

มีพัฒนาการทักษะทางสังคมดีขึ้น ประกอบกับการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ร่วมกับครู และผู้ปกครอง เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคม โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปันตามสภาพสิ่งแวดล้อมจริง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เมื่อนักเรียนประสบกับปัญหาที่ทำนาย นักเรียนก็จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคมของไวทสกอฟ (Vygotsky's Sociocultural Theory) ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์และร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในมาตรา 6 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข” มาตรา 24(6) ที่ระบุไว้ว่า “การจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา สถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ” และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โอราแวกซ์ (Oravec, 2004 : 211A) ที่สรุปว่าการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีผลมาจากการส่งเสริมพัฒนาการตั้งแต่เด็กซึ่งเป็นระยะเวลาที่เด็กสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะทักษะทางสังคมในด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็ก เพราะชีวิตคนเราไม่ได้อยู่เพียงลำพัง ต้องใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม การเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

3.2 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.35 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความมุ่งหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 5.00 รองลงมา คือ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้และแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.80 ส่วนการเรียงลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ด้านบทบาทครูมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3.80 ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม มีความเหมาะสมในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ทั้งนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง กล่าวคือ ทุกขั้นตอนเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้ผลจากการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ขั้นตอนจะทำให้ผู้ปกครองและครูได้รับทราบข้อมูลความต้องการของกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนเป็นไปตามที่กำหนด ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นความเข้าใจและร่วมมือทางการศึกษาที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552: 28-29) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า เป็นวิธีการหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อ

มีการพัฒนาการศึกษาสำหรับชุมชนเข้ามาในระบบโรงเรียน แทนที่จะได้รับการศึกษาโดยตรงแก่ชุมชนฝ่ายเดียว การจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการที่โรงเรียนจะเป็นการให้การศึกษาแก่ชุมชนที่นอกจากชุมชนจะได้รับความรู้เกี่ยวกับนักเรียนแล้ว ยังเป็นการเสริมสร้างเจตคติของชุมชนที่ดีต่อการเรียน ต่อการศึกษาครูและโรงเรียนด้วย ซึ่งจากขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ส่งผลให้การพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนสูงขึ้นก่อนการใช้รูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มอร์ริสัน (Morison, 2000: 256A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า มี 3 ประการด้วยกัน คือ 1) การทำงาน วิธีที่ใช้กันโดยปกติเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ก็คือ การทำงานที่กำหนดให้สำเร็จ เช่น ทำหน้าที่สอนพิเศษ ผู้ช่วยครู หาทุนจัดการศึกษานอกสถานที่ และทำงานธุรการ 2) กระบวนการ ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษา เช่น วางแผนหลักสูตร ตรวจสอบและเลือกแบบเรียน กรรมการในกิจกรรมต่าง ๆ บทบาททางด้านนี้ของชุมชนยังไม่ได้รับการยอมรับจากครูเท่าไร เนื่องจากครูมักคิดว่าชุมชนไม่มีทักษะพอ อย่างไรก็ตามถ้ามีการเตรียมการที่ดี ชุมชนอาจมีส่วนร่วมช่วยเหลือได้มาก 3) การพัฒนา ชุมชนมีโอกาสพัฒนาทักษะ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อเด็ก ต่อโรงเรียน ต่อครู และต่อครอบครัว

3.3 การเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่นก่อนและหลังการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม พบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนเฉลี่ยทักษะทางสังคมหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคม คอยให้คำแนะนำให้กำลังใจแสดงความชื่นชม ให้คำชมเชยเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม ทำให้เด็กเกิดความมั่นใจรู้สึกอบอุ่น ซึ่งสอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2552: 28-29) ที่กล่าวว่า ประสพการณ์ที่เด็กได้รับการและการสอนที่สม่ำเสมอด้วยเหตุด้วยผลจะทำให้เด็กซึมซับรับรู้สังคม กระบวนการทางสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกต้อง โดยสังคมใหม่ที่เด็กค้นพบนั้นไม่มีอิทธิพลต่อความคิดความรู้สึกของเด็กเลยนอกจากความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกอร์ดัน (Gorton, 1985 : 352A) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาผลกระทบของการสอนทักษะทางสังคมของการอยู่ตามลำพังของนักเรียน ผลการศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนมีความเข้าใจในตนเองและสามารถแสดงบทบาทตามหน้าที่ของตนได้ ทั้งก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการ ในแผนการสอน ทั้ง 10 แผน และชี้ให้เห็นว่าการสอนทักษะทางสังคมในระยะเวลายาว ๆ ด้วยการฝึกหัดตามลำพังทำให้เด็กนักเรียนได้รับประโยชน์เมื่อเขาอยู่ในโรงเรียน และผลสืบเนื่องนี้ทำให้นักเรียนมีความแตกต่างทางด้านทักษะทางสังคมน้อยกว่าเด็กนักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับการสอนด้วยวิธีนี้ ยิ่งไปกว่านั้นการที่จะเปลี่ยนแนวการสร้างปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มเพื่อน ด้วยการแยกตัวออกไปจากหมู่เพื่อนไม่มีผลต่อการเพิ่มความนับถือตนเองหรือรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง

3.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีความพึงพอใจต่อการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูมีระดับความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้มากที่สุดทุกข้อ ซึ่งครูผู้สอนเห็นว่ารูปแบบส่งผลให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบส่งผลให้ครูและตัวแทนชุมชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในส่วนของคณะครู ผู้สอนเองได้รับประโยชน์คือการทำงานเป็นทีมมากขึ้น และรูปแบบสามารถพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการดีขึ้นอีกทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนรู้ส่งผลให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจการปฏิบัติงานของครูเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ครูมากขึ้น ส่งผลให้การสื่อสารการพูดคุยเป็นไปด้วยความเข้าใจ ความสัมพันธ์ของครูและผู้ปกครองนักเรียนจึงเป็นไปในทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระพงศ์ บุญประจักษ์ (2555: 119) ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางสังคมด้านความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปัน พบว่า เด็กก่อนการจัดการเรียนและระหว่างการจัดการเรียน การเล่นพื้นบ้านไทย ในแต่ละสัปดาห์มีพฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระหว่างช่วงสัปดาห์ พบว่า คะแนน พฤติกรรมทางสังคมโดยเฉลี่ยรวมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์เมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมทางสังคมของเด็กแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ ความร่วมมือ ความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปัน พบว่า คะแนนพฤติกรรมทางสังคมทั้ง 3 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.5 การประเมินความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ปกครองมีระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนแสดงทัศนะเพิ่มเติมว่า เพราะรูปแบบส่งผลให้บุตรหลานมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นแสดงการช่วยเหลือผู้อื่น และแบ่งปันสิ่งของต่าง ๆ ตลอดจนขนมให้กับพี่น้อง และคนในบ้านอย่างเต็มใจ อีกทั้งรูปแบบส่งผลให้ชุมชนมีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอน จึงมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมนี้เป็นอย่างมาก ผู้ปกครองพึงพอใจ ประกอบกับการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ เป็นผลให้ผู้ปกครองเกิดความภูมิใจในตนเอง และอีกประการหนึ่งคือ ผู้ปกครองมีเครือข่ายผู้ปกครองด้วยกัน ซึ่งเป็นผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นเครือข่ายที่สามารถพูดคุยปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนอกเหนือจากการพัฒนาบุตรหลาน เช่น เรื่องการประกอบอาชีพ การทำอาหาร เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ปกครองพึงพอใจและเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ให้ประโยชน์ทั้งแก่ตัวนักเรียน ครูผู้สอนและผู้ปกครองอย่างมาก

การพัฒนาารูปแบบอย่างมีระเบียบแบบแผน ประกอบกับกระบวนการที่นำมาใช้ทุกขั้นตอน มาจากการร่วมตัดสินใจระหว่างผู้ปกครองและครู จึงทำให้การปฏิบัติงานของผู้ปกครองและครูเกิดขึ้น บนพื้นฐานของโรงเรียนและชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้การดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าวคงอยู่ พร้อมทั้งเกิดความงอกงามในด้านต่าง ๆ เช่น สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความร่วมมือของคนในชุมชน ซึ่งผลของความร่วมมือนี้จะเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทำให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงประจักษ์ดังกล่าวนี้ เป็นผลมาจากการพัฒนาารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ตรงสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน การคัดเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การใช้วิธีดำเนินการที่สอดคล้องกับคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายทั้งนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และครูผู้สอน

4. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อสังเกตในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม ไปใช้ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ดังนี้

4.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

4.1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อันเนื่องมาจาก การสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาการด้านทักษะทางสังคม และความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบกับการสื่อสารอันดีระหว่างผู้ปกครองและครูผู้สอนจึงส่งผลให้เกิดความสัมพันธในเชิงบวก ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรมีบุคลิกลักษณะ ดังนี้ มีความรู้ตามสาขาวิชาการ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถใช้ภาษาสื่อสารได้ชัดเจน และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนักเรียน

4.1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งนี้เนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการช่วยเหลือส่งเสริมพฤติกรรมของนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้าน และมีการสังเกตบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนทุกสัปดาห์ ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรติดตามผลการบันทึกจากผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อติดตามผลพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน และแสดงให้ผู้ปกครองได้เห็นถึงความสำคัญของการติดตามพัฒนาการดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วม และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองกับครูผู้สอน ซึ่งผลการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันส่งผลถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้

4.1.3 จากผลการวิจัย พบว่า ผู้ปกครองนักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม คือ อายุ อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกันมีผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนที่แตกต่างกัน จากข้อมูลดังกล่าว ผู้ที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3PDIE ไปใช้ในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน ควรพิจารณาจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามลักษณะสถานภาพทางเศรษฐกิจ

และสังคมของผู้ปกครองแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับการนำรูปแบบไปใช้ อันนำไปสู่การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนอย่างแท้จริง

4.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยที่ควรดำเนินการต่อไปดังนี้

4.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อติดตามและประเมินความคงอยู่ของทักษะทางสังคมของนักเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมแบบชุมชนมีส่วนร่วม

4.2.2 ควรมีการศึกษา วิจัยหรือพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ที่เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง เช่น อายุ อาชีพ และรายได้ ของผู้ปกครองแต่ละกลุ่ม

4.2.3 ควรมีการศึกษาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมทักษะด้านอื่น ๆ เช่น การให้ความร่วมมือ การกล้าแสดงออก

4.2.4 ควรมีการศึกษาหรือพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ เช่น ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และสติปัญญา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรองทอง จุลิรัชนิกร. (2554). **การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษระดับปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษณา เลิศสุขประเสริฐ. (2550). **ประวัติและความเป็นมาของวิชาชีพการแก้ไขความผิดปกติของการสื่อสารความหมาย**. กรุงเทพฯ: สมาคมโสตสัมผัสวิทยาและการแก้ไขการพูดแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2552). **ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง กำหนดประเภทและหลักเกณฑ์ของคณบดีทางการศึกษา พ.ศ. 2552**. เล่ม 126 ตอนพิเศษ 80 ง ราชกิจจานุเบกษา.
- _____. (2553). **วิธีการพัฒนาทักษะทางสังคม**. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2553). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2553 (ฉบับที่ 3)**. กรุงเทพฯ: บริษัทสยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.
- กัลยาณี พรหมทอง. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างความฉลาดทางอารมณ์กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารวิทยาลัยพลศึกษา**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- กิงสร เกาะประเสริฐ. (2558). **การเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคำภาษาไทยของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อายุ 7-14 ปี ระหว่างวิธีการสอนการอ่านคำโดยการเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถกรและวิธีการสอนอ่านคำตามหลักสูตรสำหรับเด็กพิเศษ**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2552). “การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน.” **วารสารการศึกษา**. 5, 4 : (ตุลาคม, 2552).
- เกตุสุดเข ก้าแพงแก้ว. (2556). **การศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม**. ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกยูร วงศ์ก้อม. (2553). **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการศึกษาพิเศษ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2551). “พัฒนาเด็กต้องไขความรวมมือ.” **สยามรัฐรายวัน**, (13 กุมภาพันธ์, 2551).

- ไกรสร ชันทจร. (2553). **ผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชนชายผู้กระทำ ความผิดใน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คเชนทร์ กองพิลา. (2557). **แบบจำลองการเรียนการสอนแบบโครงงานโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็น ฐานเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์**. ปรัญญาดุษฐ์บัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จรัสพร ฉัตรทอง. (2554). **การศึกษาพฤติกรรมการสอน พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับ นักเรียนและพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จรัสลักษณ์ รัตนพันธ์. (2558). **ทำอย่างไรเมื่อได้สอนเด็กพิเศษ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- จิราพร นฤดม. (2554). **การใช้กิจกรรมกลุ่มแบบหลากหลายวิธี ด้วยวิธี Basic I.D.** ปริญญาการศึกษาดุษฐ์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุลมนี สุระโยธิน. (2554). **ผลของการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันทางอินเทอร์เน็ตด้วยการเขียนสะท้อน คิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อทักษะทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). **การรายงานโครงการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2550). **การวิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วม ของประชาชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑล** กรุงเทพมหานคร. ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี ศักดิ์ศิริผล. (2552). **เด็กที่มีความต้องการพิเศษ**. ในการศึกษาพิเศษ. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับรวมเล่มเฉพาะเรื่อง อันดับที่ 4. บุญศรี ไพโรจน์. กรุงเทพฯ. ธนัชการพิมพ์.
- ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2554). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้าง พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียน**. ปริญญาการศึกษาดุษฐ์บัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดำรัส ดาราศาสตร์. (2556). **กรอบการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางการได้ยิน**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต, สาขาวิชานวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยี, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ทีศนา เขมมณี. (2554). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทีศนา แชมมณี และคณะ. (2553). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย.**
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนวี ศุภระกาญจน. (2553). **ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการทำ
กิจกรรม ศิลปะในชั้นเรียน ในโรงเรียนสาธิตอนุบาลล่ออุทิศ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.**
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นิภาธร สาระพันธ์. (2557). **การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์เรื่องภาษามือไทย สำหรับนักศึกษาผู้พิการ
หูหนวก.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, บัณฑิต
วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2553). **บทบาทของครอบครัวกับการศึกษา.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นาวิน เข้มทอง. (2550). **ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะทางสังคมกับความพึงพอใจในการปฏิบัติ
งานของบุคลากรในสำนักงานตรวจบัญชีกลาโหม.** บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- บรรจง จันทราสา. (2552). **ปรัชญากับการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การพัฒนาการสอน.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน.
- บุญเลิศ อรุณพิบูลย์. (2557). **การพัฒนาสื่อสารการเรียนรู้สำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน.**
[Online], สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2558
<http://www.thailibrary.in.th/author/boonlert/page/66/>.
- ปกรณ์ สุวรรณประภา. (2556). **ทัวร์เวที: สนุกไปกับวิทยากรแนวใหม่.** กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา.
- ประชุม สุวดีดี. (2551). **การตลาดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์.
- ปริญญา สิริอรรถกุล และคณะ. (2558). **การพัฒนาตัวแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะ
ชีวิตของวัยรุ่นตอนต้นที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน. วารสารสหวิทยาการวิจัย:
ฉบับบัณฑิตศึกษา 4(3) กรกฎาคม – กันยายน 2558.**
- ปทมศิริ อีรานุรักษ์. (2554). **การพัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการรู
หนังสือของนักเรียนระดับประถมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปารีชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2550). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.** กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช.

- ปยะรัตน์ คัญทัพ. (2555). **รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยกระบวนการเรียนการสอนแบบเว็บเควสทในระดับประถมศึกษากรณีโรงเรียนนานาชาติ**. ปรินญาณิพนธการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2551). **การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ**. กรุงเทพฯ : แวนแก้ว.
- พรรณี ชูทัยเงินจิต. (2550). **จิตวิทยาการเรียนการสอน**. นนทบุรี : เกรท เอ็ดดูเคชั่น.
- ไพจิตร สะดวกการ. (2553). **วิทยานิพนธ์ของการสอนคณิตศาสตร์ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซิมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น** พันธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรตรา พันธุ์สีดา. (2556). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของนักเรียน**. ปรินญาณิพนธการศึกษาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภูฟ้า เสวกพันธ์. (2555). **การจัดการศึกษาแบบเรียนร่วม : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์แห่งมหาวิทยาลัย.
- มณฑนา พิพัฒน์เพ็ญ. (2555) **พลวัตของการศึกษาในชุมชนไทย**. มหาวิทยาลัยทักษิณ: สงขลา.
- มนตรี แยมกสิกร. (2551). **การพัฒนารูปแบบการสอนการคิดเชิงระบบของนิสิตระดับปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา**. ปรินญาณิพนธการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2555). **หลักสูตรการวิจัยและพัฒนางานวิชาการ (R&D)**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เมธี ปิณฑนนท์. (2553). **ปรินญาณิพนธการศึกษาศำหรับครู**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). **การจัดการศึกษาท้องถิ่น: โดยชุมชนเพื่อชุมชน และสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : บัคพอยท์.
- ยาใจ แสงศักดิ์. (2552). **บทบาทของผู้ปกครองต่องานแนะแนว**. วารสารแนะแนว ตุลาคม-พฤศจิกายน.
- ยุพิน สุคันธา. (2552). **การพัฒนากระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รจนา เถาพันธ์. (2552). “พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาเนื่องในวันครู.” **วารสารวงการครู**. 1, 15 (ตุลาคม, 2547).

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554.** (ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2558
<http://www.royin.go.th/dictionary/>.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550). **ราชกิจจานุเบกษา.** เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก, 24 สิงหาคม 2550, หน้า 1-127.
- รุ่ง แกวแดง. (2550). “แนวทางการปฏิรูปการศึกษา,” **พัฒนาเทคนิคศึกษา.** 14, 4 (มกราคม-มีนาคม, 2550).
- โรงพยาบาลรามารัตนบุรี. (2556). **เสวนากับเด็กหุนหวก ที่ไม่หุนหวก.** [Online], accessed 26 December 2017 .available from <https://med.mahidol.ac.th/commdis/th/km/10>.
- ลักกะณา เสนโนฤทธิ. (2555). **ผลการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนระดับประถมศึกษา.** ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลักกะณา ฤทธาคนี. (2555). **ทัศนคติของผู้ปกครองต่อการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.** ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรารกร ทรัพย์วิยะปกรณ์. (2551). **ผลของวรรณกรรมบำบัดต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติศรี. (2552). **การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองโรงเรียนและชุมชนต่อการป้องกันการเสพยาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วรารณ ปานทอง. (2553). **รายงานการวิจัยผลของการเล่านิทานคติธรรมการเล่นบทบาทสมมติที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2552). **การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- วิชญ์ หยกจินดา. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอนำร่อน จังหวัดจันทบุรี** ชลบุรี : วิทยาลัยการ บริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิชัย ดิสสระ. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- วิจิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ. (2551). **ผลการพัฒนาทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น**. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- วิจิต ชิวเรื่องโรจน์. (2550). **การสูญเสียการได้ยิน**. ใน สุภาวดี ประคุณหังสิต (บรรณาธิการ), ตำรา โสต ศอ นาสิกวิทยา. กรุงเทพฯ: โฮลิสติก แพบลิชชิง จำกัด.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). **การบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.
- วีระพงศ บุญประจักษ์. (2555). **ศึกษาความเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมทางสังคมตามความร่วมมือความเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปัน**. ปริญญาโททางการศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศศินันท์ ศิริธาดากุลพัฒน์. (2552). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ**. ปริญญาโททางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศกุนต์ สายบุญลี. (2557). **ความพึงพอใจและประโยชน์ที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์รายการสารคดีพัฒนาชุมชนในเขตกรุงเทพฯ**. สารนิพนธ์ บศ.ม.(การตลาด) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศิริเพิ่ม เชาวน์ศิลป์. (2553). **การปรับพฤติกรรมความวิตกกังวลทางสังคม**. ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิรินทรรัตน์ ทองปาน. (2554). **รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ปกครองที่เป็นกรรมการโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรียา นิยมธรรม. (2550). **ความบกพร่องทางการได้ยิน: ผลกระทบทางจิตวิทยา การศึกษาและสังคม**. กรุงเทพฯ: แว่นแก้ว.
- ศรียา นิยมธรรม และประภัสสร นิยมธรรม. (2551). **พัฒนาการทางภาษา**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สกล วรเจริญศรี. (2550). **การศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของวัยรุ่น**. วิทยานิพนธ์ การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมพร หวานเสร็จ. (2558). **มุมมองการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการในประเทศไทยในศตวรรษที่ 21**. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2559, จาก http://www.sedthailand.com/images/column_1292399425/SED%20Thailand%2021.pdf.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2554). **เทคนิคการพัฒนาศักยภาพสมองให้เต็มประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____ . (2555). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: พริกหวาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2539). **ปฏิรูปการเรียนรู้สำคัญที่สุด**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). **การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2550**. กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดยกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2553). **แนวปฏิบัติของพ่อแม่ผู้ปกครองในสถานศึกษา เอกชน เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ ตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2554). **ปฏิรูปการศึกษาไทยในมุมมองประชาชน**. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. (2550). **การจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2550). “หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต.” ในเอกสารประกอบการสอนวิชา **ECED 201 สาขาการศึกษาปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- สุมาลี ชัยเจริญ (2557). **การออกแบบการสอน หลักการ ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. ขอนแก่น : สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุขุมล เกษมสุข. (2552). **การสอนทักษะทางสังคมในชั้นประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุธีรา จีรติวรา. (2553). **รวมนวัตกรรมทฤษฎีทางการศึกษาสู่การประยุกต์ใช้ในห้องเรียน**. กรุงเทพฯ: สาราเด็ก.
- สุน อมรวีวัฒน์. (2553). **วิธีการเรียนรู้: คุณลักษณะที่คาดหวังในขวงวัย. เอกสารชุดโครงการ วิธีการเรียนรู้ของคนไทยลำดับที่ 3**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุมาลี คุมชัยสกุล. (2554). “การสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษา.” **การศึกษาปฐมวัย**. 5, 1: (มกราคม 2554) : 12-19.
- สุมาลี จันทบุตร. (2550). **ความรู้ทั่วไปเรื่องความพิการ**. นครปฐม: มูลนิธิราชสุตามหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุรางค์ ไควตระกุล. (2554). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุธี วรประดิษฐ์. (2553). **การมีส่วนร่วมของชุมชนงานสารสนเทศสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดตราด : สำนักงาน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดตราด.**
- แสงจันทร์ คำเมือง. (2550). **การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินระดับก่อนประถมวัย.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2556). **ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา หน่วย 5-8.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช.สมเกต อุทโยธา. (2554). **การใช้วิธีย้อนกลับอย่างต่อเนื่องในการสอนการช่วยเหลือตัวเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- หรรษา นิลวิเชียร. (2555). **ศึกษาการมีส่วนร่วมในโครงการ Parents Education Follow Through Model.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อารี วัชรเวียงชัย. (2551). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมและทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้แบบชิปปากับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์.** ปริญญาโท ภาควิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. อรรถพรณ พรสีมา. (2553). **การมีส่วนร่วมของชุมชนการพัฒนาการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อรุณี หรดาล. (2552). “**ผู้ปกครองกับการจัดการศึกษาหน่วยที่ 13.**” **ในประมวลสารชุดวิชาหลักการและแนวคิดทางการศึกษา 8-9.** นนทบุรี: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช.
- อภิญา เวชชัย. (2554). **การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพัฒนาการศึกษา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อัครพงษ์ สัจจวาที. (2556). **ปรัชญาการศึกษาแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- Adler,P. A., & Adler,P. (1988). **Intense loyalty in Organizations: A case study of college Athletics.** Administrative Science Quarterly, 33(3), 401-417.
- Alan Januszewski and Michael Molanda. (2008). **Educational Technology: A Definition with Commentary.** NewYork and London: Routledge Taylor and Francis Group,
- LLC.Bandura, A. (1975). The ethics and social purposes of behavior modification. In C. Franks & G. Wilson (Eds.), **Annual review of behavior therapy theory and practice** (Vol. 3). New York: Brunner/Mazel.
- Bee. (1985). **Educational Research: An Introduction.** 5th ed., New York: Longman.

- Berger, K.S.; &Thompson, R.A. (1996). **The Developing Person Through Childhood**.
New York: Worth Publishers.
- Broman S.H. (1982). **Placing Children in Special Education: A Strategy for Equity**.
Commission on Behavioral and Social Sciences and Education. New York.
- Candler. (2007). **Research design : Qualitative, Quantitative, and Mixed method Approach**. 2nd ed. New Delhi, Sage Plublication.
- Campbell, D. I., and Stanley, J. C. (1966). **Experimental and quasi-experimental designs for research**. In N.L. Gage (Ed.). Handbook of research on teaching.
Chicago: Rand-McNally.
- Cohen, J.M. and Uphoff, N.T. (1997). **Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**.
USA : Cornell University.
- Decker and Decker. (1992). **Frame of Mind : The Theory multiple Intelligence**.
New York: Basic Books.
- Diaz, R.M. &Berk, L.E. (Eds.). (1992). **Private speech: From social interaction to selfregulation**. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Dusseldorp, V.D. (1981). **Participation in planned development**. New York:
Wageningen.
- Epstein. (1995). **Childhood and Society**. London: Imago.
- Epstain, J. L et al. (2008). **School, Family, and Community Partnerships : Your Handbook for Action**. 2nd ed. California, Corwin Press.
- Fred H. Bess and Larry E. Humes. (2008). **Audiology the Fundamentals**. 4th ed.
Lippincott Williams & Wilkins.
- George, L. Rogers. (2007). **Breakthrough Strategies for Teaching Social Skills**.
[online], accessed 11 December 2017. available from
http://www.choiceskills.com/information/articles/Break%20through%20Strategies%20pdfscid_wp_sc.
- Goleman, D. (1998). **Working with emotional intelligence**. New York: Bantum Books.
- Gordon. (2002). **Parents Education Follow Through Model**. Columbia University,
New York.
- Gorton, M.V. (1985). **The Efficacy of Teaching Social Skills to Socially Isolated Preadolescent Fresno** : California School of Professional psychology.

- Goals. (2000). **Education America Act**. Education in the United states. United states.
- Gustafson, K. L. and Branch. (1997). **Survey of Instructional Development Model**.
Syracuse University: ERIC Clearinghouse on Information and Technology.
- Hargie, O. and P.J. McCartan. (1986). **Social Skills Training and Psychiatric Nursing**.
London: Croon Helm.
- Harris. (2002). **Learning Difficulties and Social Skills: What's the Connection?**
[Online].access 11 December 2007. available from
<http://www.schwablearning.org/articles.aspx?r=513>.
- Hasselt. (1986). **The Whole Child**. St. Louis: Times Mirror mossy College Publishing.
- Havighurst, Robert J. (1970). **A Profile of the Large-City High School**. Washington, DC:
National Association of Secondary School Principals.
- Jacquelyn Mize and Ellen Abell. (2007). **Teaching Recourses**. [Online], Accessed
13 December 2016. avilable From <http://home.att.net/~clnetwork/index.htm>.
- Janie E. Funkhouser. (1997). **Family Involvement in Children's Education: Successful
Local Approaches: an Idea book**. Michigan: University of Michigan Library.
- Jarolimek, J. (1997). **Social Studies in the Elementary**. New York: The MacMillan.
- John Dewey. (1975). **Experience and Education**. New York: The Free Press.
- Joyce, B & Weil, M. (2004). **Model of Teaching**. 7th education. United States of
America : Pearson.
- Kaplan, B.H., T.C. Cassel and S. Gore. (1977). **Social Support and Health**, Medical Care.
- Kelly, A. (2001). **Bench working for School Improvement**. London: Rout ledge
Falmer.
- Keeves. (1997). **Instruction Design :A plan for unit and cause development**.
California: Fear on- Pittman Publishers.
- Leeper and others. (1974). **Good School for Young Children**. 3d.ed., New Your :
Macmillan Publishing Co.
- Morison, G. (2000). **Early Childhood Education Today**. 4th education. Toronto:
Merrill Publishin.
- Oravacz. (2004). **General and Industrial Management**. London: Pittman and son.
- Paul, P. & Quigley, S. (1990). **Education and Deafness**. White Planins, N.Y.: Longman.
- Rigigo, R.E. (1986). "Assessment of Basic Social Skills" **Journal of Personality and
Social Psychology**. 3, 51 (January 1986), 649-660.

- Richard Pettinger. (2002). **Mastering Employee development**. New York: Palgrave.
- Sarah and other. (1971). **Management : Making Organizations Perform**.
New York: Macmillan.
- Schloss, J. Patrick and Maureen A. Smith. (1994). **Applied Behavior Analysis in the Classroom**. America: Allyn Bacon.
- Scott Bellini. (2007). **Making (and Keeping) Friends A Model for Social Skills Instruction, IRCA Articles, Access Autism**. [Online], Accessed 13 December 2007. available from <http://www.iidc.indiana.edu/irca/IRCAarticles/fsocialarticles.html>.
- Seels, B. & Richey, R. (1994). **Instructional Technology : The Definitions and Domains for The Field**. Washington, D. C.: Association for Educational Communications and Technology.
- Senge, P.M. (1990). **The fifth discipline: The art and practice of the learning organization**. London: Century Press.
- Spodek, B., and O.N. Saracho. (1994). **Right from the Start: Teaching Children Ages Three to Eight**. New York: Allyn and Bacon.
- Taba, H. (1962). **Curriculum Development: Theory and Practice**. New York : Harcourt. Brace and World Inc.
- Tom McIntyre. (2007). **Teaching Social Skills to Kids Who Don't Have Them**. [Online], Accessed 11 December 2007. available from http://maxweber.hunter.cuny.edu/pub/eres/EDSPC715_MCINTYRE/SocialSkills.htm.
- Tripp, S. & Bichelmeyer, B. (1990). "Rapid Prototyping : An Alternative Instructional Design Strategy," **Educational Technology Research and Development**. 38(1).
- Waller, H., and Waller, J. (1981). **Linking home and school : Partnership in practice in primary education**. London : David Fulton Publishers.
- Westwood, Peter. (2003). **Commonsense Methods with Special Education Needs: Strategies for the Regular Classroom**. 4th ed. New York: Routledge Falmer.
- White. (1982). **Strategic Management and Business Policy**. 8th ed. New Jersey: Prentice – Hall.
- William Erwin. (1976). **Participation Management : Concept Theory and Implementation**. Atlanta G. : Georgia State University.

- Wood, Joanne M. (1996). An Exploration of Adult Perception of Deterrents to Participation and Self-Directed Learning Readiness. **Dissertation Abstracts International**. 55/07 (1995) : 1800-A.
- Woolfolk. (1998). **Educational Psychology**. New Jersey: Pearson.
- World Health Organization, (WHO). (2010). Accessed 11th December 2017 from <http://www.who.int/topics/deafness/en> .
- Xreswell. (2002). **Strategic Management**. 14th ed. New York: McGraw-Hill.
- Yadav, R. P. (1980). **People's Participation: Focus on Mobilization of the Rural Poor**. Bangkok: UN (ADI).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- รายนามผู้เชี่ยวชาญ
- หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ
- หนังสือเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
- หนังสือตอบรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
- การเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต

ที่ ศธ ๐๔๐๐๗.๑๕๑/๒๒

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
ถนนเหล่านาดี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.อภิชา ธีระพันธ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ซีดีผลงานทางวิชาการ จำนวน ๑ แผ่น

ด้วยข้าพเจ้า นายชนะ โนนทรวงษ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำ ผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โดยได้ทำงานวิจัย เรื่อง การ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับ นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ โนนทรวงษ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

กลุ่มอำนวยการ

โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๒-๑๗๕๑ โทรสาร ๐-๔๓๒๒-๒๙๖๒

E-mail : sskhonkaen@hotmail.com

Website : <http://skkd.net/>

ที่ ศธ ๐๔๐๐๗.๑๕๑/๒๓

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
ถนนเหล่าธานี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.พงษ์ศักดิ์ ภูกาบขาว

สิ่งที่ส่งมาด้วย ซีดีผลงานทางวิชาการ จำนวน ๑ แผ่น

ด้วยข้าพเจ้า นายชนะ โนนทวงษ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โดยได้ทำงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ โนนทวงษ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

กลุ่มอำนวยการ

โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๒-๑๗๕๑ โทรสาร ๐-๔๓๒๒-๒๙๖๒

E-mail : sskhonkaen@hotmail.com

Website : <http://skkd.net/>

ที่ ศธ ๐๔๐๐๗.๑๕๑/๒๔

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
ถนนเหล่าธานี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน รศ.ดร.วชิระ อินทร์อุดม

สิ่งที่ส่งมาด้วย ซีดีผลงานทางวิชาการ จำนวน ๑ แผ่น

ด้วยข้าพเจ้า นายชนะ โนนทวงษ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำ ผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โดยได้ทำงานวิจัย เรื่อง การ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับ นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์เป็น ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ โนนทวงษ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

กลุ่มอำนาจการ

โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๒-๑๗๕๑ โทรสาร ๐-๔๓๒๒-๒๙๖๒

E-mail : sskhonkaen@hotmail.com

Website : <http://skkd.net/>

ที่ ศธ ๐๔๐๐๗.๑๕๑/๒๕

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
ถนนเหล่าธานี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.เมืองคร สิริสาร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ซีดีผลงานทางวิชาการ จำนวน ๑ แผ่น

ด้วยข้าพเจ้า นายชนะ โนนทวงษ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โดยได้ทำงานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ โนนทวงษ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

กลุ่มอำนวยการ

โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๒-๑๗๕๑ โทรสาร ๐-๔๓๒๒-๒๙๖๒

E-mail : sskhonkaen@hotmail.com

Website : <http://skkd.net/>

ที่ ศธ ๐๔๐๐๗.๑๕๑/๒๖

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
ถนนเหล่าธานี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

๑๙ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ดร.มงคล อติอนวรรตน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย ซีดีผลงานทางวิชาการ จำนวน ๑ แผ่น

ด้วยข้าพเจ้า นายชนะ โนนทวงษ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา วิทยฐานะ ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักบริหารงาน การศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำ ผลงานทางวิชาการเพื่อขอเลื่อนวิทยฐานะผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โดยได้ทำงานวิจัย เรื่อง การ พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับ นักเรียนโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้พิจารณาแล้วว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์เป็น ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือในการวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและดำเนินการต่อไป และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายชนะ โนนทวงษ์)

ผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

กลุ่มอำนวยการ

โทรศัพท์ ๐-๔๓๒๒-๑๗๕๑ โทรสาร ๐-๔๓๒๒-๒๙๖๒

E-mail : sskhonkaen@hotmail.com

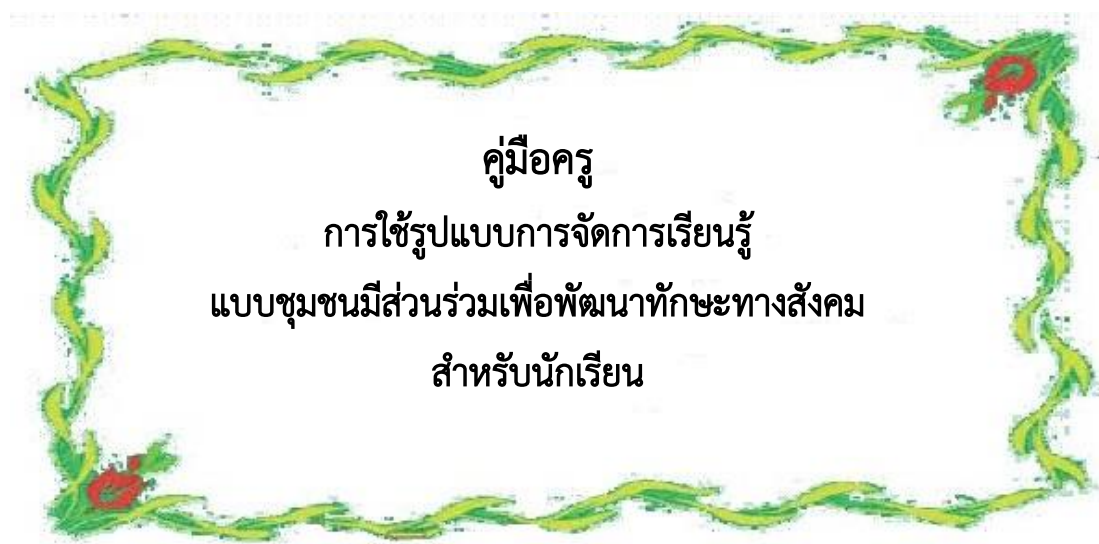
Website : <http://skkd.net/>

ภาคผนวก ข

คู่มือครู

การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนอันเป็นบุคคลสำคัญ ที่มีความใกล้ชิดกับผู้เรียนเข้ามามีส่วนในการจัดการกิจกรรมต่างๆ ให้กับผู้เรียนโดยขั้นตอนการมีส่วนร่วม 3 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ (Participant in decision making: P_D)
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participant in implementation :P_I)
3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participant in evaluation :P_E)

การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 ขั้นตอน จะช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการด้านทักษะ ทางสังคม ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะได้รับการดูแลเอาใจใส่ทั้งที่โรงเรียนโดยครูผู้สอน และที่บ้านซึ่งมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง คอยชี้แนะเช่นเดียวกัน การที่จะทำให้ครูเข้าใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อนำไปใช้ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ นั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำเอกสาร คู่มือประกอบการใช้รูปแบบที่จะนำไปใช้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนต่อไป

ข้อควรปฏิบัติก่อนดำเนินการจัดการเรียนรู้

1. ศึกษารายละเอียดในส่วนต่าง ๆ ของคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน
 - 1.1 ศึกษาคำชี้แจงการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบกับการศึกษาส่วนอื่น ๆ ในคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน
 - 1.2 ศึกษาความเป็นมาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมแนวคิดพื้นฐานที่รองรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบของรูปแบบ และตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพรวม เห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งมีความเข้าใจในศัพท์เฉพาะต่าง ๆ
2. จัดเตรียมสิ่งที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ เมื่อได้ศึกษาส่วนต่างๆ ในคู่มือการสอนครบแล้วควรดำเนินการก่อนสอน ดังนี้
 - 2.1 ศึกษาวิธีการเขียนแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วม
 - 2.2 ศึกษาและจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหาให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
 - 2.3 ศึกษาและจัดเตรียมเครื่องมือเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านทักษะทางสังคมซึ่งปรากฏในภาคผนวกของคู่มือนี้

นายชนะ โนนทวงษ์

สารบัญ

ตอนที่		หน้า
1	ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้	257
2	รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม	258
3	การนำรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้	266

ตอนที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ความเป็นมา

...คงจะไม่เป็นการผิดแต่อย่างใดที่ข้าพเจ้าจะพูดว่าเด็กเป็นผู้ที่ได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการดำรงรักษาความผาสุกสงบของประชากรโลก ดังนั้น เด็กทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จำต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์ประโยชน์ต่างๆ พร้อมทั้งการฝึกหัดขัดเกลาจิตใจให้ประณีต ให้มีศรัทธามั่นคงในคุณความดี มีความประพฤติเรียบร้อย สุจริต และมีปัญญาแจ่มใสในเหตุในผล...

พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานในโอกาสวันเด็กสากล วันที่ 1 มกราคม 2522

จากกระแสพระราชดำรัสจะเห็นว่าเด็กเป็นกำลังในการพัฒนาชาติ ดังนั้นการพัฒนาเด็กให้เติบโตเป็นคนดีและเป็นพลเมืองที่ดีนั้นทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน โดยเฉพาะครอบครัว ซึ่งถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการเด็ก ครอบครัวเป็นสถาบันที่สร้างบุคลิกภาพ พฤติกรรมและสติปัญญา ในอนาคตของเด็ก หลักการจัดการจัดการศึกษาจึงควรร่วมมือกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะความร่วมมือจาก พ่อ แม่ ผู้ปกครอง จะทำให้เด็กประสบความสำเร็จในด้านวิชาการแล้วยังช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคม อันจะช่วยให้เด็กมีความก้าวหน้าในชีวิตต่อไปในอนาคต

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน มีหลักการสำคัญเพื่อให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนร่วมกับครูผู้สอน โดยร่วมกันวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติ ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน จากนั้นร่วมประเมินทักษะทางสังคมของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมพื้นฐาน โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทางการจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะทางสังคม หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ และทฤษฎีพื้นฐานการศึกษาต่างๆ อันจะเป็นผลให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และดำเนินไปตามที่กำหนด

ลักษณะของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นำหลักการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการพัฒนาทักษะทางสังคม มาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

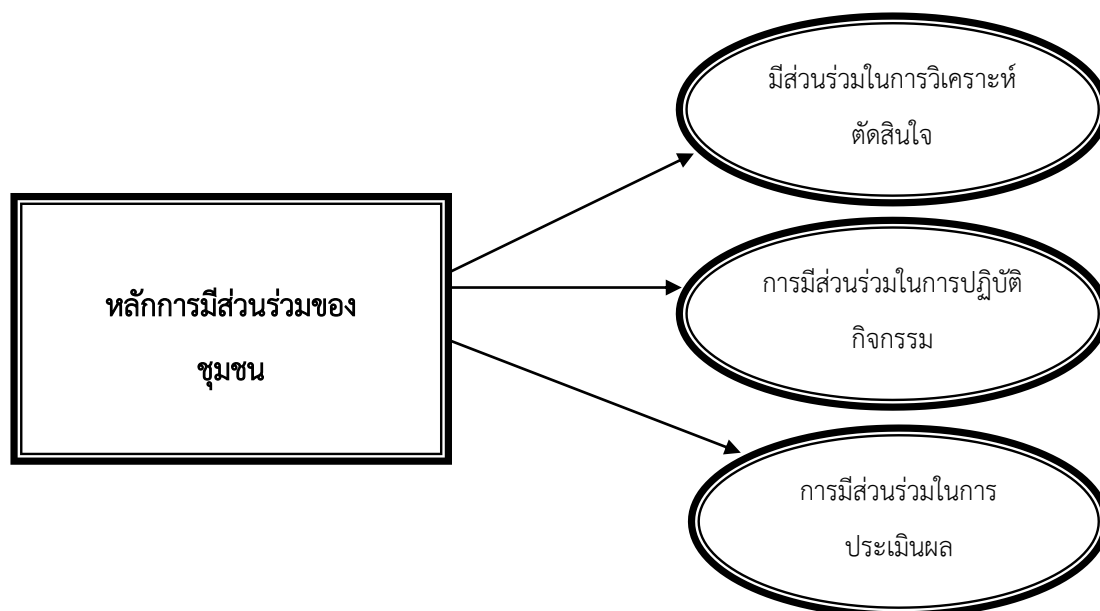
หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

เป็นกระบวนการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับครูผู้สอนเพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยชุมชนมีส่วนร่วมดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ (Participation in decision making: P_D) และวางแผนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ระหว่างชุมชนและครูผู้สอนในการวางแผนจัดการเรียนรู้ ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาทักษะทางสังคมของผู้เรียน โดยครอบคลุมกิจกรรมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม (Participation in implementation : P_I) เป็นการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้

3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation : P_E) เป็นการสรุปผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน ว่ามีความก้าวหน้ามากน้อยเพียงไร และสรุปผลการมีส่วนร่วมของชุมชนและครูผู้สอน เพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาในวงรอบต่อไป

การพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน

แนวทางพัฒนาทักษะทางสังคม จากงานวิจัย เอกสาร บทความ และการสืบค้นข้อมูล โดยสรุปเป็นทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ที่ควรต้องพัฒนา 2 ด้าน คือ

1. ด้านการช่วยเหลือ หมายถึง การแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูด ของเด็กในการช่วยเหลือเพื่อน เก็บอุปกรณ์การเรียน เก็บของเล่น ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดเก็บอุปกรณ์ในบ้าน และการช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์

2. ด้านการแบ่งปัน หมายถึง การที่เด็กแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูด โดยการชักชวนให้เล่น หรือส่งสื่ออุปกรณ์ ให้เพื่อนในขณะที่เรียนและเล่น การแบ่งอาหาร ขนมให้เพื่อนครูหรือผู้ปกครองอย่างเต็มใจ

จากข้อมูลข้างต้น ได้นำมาเป็นกรอบในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม คือ การที่ครูและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยใช้เนื้อหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคม

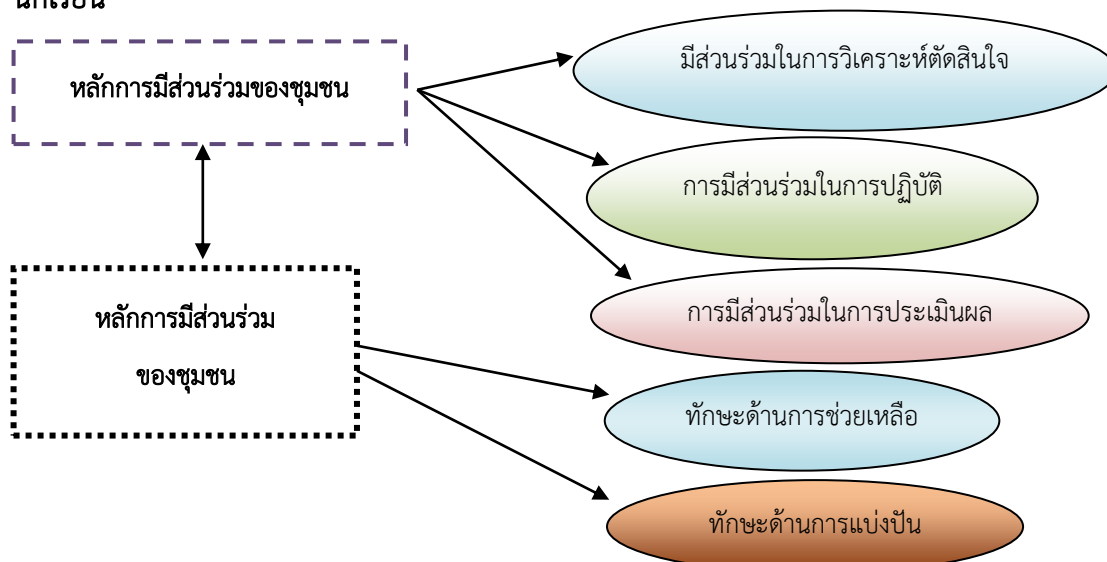
จุดมุ่งหมายของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน 2 ด้านคือ

- **ด้านการช่วยเหลือ** เป็นการแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดของเด็กในการช่วยเพื่อน เก็บอุปกรณ์การเรียน เก็บของเล่น ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองในการจัดเก็บอุปกรณ์ในบ้าน และการช่วยเหลือผู้อื่นในกิจกรรมอันเป็นประโยชน์

- **ด้านการแบ่งปัน** เป็นการแสดงออกโดยการกระทำหรือคำพูดของเด็ก โดยการชักชวนไปเล่นหรือส่งสื่ออุปกรณ์ ให้เพื่อนในขณะที่เรียนและเล่น การแบ่งอาหารขนมให้เพื่อน ให้ครูหรือผู้ปกครองอย่างเต็มใจ

แสดงความสัมพันธ์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

ตอนที่ 2

รูปแบบการจัดการเรียนรู้

แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบที่พัฒนาเพื่อนำมาใช้เสริมสร้างทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนทั้ง 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการช่วยเหลือ และ ด้านการแบ่งปัน อันเป็นทักษะทางสังคมที่สำคัญสำหรับนักเรียน การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนและชุมชนต้องร่วมกันวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยจัดการเรียนรู้ หรือกิจกรรมที่จัดให้กับนักเรียน ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมที่ดีขึ้น ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นดังนี้

ขั้นตอนที่	รายการมีส่วนร่วม	ผลลัพธ์ที่ได้
1. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตัดสินใจ	<p>ชุมชนและครูร่วมกันวิเคราะห์และตัดสินใจดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เลือกเนื้อหาใดมาจัดกิจกรรม - จัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรมให้เด็กอย่างไร - ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างไร - ชุมชนจะช่วยครูประเมินผลนักเรียนได้อย่างไร 	<ul style="list-style-type: none"> - กำหนดการจัดกิจกรรม/ประสบการณ์เรียนรู้ - แผนการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมและวิธีการวัดประเมินผลผู้เรียน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (การจัดการเรียนรู้)	ชุมชนและครูดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้	- การดำเนินการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน ทั้งโดยชุมชนร่วมกับครู ดำเนินการตามแผนการที่กำหนดไว้ กิจกรรมการพัฒนาทักษะทางสังคม ปรากฏทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน
3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	<p>ชุมชนร่วมประเมินผลทักษะทางสังคมของนักเรียนกับครูผู้สอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การประเมินผลทักษะทางสังคมที่โรงเรียนโดยครู - การประเมินผลทักษะทางสังคมที่บ้านโดยผู้ปกครอง 	- ชุมชนและครูร่วมประเมินทักษะทางสังคมของนักเรียน

ส่วนที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมผู้เรียน

เป็นขั้นของการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และดึงความสนใจของผู้มาที่กิจกรรม เช่น การร้องเพลง การฟังนิทาน การสนทนาซักถาม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ครูต้องการ

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ

เป็นขั้นที่ครูผู้สอนจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน กับครูผู้สอน กับบุคคลต่างๆ รวมทั้งผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมมีการสนทนาพูดคุย ซักถาม การศึกษาค้นคว้า การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เน้นที่การพัฒนาทักษะทางสังคม

ครูอาจนำเทคนิควิธีการสอนต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เช่น การสอนแบบโครงงาน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อน การสอนโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติด้วยตนเอง การสอนโดยใช้กระบวนการ

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินผล

เป็นการประเมินผลผู้เรียนจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในขณะที่ทำกิจกรรมต่างๆ และการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยครูผู้สอนและผู้ปกครองร่วมกันประเมินทักษะทางสังคมของผู้เรียน การประเมินเด็กก็ใช้วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการเรียนรู้อันของเด็กกว่าได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ การสังเกตพฤติกรรม มีวิธีการสังเกตหลายรูปแบบ เช่น

- ระเบียบพฤติกรรม เป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กเฉพาะอย่าง โดยบรรยายพฤติกรรมของเด็กที่มองเห็น และได้ยินอย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่สั้นกระชับและสะท้อนให้เห็นบรรยากาศและพฤติกรรมของเด็กที่ถูกสังเกตอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการให้ข้อสังเกตหรือข้อคิดเห็นของครูเพิ่มเติม
- แบบตรวจสอบรายการ เป็นการประเมินระดับพฤติกรรมของเด็กตามเกณฑ์พฤติกรรมความสามารถตามวัยที่เด็กสามารถทำได้สำเร็จด้วยความแม่นยำหรือเป็นประจำ โดยใช้วิธีทำเครื่องหมายในช่องที่กำหนดเป็นระดับพฤติกรรม ส่วนใหญ่แบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ดี ปานกลาง ควรเสริม หรือ ทำได้เป็นประจำ บางครั้ง ไม่เคย เป็นต้น

ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการจากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยให้ผู้สอนในการวางแผนการจัดการกิจกรรมในครั้งต่อไป

การเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

การจัดการเรียนรู้ต่างๆ รอบตัว การเสริมสร้างทักษะทางสังคมต้องคำนึงถึงความน่าสนใจของกิจกรรมและความต้องการของผู้เรียน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ดังนั้น ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม กิจกรรมการเรียนรู้ที่ครูและผู้ปกครองร่วมกันจัดต้องมีความหลากหลาย และเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ หรือเป็นกิจกรรมที่นักเรียนไม่เคยเรียนรู้มาก่อนซึ่งเป็นการสร้างความอยากรู้อยากเห็นให้กับนักเรียน

การทำงานร่วมกับนักเรียนนั้นครูควรตระหนักว่าความรักความอบอุ่น และกำลังใช้เป็นพื้นฐานของความเชื่อมั่นในตนเอง ความไว้วางใจ กล้าคิด กล้าทำ มีทักษะกระบวนการคิด ดังนั้น ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความเชื่อมั่นในตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง สนับสนุนความคิดริเริ่ม ละเว้นการลงโทษนักเรียนโดยไม่มีเหตุผล การดูนักเรียนมากเกินไป การไม่ยอมรับความสามารถของนักเรียนจะเป็นการบั่นทอนการเรียนรู้ของนักเรียน ครูควรให้คำชมเชยเมื่อนักเรียนกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และให้คำแนะนำทันทีเมื่อนักเรียนปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ขณะทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน ครูควรสังเกตนักเรียนในด้านการมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบ รู้จักแสดงความมีน้ำใจ สิ่งเหล่านี้ครูควรเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เช่น การให้ความช่วยเหลือเพื่อน ช่วยเหลือครู การแบ่งปันของเล่น หรือขนมของตนเองให้เพื่อน ให้ครูและบุคคลอื่นๆ เป็นต้น

ทักษะทางสังคมของนักเรียนย่อมเป็นไปตามสภาพแวดล้อม การที่นักเรียนได้เล่นรวมกลุ่มกับเพื่อนมีการแลกเปลี่ยนความคิด โต้ตอบ สื่อสารกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนให้มีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้น การอดทนรอคอยให้ถึงรอบของตนเพื่อจะเล่น การแบ่งปันของเล่น การเล่นเกมที่มีกติกาแล้วเป็นสื่อที่จะฝึกนักเรียนให้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบสังคม ดังนั้น ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างเพื่อพัฒนานักเรียนได้อยู่ในสังคมได้อย่างเข้าใจและมีความสุข

การส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ตามวัย ทั้งนี้เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด มีความเข้าใจในตัวนักเรียน เป็นอย่างดี การประสานความร่วมมือระหว่างครูและผู้ปกครอง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอแนะ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามความสามารถ และความสนใจ พร้อมรับฟังความต้องการของผู้ปกครอง เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกที่ดีต่อครู ต่อโรงเรียน

การประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ครูควรอธิบายหรือให้ข้อมูลที่ชัดเจนกับผู้ปกครอง ถึงขั้นตอนกระบวนการมีส่วนร่วม ประโยชน์ที่จะเกิดกับตัวนักเรียน และประโยชน์ที่ผู้ปกครองจะได้รับ เช่น การสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันในการเลี้ยงดูบุตรหลาน

ทั้งนี้รวมไปถึงการแสดงออกซึ่งสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครอง อันจะส่งผลให้การดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตัวอย่างกิจกรรมการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

- ประชุมผู้ปกครองพร้อมทั้งติดตามความต้องการของผู้ปกครอง
- ส่งงานของนักเรียนไปให้ผู้ปกครองพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ในแต่ละสัปดาห์
- มีสมุดรายงาน (Report Cards) ของผู้ปกครองและนักเรียน โดยสมุดรายงานความก้าวหน้าของนักเรียน ครูใช้รายงานความก้าวหน้าของนักเรียนที่โรงเรียน ในขณะที่พ่อแม่ใช้รายงานความก้าวหน้าของนักเรียนที่บ้าน

การจัดบรรยากาศเพื่อส่งเสริมการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

บรรยากาศในชั้นเรียนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียนให้กับนักเรียน ชั้นเรียนที่มีบรรยากาศเต็มไปด้วยความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ และความเข้าใจ ย่อมเป็นแรงจูงใจภายนอกที่กระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ รักการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียน ดังนั้นครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะความต้องการ พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูสอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝัง และเสริมสร้างพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดกับนักเรียน โดยเฉพาะทักษะทางสังคมอันเป็นทักษะที่มีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง ซึ่งจำเป็นต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมที่เหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังงานสลับกับกิจกรรมที่ผ่อนคลาย ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การที่นักเรียนรู้ตารางกิจกรรมประจำวัน และสิ่งที่ครูคาดหวังให้นักเรียนทำ จะทำให้เกิดความมีระเบียบ และมีความรู้สึกรับผิดชอบ การเสริมแรงทันทีที่นักเรียนมั่นใจ การเสริมแรงทันทีที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

2. การเสริมแรงพฤติกรรม ควรพูดให้ชัดเจนว่านักเรียนได้แสดงพฤติกรรมที่ดี คืออย่างไร การชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับนักเรียนส่วนใหญ่ เพราะตัวอย่างที่ดี นักเรียนมักจะเอาอย่างในบางครั้ง อาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจาตามความเหมาะสม

3. การให้รางวัล การส่งเสริมความร่วมมือและการช่วยเหลือกันนับว่าเป็นทักษะทางสังคมที่ควรส่งเสริม

4. การเสริมความเป็นอิสระ พัฒนาการทักษะทางสังคมที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียนคือการที่นักเรียนสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง และรับผิดชอบสิ่งที่ตนทำ ครูควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างเหมาะสม เมื่อพบพฤติกรรมไม่เหมาะสมครูไม่ควรใช้คำพูดที่คุกคามหรือข่มขู่

5. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น การส่งเสริมให้นักเรียนรู้มีพฤติกรรม การช่วยเหลือกันว่าเหมาะสม เพราะช่วยให้นักเรียนเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น โดยครูชมเชย ชวนให้นักเรียนสนใจกระทำสิ่งที่แสดงถึงความมีน้ำใจ หรือแนะนำให้นักเรียน แบ่งปันและช่วยเหลือผู้อื่น

บทบาทครู (Teacher Role)

การใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนปฐมวัย ครูผู้สอนควรมีบทบาท ดังต่อไปนี้

1. การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อม

การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อม การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเตรียมตัวสำรวจสถานที่ให้พร้อมต่อการเรียนรู้ จัดเตรียมสื่อ-วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ให้เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ให้อิสระในการเรียนรู้ การคิดและทำงานร่วมกับผู้อื่น

2. การสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรง

2.1 ครูควรใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคิดและท้าทายความคิดในเรื่องทักษะทางสังคมทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปัน

2.2 การใช้เพลง นิทาน หรือสถานการณ์ต่างๆ เป็นสื่อเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตื่นตัวและพร้อมที่จะเรียนรู้เรื่องทักษะทางสังคม ต่อไป

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

3.1 จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญทักษะทางสังคม ด้านการช่วยเหลือ การแบ่งปัน

3.2 ขณะดำเนินกิจกรรมใช้ภาษาที่ง่าย ๆ กะทัดรัด สื่อความหมายได้ชัดเจน

3.3 ให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงพฤติกรรม และเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงการช่วยเหลือการแบ่งปัน ครูควรส่งเสริมและให้การชมเชยแก่นักเรียนทันที

3.4 ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือนักเรียนในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสม อย่างทั่วถึง คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.5 การประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนเมื่อนักเรียนอยู่ที่บ้านโดยร่วมมือกับผู้ปกครองในการสังเกตพฤติกรรม และส่งเสริมให้นักเรียนรู้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยเฉพาะการให้ความร่วมมือและการแบ่งปัน

4. การวัดและประเมินผล

4.1 การสังเกตพฤติกรรม การสนทนา การร่วมกิจกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงทักษะทางสังคม ทั้ง 2 ด้าน คือ การให้ความช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปัน

4.2 ครูร่วมกับผู้ปกครองประเมินทักษะทางสังคม

บทบาทผู้ปกครอง (Parent Role)

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนไปใช้ ผู้ปกครองมีบทบาทในการร่วมจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ร่วมวิเคราะห์ตัดสินใจ บทบาทผู้ปกครองคือ การร่วมกับครูผู้สอนและในการกำหนดและตัดสินใจกำหนดเนื้อหาและวิธีการต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน โดยกิจกรรมที่ร่วมกันคิดนั้นผู้ปกครองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทั้งที่โรงเรียนและ ที่บ้าน
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ บทบาทผู้ปกครองคือ การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดร่วมกับครูผู้สอน ด้วยความเอาใจใส่ การสังเกตพฤติกรรมนักเรียนในด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน การส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม การประสานร่วมมือกับครูผู้สอนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด
3. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล บทบาทของผู้ปกครองคือ การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระยะเวลาที่กำหนด และร่วมกับครูเพื่อประเมินผลการปฏิบัติ การแสดงออกทางพฤติกรรมของนักเรียนด้านการช่วยเหลือ และด้านการแบ่งปัน

บทบาทเด็ก (Student Role)

การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน ควรมีบทบาท ดังนี้

1. ให้ความสนใจในการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า การตอบคำถาม สนทนาพูดคุยกับครูผู้สอน หรือกับผู้ปกครอง ในประเด็นทักษะทางสังคม
2. การเข้าร่วมกิจกรรมและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อรับการพัฒนาทักษะทางสังคมจากครูผู้สอนและผู้ปกครอง โดยกิจกรรมต่างๆ เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคม คือด้านการช่วยเหลือและการแบ่งปัน

บทที่ 3

การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

การจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียน เนื้อหาที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ ประกอบด้วย สิ่งของเครื่องใช้ วันลอยกระทง แต่ละเรื่องดำเนินการสอนสัปดาห์ละ 1 เรื่อง ตามขั้นตอนการสอนทั้ง 3 ขั้นตอน

การประเมินผลนักเรียน

1. การทดสอบทักษะทางสังคมของนักเรียน ประกอบด้วยทักษะด้านการช่วยเหลือและทักษะด้านการแบ่งปัน โดยใช้แบบทดสอบให้ผู้เรียนเลือกตอบ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ
2. ประเมินพฤติกรรมของนักเรียนที่เกี่ยวกับทักษะทางสังคมประกอบด้วยทักษะด้านการช่วยเหลือ และทักษะด้านการแบ่งปัน โดยผู้ปกครองและครูผู้สอนร่วมกันประเมินและสรุปผลร่วมกัน

ตัวอย่าง
การระบุนักเรียนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ตัดสินใจระหว่างผู้ปกครองและครูผู้สอน

คำชี้แจง ให้ครูผู้สอนและผู้ปกครองร่วมกันวิเคราะห์ และตัดสินใจในการกำหนดเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน พร้อมทั้งกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมตามที่กำหนดไว้

ลำดับที่	เนื้อหา	กิจกรรม		วิธีการวัดและประเมินผล	ระยะเวลา (ระบุวันที่ปฏิบัติกิจกรรม)
		ที่โรงเรียน	ที่บ้าน		
1					
2					
3					
4					
ลำดับที่	เนื้อหา	กิจกรรม		วิธีการวัดและประเมินผล	ระยะเวลา (ระบุวันที่ปฏิบัติกิจกรรม)
		ที่โรงเรียน	ที่บ้าน		
5					
6					
7					
8					
.....					

ภาคผนวก ค

แบบสังเกตทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

แบบสังเกตทักษะทางสังคม
ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
สำหรับนักเรียน

คำชี้แจง

1. พฤติกรรมที่สังเกตและบันทึกลงในแบบสังเกตทักษะทางสังคมมี 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการช่วยเหลือ 5 ข้อ และด้านการแบ่งปัน จำนวน 5 ข้อ
2. แบบสังเกตทักษะทางสังคมของนักเรียนเป็นการบันทึกในรูปแบบความถี่ (จำนวนครั้ง) และระดับคุณภาพของทักษะจัดเป็น 3 ระดับคะแนน
3. เวลาที่ใช้สังเกตสังเกตในช่วงเวลาการจัดกิจกรรมเป็นเวลา 8 สัปดาห์ ละ 4 วัน ได้แก่ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี และวันศุกร์ โดยกำหนดการสังเกตและบันทึกในชั้นดำเนินการกิจกรรมช่วงเวลา 09.30-10.20 นาฬิกา รวมช่วงเวลา 50 นาที

ขอควรปฏิบัติในการสังเกต

1. เขียนชื่อผู้สังเกต ผู้ถูกสังเกต (นักเรียน) วัน เดือน ปี ที่ทำการสังเกต
2. ผู้สังเกต รวมจำนวน 2 คน ทำการสังเกตทักษะทางสังคม
3. การสังเกตให้ผู้สังเกตทั้งคน 2 คือผู้ช่วยผู้วิจัยทำการสังเกตพร้อมกันในเวลาเดียวกัน ผู้สังเกตจะสังเกตเด็กทีละคน ไขเวลาในการสังเกต คนละ 1 นาที สลับกันและสังเกตเวียนตั้งแต่เด็กคนที่ 1-15 เมื่อสังเกตครบทุก 5 คน จะพักระหว่างการสังเกต 1 นาที แล้วสังเกตคนต่อไปจนครบ 15 คน เมื่อสังเกตครบ 15 คน ในรอบแรกแล้ว จะสังเกตเวียนและสลับกันอีก 1 รอบ ตั้งแต่เด็กคนที่ 1-15

การบันทึกแบบสังเกต

เมื่อสังเกตพฤติกรรมด้านทักษะทางสังคมตรงกับข้อใดและในช่องระดับคะแนน ทักษะทางสังคมตรงกับข้อใดให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องนั้น ถ้าหากทักษะทางสังคมและช่องระดับคะแนน ทักษะทางสังคมซ้ำของเดิมให้ทำเครื่องหมาย ✓ เพิ่มลงในช่องเดิมตามช่องระดับคะแนนโดยบันทึกคะแนนดังนี้

ช่องระดับคะแนน 2	บันทึกเมื่อนักเรียนเกิดพฤติกรรมทักษะทางสังคมด้วยตนเอง
ช่องระดับคะแนน 1	บันทึกเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมทักษะทางสังคมโดยเพื่อนหรือครูบอก

ของระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อนักเรียนไม่แสดงพฤติกรรมทักษะทางสังคม
หรือ
ปฏิเสธรที่จะทำ

การเตรียมการในการสังเกต

1. ผู้สังเกตต้องศึกษาคู่มือในการสังเกตให้เข้าใจกระบวนการในการสังเกตทั้งหมด
เพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้แบบสังเกต
2. จัดเตรียมสภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมไว้ให้เรียบร้อยล่วงหน้า
3. จัดเตรียมอุปกรณ์ในการสังเกต ได้แก่ คู่มือการใช้แบบสังเกตทักษะทางสังคม
นาฬิกา จับเวลา 1 เดือน และแบบสังเกตทักษะทางสังคมไว้ให้เรียบร้อย
4. ผู้สังเกตควรสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียนก่อนการสังเกต และจดจำชื่อนักเรียนผู้
ถูกสังเกตได้ทุกคนก่อนสังเกตจริง

ภาคผนวก ง

แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

แบบสังเกตการจัดการเรียนรู้ของครู
ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

ชื่อผู้ถูกสังเกต.....

ชื่อผู้ทำการสังเกต.....วันเดือนป.....

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตการจัดการครูฉบับนี้สร้างขึ้นเพื่อต้องการวัดความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครูตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน

2. แบบสังเกตฉบับนี้เป็นแบบบันทึกคะแนนโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Rating Scale)

3 ระดับ ดังนี้

ระดับ 3 หมายถึง มีความสามารถในระดับดี

ระดับ 2 หมายถึง มีความสามารถในระดับปานกลาง

ระดับ 1 หมายถึง มีความสามารถในระดับปรับปรุง

ขอให้ท่านศึกษาแบบสังเกตก่อนแล้วจึงทำการสังเกตครูผู้สอน และบันทึกคะแนนโดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการประเมินให้ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และกรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมหากมีข้อคิดเห็น

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
	3	2	1	
1. การเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ 1.1 จัดเตรียมและศึกษาล่วงหน้า 1.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียนสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจอยากรู้อยากเห็น 1.3 จัดเตรียมสื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า สามารถหยิบใช้และนำเสนอได้สะดวก				3 หมายถึง มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ ได้ครบถ้วนตามข้อ 1.1 - 1.3 2 หมายถึง มีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ได้ตามข้อ 1.1 - 1.3 เพียง 2 ข้อ
2. การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน 2.1 ยิ้มแย้ม แจ่มใส ไม่เครียด 2.2 มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก เช่น ให้คำชม และสัมผัสกับเด็กอย่างทั่วถึง 2.3 ห้องเรียนสะอาด โปร่ง มีแสงสว่างเพียงพอ และมีบริเวณสำหรับทำกิจกรรมได้สะดวก				3 หมายถึง มีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ได้ครบถ้วนตามข้อ 2.1 - 2.3 2 หมายถึง มีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ได้ตามข้อ 2.1 - 2.3 เพียง 2 ข้อ 1 หมายถึง มีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ได้ตามข้อ 2.1 - 2.3 เพียง 1 ข้อ

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			แนวทางการประเมิน
	3	2	1	
3. การจัดการเรียนรู้ 3.1 จัดตามลำดับขั้นของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3.2 กิจกรรมส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน 3.3 กิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม				3 หมายถึง จัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบครบทั้ง 3 ข้อ 2 หมายถึง จัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบเพียง 2 ข้อ 1 หมายถึง จัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบเพียง 1 ข้อ
4. สื่อการเรียนการสอน 4.1 จัดเตรียมสื่อมีจำนวนเพียงพอแก่นักเรียน 4.2 สื่อมีความน่าสนใจ และกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ 4.3 สื่อมีความเหมาะสมกับวัยของนักเรียน ประหยัดและปลอดภัย				3 หมายถึง จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามข้อ 4.1- 4.3 2 หมายถึง จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้เพียง 2 ข้อ 1 หมายถึง จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้เพียง 1 ข้อ
5. การประเมินผล 5.1 ใช้วิธีการประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 5.2 ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผล 5.3 มีการประเมินผลทักษะทางสังคม				3 หมายถึง จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้ครบถ้วนตามข้อ 4.1- 4.3 2 หมายถึง จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้เพียง 2 ข้อ 1 หมายถึง จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอนได้เพียง 1 ข้อ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(ผู้ทำการสังเกต)

ภาคผนวก จ

ประวัติโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

บริบทของโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น

1. ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่เลขที่ 93 หมู่ที่ 17 ถนนเหล่านาดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 0-4322-1751 โทรสาร 0-4322-2962 สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีเนื้อที่ 24 ไร่ 3 งาน 53 ตารางวา

ประวัติโรงเรียนโดยย่อปี พ.ศ. 2511 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศจัดตั้งโรงเรียนสอนคนหูหนวกเป็นแห่งที่ 3 ในประเทศไทย และเป็นแห่งแรกของส่วนภูมิภาคขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ที่ป่าช้าสาธารณะของบ้านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 18 ไร่ 3 งาน 53 ตารางวา ได้ดำเนินการก่อสร้างและเปิดดำเนินการในปีการศึกษา 2512 ใช้ชื่อว่า โรงเรียนสอนคนหูหนวก จังหวัดขอนแก่น พิธีเปิดได้กระทำอย่างเป็นทางการในวันที่ 10 ธันวาคม 2512 โดยนายสุกิจ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นเป็นประธานในพิธีและมีนายสำเนียง สามแก้ว เป็นผู้บริหารโรงเรียนในตำแหน่งครูใหญ่ การดำเนินการในระยะแรกโรงเรียนเปิดสอนในระดับประถมศึกษาด้วยอาคารเรียนแบบไม้ชั้นเดียว 1 หลัง โรงอาหารและบ้านพักครูอย่างละ 1 หลัง พร้อมด้วยเรือนนอนนักเรียนจำนวน 2 หลัง ต่อมาจำนวนนักเรียนได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับทำให้โรงเรียนมีความจำเป็นต้องขยายอาคารเรียนและสถานที่เพื่อรองรับให้เพียงพอ จึงได้ดำเนินการขอที่ดินด้านทิศตะวันออกของโรงเรียนจำนวน 6 ไร่ จากกระทรวงมหาดไทย เพื่อมาใช้ในการดังกล่าว และได้รับอนุมัติเมื่อปี พ.ศ.2516 รวมแล้วโรงเรียนสอนคนหูหนวกขอนแก่น มีเนื้อที่ 24 ไร่ 3 งาน 53 ตารางวา ในปีเดียวกันโรงเรียนได้ริเริ่มก่อตั้งมูลนิธิช่วยเหลือนักเรียนคนหูหนวกและตาบอดจังหวัดขอนแก่นขึ้น โดยนายบุรี พรหมลักขโณ ผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นในขณะนั้นเป็นประธานมูลนิธิคนแรก มีทุนก่อตั้งจำนวน 100,000 บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน) สำนักงานตั้งอยู่ที่เหล่ากาชาดจังหวัดขอนแก่น

ปี พ.ศ. 2520 โรงเรียนได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องขยายการเรียนการสอนไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จึงได้เตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ไว้โดยได้รับงบประมาณสำหรับก่อสร้างอาคารเรียนแบบคอนกรีต 2 ชั้นเพิ่มเติมอีก 1 หลัง และ พ.ศ. 2521 ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พร้อมกับเปลี่ยนชื่อโรงเรียนจากเดิมมาเป็นโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น จนถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2540 โรงเรียนได้ขยายชั้นเรียนเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรวิชาชีพ 1 (วช.1) สาขากรรมกรรม แผนกเสื้อผ้า และการแต่งกาย และสาขาศิลปกรรม แผนกจิตรกรรม จนถึงปี พ.ศ.2546 เป็นโรงเรียนนาร่องหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี (ประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 6) และได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารเรียน 4 ชั้น เพิ่มเติมอีก 1 หลัง

ปี พ.ศ. 2550 โรงเรียนได้ดำเนินการลงนามความร่วมมือ (MOU) กับวิทยาลัยสารพัดช่าง จังหวัดขอนแก่น เพื่อจัดการเรียนร่วมหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) สาขาเสริมสวย และเพิ่มเติมสาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ปี พ.ศ.2551

ในปี พ.ศ.2553 โรงเรียนดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ตามประกาศ ของกระทรวงศึกษาธิการ ในระดับชั้น ป.1-6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4

2. ข้อมูลผู้บริหาร (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2559)

1) ผู้อำนวยการโรงเรียน นายชนะ โนนทวงษ์

โทรศัพท์ 08-7437-4747 e-mailsskhonkaen@hotmail.com

วุฒิการศึกษาสูงสุด กศ.ม. สาขาวิชาบริหารการศึกษา ดำรงตำแหน่งที่โรงเรียนนี้ ตั้งแต่วันที่ 20 พฤศจิกายน 2550 จนปัจจุบันเป็นเวลา 11 ปี 4 เดือน

2) รองผู้อำนวยการโรงเรียน 5 คน

2.1 นางจรรย์ญ คำแพง ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษาสูงสุด คบ. จิตวิทยาและการแนะแนว โทรศัพท์ 08-9576-5257 บริหารกลุ่มอำนาจการ

2.2 นางวิชุดา โชคภูเขียว ตำแหน่งรองผู้อำนวยการ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษาสูงสุด ศษ.ม การประเมินการศึกษา โทรศัพท์ 08-6879-1078 บริหารกลุ่มบริหารงานวิชาการ

2.3 นางนิตยา ไม้เฉลิม ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษาสูงสุด คบ. สาขาศิลปศึกษา โทรศัพท์ 08-9628-0370 ปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ บริหารกลุ่มบริหารกิจการนักเรียน

2.4 นางเพ็ญแข กัลยาณลาภ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษาสูงสุด ศศ.บ. สาขาสังคมศึกษา โทรศัพท์ 08-1871-8285 ปฏิบัติหน้าที่รองผู้อำนวยการ บริหารกลุ่มบริหารงานแผนและงบประมาณ

2.5 นางประภาพร ธรรมวิพากย์ ตำแหน่งครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษาสูงสุด ค.ม.การศึกษาพิเศษ โทรศัพท์ 083-4139911 ปฏิบัติหน้าที่ รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารงานบุคคล

3. ข้อมูลนักเรียน (ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2559)

1) จำนวนนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทั้งสิ้น 229 คน

2) จำนวนนักเรียนในโรงเรียนทั้งสิ้น 229 คน จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน

ระดับชั้น	จำนวนห้อง	เพศ		รวม	เฉลี่ยต่อห้อง
		ชาย	หญิง		
อนุบาล 1					
อนุบาล 2	1	8	8	16	
รวม	1	8	8	16	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1	3	14	9	23	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2	3	6	5	11	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3	2	5	6	11	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4	1	4	9	13	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5	2	9	9	18	
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	2	3	9	12	
รวม	12	41	47	88	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	3	13	11	24	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	3	11	5	16	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	3	8	10	18	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	3	14	11	25	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	3	5	18	23	
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	3	10	9	19	
รวม	18	61	64	125	
รวมจำนวนนักเรียนทั้งหมด	32	110	119	229	

3) จำนวนนักเรียนที่มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ของกรมพลศึกษา หรือสำนักงานกองทุนสนับสนุน (สสส.) 105 คน คิดเป็นร้อยละ 45.9

4) จำนวนนักเรียนที่มีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์ของกรมอนามัย 153 คน คิดเป็นร้อยละ 66.81

5) จำนวนนักเรียนที่มีความบกพร่องเรียนร่วม...-...คน คิดเป็นร้อยละ...-...

6) จำนวนนักเรียนมีภาวะทุพโภชนาการ - คน คิดเป็นร้อยละ -

7) จำนวนนักเรียนปัญญาเลิศ...-...คน คิดเป็นร้อยละ...-...

8) จำนวนนักเรียนต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ...-...คน คิดเป็นร้อยละ...-...

9) จำนวนนักเรียนที่ออกกลางคัน (ปัจจุบัน) 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.45

10) สถิติการขาดเรียน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.36

- 11) จำนวนนักเรียนที่เรียนซ้ำชั้น 1 คน คิดเป็นร้อยละ 9.09
- 12) จำนวนนักเรียนที่จบหลักสูตร
 - อ.2 จำนวน - คน คิดเป็นร้อยละ -
 - ป.6 จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 90.91
 - ม.3 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 100
 - ม.6 จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 13) อัตราส่วนครู: นักเรียน = 1: 6
- 14) จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ วรรณคดี และนันทนาการ 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 15) จำนวนนักเรียนที่มีคุณลักษณะเป็นลูกที่ดีของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 16) จำนวนนักเรียนที่มีคุณลักษณะเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 17) จำนวนนักเรียนที่ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมทั้งในและนอกโรงเรียน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 18) จำนวนนักเรียนที่มีบันทึกการเรียนรู้จากการอ่านและการสืบค้นจากเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 19) จำนวนนักเรียนที่ผ่านการประเมินความสามารถด้านการคิดตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100
- 20) จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์การประเมินตามความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมตามที่กำหนดในหลักสูตรสถานศึกษา 229 คน คิดเป็นร้อยละ 100

4. ข้อมูลสภาพชุมชนโดยรวม

1) สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะชุมชนเมือง บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย วัดนันทการาม สนามกีฬาากลางจังหวัดขอนแก่น โรงเรียนเทศบาลวัดกลาง วัดจุฬาราม ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและสถานประกอบการ ร้านค้า อาชีพหลักของชุมชน คือ รับจ้าง ค้าขาย ประกอบธุรกิจร้านค้าปลีก ธุรกิจส่วนตัว ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ประเพณีทำบุญ 12 เดือน (ฮีต 12)

2) ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับการศึกษาภาคบังคับ อาชีพหลักทำนา รับจ้าง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี 7,000 บาท จำนวนคนเฉลี่ยต่อครอบครัว 5 คน

5. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียน
ดังนี้

กลุ่มสาระ การเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับ ม.ต้น			ระดับ ม. ปลาย
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
ภาษาไทย	200	200	200	160	160	160	120 (3)	120 (3)	120 (3)	240 (6)
คณิตศาสตร์	200	200	200	160	160	160	120 (3)	120 (3)	120 (3)	240 (6)
วิทยาศาสตร์	80	80	80	80	80	80	120 (3)	120 (3)	120 (3)	240 (6)
สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	80	80	80	80	80	80	120 (3)	120 (3)	120 (3)	200 (5)
ประวัติศาสตร์	40	40	40	40	40	40	40 (1)	40 (1)	40 (1)	120 (3)
หน้าที่ พลเมือง	40	40	40	40	40	40	40 (1)	40 (1)	40 (1)	80 (1)
สุขศึกษา และพลศึกษา	80	80	80	80	80	80	80 (2)	80 (2)	80 (2)	120 (3)
ศิลปะ	80	80	80	80	80	80	80 (2)	80 (2)	80 (2)	120 (3)
การงาน อาชีพ และ เทคโนโลยี	40	40	40	80	80	80	80 (2)	80 (2)	80 (2)	120 (3)
ภาษา ต่างประเทศ	40	40	40	80	80	80	120 (3)	120 (3)	120 (3)	240 (6)
รวมระยะ เวลาเรียน (พื้นฐาน)	880	880	880	880	880	880	920 (23)	920 (23)	920 (23)	1,720 (43)

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน									
	ระดับประถมศึกษา						ระดับ ม. ต้น			ระดับ ม.ปลาย
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6	ม.1	ม.2	ม.3	ม.4-6
• กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน - ลูกเสือ / ยุวกาชาด / ผู้บำเพ็ญประโยชน์ - * กิจกรร ม เพื่ สั ง ค ม แ ล ะ สาธารณประโยชน์ - แนะแนว - ชุมนุมวิชาชีพ	30	30	30	30	30	30	30	30	30	120
	10	10	10	10	10	10	*10	*10	*10	
	40	40	40	40	40	40	40	40	40	120
	40	40	40	40	40	40	35 *5	35 *5	35 *5	120
รวมระยะเวลาเรียน (กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน)	120	120	120	120	120	120	120	120	120	360
• รายวิชา/กิจกรรม เพิ่มเติม	40	40	40	40	40	40	200 (5)	200 (5)	200 (5)	1,600 (40)
รวมระยะเวลาเรียน ทั้งสิ้น	1,240						1,320			3,680

*รวมเวลาเรียนกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ชั้น ม.1-ม.3 รวม 45 ชั่วโมง

6. วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ปณิธาน ปรัชญา คำขวัญ ค่านิยม คติพจน์ เอกลักษณ์ของ สถานศึกษา และอัตลักษณ์

6.1 วิสัยทัศน์ (Vision)

นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ ครูเป็นผู้นำทางวิชาการ สถานศึกษาได้มาตรฐานเสริม
ประสบการณ์สู่อาเซียน

6.2 พันธกิจ (Mission)

มุ่งมั่นจัดการศึกษา พัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้ อยู่ดี มีสุข มีทักษะ
ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมเป็นพลเมืองของประชาคม

อาเซียน และส่งเสริมการนำงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบูรณาการเป็นแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และชุมชน

6.3 เป้าประสงค์ (Goal)

นักเรียน กินอิม นอนอุน เพิ่มพูนสติปัญญา พัฒนาต้นกล้าแห่งความดี ครูสอนดี มีวิสัยงานสถานศึกษาได้มาตรฐาน

6.4 เอกลักษณ์ (Entity)

แหล่งศิลป์ จินตลีลา มือสื่อภาษา สะอาดตา สวยงาม

6.4 อัตลักษณ์ (Identity)

ทำตัวอย่างสร้างสรรค์ ชยันทำมาหากิน

6.5 ค่านิยม (Value)

รัก สามัคคี ช่วยเหลือ แบ่งปัน

6.6 คำขวัญ (Motto)

สะอาด มีวินัย ใฝ่ศึกษา กีฬา ศิลปะเด่น เน้นอาชีพ

6.7 คติพจน์ (Proverb)

สุปฏิปทา วาจนโต เสโย (ตัวอย่างที่ดี ดีกว่าคำสอน)

6.8 ปรัชญา/ความเชื่อ (Philosophy)

คนหูหนวกไม่ไร้ค่า หากพัฒนาให้ถูกทาง

6.9 เป้าประสงค์หลัก (Corporate Objective)

- 1) นักเรียนอยู่ดี มีสุข (กินอิม นอนอุน)
- 2) นักเรียนได้รับการศึกษาและพัฒนาเต็มศักยภาพทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ (เพิ่มพูนสติปัญญา)
- 3) นักเรียนได้รับการปลูกฝังและส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม (พัฒนาต้นกล้าแห่งความดี)
- 4) ครู-บุคลากร มีสมรรถนะตามสายงาน และยึดมั่นตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ สามารถใช้งานวิจัยเพื่อพัฒนางานการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (ครูสอนดี มีวิสัยงาน)
- 5) สถานศึกษาบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาได้มาตรฐาน)

6.10 กลยุทธ์ (Strategy)

- 1) ขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม
- 2) ยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาทักษะวิชาชีพของนักเรียน ตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล

- อาเซียน
- 3) ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ประชาคมอาเซียน
 - 4) เพิ่มศักยภาพครู บุคลากร ตามมาตรฐานแห่งวิชาชีพ
 - 5) พัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษา โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายชนะ โนนทรวงษ์
เกิด	30 พฤษภาคม 2503
วุฒิการศึกษา	ค.บ. วิทยาศาสตร์ทั่วไป ศษ.บ. บริหารการศึกษา กศ.ม. บริหารการศึกษา
ที่อยู่	150/2 หมู่ 2 ซอยชัยพฤกษ์ ถนนชาตะผดุง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น ถนนเหล่านาดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	มศ.3 โรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย ป.กศ. วิทยาลัยครูเลย จังหวัดเลย ค.บ. วิทยาลัยครูเลย จังหวัดเลย ศษ.บ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กศ.ม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
ความภาคภูมิใจ	1. ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติครูสุดดี 2. สถานศึกษาได้รับรางวัลพระราชทาน 3 ครั้ง 3. นักเรียนได้รับรางวัลพระราชทาน 3 คน